

ศาสตราจารย์
ชิน

พระเทพมหารังคิ์เทว กรมพระกำแพงราชานุภาพ.

ประทาน.

พระประมุขอุทิศฯ

ในกรณี ได้ส่งหนังสือขออนุญาต ๒๓๑๑.

วันที่ ๑๑/๑๒/๒๕๓๑.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ศกานต.

บรรณคดีดลยพล

คำให้การขุนหลวงหาวัด

ฉบับหลวง

นายพลตรี พระยาเทพาธิบดี

พิมพ์แจกในงานปลงศพ

นายพันตรี หลวงพิทักษ์นฤเบศร์ (จร บุนนาค) ผู้บิดา

บมระโรง พ. ศ. ๒๔๕๗

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

11 ส.ค. 2541

I 14469673

คำนำ

ด้วยนายพลตรี พระยาเทพาธิบดี (เงิน ยุนนาค) ร.ม.,
ท.จ., ภ.ช., ว.ป.ร., ๓ ร.จ.ม. ตำแหน่งสมุหพระอรรคมุนเญทหาวยก
จะทำการปลงศพสนองคุณ นายพันตรี หลวงพิทักษ์ธนุไชยศรี (จว
ยุนนาค) ผู้บิดา มาแจ้งความต่อกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณว่า
มีความศรัทธาจะสร้างหนังสือในหอพระสมุดสำหรับพระนคร เช่นของ
แจกในงานศพเรื่องหนึ่ง ขอให้กรรมการช่วยเลือกเรื่องให้ แลพอใจ
จะให้เขียนเรื่องข้างโบราณคดี เมื่อข้าพเจ้ารับเลือกเรื่องหนึ่งนี้ ก็ได้
ถึงเรื่องโบราณคดีเรื่องหนึ่ง ซึ่งกรรมการหอพระสมุดฯ ยากจะให้
พิมพ์มานานแล้ว แต่ยังไม่มีโอกาส คือหนังสือเก่าเรื่องคำให้การ
ขุนหลวงหาวัด หนังสือเรื่องนี้เป็นต้นขุดของท่านผู้ศึกษาโบราณคดี
มาแต่ในรัชกาลที่ ๔ ว่า เป็นต้นยคำของท่านผู้รู้แบบแผนการงาน
ครั้งกรุงเก่าได้ขุดให้จัดไว้ ต้นฉบับเดิมจะมีกลิ่นทรานไม่ได้ ให้
พิมพ์ที่โรงพิมพ์หมอสมิธเป็นครั้งแรก เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๒๐
ฉบับที่หมอสมิธพิมพ์นั้น เป็นต้นฉบับขุดกันครั้งหนึ่งเมื่อในรัชกาล
ที่ ๕ ด้วยยังไม่มีใครได้เห็นฉบับเดิมอยู่โดยมาก แต่ครั้นล่วงกาล
นานมา เมื่อมีผู้ศึกษาโบราณคดีขึ้นใหม่เขาใจใส่สอส่วนหนังสือ
มากขึ้น จึงตรวจเห็นว่า หนังสือเรื่องคำให้การขุนหลวงหาวัดฉบับที่
หมอสมิธพิมพ์นั้น มีผู้อื่นได้แต่งเติมแทรกแซงลงใหม่มาก ไม่ใช่
ตัวฉบับเดิมครั้งรัชกาลที่ ๔ แลยังมีข้อผิดพลาดคือไปถึงเรื่องหนังสือ
ที่เรียกว่า คำให้การขุนหลวงหาวัดนั่นเอง ได้เคยวินิจฉัยกัน
ในโบราณคดีสโมสร ข้าพเจ้าเองเป็นผู้นำปัญหาขึ้นกราบบังคมทูลแต่

(๒)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า สงสัยว่าหนังสือเรื่องนั้น
จะเป็นหนังสือที่แต่งขึ้นในเมืองไทย มีใช้คำของชนหลวงหาว่าก็
(คือพระเจ้าอโศกมหาราช ที่ได้รับรัชทายาทครองกรุงศรีอยุธยาต่อ
แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ) ไปให้การแก่พม่า เหตุที่ทำให้
สงสัยนั้น

ข้อ ๑ คือ เรื่องราวทั้งพงษาวดารแลทำเนียบต่าง ๆ ที่เล่า
ในหนังสือคำให้การชนหลวงหาว่าก็หมอสุมิอิมพ์ เมื่อมาสอบ
สวนดูในชั้นนี้ รู้ได้เป็นแน่ว่า ผิดความจริงในที่สำคัญหลายแห่งมาก
ถ้าเป็นคำให้การชนหลวงหาว่า ก็พระองค์ยอมทรงทราบราชการบ้าน
เมือง จะเล่าผิดอย่างนั้นไม่ได้

ข้อ ๒ ลักษณะถามคำให้การชาวต่างประเทศถึงการบ้านเมือง
นั้น ๆ เป็นประเพณีที่มาแต่ก่อนเหมือนกันทุกประเทศ คือถ้าได้
ชนต่างชาติมาไว้ในอำนาจก็ ฤๅแม้ชนชาติเดียวกันเองได้ไปเมือง
ต่างประเทศไคมาก็ดี ถ้าเห็นว่าได้รู้เห็นการงานบ้านเมืองนั้น ๆ ก็
เรียกตัวมาให้ข้าราชการซึ่งเป็นเจ้านายที่หลาย ๆ คนพร้อมกันเป็นทำ
นองกรรมการซักไซ้ไต่ถาม แลจดคำให้การไว้เป็นความรู้ ใน
ราชการ ในเมืองไทยเราก็เคยถามคำให้การอย่างนี้ เช่นถามแม่ทัพ
นายกองพม่าที่เราจับตัวมาได้เป็นต้น เรื่องพงษาวดารพม่าที่ปรากฏ
อยู่ในหนังสือพระราชพงษาวดาร โดยมากเรารู้ได้ด้วยกระบวนถาม
คำให้การอย่างว่านี้ ตั้งแต่ครั้งกรุงเก่ากรุงธนบุรีตลอดมาจนกรุง
รัตนโกสินทร์ เมื่อพม่าได้ไทยไป พระเจ้าอังวะก็คงจะตั้งข้าราชการ

พม่า ซึ่งรู้^๕แบบแผนขนบธรรมเนียมเป็นกรรมาการถามคำให้การทำ
นอง^๕เดียวกัน แต่การถามคำให้การอย่างนี้ ผู้ถามก็^๕ผู้ตอบ^๕พูด
ไม่เข้าใจภาษา^๕กัน ต้องใช้ล่ามแปลทั้งคำถามแลคำตอบ แล้วแต่
ล่ามจะแปลว่าอะไร เมื่อล่ามแปลได้ความอย่างไร ก็ตกลงเป็นภาษา
พม่าอย่างเรา^๕คำให้การพม่าลงเป็นภาษาไทย เพราะฉะนั้นหนังสือ
คำให้การชนหลวงหวัก ถ้ามี^๕จริงต้นฉบับเดิมคงเป็นภาษาพม่า มีใช้
ภาษาไทยที่^๕หมอสมิชเอามาพิมพ์

ข้อ ๓ ต้นฉบับคำให้การชนหลวงหวักนั้น ถ้ามี^๕คงจะมี
อยู่ในหอหลวงเมืองพม่า ถ้าจะมี^๕นอกจากฉบับหอหลวง ก็คงจะมี^๕
สำเนาอยู่ในกระทรวงเสนาบดีที่^๕ได้^๕นำ^๕ที่^๕ถาม^๕คำ^๕ให้การ เช่นกระทรวง
มหาดไทย^๕ฎการ^๕ตรวจ^๕ตรา^๕โหม^๕ของ^๕พม่า ว่าอย่าง^๕มาก^๕จะมี^๕ไม่
เกิน ๔-๕ ฉบับ ทำไมจึงจะ^๕เข้า^๕มา^๕ได้^๕ถึง^๕เมือง^๕ไทย แล^๕มาก^๕ลาย^๕เป็น
ภาษาไทยอย่าง^๕วิ^๕ลา^๕ศ^๕เล^๕อะ^๕ทะ^๕อะ^๕เช่น^๕หมอสมิช^๕พิมพ์ ด้วยเหตุ^๕เหล่านี้
จึง^๕สงสัย^๕ว่า หนังสือ^๕ที่^๕เรียก^๕ว่า “คำ^๕ให้การ^๕ชน^๕หลวง^๕หวัก” นี้
น่า^๕จะเป็น^๕เรื่อง^๕ราว^๕ที่^๕ชาว^๕กรุง^๕เก่า^๕ผู้^๕มี^๕อายุ^๕อยู่^๕มา^๕จน^๕ใน^๕กรุง^๕รัตน^๕โก^๕สิน^๕ทร
เรียบ^๕เรียง^๕ขึ้น^๕ไว้^๕ตาม^๕รู้^๕ตาม^๕เห็น ต่อ^๕มา^๕เมื่อ^๕ไม่^๕รู้^๕ว่า^๕ใคร^๕แต่ง จึง^๕ไป^๕เหมา
ให้เป็น^๕คำ^๕ให้การ^๕ของ^๕ชน^๕หลวง^๕หวัก^๕คอก^๕กระ^๕มั่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน
พระบรมราชาธิบายในเรื่องนี้ว่า หนังสือ^๕เรื่อง^๕คำ^๕ให้การ^๕ชน^๕หลวง^๕หวัก
นั้น ฉบับ^๕เดิม^๕จะ^๕ได้^๕มา^๕อย่างไร^๕แล^๕ได้^๕มา^๕เมื่อ^๕ไร^๕ไม่^๕ทรง^๕ทราบ แต่^๕ฉบับ
หอหลวง^๕ของ^๕เรา^๕มี^๕จริง ได้^๕โดย^๕ทศ^๕พระ^๕เนตร^๕เห็น^๕มา^๕แต่^๕ก่อน แต่^๕ไม่

เหมือนฉบับที่หมอสมิทธิพิพ แลทรงทราบว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อว่าเป็นหนังสือมีหลักฐาน ในพระราชนิพนธ์หลายแห่ง คือในจดฎีกาฐานพระพุทธรูปอย่างต่าง ๆ ซึ่งทรงพระราชอุทิศถวายพระเจ้าแผ่นดินครั้งกรุงเก่าเป็นต้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงใช้พระนามพระเจ้าแผ่นดินตามที่เรียกในหนังสือคำให้การของชนหลวงหวาดหลายพระองค์ หนังสือเรื่องนทรงพระราชดำริที่ว่า ฉบับเดิมคงมีหลักฐานอยู่อย่างไรเป็นแน่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงเชื่อดิ แต่ฉบับที่หมอสมิทธิพิพ มีผู้ใดได้แทรกแซงเพิ่มเติมจนเลอะเทอะเต็มทีเสียแล้ว สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายเรื่องหนังสือคำให้การชนหลวงหวาดไว้ดังนี้

ครั้นต่อมาถึงรัชกาลปัตยุบันนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ หอพระสมุดวชิรญาณได้หนังสือเรื่องคำให้การชนหลวงหวาดที่เป็นตัวฉบับหลวงมาเล่มสมุดไทย ๑ เล่มมีชื่อลักษณะเขียนตัวจริงรู้ได้เป็นแน่ว่าเขียนในรัชกาลที่ ๔ ชื่อเรื่องก็ไม่ได้เรียกว่า “คำให้การชนหลวงหวาด” เรียกว่า “พระราชพงษาวดารแปลจากภาษารามัญ” ต่อมาพระเจ้านั่งองค์ยาเธอ กรมหมื่นไชยนาทนเรนทร ประทานสมุดหนังสือเรื่องต่าง ๆ อันเป็นของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท แก่หอพระสมุดสำหรับพระนคร มีเรื่องคำให้การชนหลวงหวาดอยู่ในหนังสือพวกนั้น ๔ เล่ม มีรอยตักแก้ เข้าใจว่าเป็นลายพระหัตถ์กรมหลวงวงษา ฯ ได้เอาฉบับซึ่งหอพระสมุด ฯ ได้มาเหล่านั้นสอยกับฉบับที่

(๕)

หมอสมิทธิพิมพ์ ก็ปรากฏแน่นอนว่า ฌัษย์พิมพ์นั้นมิใช่ใครแทรกแซง
ข้อความลง ตรงตามที่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ ในชั้นแรก
จึงรู้ความได้เพียงว่าหนังสือคำให้การขุนหลวงหาวัดนั้นมิใช่เดิมจริง
แลฉบับเดิมแปลมาจากภาษารามัญ

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ กรมการหอพระสมุดฯ ได้ทราบความ
ว่า มีหนังสือพงษาวดารไทยภาษาพม่าอยู่ในหอสมุดของรัฐบาลที่
เมืองว่างังฉย ๑ ได้ซื้อคัมมาแปลออกเป็นภาษาไทย ได้ความว่า
หนังสือเรื่องนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับคำให้การขุนหลวงหาวัดนั่นเอง
ได้ความมาจากเมืองพม่าว่า เมื่อเสียกรุงเก่า พระเจ้าอังวะจับพระเจ้า
อัทมพรแลข้าราชการไทยไปได้ ให้ถามคำให้การถึงพงษาวดาร
แลขนบธรรมเนียมเมืองไทย จดเก็บรักษาไว้ในหอหลวง อังกฤษ
ใต้ต้นฉยมาเมื่อค.เมืองมันตะเล หนังสือคำให้การขุนหลวงหาวัด
ฉบับแปลจากภาษาพม่า พระยาโชติภราษเศรษฐี (นั่น เลหาเศรษฐี)
ได้พิมพ์แจกในงานศพท่านอิมผู้มารดาแล้ว เป็นอันได้ความอีกชั้น ๑ ว่า
เรื่องคำให้การขุนหลวงหาวัดนั้นมิใช่เป็นความจริง แลรู้ได้ว่าเหตุใด
ฉบับเดิมเรื่องราวจริงคลาศเคลื่อน เพราะพวกไทยที่พม่าได้ตัวไป
ให้การได้ ไปแต่ตัว ให้การเพียงเท่าที่จำได้ ทั้งเรื่องพระราช
พงษาวดารแลขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ให้การหลายคนด้วยกัน รู้มาก
บ้างน้อยบ้าง ข้าขุนนางพม่าซึ่งไม่รู้อะไรเลยเขาไปรวบรวมเข้าเรื่อง
อีกชั้น ๑ กรมการจึงได้ให้เรียกชื่อหนังสือฉบับที่พระยาโชติภราษ
พิมพ์ว่า “คำให้การชาวกรุงเก่า”

เกยวนในเรื่องคำให้การขุนหลวงหาวัด เป็นอันได้พิมพ์แล้ว
 ๒ ฉบับ คือฉบับที่แปลจากภาษาพม่าฉบับ ๑ กับฉบับที่แปลจากภาษา
 รามัญ แต่ผู้ใดในไทยเราได้เอาไปแก้ไขแทรกแซงเสียจนเลอะเทอะ
 นั้นฉบับ ๑ แต่ฉบับที่ถูกต้องตามที่แปลจากภาษารามัญยังหาได้พิมพ์
 ไม่ จึงเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ แลอยากจะให้พิมพ์ให้บรรดาผู้ศึกษา
 โบราณคดีเวลานี้ได้สอบสวนทั่วกัน ถ้าหากพระยาเทพาธิบดีพิมพ์
 หนังสือคำให้การขุนหลวงหาวัดฉบับหลวงในรัชกาลที่ ๔ จะเป็นกร
 ให้เกิดประโยชน์ในทางโบราณคดีถึง ๒ ประการ คือ ทำหนังสือซึ่ง
 ยังไม่เคยพิมพ์ให้ ได้พิมพ์ไว้กันแพร่หลาย แลรักษาดับไว้ ให้ถาวร
 ประการ ๑ ช่วยโบราณคดีสโมสร ที่ทำให้การวินิจฉัยหนังสือเรื่อง
 คำให้การขุนหลวงหาวัดสำเร็จบริบูรณ์ประการ ๑ ข้าพเจ้าได้ชี้แจง
 ความเห็นทั้งนี้แก่พระยาเทพาธิบดี พระยาเทพาธิบดีเห็นชอบด้วย จึงได้
 รั้งพิมพ์เล่มนี้

กรมการมีความเสียดายอยู่น้อย ที่หาหนังสือเรื่องคำให้
 การขุนหลวงหาวัด ความฉบับหลวงครั้งรัชกาลที่ ๔ ไม่ได้ครบที่เดียว
 เพราะหนังสือเล่มนี้น้อย แลแตกกระจัดกระจายไปเสียหมด ทรง
 ใหนขาด ได้เอาความที่แปลจากฉบับหลวงภาษาพม่ามาลงไว้แทน
 แลได้บอกไว้เป็นสำคัญทุกแห่ง

ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นส่วนตัวที่ได้ โอกาสจัดการพิมพ์หนังสือ
 เรื่องนี้ ช่วยในงานศพหลวงพิทักษ์นฤเบศร์ ด้วยได้เป็นเพื่อนทหาร
 มากับข้าพเจ้า ตั้งแต่รับราชการอยู่ในกรมทหารมหาดเล็กด้วยกัน

(๗)

ได้ค้นเคยแลขอขมาไคร่ยกกันมาแต่ครั้งนั้น หลวงพิทักษ์นฤเบศร์
มีประวัติดังนี้

หลวงพิทักษ์นฤเบศร์ ชื่อจร ขุนนาค เป็นบุตรพระยาวรวงษ์
พิพัฒน์ เข้ม เป็นหลานสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ เกิด
วัน ๕ เดือน ๓๐ แรม ๘ ค่ำ ปีชวดคศก จุลศักราช ๓๒๓๖ ตรงกับ
วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๓๘๗ ที่บ้านบิคาตำบลปากคลองชนอน
จังหวัดฉะเชิงเทรา

เมื่ออายุได้ ๓๓ ปี ได้ศึกษาวิชาหนังสือไทยกับนายสิน ต่อ
มาได้ศึกษาวิชาเลขแลวิชาหนังสือไทยในสำนักพระสมุห์หล้าวัฑพิไชย
ญาติการวม

บั้นลัดปีคศก พ.ศ. ๒๔๐๘ ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กพิเศษ
ในรัชกาลที่ ๔ อยู่เวรฤทธิ

ถึงรัชกาลที่ ๕ บั้นมะเมียโทคก พ.ศ. ๒๔๓๓ รัชราชการใน
กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ได้เป็นพลทหารอยู่ในหมวดที่ ๓
ได้ศึกษาวิชาทหารในสำนักนายพันตรี หลวงรัตนนฤเบศร์ (เล็ก)

บั้นมะแมตรีคก พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้รับยศทหารเป็นนายสิบโท
ในกองร้อยที่ ๕

บั้นออกจัตวาคก พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้เลื่อนยศทหารเป็นนายสิบเอก
คงรัชราชการอยู่ในกองนั้น

บั้นจอกคก พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้กราบถวายบังคมลาอุปสมบท
เป็นภิกษุ สมเด็จพระวันรัต (ทับ) แต่เมื่อยังดำรงสมณะศักดิ์ใน

พระพิมลธรรม วัดโสมนัสวิหาร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระพรหมมุนี (เหมือน) แต่ยังเป็นพระอธิการ วัดบรมนิวาส พระพุทธวิริยากร (น้อย) วัดพิไชยญาติการาม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ อยู่ในสำนัก วัดพิไชยญาติการามพรรษาหนึ่ง

ปีชวตสัมฤทธิศก พ.ศ. ๒๔๒๓ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยศทหารเป็นนายร้อยตรีประจำกองร้อยที่ ๕ แลได้ไปศึกษาวิชาแผนที่ในสำนักพระวิภาตภูวนาส (แมกกาคู่) ณพระราชวังบางปะอิน

ปีมะเมียจัตวาศก พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยศทหารเลื่อนชั้นเป็นนายร้อยโท ประจำกองร้อยที่ ๕ ในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์นั้น

ปีชวดสัมฤทธิศก พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยศทหารเลื่อนชั้นเป็นนายร้อยเอกในกรมทหารบก แลย้ายมารับราชการในตำแหน่งปลัดกอง ๆ ทหารวายนอก “รักษาพระองค์”

วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรชั้นตํานักกิติเป็นหลวงพิทักษ์นฤเบศร์ คักทินา ๖๐๐

ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้ว่าที่นายพันตรี แลย้ายไปรับราชการในตำแหน่งผู้บังคับการกองทหารเมืองนครนายก

ณเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๖ นั้น ได้ไปราชการทัพ แลรับราชการในตำแหน่งปลัดกองทัพบกในกองทัพพระยาอนุชิตชาญไชย (สายสิงห์เสนี) แต่ยังเป็นนายพลจัตวา พระพิเรนทรเทพ ยกไปทางเขตรลาวกาว

(๘)

เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ กองทัพกลับมาถึง
กรุงเทพฯ คงมีศเป็นว่าที่นายพันตรี รัชการในตำแหน่ง
ปลัดกอง ๗ ทหารรายนอก “รักษาพระองค์” ตามเดิม

เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้รับพระราชทานเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ เหรียญช่อจักรมาลา แลเหรียญรัชฎาภิเศกมาลา
ปี พ.ศ. ๒๔๓๗ ย้ายไปรัชการในตำแหน่งผู้บังคับการ
กองทหารมณฑลพิศณุโลก

ปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ช้างเผือกชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์ แลเหรียญประพาศมาลา

วันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร
ยศทหารเป็นนายพันตรี

ปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ออกจากประจำการเป็นกองหนุน

ปี พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาล

ที่ ๔ ชั้นที่ ๕

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้รับพระราชทานเขี้ยวนาญ

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ บัวยเป็นลมอำพาต มีอาการเรอรั้ง

ทรทบั้ง ทรงบั้ง

วันที่ ๓๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ถึงแก่กรรม อายุได้ ๖๒ ปี
หลวงพิทักษ์นฤเบศร์มีบุตรชายคน ๓ คือ นายพลตรี พระยาเทพาธิปัต
ที่เป็นเจ้าภาพงานศพแลพิมพ์หนังสือ

(๓๐)

ข้าพเจ้าขออนุโมทนากุศลบุญราษี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ผู้อยู่ในฐานะที่โบราณบัณฑิตนี้ว่าเป็นอธิษฐานคุณ ย้ำเพื่อบุญของคุณ
บิณฑบาตด้วยความมกตัญญูคุณเวทิตามสมควรแก่วิถีแห่งสาธุชน
ผู้เป็นสัจปรุส แลเชื่อว่าท่านทั้งหลายผู้ได้รับแลอ่านหนังสือนี้คงจะ
อนุโมทนาเหมือนกันทั่วไป

กิ่งเพชรฟ.ภพ.

จังหวัดพิษณุโลก

วันที่ ๒๔ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

พระเจ้าหงษาวดีเลี้ยงพระยาจักรีไว้ ๗ วันแล้วฆ่าเสีย	หน้า ๓
มอญพาพระมหินทร สมเด็จพระนเรศวร กับพระพี่นาง ไปเมืองหงษาวดี	,, ๓
มอญพาช้างเผือกกับช้าง แลสิ่งของต่าง ๆ ไปเมืองหงษาวดี	,, ๓
มอญสร้างพระเจดีย์ไว้ที่ทุ่งภูเขาทอง	,, ๒
มอญสำเร็จโทษพระมหินทราธิราช	,, ๒
สมเด็จพระสุธรรมราชา (มหาธรรมราชา) สวรรคต	,, ๓
สมเด็จพระเอกาทศรถว่าราชการแผ่นดิน	,, ๓
สมเด็จพระนเรศวรขึ้นเสวยพระเจ้าหงษาวดี ปราสาทไหว	,, ๔
สมเด็จพระนเรศวรถงสร้างพระพุทธรูป	,, ๔
สมเด็จพระนเรศวรยกทัพมาตั้งค่ายกับอุปราชา	,, ๔
สมเด็จพระนเรศวรช่องสุมพลหนักจากเมืองหงษาวดี	,, ๕
อุปราชายกทัพตามสมเด็จพระนเรศวร	,, ๖
สมเด็จพระนเรศวรตีทัพมอญ	,, ๗
สมเด็จพระเอกาทศรถยกไปสมทบกับสมเด็จพระนเรศวร	,, ๗
สมเด็จพระนเรศวรทำยุทธหัตถีกับอุปราชา	,, ๘
อุปราชาซากคอช้าง	,, ๓๐
พระเจ้าหงษาวดีลงโทษนายทัพนายกอง	,, ๓๑
พระเจ้าหงษาวดีปลงพระชนม์พระพี่นางพระนเรศวรพร้อมกับ โอรส	,, ๓๒
ปราบดาภิเษกสมเด็จพระนเรศวร	,, ๓๓

ก่อกำแพงเมืองถึงวิมาน้ำ	หน้า	๓๒
สร้างพระพุทธรูปพระบรมไตรโลกนาถ	„	๓๒
ขุนขำเห็นแม่ทัพนายกองแลไพร่พล	„	๓๒
สมเด็จพระนเรศวรตีเมืองใหญ่น้อยต่าง ๆ ตลอดจนเมืองท่า	„	๓๓
ทำพิธีเหยียบเมืองท่า	„	๓๕
เสด็จนมัสการพระพุทธรูปที่เขาวัง	„	๓๕
สมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จเป็นทัพหน้าไปตีเมืองหงสาวดี	„	๓๖
สมเด็จพระนเรศวรยาตราทัพหลวงจากเมืองท่าไปถึง น้ำเขาเขียว	„	๓๖
สมเด็จพระนเรศวรสวรรคตที่น้ำเขาเขียว	„	๓๖
สมเด็จพระเอกาทศรถกลับทัพ	„	๓๖
เชิญพระศพมากรุงศรีอยุธยา	„	๓๗
งานพระเมรุสมเด็จพระนเรศวร	„	๓๗
ราชาภิเษกสมเด็จพระเอกาทศรถ	„	๓๗
ทรงสร้างวัดสยสวรค์ วัดวชิราภิราม	„	๓๗
ขุนขำเห็นข้าราชการ	„	๓๗
ทรงสร้างพระพุทธรูปพระศรีสรรเพชญ์ พระเจดีย์	„	๓๗
สร้างพระรูปสมเด็จพระนเรศวร	„	๓๗
สร้างพระที่นั่งบรรยงก์รัตนาคัน	„	๓๗
ว่าด้วยพระมาลาเบี่ยง แลพระแสงของสมเด็จพระนเรศวร	„	๓๗
สมเด็จพระเอกาทศรถสวรรคต	„	๓๗

สมเด็จพระไตรโลกนาถ (พระเจ้าทรงธรรม) เสวยราชย์	นำ	๓๘
ว่าด้วยพระสุริยวงษกุมาร	๖๖	๒๖๐
ทรงตั้งพระสุริยวงษกุมารเป็นเจ้าพระยาสุริยวงษ์	๖๖	๒๖๓
ยุบเลิกร้ายต่อสมเด็จพระไตรโลกนาถ	๖๖	๒๖๒
สมเด็จพระไตรโลกนาถสวรรคต	๖๖	๒๖๓
สมเด็จพระรามธิบดี (พระเจ้าปราสาททอง) เสวยราชย์	๖๖	๒๖๓
ชกจอมปลวกไต่ปราสาททอง	๖๖	๒๖๔
ทรงเสวยทวยพระราชบุตรซึ่งจะสืบสันตติวงศ์	๖๖	๒๖๕
สร้างปราสาท ราชรถ แลเรือพระที่นั่ง	๖๖	๒๖๗
สร้างวัด	๖๖	๒๖๗
แรกมีพยุหยาตราพระที่นั่งอย่างใหญ่	๖๖	๒๖๗
อสนีบาตลงพระที่นั่งมังกลาภิเศก	๖๖	๒๖๗
พระโอรสธิดาเสกข์กับเพลิง คนเห็นเป็นสัตว์	๖๖	๒๖๗
สมเด็จพระไตรโลกนาถสวรรคต	๖๖	๒๖๗
สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสวยราชย์	๖๖	๒๖๘
สร้างอ่างแก้วน้ำทั้งวังหลวงวังหน้า	๖๖	๒๖๘
สร้างเมืองลพบุรี สร้างปราสาท แลวัด	๖๖	๒๖๘
สร้างเครื่องต้น	๖๖	๒๖๘
ไต่ช้างเผือกพระบรมรัตนากาศ	๖๖	๒๖๘
ว่าด้วยทรงชำนาญในวิชาศกธรรม	๖๖	๒๖๘
พระศรีศิลป์ศึกประทุษร้าย	๖๖	๓๐๐

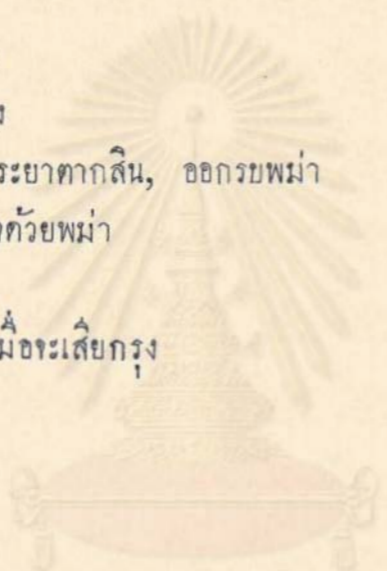
ประธานเจ้าจอมสมบุญให้เจ้าพระยาสุรสีห์ไปรักษาไว้	หน้า ๓๔
เจ้าจอมสมบุญประสูติกรมาร	๓๕
ทรงตั้งกรมารนั้นเป็นเจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์	๓๕
เจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์กลองคึกกับเจ้าพระยาราชวังสรรค์	๓๖
เจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์ซึ่งข้างร้ายมาร้ายไต่	๓๗
ว่าด้วยเจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์ชำนาญในคชกรรมแลธกัฏกรรม	๓๗
พระยาวิเชียรยงต์เป็นขบถ	๓๘
พระยาเสียนขันฆ่าพระยาวิเชียรยงต์	๔๐
เสด็จยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่	๔๓
ไต่เมืองเชียงใหม่ แลพระพุทธรูปหิ้งค์ พระแก่นจันทน์	๕๕
ตั้งเจ้าวงเป็นพระเจ้าเชียงใหม่	๕๖
ยกทัพกลับ	๕๖
สมโภชพระพุทธรูปหิ้งค์ พระแก่นจันทน์	๕๖
ว่าด้วยพระเชษฐาภาพสมเด็จพระนารายณ์	๕๗
สมเด็จพระนารายณ์สวรรคต	๕๗
พระราเมศวร (พระเพทราชา) เสวยราชย์	๕๘
ประดิษฐานเจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์ในที่พระมหาอุปราช	๕๘
สร้างวัด	๕๘
สมเด็จพระราเมศวรสวรรคต	๕๘
สมเด็จพระสุริเยนทราธิบดี (พระเจ้าเสือ) เสวยราชย์	๕๘
สำเร็จโทษเจ้าพระขวัญ	๕๘

สำเร็จโทษอนุชากุมาร	หน้า	๖๐
สร้างมณฑปพระพุทธบาท	„	๖๐
สร้างวัด	„	๖๐
ไต้ช้างเผือกพลายพัง	„	๖๐
ว่าด้วยวิद्याคุณของสมเด็จพระสุริเยนทราธิบดี	„	๖๓
คำทำนายของสมเด็จพระสุริเยนทราธิบดี	„	๖๓
ว่าด้วยทหารร่วมพระไทย	„	๖๓
เรื่องขบถธรรมเด็ย	„	๖๓
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคณหุตถวายราชาธิกา	„	๖๔
เรื่องศรีปราชญ์	„	๖๕
สมเด็จพระสุริเยนทราธิบดีสวรรคต	„	๖๖
สมเด็จพระภูมินทรราชา (พระเจ้าท้ายสระ) เสวยราชย์	„	๖๖
สร้างวัดมเหยงค์ แลพระพุทธไสยาศน์วัดป่าโมก	„	๖๗
นักเสด็จเขมรมาฟังโพิธิสมภาร	„	๖๗
สมเด็จพระภูมินทรราชาทรงพระประชวร	„	๖๗
เจ้าฟ้าอไทย เจ้าฟ้าปรเมศร์ คิถกันจะเอาราชสมบัติ	„	๖๗
สมเด็จพระภูมินทรราชาสวรรคต	„	๖๗
พระมหาอุปราชเกลี้ยกล่อมคน	„	๖๗
เจ้าฟ้าอไทย เจ้าฟ้าปรเมศร์ ให้ระคมยิงพระมหาอุปราช	„	๖๗
พระมหาอุปราชยกเข้ามายังพระราชวัง	„	๗๓
สมเด็จพระมหาธรรมราชา (พระเจ้าบรมโกษ) เสวยราชย์	„	๗๓

สำเร็จโทษเจ้าฟ้าอโยธยา เจ้าฟ้าปรเมศวร์	หน้า	๗๒
ทรงตั้งเจ้าฟ้านราธิเบศวร์เป็นพระมหากษัตริย์	,,	๗๓
ไต่ช้างเผือก	,,	๗๓
พระมหากษัตริย์ทิวศก	,,	๗๔
ทรงตั้งเจ้าฟ้ามุขมนตรีเป็นพระมหากษัตริย์	,,	๗๔
ราชทูตลังกาเข้าเฝ้า	,,	๗๔
พระอภัยมณี พระวิมลเมธี ไปบำรุงพระศาสนาในลังกาที่วัด	,,	๗๕
สร้างวัด แลสร้างพระนอนจักรศรี	,,	๗๕
พระราชทานอโยธยาแก่สัตรี	,,	๗๕
ทรงบำเพ็ญทานอย่างสัตตศกมหาทาน	,,	๗๖
การพระราชกุศลต่าง ๆ	,,	๗๖
ทรงปฏิสังขรณ์พระพุทธรูป	,,	๗๖
ว่าด้วยพระพุทธรูป	,,	๗๖
ฝนแล้ง ทำพิธีให้ฝนตก	,,	๗๖
แต่งทูตานุทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับเมืองพม่า	,,	๗๗
มอญเมืองมัทตะมาสู่โพธิสมภาร	,,	๗๗
เรื่องสมิงฮอ	,,	๗๗
เกณีนีมิตรต่าง ๆ	,,	๗๗
สมเด็จพระบรมราชาสวรรค์	,,	๗๗
พระเจ้าอู่ทองพระราชาเสวยราชย์	,,	๗๗
เจ้าสามกรมช้องสมุหผู้คน	,,	๗๗

สำเร็จโทษเจ้าสามกรม	หน้า ๑๗
สมเด็จพระพันวรวงษาสวรรคาลัย	๑๑ ๑๐๒
งานพระเมรุสมเด็จพระเจ้าบรมโกษา พระพันวรวงษา	๑๑ ๑๐๓
ซ่อมมณฑปพระพุทธบาท	๑๑ ๑๑๐
พระเจ้าอู่ทองพระราชาทรงผนวช	๑๑ ๑๑๐
สมเด็จพระเจ้าเอกทัศเสวยราชย์	๑๑ ๑๑๐
ตั้งพระราชบัญญัติเครื่อง วิก, ช้าง, ทวง. แลพิทักษ์เงินบาท เงินสลึง, เงินเฟื้อง	๑๑ ๑๑๓
ยกเลิกภาษีอากร ๓ ปี	๑๑ ๑๑๓
ปล่อยนักโทษ	๑๑ ๑๑๓
สร้างพระพุทธรูป	๑๑ ๑๑๓
สร้างวัด	๑๑ ๑๑๒
การพระราชกุศลต่าง ๆ	๑๑ ๑๑๒
เสด็จพระพุทธบาท	๑๑ ๑๑๓
พระราชนิก	๑๑ ๑๑๕
ไต่ช้างเมืองไทร แลช้างที่พะเนียด	๑๑ ๑๑๖
อลังการนำถวายสิ่งโตกัษณกกระจากเทศ	๑๑ ๑๑๗
มอญใหม่ปล้นบ้านแขวงเมืองนครนายก	๑๑ ๑๑๗
เสด็จขั้วแลเขาพนมโยง	๑๑ ๑๑๗
ลอบพระประทีป	๑๑ ๑๒๒

ทำพิธีอาสยษ	หน้า ๑๒๒
เสด็จประพาศเมืองลพบุรี	,, ๑๒๓
เจ้าเมืองทวายมาสู่โพธิ์สมภาร	,, ๑๒๔
พม่ายกทัพมารบ	,, ๑๒๕
ทัพไทยออกรบพม่า	,, ๑๒๖
พม่ายกเข้าล้อมกรุง	,, ๑๓๐
พระยาเพชรบุรี, พระยาตากสิน, ออกรบพม่า	,, ๑๓๒
พระยาพลเทพเป็นใจท้าวพม่า	,, ๑๓๓
เสียกรุงแก่พม่า	,, ๑๓๔
ว่าท้าวเกิดทุนนิตรเมื่อจะเสียกรุง	,, ๑๓๔

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำให้การขุนหลวงหาวัด

(ฉบับหลวง)

๑ พระเจ้าหงษาเอาแต่คนดี อันพระยาจักรีนั้นพระเจ้าหงษา
ปูนบำเหน็จรางวัลหนักหนา เพราะว่ามี^๕ความชอบจึงตั้งทวให้เกินแต่
ก่อนมา ครั้นเลี้ยงไว้ได้ครบเจ็ดวันแล้ว พระเจ้าหงษาจึงสั่งให้ยื่น
เกล้าเกษียเสียแล้ว จึงสั่งให้เสียบไว้ที่กลางเมืองตามบทพิพากษาที่
มีมา แล้วจึงเรียกเอาพระมหินทรซึ่ง^๕เป็นพระราชโอรสของพระมหา
จักรพรรดิ พระปกพระพี่น้องพระนเรศวร อัน^๕ชื่อนางสุวรรณกัลยานัน
ชนมาหงษา ก็องค์พระนเรศวรอัน^๕เป็นพระราชโอรสของพระสุธรรม
ราชา อันพระเอกาทศรถนั้นให้ไว้เป็นเพื่อนพระบิดา แล้วจึงเอาช่าง
เผือกทั้งห้าช่างนั้นมา กับนายช่างต่าง ๆ ที่ชำนาญในการช่างใหญ่
กับศพายสกรจัสรวเอาทวอชยทมผสม กับช่างใหญ่คักกวาดแล้ว
แต่ที่ใหญ่กว่ากัน อันหนึ่งกับรูปสี่สองนักษัตรไว้ ในวัดพระศรี
สุวรรณเพ็ชญ์อยู่นั้น อันรูปเหล่านั้นเมื่อครั้งพระเจ้าอู่ทองตั้งกรุงแล้ว จึงสั่ง
ให้ช่างพราหมณ์บนรูปแล้วจึงหล่อไว้ด้วยทองสำริดเป็นรูปสี่สองนักษัตร
ทั้งรูปมนุษย์เป็นรูปพราหมณ์ มีรูปช่างเอวาวรรณ รูปม้าสีนอ รูป

คชสีห์ รูปราชสีห์ รูปนรสิงห์ รูปสิงโต รูปโคอุศุภราช^๑ รูป
 กระบือ รูปกระติง รูปหงษ์ รูปนกยูง รูปนกกะเรียน อินลัตว์เหล่านี้
 สิ่งละคู่ พระเจ้าอู่ทองทำถวายไว้ที่ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ พระเจ้า
 หงษาเห็นรูปเหล่านี้ก็ชอบพระไทย จึงแบ่งเอามาตามที่ชอบพระไทย
 คือรูปช้างเอราวัณ^๒ รูปม้าสินธพ รูปราชสีห์ รูปคชสีห์ รูปสิงห์
 รูปมนุษย์ อินนอกันมีไต่เอาสิ่งใดมา แล้วพระเจ้าหงษาจึงสร้าง
 พระเจดีย์ไว้ที่ทุ่งภูเขาทอง จึงสมมุตินามเรียกพระภูเขาทอง แล้ว
 จึงทำการฉลองเป็นการใหญ่หน้าหน้า แล้วพระเจ้าหงษาจึงยกทัพ
 กลับไป

ครั้นกลับไปยังมีทันถึงเมือง อันพระมเหสีนทรราชานันไม่สุภาพ
 ทั้งพระยาราชสีห์ ไม่มีความครั้นคร้ามขามใจ เจริงทำนององอาจ
 รามัญนั้นจับคำประหลาดได้ จึงทลกับพระเจ้าหงษา พระเจ้าหงษา
 จึงให้ล้างเสียแล้ว จึงถว้หน้าเสียหน้าเมืองสลึง แล้วจึงยกทัพ
 กลับมาเมืองหงษา อันพระพันางพระนเรศวรนั้น พระองค์ก็เอาไว้ใน
 ปราสาทเป็นท่มเหย้า จึงมีพระราชโอรสองค์หนึ่งเป็นกุมาร อันพระ
 นเรศวรนั้น พระเจ้าหงษาประทานที่ชานแลคำหนักให้อยู่ตามที อัน
 องค์พระเจ้าหงษานันรักใคร่พระนเรศวรเหมือนหงพระราชโอรส เลียง
 ไว้เงินจำเริญไวยใหญ่มา ๗

๑ เคยวนอยู่ที่พระพุทธบาท *ซึ่งอยู่ ณ วัดพระพุทธบาท*
 ๒ รูปนี้ว่ายังอยู่ที่วัดพระมหารามย์มุนี ณเมืองอมรปุระ

๓
๐ ส่วนพระสุธรรมราชา^๒นั้น วัน^๓พด^๓โต^๓ครอง^๓กรง^๓ทวาร^๓วรา^๓วดี^๓ศรี
อยุธยา^๓มา^๓แต่^๓เมื่อ^๓จุล^๓ศักราช^๓ได้^๓ ๙๒๕ ปี^๓ พระ^๓ชน^๓มี^๓ได้^๓ ๒๐ ปี^๓อยู่^๓ใน
ราช^๓สม^๓บัติ^๓ได้^๓ ๑๕ ปี^๓ เป็น^๓ ๓๕ ปี^๓สำเร็จ^๓ เมื่อ^๓สำเร็จ^๓นั้น^๓จุล^๓ศักราช^๓
ได้^๓ ๙๔๐ ปี^๓ ๗

๐ จึง^๓พระ^๓ราช^๓ข^๓ทร^๓น^๓้อย^๓ พระ^๓นาม^๓ชื่อ^๓พระ^๓เอก^๓าท^๓ศ^๓ร^๓ณ^๓ั้น^๓ ช^๓น^๓ว่า^๓
ราช^๓การ^๓งาน^๓กร^๓ง^๓แทน^๓ท^๓พระ^๓บิ^๓คา^๓ เป็น^๓แต่^๓ท^๓ม^๓หา^๓อ^๓ป^๓รา^๓ช^๓ว^๓ร^๓ก^๓ษ^๓า^๓ณ^๓ั^๓ไว้^๓
ด้วย^๓พระ^๓น^๓เร^๓ศ^๓ร^๓เช^๓ษ^๓ฐ^๓า^๓ยัง^๓มี^๓อยู่^๓พระ^๓อง^๓ค^๓ห^๓น^๓ง^๓ จึง^๓ไม่^๓ภ^๓ิ^๓เศ^๓ก^๓ศ^๓รี^๓ ด้วย^๓
พระ^๓อง^๓ค^๓ัน^๓รัก^๓ใคร^๓พระ^๓เช^๓ษ^๓ฐ^๓า^๓ยัง^๓นัก^๓ จึง^๓ว่า^๓ราช^๓การ^๓งาน^๓กร^๓ง^๓ทั้ง^๓ป^๓วง^๓
แทน^๓ท^๓แล^๓ว^๓ร^๓ก^๓ษ^๓า^๓ณ^๓ั^๓เช^๓ต^๓ร^๓ช^๓ัน^๓ต์^๓ไว้^๓ทำ^๓พระ^๓เช^๓ษ^๓ฐ^๓า^๓อิ^๓ราช^๓ ๗

๐ ส่วน^๓พระ^๓เจ้า^๓ห^๓ง^๓ษ^๓า^๓ณ^๓ั^๓น^๓ อยู่น^๓าน^๓มา^๓พระ^๓อง^๓ค^๓ัก^๓ได้^๓ย^๓ิน^๓ช^๓า^๓ว^๓เล^๓อง^๓
ฎ^๓า^๓มา^๓ว่า^๓ ยัง^๓มี^๓พระ^๓ม^๓ห^๓า^๓ม^๓น^๓อง^๓ค^๓ห^๓น^๓ง^๓เส^๓ก^๓จ^๓อยู่^๓เม^๓ือ^๓ง^๓พ^๓มา^๓ไ^๓หญ^๓ง^๓ . เรีย^๓ก^๓
เม^๓ือ^๓ง^๓ย^๓ะ^๓ไซ^๓ เป็น^๓พระ^๓พ^๓ท^๓ธ^๓ร^๓ย^๓ส^๓ร^๓้าง^๓ไว้^๓แต่^๓เม^๓ือ^๓คร^๓ัง^๓พระ^๓พ^๓ท^๓ธ^๓เจ้า^๓ยัง^๓เส^๓ก^๓จ^๓
อยู่^๓น^๓ั้น^๓ มี^๓พ^๓ท^๓ธ^๓า^๓ณ^๓า^๓ภ^๓ย^๓ัง^๓นัก^๓ ป^๓า^๓ฎ^๓ิ^๓ห^๓าร^๓ได้^๓ ให้^๓มี^๓พระ^๓ว^๓ร^๓ค^๓ิ^๓ม^๓ัน^๓น^๓เป็น^๓ต^๓่าง^๓ ๗
ถ้า^๓แล^๓ย^๓ค^๓ค^๓ล^๓ผู้^๓ใ^๓จะ^๓ป^๓รา^๓ด^๓นา^๓ส^๓ิง^๓ใ^๓ใด^๓ ๗ ก็^๓ค^๓ิ^๓ ท^๓ุ^๓ล^๓ข^๓อ^๓อิ^๓ฐ^๓า^๓น^๓แล^๓ว^๓ก็^๓ได้^๓ค^๓ัง^๓
ใ^๓ป^๓รา^๓ด^๓นา^๓ อัน^๓พระ^๓ม^๓ห^๓า^๓ม^๓น^๓อง^๓ค^๓ัน^๓มี^๓พ^๓ท^๓ธ^๓า^๓ณ^๓า^๓ภ^๓ย^๓ัง^๓นัก^๓ พระ^๓เจ้า^๓ห^๓ง^๓ษ^๓า^๓
จึง^๓มี^๓พระ^๓ไ^๓ท^๓ย^๓ศ^๓ร^๓ิ^๓ท^๓า^๓ช^๓น^๓มา^๓ค^๓ง^๓พระ^๓ม^๓ห^๓า^๓ม^๓ัน^๓เป็น^๓ห^๓น^๓ัก^๓ห^๓นา^๓ . จึง^๓ส^๓ัง^๓ให้^๓จ^๓ัก^๓
แ^๓ง^๓แ^๓ต^๓ง^๓เค^๓ร^๓อง^๓ส^๓ัก^๓การ^๓บ^๓ู^๓ชา^๓เป็น^๓อัน^๓มา^๓ก^๓ มี^๓ท^๓ัง^๓ฝ^๓า^๓ท^๓ร^๓ง^๓แล^๓ไ^๓คร^๓จ^๓ี^๓ว^๓ร^๓ท^๓อง^๓
ท^๓ัง^๓อ^๓ป^๓เ^๓ย^๓น^๓ท^๓อง^๓ แ^๓ล^๓เ^๓า^๓เข้า^๓ท^๓อ^๓ก^๓ค^๓อ^๓ก^๓ไม่^๓ท^๓อง^๓ แ^๓ล^๓มี^๓ท^๓ัง^๓ฉ^๓ิ^๓ท^๓ร^๓ว^๓ง^๓แ^๓ล^๓อง^๓ท^๓อง^๓
ท^๓ัง^๓ป^๓วง^๓ต^๓่าง^๓ ๗ เป็น^๓อัน^๓มา^๓ก^๓ ก็^๓ย^๓ร^๓ป^๓ล^๓ิ^๓ย^๓ส^๓อง^๓น^๓ัก^๓ษ^๓ัต^๓ร^๓ท^๓พระ^๓เจ้า^๓ห^๓ง^๓ษ^๓า^๓แ^๓ย^๓ง^๓
เ^๓า^๓มา^๓แต่^๓เม^๓ือ^๓กร^๓ง^๓ศ^๓ร^๓ิ^๓ย^๓ท^๓อ^๓ย^๓า^๓ณ^๓ั^๓ ค^๓ิ^๓อ^๓ร^๓ป^๓ม^๓น^๓ย^๓ี่^๓ ร^๓ูป^๓ช^๓้าง^๓เ^๓ว^๓า^๓ว^๓ร^๓ร^๓ณ^๓
ร^๓ูป^๓มา^๓ล^๓ิ^๓น^๓อ^๓พ^๓ ร^๓ูป^๓ว^๓า^๓ช^๓ล^๓ี^๓ห^๓ ร^๓ูป^๓ค^๓ษ^๓ล^๓ี^๓ห^๓ ร^๓ูป^๓น^๓ว^๓ล^๓ี^๓ห^๓ ร^๓ูป^๓ล^๓ี^๓ห^๓ ค^๓ร^๓ว^๓ ไ^๓ค^๓
อ^๓ศ^๓ก^๓ร^๓า^๓ช^๓ แต่^๓ย^๓ร^๓ว^๓ร^๓ค^๓าร^๓ู^๓ป^๓ท^๓อง^๓ห^๓ล^๓่อ^๓เ^๓ล^๓่า^๓น^๓ก^๓ับ^๓เค^๓ร^๓อง^๓ส^๓ัก^๓การ^๓บ^๓ู^๓ชา^๓ท^๓ัง^๓ป^๓วง^๓

เป็นอันมาก พระเจ้าหงษาจึงบูชาแล้วก็ทำการฉลองเป็นอันมาก แล้ว
จึงหลั่งน้ำทักษิโณทก แล้วก็ให้อามาตย์คุมเครื่องบูชาเหล่านั้นลง
สำเภาแล้วก็ไปถวายไว้กับพระมหามุนีเมืองยะไข่ เมื่อครั้งจุลศักราช
ได้ ๘๓๐ ปีตั้งแต่ครั้งนั้นมา ฯ

๑ ส่วนพระนเรศวรนั้นอยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าหงษามรบีลัง
ให้หาพระนเรศวรเข้ามาในพระราชวัง พระนเรศวรก็เข้าไปตามรบีลัง
พระเจ้าหงษา ครั้นพระนเรศวรขึ้นไปบนปราสาทใหญ่ปราสาทไหว
ครั้นเสนาเห็นเป็นอัครราชย์จึงทูลกับพระเจ้าหงษา พระเจ้าหงษาจึง
ทำนายทายไว้ว่านานไปเบื้องหน้า มอญเมืองหงษาจักได้ไปเกี่ยวหญ้า
ข้างเมืองกรุงไทย ครั้นตรัสทำนายกั้นนั้นแล้ว ก็มีได้มีพมมาน
ประการใด พระนเรศวรก็เข้าไปเฝ้าพระเจ้าหงษาแล้วก็กลับมาสู่ยัง
บ้านเรือนหลวงคังเก่า ฯ

๑ ครั้นอยู่มาพระนเรศวรก็กระสร้างพระพุทธรูปองค์หนึ่ง จึง
สั่งให้หานายช่างได้แล้ว จึงให้ช่างนั้นทำพระพุทธรูปเป็นอย่าง
ที่พระไทยแล้วก็ทำเป็นพิหารแลธารามแล้ว จึงเชิญพระพุทธรูปไว้
ในนั้น อันพระพุทธรูปที่พระนเรศวรสร้างนั้นอยู่ที่ในป่าเมืองสร่าง ก็ยัง
ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ อันพระนามนั้นมีได้ปรากฏ ฯ

๑ อันพระนเรศวรก็มารู้กับพระประทุมราชาอันเป็นทมิฬหาอปรราช
นั้นชอยพอรักใคร่ต่อกัน สัญญาว่าพี่น้องพระครรรค์เดียวกัน มีได้มี
ความรั้งเกี่ยวเกี่ยวคั่นต่อกัน เป็นที่ปรึกษาหารือต่อกัน เล่นสนไก่
กันอยู่อัครา พระนเรศวรเมื่อแรกมาแต่กรุงไทยนั้นพระชนม์ได้ ๓๐ ปี

มาอยู่หงษาได้ ๕ ปี เป็น ๑๕ ปี มาเมื่อจะมีเหตุใหญ่ขึ้น พระนเรศวร
 ก็ขอยุ่พระราชชนไก่กัน ไก่ข้างอุปราชาขึ้นแพ้ไก่พระนเรศวร ในเพลจ
 นั้นมีไก่มีไชย ฝ่ายข้างอุปราชาขึ้นทั้งชายทั้งชดอชญาไครย จึงทำ
 จริตแถม จึงขับไล่พระนเรศวรสิ้นพลาง จึงว่ามาว่าไก่ชนชเลยนี้
 มีไชยกับเราหนักหนา พระนเรศวรจึงอชญาไครย เพราะว่าตัวนี้พลัด
 มาต่างเมืองจึงทำกันไต่ที่กลางสนาม แล้วจึงจำใจพดไปตามเรื่อง
 ว่าไก่อันราคาค่าเมือง ก็คุมเคืองแค้นกันมาแต่วันนั้น จึงคิดว่า
 เป็นชายเหมือนกัน จักไต่เห็นกัน พระนเรศวรจึงหมายมั่นกับอุปราชา
 หงษามาแต่ครั้งนั้น แล้วรักษาพลโยธา จึงได้ใจรบกับหม่อมเจ้า
 เหล่าพรานยา ๆ จึงถวายเป็นข้าง ซ่อมมณฑลคชานัน มีผลเท่าผงา
 กล้าหาญหนักหนา ถวายทั้งพวกพลเหล่าพรานล้วนกล้าหาญชาญ
 ไชย ครั้นเตรียมมพลพร้อมแล้ว พระนเรศวรจึงลอบส่งสารลับให้เข้า
 ไปถึงพระพันางข้างใน จึงบอกความว่าน้องจักหนีไปภรา ฝ่าย
 พระพันางนั้นกลัวพระเจ้าหงษาจักรู้ จึงว่าถ้าหนีได้ก็จักไม่มรณา ถ้า
 ไม่พ้นก็จักพากันมรณโหลย จึงตรัสว่าอย่าเป็นห่วงด้วยพลเลย เจ้าจักไป
 ก็ตามอชญาไครยเถิด จึงอธิฐานแล้วประทานพรให้เจ้าไปจงดี ให้พ้น
 มือไพรเถิด ครั้นพระนเรศวรได้ฟังพระพันางว่าดังนั้นก็ตรอมพระไทย
 หนักหนา ถ้ามันมีไต่เตรียมการแล้วก็ทำเนาเถิด นี้เตรียมพร้อม
 แล้ว เราจักไม่หนักก็เกลือกความจักรู้ไปเมื่อภายหลัง ทั้งแกล้ง
 สंहารตัวเสียให้มรณโหลย จำเป็นก็จำจักต้องไป จำใจจำจักจากกัน
 แล้วพระองค์จึงกำหนดเพลลาภัยพรานยาทั้งปวง กับพลของพระองค์

ด้วยกันได้หกร้อยเศษ ครั้นเพลาลงแล้วก็ลอบหนี แล้วออกจาก
เมืองหงษา จึงกวาดค้อนทิ้งมอญแล้วไป ทิ้งพลเก่าพลใหม่
ไว้เกาพิน แล้วจึงยกมาทางเมืองจิตตอง แล้วมาทางเมืองมัตตมะ
แล้วจึงมาลงท่าข้ามน้ำพลัน จึงยกมาทางอิทธิยุ ครั้นถึงสระมิแล้ว
ก็รีบมาจนถึงพระเจดีย์สามองค์ แล้วจึงยกมาตั้งค่ายทำอยู่ที่ชอย
หน้าภูม ๗

๑ ฝ่ายมอญก็ออกรบกันชน จึงรู้ไปถึงอุปราชา พระ
อุปราชาจึงเข้าไปในพระราชวัง แล้วก็กราบทูลกับพระบิดาว่า บัดนี้
พระนเรศวรยกพลหนีไป ลูกจักษกทัพไปจับให้ทันที จักเอาตัวไพร่มา
จงได้ พระเจ้าหงษาวดีจึงตอบพระราชโอรสว่า อันว่าเรศวรก็มารัน
ไชยชาญยิ่งนัก เจ้าอย่าทงใจ วันหนึ่งพ่อนให้หาชนมาขนปราสาท
ปราสาทไหว พ้อทำนายไว้ว่าเขาจักไต่เป็นใหญ่ในโลก จักมีฤทธิ
ยิ่งกว่าอุปราชา ถึงว่ามีญที่ในหงษาก็จักไต่ไปเลี้ยงช้างที่เมือง
กรุงศรีอยุธยา เจ้าอย่าไปตามเลย จงฟังคำพระบิดาเถิด แม้นเจ้า
มีฟังคำพ่อท้ามก็ร้ายจักเกิดสงครามใหญ่ อุปราชาจึงทูลทักขัตไว้
มิได้ฟังในพระโองการ ว่าเป็นชเลยมายอยู่ในมือแล้ว ควรจก
ให้มันไวยหาร ทั้งเรานมีไชยชาญ ลูกจกขอยกพลตามไป ส่วน
พระเจ้าหงษางอนุญาตแล้ว จึงมีคำบังคับกับเสนาผู้ใหญ่ ว่าลูกก
จกทัพไปอย่าให้มีอันตรายมา ถ้าแม้นอุปราชามีเหตุเภทภัยสิ่ง
ใดจงจกบรวไลทั้งวงษา จึงเกณฑ์ทัพสรรพโยธาไต่แสนหนึ่ง
แต่ในคาทัพ อุปราชาจึงเร่งยกทัพขับพลมา จึงทันที่ในป่าใหญ่ที่

ในแดนพระเจดีย์สามองค์เข้ามา ก็โล่รอกยกขึ้นกันเป็นหนักหนา
 พระนเรศวรจึงถอยพลางสู้รบไม่ต้านทานอยู่ได้ ด้วยพลรบข้างหงษา
 นั้นมากนัก หักโหมกระโจมแล้วไล่มา ฝ่ายไทยนั้นรบรามาในไพร่
 ส่วนพระนเรศวรจึงมีสิ่งหนาทกบเหล่าอาทมาตทหารใหญ่ทั้งหกร้อยอัน
 ร่วมพระไทย ว่าจุกเข้าโจมตีพิในยี่ภู่ ให้เร่งกระเกณฑ์กันให้ครบ
 ทั้งข้างแลพลทหารตามที ส่วนพระนเรศวรจึงแต่งองค์แล้วก็เสด็จ
 ขึ้นยืนอยู่บนเกยไชย อันข้างพระที่นั่งอยู่ที่ริมเกยกับนายควาญช้าง
 เมอจกั่มบรมโพธิสมภาร จึงยืนคาลให้ประจักษ์ในทัพขันธ์ ในเวลา
 กลางวันก็ขึ้นคาลให้มีอัครจรรยมา พระอาทิตย์นั้นก็ทรงกลด อันแสด
 นั้นก็มีไ้ทั้งองพระองค์ ร่วมอยู่สักคอกปลาย ส่วนที่นอกนั้นก็สว่าง
 เป็นแสงแสดอยู่ ก็เห็นเป็นอัครจรรยทั่วกันไปสิ้นทั้งทัพ แล้วแลเห็น
 พระบรมธาตุเสด็จมาบนกลางอากาศ มีพระรัศมีเป็นอันมาก ปาฏิหาร
 แล้วผ่านมานำพลขลุ่ยไป ก็เห็นเป็นมหาพิไชยฤกษ์ใหญ่หนักหนา
 พระองค์จึงตกปลอกคชสาร แต่กลางข้างกับควาญนั้นขึ้นไ้ทัน
 เป็นสามทั้งพระองค์ด้วยกัน ก็เข้าไปโจมตีไล่ไพร่ จิตลึงคบาทสี่คน
 นั้นวิ่งมาพותันข้างพระที่นั่ง อันว่าพลมณครันอกนั้นมีไ้ทันพระองค์
 แต่ข้างพระองค์เข้าหักโหมกระโจมตี ทัพมอญก็ยับย่อยพ่ายพังไป
 ไม่นับไ้ บ้างก็ล้มตายเจ็บปวด บ้างก็วิ่งหนีซอกซอนไปในป่า อันทัพ
 รามัญนั้นไม่เป็นสมฤติ บ้างชมซานกรายไหว้ บ้างก็บรรลโพลล่ายาก
 แตกหนี พระองค์ก็ไล่ข้างเข้าไล่หักโหมกระโจมแทงแล้วเหยียบค่าย
 ให้พังไปทั้งสิ้น ฝ่ายข้างทหารพลรามัญก็เข้มแข็ง พันแทงแย้งยิง

ด้วยขันนอชแลขันใหญ่เป็นหนักหนา อันควันขันนอชไปทิ้งในป่า
 พระองค์เข้าไล่หัดค่ายประทุมราชา ทั้งทัพยกซ้ายยกขวา ก็พึงไปทิ้งสิ้น
 ทั้งทัพหนักที่หน้าก็แตกแพ้อปราไชยไป อันเหล่ามอญนั้นครั้นคุมกัน
 เข้าได้แล้ว ก็กลับคืนเข้ามารวมกันรบกันเป็นหนักหนา แล้วก็กลับคืน
 ทัพหลบแตกไปเป็นหลายครั้ง ครั้นเต็มพักข้างแล้วก็ถอยมา พระองค์
 ก็คืนเข้าในค่าย ทั้งกลางข้างแลท้ายข้าง จักได้เป็นอันตรายก็หา
 มิได้ ทั้งแรงเชิงสารทหารในก็มีได้มีอันตรายสิ่งใด แต่โลหิตราญ
 ที่บรรลโดยหนักก็คองไปทิ้งพลแลข้างก็เห็นเป็นยิ่งนัก ฯ

๑ ซึ่งพระนเรศวรกลับมานั้น เหตุที่ถึงกรุงศรีอยุธยา จึง
 พระเอกาทศรถอันเป็นพระอนุชานั้น ก็แต่งพลทัพแล้วยกหนนมา
 แต่เสี้ยบล่าเลี้ยงนั้นให้ไปก่อน ด้วยเป็นการอื่นจักได้ช่วยพระ
 เชษฐา แล้วพระองค์จึงยกพลโยธาเร่งรีบมาให้ทันทัพ อัน
 เสี้ยบล่าเลี้ยงที่ล่องมานั้นหลงทางไป ฝ่ายมอญนั้นจับได้ อัน
 พระเอกาทศรถนั้น ก็ยกไปทันพระพิยาที่ค่ายล่นแต่เขางาม ทั้ง
 สองพระองค์โสมนัสศาทรงพระยินดียิ่งนัก พระเอกาทศรถจึงกราบ
 ลงกับพระบาทพระพิยา พระเชษฐานั้นก็สรว้มกอดเอาทั้นใจ ทั้ง
 สององค์ปรึคเปรมเกษมศวี แล้วมีพระไทยยินดียิ่งนัก ไม่มีสิ่ง
 จักเปรียบได้ แล้วพระเอกาทศรถจึงถามถึงพระพนาง พระพิยา
 จึงเล่าไปตามความคดกตมาทั้งสิ้น พระเอกาทศรถจึงกราบลงแล้ว
 ก็ทูลอาสา พระนเรศวรจึงตรัสว่าพระนอชยานยังเขาวอยู่ันัก อัน
 ประทุมราชานั้นเขากล้าหาญหนักหนา แลชัฒยานนั้นก็แก่กว่าเจ้า

พี่เองจักหักอุปราคา แต่น้องยางจงช่วยหนนรวงข้องกันเถิด พล
 ขันอพนขอยมาหนักหนา ครันตรัสตั้งนั้นแล้วก็จัดแจงโยธาทัพให้
 เป็นขั้วซ้ายขวากัน ทั้งทัพหนนทพรองก็แน่นหนา ด้วยได้พล
 โยธามาใหม่ ครันเถดขั้วสำเร็จแล้ว ทั้งสองพระองค์ก็ทรงช้าง
 พระที่นั่ง แล้วยืนอยู่กลางพล แล้วยกพลทัพครุกเข้าไป
 เหล่าโยธาก็ให้ร้องเอาไชย ทั้งเสียงฆ้องไชยกลองไชยก็ดังครัน
 เกรงไปทั้งข่าใหญ่ ก็เข้ารบพุ่งประจันกันเป็นหนักหนา จึงเหล่า
 ทัพหน้าเสนารามัญก็ประจันสู้ พระนเรศวรจึงเอาช้างเข้าไล่แทง ช้าง
 ข้างรามัญก็หนี พระองค์จึงตักด้วยพระแสงขบ ก็ถูกท้ายข้างมอญ
 เข้า ก็ล้มตะแคงอยู่กบที่ พระเอกาทศรถก็ไล่มาทันเสนามอญ
 ผู้หนึ่งเข้าไม่ถอยหนี ก็กลับหน้ามาสู้กันกับพระองค์ ก็หักโหม
 กระโจนสู้กันเป็นหนักหนา พระเอกาทศรถจึงแทงด้วยทวน ก็ถูก
 กลางข้างข้างมอญนั้นก็ตายตกข้างลงมาอยู่กบที่ ฝ่ายข้างพระ
 นเรศวรนั้นก็มาทันเข้า ทั้งสองพระองค์ก็ประจันกันเข้าเหยียบค่าย
 ฝ่ายทัพข้างมอญก็ล้มตายหน้าหนีเป็นหนักหนา จนถึงนำข้าง
 อุปราคา อุปราคาครันเห็นข้างพระนเรศวร จึงจับเอาลูกคดจกทั้ง
 เอาพระนเรศวร พระนเรศวรจึงสรวลพลางแล้วก็ร้องว่ามา ว่าคร
 อุปราคา ท่านก็เป็นเชือกฆัตร ฝ่ายเราก็เป็นเชือกขัตีขวงษา
 จกทั้งกันด้วยลูกคดนั้นคนเหมือนเด็กเล่น ควรที่ท่านกับเราจักชนข้าง
 ชิงไชยกัน ให้เสนาทางป่วงกูเล่นเป็นขวัญตาจึงจักสมควรกับเรา

ทั้งสอง จักให้เสนาแลอาณารามฎวรมาพลชยตายด้วยไม่ต้องการ
 ควรแต่ท่านกับเราเป็นชายชคัยเชือกมัตรต่อกมัตร จักชนข้างชิงไชย
 กันจึงจักสม นานไปเบื้องนานไม่มีกมัตรองค์ใดแล้วที่จักชนข้าง
 ชิงไชยกันดังนี้ ส่วนอุปราชาคันไต้ บินพระนเรศวรว่ามาตังนั้นก็ชอย
 อธิษณาไครย จึงว่าเจ้าว่ามานเราชอยใจเป็นหนักหนา ครั้นสององค์
 คริสต์กันนั้นแล้ว จึงห้ามทหารโยธาทั้งปวงว่าอย่าให้รบพุ่งกันทั้งสอง
 จึงตั้งเป็นกระบวนยกชายยกขวา แล้วจึงยกชิงไชยลงด้วยกันทั้ง
 สองฝ่าย แลแล้วก็ฆ้องไชยกลองไชยทั้งสองฝ่าย อันเหล่าทหาร
 ก็รำแพนอยู่ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ส่วนพระนเรศวรก็ขอยุ่ปราสาทก็เข้า
 ชนข้างชิงไชย แลแล้วสู้รบพุ่งกันด้วยพระแสงของ้าวตามกระบวน
 เพลงขอ ก็รำอริย์กันประจันสู้กันไปตามเพลง ส่วนข้างพระ
 นเรศวรนั้นเล็ก ก็ถอยทางพลางสู้ชน ครั้นถอยไปอยู่ปราสาทจึงพัน
 พระนเรศวรด้วยพระแสงของ้าว พระนเรศวรจึงหลบ ก็ถูกพระมาลา
 ยี่ไปประมาณได้ สิ้นว ครั้นข้างพระนเรศวรถอยไป จึงได้ที่ประจัน
 หนึ่ง เรียกว่าหนองขายันแลพศทรากระแตก ก็ยังมีททอนนั้นจน
 ทกวันน ข้างพระนเรศวรนั้นยืนคนพศทราอันนั้นเข้าไต่แล้วจึงชน
 กระแตกขึ้นไป ก็คำคางข้างอุปราชเข้า ฝ่ายข้างข้างอุปราช
 ก็เขื่อนหน้าไป พระนเรศวรไต่ก็ทักพันด้วยพระแสงของ้าว ชอยเจ้า
 พระยาแสนพลพ่าย ก็ถูกอุปราชพระเคียวก็ขาดออกไปกับทชน
 คอข้าง กลางข้างจึงเข้าประคองไว้ ฝ่ายไทยก็ให้เอาไชยสาม
 ลา ก็ดึงครนเครงอองสนั้นไปทิ้งในป่า ฝ่ายมอญก็กรวยถวย

ยังคมอยู่สลอน พระนเรศวรจึงชักข้างพระที่นั่งแล้วก็ยืนอยู่ในกลาง
 พล แล้วพระนเรศวรจึงกราบกรวักเรียกเสนารามัญ จึงตรัส
 ว่าคุณรามัญพลรามัญทั้งปวง จงชวนกันกลับไปหงษาเถิด เรา
 ไม่เอาโยธา ด้วยอรรถมยุทอสนัญญากันไว้ ถึงอุปราชาก็เรา
 ก็ชอบอัสฉมาไศรยกันอยู่ ตัวท่านก็ข้อมแจ้งอยู่ในใจ ควรจะมา
 คูหมั่นกันได้ แต่เรียกว่าชนชเลขน้อยแล้วมีสา ยิงมาจับฆ่าสัน
 กันได้ เป็นเชื้อชาติชายเหมือนกัน เพราะสำคัญว่าเป็นชเลข
 เราเจ็บใจจึงคิดการทงนี้ จึงมาลงมืออันทันให้ได้ ซึ่งอุปราชามา
 ชิงไชย ก็ตายไปด้วยฝีมือเรา ก็สมคิงใจที่เราปรารถนาแล้ว เรา
 ก็จักกลับไปกรุงศรีอยุธยาตั้งเก่า อันเป็นที่ดินฐานบ้านเมือง
 ของเรา ท่านจงเอาความทงนี้ไปทูลกับพระเจ้าหงษาเถิด แล้ว
 พระนเรศวรก็กริพลมายังกรุงศรีอยุธยา ฯ

๑ ฝ่ายรามัญจึงเชิญพระศพอุปราชานั้นใส่บนราชยานแล้ว
 ก็กลับมาสู่ยังเมืองหงษา แล้วก็เข้าไปกราบทูลเรื่องราวซึ่งขอที่
 อุปราชาก็พระนเรศวรไต่รบกันจนบรรลัยนั้น ส่วนพระเจ้าหงษาก็มีขอ
 ฟังความที่เสนามาทูลทงนั้นได้ จึงมีพระโองการตรัสสั่งกับนาย
 เพชฌฆาต ให้เอาเสนามอดูเหล่านกับทั้งเจ็ดชั่วโคตรด้วยกันทงสิ้น
 ให้เอาไม้ลำทำค้ำเข้าแล้วให้ยิงเพลิงเสียทงเจ็ดชั่วโคตร แล้วให้
 ทำปลีกรรมเทวดา นายเพชฌฆาตก็เอาตัวเสนาทงปวงไปแล้ว
 ก็ทำตามมีรับสั่งทงสิ้น ส่วนพระเจ้าหงษาก็ทรงพระโกรธยิ่งนัก ก็เสด็จ
 เข้าไปในพระราชฐาน จึงเห็นองค์พระพนางพระนเรศวรนั้นประธม

อยู่ให้พระราชโอรสเสวยนมอยู่ที่ในที่ พระเจ้าหงษาจึงพินด้วยพระแสง
ก็ถูกทั้งพระมารดาแลพระราชโอรสทั้งสององค์ ก็ถึงแก่ความ
พิราลัยไปด้วยกันทั้งสององค์ ด้วยพระเจ้าหงษาทรงพระโกรธยิ่งนัก
มีทัณฑ์จะผันผ่นไต่ ๗

๑ ส่วนพระนเรศวรนั้นก็เข้าไปกรุงศรีอยุธยา ก็เสด็จ
ขึ้นสู่บนพระราชฐาน อันอรรคมหาเสนาบดีแลมหาพโรหิตทั้งปวง
จึงทำการปราบท้าวศึก แล้วเชื้อเชิญขึ้นให้เสวยราชสมบัติ จึงถวาย
อาณาจักรเวณพิภพแล้ว จึงถวายเครื่องเบญจกษัตริย์ทั้งห้า แล้ว
เครื่องมหาพิไชยสงครามทั้งห้า ทั้งเครื่องราชาอุปโลกทั้งปวงอันครบ
ครัน แล้วจึงถวายพระนามไว้ในพระสุพรรณบัฏตรัสสัญญา แล้วฝ่ายกรมใน
จึงถวายพระมเหสีพระนามชื่อนัน พระมณีนานา แล้วถวายพระสนม
ก้านัดทั้งสิ้น แล้วครอบครองราชสมบัติเมื่อจุลศักราชได้ ๙๕๒ ปี
อันพระเอกาทศรถนั้นก็เป็นที่มาอุปราช อันพระนเรศวรมิขุญญา
ธิการแลเทศาอาณภาพกล้าหาญ มีตะบะตะขะเข้มแข็งเร็วแรง
ยิ่งนัก พระนเรศวรจึงให้ตั้งแต่งบ้านเมืองแล้วก็ให้ยกกำแพงก่อ
ออกมา ให้ตั้งขอมริมน้ำทั้งรอบกรุง แล้วพระนเรศวรจึงสร้างพระองค์
หนึ่ง จึงถวายนามเรียก พระบรมไตรโลกนารถ สมานินาตัก ๒ ศอก
ทำด้วยทองเหลืองหล่ออยู่วัดเจ้าพระนางเชิง พระนเรศวรให้ช่างรามัญ
ทั้งปวงทำฝั่มมอญ ฝั่มมอญจึงเรียกวัดพระนางเชิงอยู่ที่ศรีใต้เมือง
แล้วจึงทำการฉลองเป็นหนักหนา ครั้นแล้วพระนเรศวรจึงช้ของสม
ทำนุบำรุงทหารแลโยธาบรรดาที่มาแต่หงษา อันมีความชอบจงรักภักดี

คอพระองค์นั้น พระนเรศวรก็ประทานบำเหน็จรางวัลทั้งไพร่และผู้ที่
 ทั้งสิ้น บ้างก็ให้เลื่อนทเลือนทาง แล้วประทานชื่อเสียงเรียงตัว
 กันทั้งสิ้น อันเหล่าทหารแลพลรบเมือครั้งนั้นคงหมู่มาร เก่าใหม่
 หักสัทานทุกบ้านเมือง อันพระแสงของ้าวเล่มนั้นทพนอปราชหงษา
 แล้วใช้กลางโยธาแสนหนึ่งนั้น จึงตรานามกรชื่อเจ้าพระยาแสนพล
 พ่าย กับพระมาลาเบี่ยงบินของพระองค์ อันพระแสงทศข้างมอญลัม
 ลงนั้น จึงเรียกว่า (พระแสงขอคข้างลัม) พระแสงทศายัน
 ค่ายขึ้นไปนั้น เรียกพระแสงขันทาย อันพระมาลาแลพระแสง
 สามองค์นี้อยู่จนเสียดกรุง อันข้างทรงทพระองค์นั้นมีไชยกบอปราชา
 นั้น ชื่อเจ้าพระยาไชยานภาพ เป็นมหาคชสาร อันยันคันทอง
 เมือชนข้างกันนั้น เรียกว่าทอนของขายนมาจนยันคั้น อันถิ่นฐานนั้น
 ก็มีอยู่จนทุกวันนี้ อันทศข้างชนกันทศทศทศนั้น เรียกทศทศทศแตก
 ก็ยังมีอยู่จนทุกวันนี้ ๓

๑ ครั้นอยู่มาพระนเรศวร จึงให้ช้องสุมทหารโยธาแลข้างมัน
 คชสารอาสา แลทหารถืออาวุธเป็นอันมาก แล้วพระนเรศวรจึง
 ยกทัพไปรบเมืองน้อยใหญ่ จึงไปรบเมืองล้านช้าง เมืองเชียงใหม่
 เมืองเชียงคอง เชียงแสน เมืองจำปาศักดิ์ อันเมืองลาวเหล่านี้ ฝ่าย
 ทิศเหนือ ยังมีเมืองปากไค้ เมืองนคร ไชยา ตานี พัทลุง สงขลา
 ออกไปจนกระทั่งเกาะเมืองเรียก (เวียง?) แคนชวา แลได้เมือง
 น้อยใหญ่นอกนั้นเป็นอันมาก ครั้นมีไชยกลับมาแล้ว พระองค์จึง
 ตั้งหมู่ทหารต่าง ๆ คือหมู่ทศโยธา จตุรงค์เสนา แลหมู่องครักษ์

จักรนารายณ์ แลอาสาหกเหล่า แลอาสาขยับ อาสาจาม แลอาสา
 ต่าง ๆ มีกระบวนช้างพิไชยสงคราม แลวงไชยกระบี่ศรีนคร
 ราชสีมา แลพระเสมาธิปัตย์พิไชยเกวฬาย สำหรับกระบวนมหาพิไชย
 สงคราม ครั้นถึงพร้อมแล้วจึงเกณฑ์ช้างที่นั่งเอกที่นั่งรอง แล
 ช้างระวางนอกระวางในทั้งช้างซ้ายขวา ทั้งตั้งทั้งกัน มีทั้งช้างเชนช้าง
 แพน อันช้างเหล่านี้มีชื่อต่าง ๆ จึงผูกเครื่องพระที่นั่งนั้นก็ต่าง ๆ
 ทั้งช้างพังช้างพลายมีทั้งเชนแลแพน ทั้งบนน้อยแลบนใหญ่ ทั้งหอก
 แลทวนหลังช้างก็ครบตัวช้างทั้งสิ้น อันช้างตัวหนึ่ง มีคนขลามคน
 มีอาวุธครบตัวคน ยังเหล่านี้ม้าพระที่นั่งเอกที่นั่งรอง โรงแรงโรงแรง
 ใน ม้าซ้ายม้าขวา ทั้งม้าอาสาเกราะทอง ทั้งม้าหอกม้าทวนแลม้า
 พิไชย อันม้าเหล่านี้ผูกเครื่องต่าง ๆ กัน มีทวนธนูแลน้ำไม้ทั้ง
 หอกซีกแลเชน อันคนขึ้นนี้ใส่หมวกใส่เสื้อเสนาภูกฎ มีอาวุธครบ
 มือกันต่าง ๆ ทั้งสิ้น แลวงจึงตั้งเหล่าทหารขจรต่าง ๆ มีทั้งรถตั้งรถกัน
 รถเขนรถแทงแพน อันคนเดินถืออาวุธต่าง ๆ กัน ยังเหล่านี้ใหญ่
 เกณฑ์มีชื่อต่าง ๆ อันเหล่าทหารบนใหญ่นั้นล้วนเหล่าฝรั่งเศสเกณฑ์
 มีชื่อแลมีอาวุธครบตัวกันทั้งสิ้น แลวงจึงเกณฑ์ทหารใหญ่ให้เป็น
 ยกรบยัตร์ เกยกกาย บุกซ้าย บุกขวา ทิพหน้า ทิพหลัง ทิพหนุ
 ทิพรอง ทิพลือยาแมวเซา แต่บรรดาอาทมาคแลทหารพลทิพ
 เหล่านี้มีอาวุธครบตัวกันทั้งสิ้น เป็นคนสี่แสน จึงให้พระเอกาทศรถ
 เป็นแม่ทิพหน้า อันองค์พระนเรศวรนั้นเป็นทิพหลวง แลวงจึงขึ้นไป
 จักรยเมืองหงษา จึงยกทิพไปทางเมืองพิศณุโลก จึงหยุดทิพพล

ไปในเช้า แล้วจึงตกไม้ข้ามนามตามทัพไชยสงคราม ครั้นยกไป
 ถึงเมืองเวียง จึงเขารบลาวเมืองเวียง ฝ่ายลาวเมืองเวียงก็ออก
 สู้รบกันตายเป็นหนักหนา แล้วตั้งค่ายคเป็นมั่นคง ฝ่ายลาวก็ออก
 สู้รบประจันกันเป็นอันมาก ฝ่ายไทยก็เข้าโจมตีพิรุณรบกันกลางแปด
 แต่ไทยก็ยลลาวเมืองเวียงสู้รบกันอยู่เป็นหลายวัน ฝ่ายลาวเมือง
 เวียงนั้นยกทัพมาช่วยเมืองเวียง แต่รบพุ่งกันอยู่นั้นเป็นหนักหนา
 พระนเรศวรก็โยธาทัพยวง จึงเข้าตีประจันกันเข้าไป แล้วพระองค์
 จึงจับพระแสงแล้วก็ยื่นค่ายขึ้นไป พระเอกาทศรถจึงย่นขึ้นไปกับ
 เหล่าโยธาทหารทัพยวง ก็เข้าไปในค่ายลาว ก็ฟันแทงลาวล้ม
 ตายพ่ายพุ่งไปทิ้งสิ้น ครั้นพระนเรศวรมุไชยกยลาวโตเมืองเวียง
 ทั้งสองเมืองแล้ว จึงยกทัพไปตีเมืองกงศรีละลายก็ไ้ได้ง่ายงาม
 ครั้นตีเมืองกงศรีละลายแล้ว พระนเรศวรจึงยกทัพไปรบเมืองห่าง
 ฝ่ายลาวเมืองห่างก็ททานสู้รบไม้ก็แตกหนี พระนเรศวรก็มิไชยกย
 เมืองห่าง อันว่าเมืองห่างนี้เป็นเมืองบริวารของเขามาช้านานหนัก
 หนา แต่นักษัตรได้ถึงร้อยชั่ว แต่คราวเมืองปากตลิตร
 นั้นมา มีรอยพระพุทธรูปอยู่บนยอดเขา เรียกเขารังรุ้ง แต่ก่อน
 ตั้งพระสาส์นา พร้อมด้วยพระรัตนไตรย พระนเรศวรจึงทำพิธีเข้า
 เหยยขกรงจักให้รุ่งเรืองเดชะ อันที่พระพุทธรูปนั้นก็เสด็จไปนมัสการ
 พระองค์จึงเปลืองเครื่องทองทั้งสังวาลแลภษา แลทรงไว้ในวัน
 พระพุทธรูป แล้วทำสักการบูชาของรูปเทียนเข้าตอกดอกไม้ มี
 เครื่องทั้งยวงเป็นอันมาก แล้วจึงทำการพิธีสมโภชอยู่เจ็ดควาตรี จึง

ให้มีหาชยวาทเป็นทัพนำยกไปเมืองหงษาก่อน อันองค์พระนเรศวรนั้น
 เสด็จอยู่เมืองท่า่ง เพราะเหตุคุณจึงถวายพระนามเรียกองค์พระ
 นารายณ์เมืองท่า่ง เป็นกรงหทัยคพอกอยู่กลางทางของพระองค์ ครั้น
 เสรีเจ้ากรมคลังแล้วพระองค์ก็ยกไปเมืองหงษา จึงทรงช้าง
 พระที่นั่งสุวรรณปฤษฎางค์ ก็พ้นเมืองทางไกลได้เจ็ดวัน จึงพ้นไป
 นำเขาเขี้ยวทองตะเคียนใหญ่ จึงมีศาลนางเทพารักษ์อยู่ที่ต้นตะเคียน
 ใหญ่ มีอนุภาพศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก เสนาจึงทูลเชิญเสด็จให้หลังจาก
 ช้างพระที่นั่ง เมื่อจกมีเหตุมานั้น พระนเรศวรจึงถามเสนาว่า
 เทพารักษ์นั้นเป็นเทพารักษ์ผู้ชายฤๅผู้หญิง เสนาจึงทูลว่า อันเทพารักษ์
 เป็นนาง ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก พระนเรศวรจึงตรัสว่าอันเทพารักษ์นั้นเป็น
 แต้ นางเทพารักษ์บอก ถ้าจักเป็นเมียเราก็จักได้ เราไม่ลงจากช้าง
 ครั้นพระนเรศวรตรัสดังนี้แล้ว ก็ทรงช้างพระที่นั่งผ่านศาลนาง
 เทพารักษ์นั้นไป จึงเห็นเป็นตัวแมลงภู่บินตรงมานำช้างแล้วก็เข้า
 ค่อยเอาที่อุณาโลม องค์พระนเรศวรนั้นก็สลบอยู่ก็หลังช้างพระที่นั่ง
 แล้วก็เสด็จสู่สุวรรณคคที่ตรงนำเขาเขี้ยว เสนาทง่ยวงจึงเชิญพระศัพ
 แล้วก็กลับมายังพลับพลาเมืองท่า่ง ส่วนพระเอกาทศรถนั้นก็ยกพล
 ไปถึงแควนเมืองหงษา จึงตั้งบ้านกว้านกวากได้มีอญลาวหญิงชาย
 เป็นอันมาก แล้วจึงยกเข้าคเมืองหงษา ก็พอเสนาอำมาตย์ให้
 มาใช้เว้งรีบไปทูลความพระนเรศวรสุวรรณคค พระองค์ครั้นทราบดังนั้น
 ก็เร่งรีบยกพลโยธาทัพกลับมายังเมืองท่า่ง ครั้นถึงแล้วก็เสด็จเข้าไป
 สู่ยังสถานพระเชษฐา จึงบอกพระบาทพระพญาเข้าแล้ว ก็ทรงพระ

กวรวงศ์โกศาธาครว่าโรไปต่าง ๆ พระองค์ก็กอดพระเชษฐาเข้า
 แล้วก็สลบลงอยู่กับที่ แต่ทรงพระกรรแสงแล้วสลบไปถึงสามครั้ง
 ครั้นพระองค์ก็ไต่สมฤตคนมาแล้ว พระองค์จึงมีพระบัญชาตรัสสั่งให้
 หาพระโกษฐทองทั้งสองใบที่ใส่พระศพ แล้วจึงเชิญขึ้นสู่บนพระราชรถ
 แล้วก็แห่แห่นเป็นกระบวนมหาพยุหยาตราอย่างใหญ่มาจนถึงกรุง
 อโยธยาธานี แล้วจึงสั่งให้ทำพระเมรุทองอันสูงใหญ่ยิ่งนัก อันการ
 พระบรมศพครั้งนั้นเป็นการใหญ่หลวงหนักหนา เกินที่เกินทางแต่ก่อน
 มา ทั้งเครื่องไทยทานก็มากมายหนักหนา แล้วให้ขุมนมกษัตริย์ทุก
 ประการอันน้อยใหญ่ทั้งสิ้น จึงเชิญพระศพแห่แห่นไปแล้ว จึงถวาย
 พระเพลิงทั่วทิศสวรรคต ฯ

๑) อันพระนเรศวรนั้นวันพฤหัสบดีได้ครองกรุงมาเมื่อครั้งจุลศักราช
 ๙๖๐ ปี พระชนม์ได้ ๓๕ ปี อยู่ในสมมตได้ ๒๐ เป็น ๓๕ ปี
 สวรรคต เมื่อสวรรคตนั้นจุลศักราชได้ ๙๖๐ ปี สมฤตชักราช ฯ

๑) ครั้นพระนเรศวรสวรรคตแล้ว พระเอกาทศรถจึงครอช
 ครองกรุงฉลองพระเชษฐาสืบไป จึงทำการราชาภิเศกอันครบครัน
 จึงถวายพระมเหสี พระนามขอพระสวัสดิ์ พระองค์จึงสร้างวัดไว้ที่
 ถวายพระเพลิงพระนเรศวร แล้วจึงสมมุตินามเรียกวัดสืบสวรรคต
 พระองค์จึงสร้างวัดไว้ที่สวนฉลององค์พระเชษฐาวัดหนึ่ง จึงสมมุติ
 นามที่เรียกว่าวัดพระเชษฐาราม แล้วพระองค์จึงถวายที่เขตรอาราม
 จึงจากวัดไว้ในแผ่นดินลา อันเหล่าบรรดาทหารทั้งนั้น พระองค์ปูน

บำเหน็จหนักหนา ให้เป็นชั้นหล่นกนลงมา ทั้งบุตรแลภรรยาได้กั
 อินทหารห้ำรอยคนเค็มนี้พระองค์เพิ่มบำเหน็จมิภาษ ให้ทั้งโคควาย
 ไร่นาแลที่ดินฐานบ้านเรือน ทั้งทาสทาสา แล้วให้มีตราพระราชสีห์
 คุ่มห้ามค่านขนอนอากรทั้งปวงเบ็ดเสร็จ มิให้เบียดจ่ายทกกระทรวง
 จนคองคักโรงศาล ประทานให้ทั้งพิไยบหลวง ที่พระองค์ประทาน
 ทั้งปวงนี้มีให้ล่วงพระโองการที่พระเชษฐาสั่งไว้ อันเมืองกรุงศรี
 อโยธยานั้นมีมอญแลลาวมากมาแต่ครั้งนั้น จึงเอายำในการเมือง
 แล้วให้เลี้ยงช้างทั้งกรุงทงหมู่โขลงแล่น มียศทงสิ้น ก็มีมาแต่ครั้ง
 นั้น อันมอญแลลาวเหล่านี้เจมหนักหนา ด้วยพระนเรศวร์เชือกวาด
 ค้อนเอามาทกบ้านเมือง จึงมีมากมาแต่ครั้งนั้น กรุงศรีอยุธยา
 เมื่อครั้งนั้น มีเคษาอาณาภพลองภาษาปรากฏหนักหนา แล้วพระ
 องค์จึงสร้างพระพุทธรูปองค์หนึ่ง จึงสมมุตินามเรียกพระศรีสรวเพชญ์
 ใหญ่สูงสี่แปดศอก หล่อด้วยสังกะสีเป็นชั้นใน ข้างนอกนั้นหุ้มทอง
 คำ หนักทองร้อยเจ็ดสิบสามชั่งที่จำได้ แล้วพระองค์จึงทำเป็นรูป
 พระเชษฐาธิราช คือรูปพระนเรศวร์ จึงเอาไว้ในโรงแสงขวา แล้ว
 พระองค์จึงสร้างปราสาท ชื่อบรรยงกัรัตนาคัน แล้วจึงขุดสระล้อม
 รอบ แล้วจึงสร้างวัดราชบรรณมาศวิหาร อยู่ในกรุงที่ทิศวันออก
 เฉียงใต้วัง วัดโพธารามวัดหนึ่ง อยู่นอกกรุงที่ทิศวันตกเฉียง
 เห็นอเมือง แล้วจึงสร้างพระเจดีย์เรียกพระมหาคาราเจดีย์องค์หนึ่ง
 อยู่วัดกู่แก้วนอกเมืองอยู่ที่ทิศวันออก อันพระเอกาทศรถนั้น วัด
 พระนเรศวร์เชษฐายิ่งนัก อันคายนทงของพระนเรศวร์ที่คายนแล้วนั้น

ค่ายขึ้นไปในวันนั้น ก็ยังปรากฏเป็นรอยพระทนต์คายนั้นมีอยู่ตัวคาย
 อันค้ำมันนั้นทำด้วยขนแล้วประดับพลอยแดงอยู่ในโรงแสงซ้าย อัน
 ชาวแสงนั้นเชื่องออกชำระที่โตมันมีปากก็ไม่ได้ อันพระแสงองค์
 ก็นเลือกคนอยู่อัคราแต่ไรมานะ อยู่จนเสียดวงเมื่อครั้งนั้น อันพระ
 แสงเจ้าทพณอุปราชชาคคชข้าง ซอเจ้าพระยาแสนพลพ่ายนั้น ก็
 เอาไว้ในโรงแสงซ้าย อันพระแสงที่ข้างมอญล้นนั้น เรียกพระแสง
 ที่ข้างล้นก็ไว้ในโรงแสงซ้าย อันพระมาลาทออุปราชพันธุกเข้าขึ้นไบนั้น
 ก็ไว้ในโรงแสงซ้าย อันรูปพระนเรศวรนั้นไว้ในโรงแสงขวา อันพระ
 เอกาทศรณนั้น ก็ไ้ไปรบพุ่งบ้านไคเมืองไคนั้นหามิไ้ ตั้งอยู่ใน
 ธรรมสืบประการ ทั้งอาณาประชาราษฎร์ก็อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งสมณะ
 ชีพราหมณ์ก็จำเริญศิลาขารมก็เป็นสุข อันพระเอกาทศรณนั้น ไ้
 เสวยราชสมบัติมาแต่เมื่อจุลศักราช ๘๖๐ ปี พระชนม์ไ้ ๒๐ ปี อยู่ใน
 ราชสมบัติไ้ ๓๘ ปี ๓๘ ปี สวรรคต เมื่อจุลศักราชไ้ถึง ๘๙๘ ปี ฯ

๑ ครั้นอยู่หลายชั่วกษัตริย์มา จึงมกษัตริย์องค์หนึ่งเป็นเชื้อ
 พระสุธรรมราชา ไ้ครองราชสมบัติต่อมาในกรุงศรีอยุธยา จึง
 ธรรมมหาเสนาบดีแลมหาปโรหิตผู้ใหญ่แลเสนาทั้งปวง จึงตั้งการ
 ราชภิเศกตามประเพณีกษัตริย์แต่ก่อนมา จึงถวายพระนามเรียกว่า
 พระไตรโลกนารถ พระองค์ตั้งอยู่ในทิศพิธราชธรรม อาณาประชาราษฎร์
 ทั้งปวงจึงเรียกว่า พระเจ้าทรงธรรมอันมหาประเสริฐ อันพระ
 ธรรมมหาเสนาบดีพระนามชื่อพระจันทชญา อันราชมเหสนั้นพระนาม
 เรียกว่าพระชัชยเทวี จึงมีพระราชธิดาในพระธรรมมหาเสนาบดีสององค์

เป็นพระราชธิดาเค็มนั้นพระนามเรียกว่า พระประทุมมาองค์หนึ่ง แล้ว
 ถัดมาขอพระสุริยา ถัดมาขอพระจันทเทวี อันพระธิดานั้นชื่อนั้นชื่อ
 พระศรีวิมลยา อันในพระอรรคมเหษณ์นั้นสององค์ จึงมีในราชมเหษ
 ณ์ทั้งสององค์ ของคัพพานนั้นชื่อยอบลเทวี ถัดมานั้นชื่อพระประภาวดี ถัด
 มาขอพระไวยบุตร สดพระครรภ์นั้นชื่อพระกนิษฐาเทวี ในมเหษ
 ณ์ชื่อนั้นสององค์ จึงเป็นแปดองค์ด้วยกันทั้งสิ้น อันพระไตรโลกนารด
 นั้นมิได้มีพระราชบุตรเป็นกุมาร มีแต่พระราชธิดาองค์หนึ่ง เป็น
 หน่อเนื้อฝ่ายข้างพระมารดา ชื่อพระสุริยวงษ์กุมาร อันพระ
 สุริยวงษ์กุมารนั้นแต่เมื่อยังเยาว์ชื่อนั้นเห็นเป็นอัศจรรย์ยิ่งนัก จัก
 เล่นกับทารกทั้งปวงก็ปลุกในกิริยาอาการ อันจอมปลวกที่เล่นนั้น
 ทำเป็นอาศน์แล้วให้เด็ก ๆ เข้ามาเฝ้าเล่า ทำเป็นขนนาง แล้วจึง
 ว่าราชการงานกรุง ทำปลุกต่าง ๆ เห็นเป็นฉนมืออัศจรรย์ยิ่งนัก
 อันพระไตรโลกนารดนั้นเชอทรงทศพิชราชธรรมหนักหนา พระองค์
 ตั้งอยู่ในค้ำลาแลอูโบสถ์ค้ำมิได้ขาด แล้วพระองค์ตั้งอยู่ในธรรมสืบ
 ประการ พระองค์ชำนาญในคัมภีระ ทรงบำรุงพระศาสนาโดย
 สุจริต ในเค็อนหนึ่งชื่อโบสถ์ พระองค์บำรุงค้ำลาพรหมจรรย์มิได้ขาด
 แสงหาฝ่ายสวรรค์แลการพระนิพพาน พระองค์มิได้รอนสัตว์ให้
 ตกไยย เป็นราชประเพณีจำเป็นจำเสด็จออกพระโรง แล้วว่าราชการ
 ทามกิจประเพณีกษัตริย์แต่ก่อนมา ใครชอบก็ประทานรางวัล ใคร
 ผิดก็ให้พิพากษาโทษตามกฎพระไอยการ ถ้าโทษใหญ่แลสูงขุน
 พิพากษาใส่ในพระไอยการมา พระองค์ขอโทษไว้มิให้ตาย พระ

องค์จึงเอาพระราชนักคา ทชอสรวิวงษ์กุมารนั้นมาเลี้ยงไว้ในพระ
 ราชฐาน จึงประทานชื่อให้เรียกว่าเจ้าพระยาสรวิวงษ์ ว่าที่จักร
 กระลาโหม กรมท่า แล้วประทานเครื่องสูงต่าง ๆ มีพานทองสองชั้น
 กระโถนทอง ทั้งพระแสงก็ประทานมา นั่งแคว่จุมูกสิ่งที พิง
 หมอนที่บนศาลากลางชมนมที่ปลูกษา ชั้นที่เฝ้านั้นอยู่นำเสนา ปรพรม
 มีผ้าลาคย่น ชีเรือเอกไชยเข้าเฝ้าอัครา แล้วประทานอาญาสิทธิ
 เป็นต้น มีทนายมหาคเด็กนึ่งสองขักอัครา ให้รับพระประสาทใน
 ภายหมาย แล้วลอบชายเข้าเฝ้าฝ่ายนำ อันตำแหน่งนั้นที่เจ้าพระยา
 มหาอุปราช เป็นสิทธิชากอยู่แต่ในผู้เดียววัน อันพระองค์นั้นมิได้
 เป็นภาระฐระในกรุง พระองค์แสวงหาแต่ทางสวรรคต์แลนิพพาน
 พระองค์ชำนาญในการพระธรรมแลคณิศระ วิษัสนาธิระ ทั้งพระ
 สูตรแลพระปรมัตถ์ พระองค์ก็บอกหนังสือพระสงฆ์อัครา พระ
 องค์ทรงแต่งมหาเวสสันดรชาฎกมาแต่เมื่อครั้งนั้น แล้วจึงทรงแต่ง
 กาพย์โคลงฉันท์แลคำพากย์ก็ได้ยลาคต่าง ๆ ทั้งสวดตำรวจประสาน
 เสียงโศกพันครำครวญต่าง ๆ ก็มีมาแต่ครั้งนั้น พระองค์ก็แต่ง
 เป็นคัมพิ์ตแสงเป็นคำหลวง แลพระราชนิพนธ์ก็มีมาแต่ครั้งนั้น อัน
 บรรดาภษัทรทั้งปวงแต่ก่อนมา เส่คัจฉนไปนมัสการพระพุทชยาท
 ทกขัมไคชาด พระไตรโลกนารณนั้นเส่คัจฉนไปนมัสการแต่ครั้งเดียว
 ก็มีไคเส่คัจฉนไปอีกเป็นอันชาด ท้วยทรงพระกรุณาแก่อาณาประชา
 ราษฎรทั้งปวงที่ไปตามเส่คัจฉนนี้ ไคฉ่ายากหายคอนเห็นอยยาก
 พระองค์เมตตาแก่อาณาราษฎรทั้งปวงกลัวจักต้องลำยาก จึงไม่

เสด็จขึ้นไปอีก พระองค์ทรงพระเมตตากับอาณาราษฎรยิ่งนัก อัน
 อาณาราษฎรเมื่อครั้งนั้นได้ยอเยินเป็นศขทั้งกรุงแลทั้งขอบเขตทุกเสมา
 ทั้งสิ้น อันเครื่องอุปโภคบริโภคในพระราชฐานอันที่พระองค์จักทรงนั้น
 พระองค์บูชาพระรัตนไตรยก่อนแล้ว จึงได้เอาตามค่าแล้วจึงทรง
 จมนเรือพระที่นั่งทรงนั้น พระองค์เชิญเสด็จพระชนนทรุก่อนแล้ว พระ
 องค์จึงทรง อันการสั่งเป็นนิจสิ้นมิได้ขาด ครั้นอยู่มาครั้งหนึ่ง
 จึงมีคนร้ายเป็นเสนาข้างฝ่ายทหารขวา ครั้นล้าเกาหย่นเข้ามาค้าขาย
 แต่บรรดาสินค้าทั้งปวงที่มีมา ขนนางผู้นั้นเข้ากวาดกว้านจำหน่าย
 เขาเองว่าเป็นภานีหลวง แลวจึงเอาเงินทองแดงแดงไปซื้อฟ้อ
 หลวงนั้น อันย่นฟ้อค่านนั้นก็สำคัญสัญญาเขาเป็นมั่นว่าพระองค์คึกคัก
 มาทำคังนี้ ย่นจึงแต่งทหารสี่คนให้ลอบเข้าไปในกรุงแล้วจึงเข้าไป
 ในพระราชวัง วันนั้นพระองค์เสด็จอยู่ที่หน้าจักรวรรดิพิฆานไชย ทรง
 ฟังสรวทสำรวทคำหลวงอยู่ ย่นมนหลวงเข้าไปได้จนถึงพระองค์ ผู้
 ไทมิได้ตกท่าย ครั้นถึงย่นลอบทกฤษ อันกฤษนั้นก็กตึกอยู่ ลอบ
 ออกมิได้คังใจหมาย ก็ย่นจึงงงอยู่ทศบายลอันนั้น ก็พอพระองค์
 ทอดพระเนตรแลมาเห็นย่นสนคนอยู่ทนน พระองค์จึงควาดด้วย
 สี่หนาทกม อันย่นทงสี่คนนั้นก็ชวนชบสลยอย่ทนนที่ พระองค์จึง
 ให้จับตัวแล้วไต่ถาม ขนล้ามจึงแปลคำทนนที่ ย่นจึงว่าเอาเงิน
 ทองแดงแดงไปหลวงกันบอกว่าเป็นทกในคลัง เป็นกษัตริมาซื้อฟ้อค้ำ
 ย่นจึงซักอชฉาไครย อันคนกตึกมาสี่คนยกินจักมาสังหารพระองค์
 มรณา พระองค์ได้ฟังคำสำนวนย่นว่ากล่าวให้การคังนั้นก็ทรงพระ

สวรรคแล้ว จึงตรัสสั่งให้หาเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์เข้ามาบิณฑิ จึง
 สั่งให้พิจารณาหาตัวคนร้าย แล้วให้เอาเงินค้ำตีให้มัน ขยำให้ลง
 โทษทัณฑ์ชีวิตให้ฉิบหาย ถึงยบนั้นก็อย่าทำมันให้วันวาย มัน
 ไม่ร้ายเราร้ายไปฉ้อมัน จึงเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์รับสั่งแล้วก็ลงมา
 ข่มขมัน จึงเรียกยบนั้นทั้งสี่คนออกมาทันใด ก็สั่งตัวให้นายกำยบ
 ทันท อินทล้อยบนั้นถึงลงโทษทัณฑ์ประจานตามทั แล้วให้ยบ
 รู้ว่าคนนี้เป็นคนร้าย แล้วก็ปล่อยเสียดจิมพะโองการ อินทผล
 ทงนั้นควรที่จะทำโทษ พระองค์ก็โปรดมิได้สังหารชีวิตให้ฉิบหาย
 พระองค์ก็เสด็จลาจารสมათานอธิวาสนขันตีบารมี อันว่ากรุงศรีอยุธยา
 เมื่อกวั้นนั้นก็สำเร็จสำเร็จเป็นศษทั้งกรุง แล้วพระองค์จึงสร้าง
 วัดพุทธไสสวรรคย์วัดหนึ่ง วัดธรรมิกราชวัดหนึ่ง จึงปฏิสังขรณ์อาราม
 ในเมืองพิไชยบุรี คือวัดพระรัตนมหาธาตุ แล้วจึงสร้างปราสาท
 แฉ่นพาทหน้าจักรวรรดิ ชื่อจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท สำหรับ
 ในพระวรวงษาสามเดือนนั้น เสด็จออกไปศึกษาขอกหนึ่งสี่พระสงฆ์
 มิได้ขาด อันนอกพระวรวงษานั้นแต่วันพระ พระองค์เกล้าคล่อง
 ว่องไวทีในธรรม พระองค์ชำนาญชำนาญเป็นหนักหนา อันพระไตร
 โลกนารถนั้นวันเสาร์ได้เสวยราชสมบัติมา แต่เมื่อจุลศักราชได้ ๘๗๘
 ๗ บรมเสกเดือนหก พระชนม์ได้ ๒๐ ปี อยู่ในสมบัตินี้ได้ ๓๘ ปี เป็น ๓๘
 ๗ ปี สวรรคต เมื่อจุลศักราช ๘๘๘ ปี ฯ

๑ ครั้นพระไตรโลกนารถเสด็จสู่สวรรคตแล้ว เสนาทั้งปวง
 จึงพร้อมใจกันทงสนแล้ว จึงเชิญเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ขึ้นครองกรุง

แล้วจึงตั้งทำการราชาภิเษกตามประเพณีกันแต่ก่อน ๆ จึงถวาย
พระนามเรียกว่า พระรามายิเบศรี พระองค์จึงเอาพระราชธิดาของ
พระไทรโลกนารถมาตั้งเป็นมเหสีทั้งแปดองค์ อันพระราชธิดาใน
พระอรรคมเหษีชาวสองคนนั้นตั้งเป็นฝ่ายขวา อันพระราชธิดาในราช
มเหษีชายสองคนนั้น จึงเอามาตั้งเป็นฝ่ายซ้าย อันพระอรรคมเหษี
ใหญ่นั้น พระนามเรียกพระประทุม จึงถักมานั้นชื่อพระสวียา
ถักมาองค์หนึ่งชื่อพระจันทเทวี แล้วถักมาชื่อพระศรีวิกลยา ฝ่าย
ชาวสององค์ด้วยกัน ยังฝ่ายซ้ายสองคนนั้น พระนามชื่อพระอุบลเทวี
องค์หนึ่ง พระประภาวดีองค์หนึ่ง ถักมาชื่อพระไวยยตร์องค์หนึ่ง
อันสุกพระกรรมฐานชื่อพระกนิษฐาเทวี พระราชธิดาฝ่ายซ้ายสี่ จึงเป็น
แปดองค์ด้วยกัน อันพระมเหษีชาวชื่อพระประทุมานั้น มีพระราช
โอรสสององค์ อันพระเชษฐาขึ้นชื่อพระองค์ไชย แล้วพระไทรภวนารถ
แล้วพระอุทัยชาติ แล้วพระไชยาทิตย์ ในอรรคมเหษีชาวสอง
อันในพระราชมเหษี ที่พระนามเรียกว่าพระอุบลเทวีนั้น มีพระราช
โอรสสามองค์ อันพระเชษฐาขึ้นชื่อพระขัติยวงษา แล้วพระ
ไทรจักร องค์สุกพระกรรมฐาน ชื่อพระสุนทรทกุมาร ทั้งสองฝ่าย
จึงเป็นเจ็ดองค์ด้วยกันทั้งสิ้น ฯ

๐ ครั้นอยู่มาพระรามายิเบศรีทรงพระสุบินนิมิตว่า อันจอม
ปลวกที่เล่นเมื่อยก่อนอยู่นั้น มีปราสาทของอินทามวิจิตรอยู่ที่ในใต้
จอมปลวกนั้น ครั้นเข้าพระองค์จึงเสด็จไป แล้วก็พิจารณาที่
ตำบลอันนั้น จึงให้ขุดลงที่จอมปลวกนั้น จึงเป็นมหัทศวรรษอยู่

หนักหนา เสียงนั้นดังครืนครึงไปทงสิ้น ครั้นชุกลงไปจึงได้
 ปราสาททองเป็นจตุรมุข อันทองนั้นสูงแล้วมีลายอันงามประเสริฐ
 แต่คันทันยอดปราสาทนั้นสูงประมาณได้ศอกเศษ พระองค์จึงเอา
 ปราสาททองนั้นไว้แล้ว จึงเชิญพระธาดยบรรพไว้แล้ว จึงเอาไว้อยู่ที่
 ในสรวเพ็ชฌ์ปราสาท อันปราสาททองนั้นอยู่มาจนครั้งหลัง จึงสมมุติ
 นามเรียกว่าเจ้าปราสาททองมาแต่ครั้งนั้น อันเจ้าปราสาททองนั้น
 มีพระราชโอรสาเป็นกุมารทั้งเจ็ดองค์ พระองค์นั้นรักใคร่ปฐมโอรสา
 ที่ชื่อว่าพระองค์ไชยกุมารนั้น พระองค์จึงจินตว่าจักให้ผ่านาน
 แต่ว่าพระองค์ก็ยังสงสัยบุญญาธิการที่จักได้ครอบครองธานี ฤจัก
 ไม่คู่ควรครอบครองกรุง พระองค์จึงลองขมัญญาธิการในกุมารทั้ง
 เจ็ดองค์นั้น จึงเอาพระขรรค์มาเจ็ดเล่มแล้ว จึงเสียดายพระขรรค์
 เล่มหนึ่งอันที่จักได้เป็นกษัตริย์นั้น ถ้ากุมารองค์ใดจักได้เป็นกษัตริย์
 แล้วก็ขอให้ได้พระขรรค์อันที่เป็นกษัตริย์เถิด ครั้นพระองค์เสียดาย
 แล้วจึงเอาพระขรรค์นั้นวางเรียงลงไว้ทั้งเจ็ดเล่มแล้ว พระองค์จึง
 ตรัสเรียกพระองค์ไชยกุมารให้เข้าเลือกเอาก่อน อันพระองค์ไชย
 กุมารนั้นก็เข้าไปเลือกเอาพระขรรค์ตามทศขอบพระไทย จักได้พระ
 ขรรค์ที่พระบิดาเสียดายนั้นหามิได้ แล้วพระองค์เรียกกุมารทั้งหก
 นั้นให้เข้าเลือกเอาตามทศขอบใจ อันกุมารทั้งหกองค์ก็เข้าไปเลือก
 เอาตามรับสังพระบิดา ก็ได้พระขรรค์ไปทงสิ้น ยังอยู่สคท้ายนั้น
 คือวันทกุมาร ก็เข้าไปเอาพระขรรค์ที่ตั้งหลังกุมารทั้งปวง จึงได้

พระขรรค์ที่เป็นสำคัญ ที่พระบิดาเสียดายนั้นมา สมเด็จพระบิดา
 ก็เห็นในนิมิตที่พระองค์เสียดาย แต่มีใ้มีพจนาคถ์ประการใด
 พระองค์ยังสงสัยในพระไทยอยู่ ว่ายังจักไม่เที่ยงแท้ จึงจักเสียดาย
 ทายให้ครบสามครั้ง จึงจะประจักษ์ทุกแท้ แล้วพระองค์จึงเอา
 ข้างพระที่นั่งมาเจ็ดข้างแล้ว พระองค์จึงเสียดายข้างเป็นสำคัญตั้ง
 พระขรรค์ แล้วพระองค์จึงเจาะเรียกให้พระองค์ไชย ให้เข้ามา
 เลือกเอาข้างพระที่นั่งก่อนกุมารทั้งหกองค์ พระองค์ไชยก็เข้ามา
 เลือกเอาข้างพระที่นั่งตามม้วยสั่งพระบิดา ก็จักได้ข้างสำคัญที่พระ
 บิดาเสียดายนั้นหาได้ พระบิดาจึงเรียกกุมารทั้งหกองค์ ให้เข้ามา
 ตามหลั่นกันแล้ว จึงให้เลือกเอาข้างพระที่นั่งตามที่ชอบใจ อัน
 กุมารทั้งหกองค์ก็เข้ามาทั้งนั้น ก็เข้ามาตามม้วยสั่งพระบิดา แล้ว
 เข้าเลือกเอาข้างตามที่ชอบใจไป ก็จักได้ข้างสำคัญที่พระองค์เสียดาย
 นั้นหาได้ ได้แต่ข้างอันนั้นไป ยิ่งแต่่นวันทกุมารนั้นอยู่สุดท้าย
 กุมารทั้งหกองค์ จึงเข้าไปที่หลังคน ก็ได้ข้างสำคัญที่พระบิดา
 เสียดายนั้นมา อันสมเด็จพระบิดานั้น ก็ทราบในนิมิตที่พระองค์
 สำคัญไว้ทั้งสิ้น แต่ยังอยู่อีกครั้งหนึ่งจึงจักครบสามครั้ง ครั้นมา
 อีกครั้งหนึ่งพระองค์เสียดายมาพระที่นั่งแล้วก็ทำดังนี้ พระนรินท
 กุมารก็เข้ามาพระที่นั่งที่พระองค์เสียดายไว้ แต่เป็นดังนี้มาถึงสาม
 ครั้งแล้ว อันพระปราชสัททของนั้นก็หมายมาว่าพระนรินทกุมารจัก
 ได้ครอบครองราชสมบัติ แต่พระองค์มิได้ตรัสประการใด พระองค์
 สงสารกับพระองค์ไชยกุมารยิ่งนัก แล้วพระองค์จึงมีพระราชโองการ

ทริสเรียกพระราชโอรสทั้งเจ็ดองค์เข้ามาแล้ว พระองค์จึงสั่งสอน
ว่ากล่าวทั้งเจ็ดองค์ด้วยกัน ว่าพี่น้องให้รักใคร่กัน อย่าให้คิดร้าย
ต่อกัน พระองค์สั่งพระนรินทกมารก็รับสั่งเป็นเสร็จแล้ว จึงสั่งสอน
กमारทั้งปวงไปตามที่มโหรีไทยกรมกับพระราชโอรสทั้งหกองค์ด้วย
กันทั้งสิ้น พระนรินทกมารก็รับสั่งตามคำพระบิดาสั่งสอนว่ากล่าว

๑ ครั้นอยู่มาพระองค์จึงสร้างปราสาทชื่อ สวิยาคนอมรินทร์
แล้วสร้างวิไชยปราสาทที่ค้ำหนักใหม่ แล้วจึงสร้างค้ำหนักที่เกาะ
บางนางอินชื่อ ไอลสวรรค์ทิพย์อาศน์ แล้วสร้างปราสาทพระนครหลวง
แล้วจึงสร้างเวทที่นั่งกงแลมหาพิไชยราชรถ แล้วจึงสร้างวิไชย
วิฆนาราม แล้วสร้างวิฆราชหลาราม แต่บรรดาเครื่องอุปโภค
บริโภคแลเงินทองทั้งสิ้น แต่เมื่อยังเป็นเจ้าพระยาศรีสรีวงษ์อยู่นั้น
จึงเอามาจำหน่ายแล้วสร้างพระปรางค์กระทำทั้งสิ้น จึงทำรูปภรรยา
เก่าทั้งสองคนที่ตายไปแล้วนั้น ทำรูปไว้ที่ในวิฆราชหลาราม แล้ว
หาฤกษ์ขอไว้ที่ในฐานนั้น แล้วพระองค์จึงตั้งกรุงอินชยพยุหยาตราใหญ่
มีมาแต่ครั้งนั้น ๆ

๑ ครั้นอยู่มาจึงไฟฟ้าลงที่นั่งมิ่งคลาภิเศกมหาปราสาท จึง
พระโอรสธิดาเสด็จขึ้นไปคยเพลิง แต่บรรดาคนทั้งปวงจึงเห็นเป็น
สังกรทั้งสิ้น ก็เป็นนิมิตรใหญ่หลวงนักหนา อันพระรามาก็เข็มนั้น
ก็ไต่เสวยราชสมบัติ เมื่อจุลศักราชได้ ๘๘๘ ปีชวดอัฐศก พระชนม์
ได้ ๒๐ ปี อยู่ในราชสมบัติได้ ๒๕ ปี เป็น ๔๕ ปีสวรรคต เมื่อ
จุลศักราชได้ ๙๐๒๓ ปี ๆ

๑ ครั้นพระเจ้าปราสาททองสวรรคตแล้ว พระราชโอรส
 ขึ้นชื่อพระนรินทรกุมารได้เสวยราชสมบัติ จึงถวายพระนามตามนิมิต
 เมื่อครั้งไฟฟาลงพระที่นั่งมังคลาภิเษกมหาปราสาท พระองค์เสด็จ
 ขึ้นไปค้ำเพลิง คนทั้งปวงเห็นเป็นสักรทงสนันนี้ จึงสมมุติเรียกว่า
 พระนารายณ์ อันพระนารายณ์นั้น พระพรหมเป็นอาจารย์ มีพระมเหสี
 นามช็อ พระกษัตริ เป็นหลานพระเจ้าปราสาททองฝ่ายข้าง
 พระมารดา แลพระกษัตริมีมเหสีช้วนัน มีแต่พระราชธิดาองค์หนึ่ง
 พระนามเรียกพระสุตาเทวี อันพระราชมเหสีช้วนัน พระนามเรียก
 พระพนบ มีได้มีพระราชบุตรแลธิดา มีพระสนมนี้เป็นอันมาก
 อันพระนารายณ์นั้นมิได้มีราชบุตรเป็นกุมาร จึงกุมารผู้หนึ่งชื่อหม่อม
 เตียบ พระนารายณ์เอามาเลี้ยงไว้เป็นท (พระยัย) ลูกหลวง ยังหลาน
 องค์หนึ่ง ชื่อพระศรีศิลป์ เป็นลูกพระไชยชาติยศผู้เป็นเชษฐา แล้ว
 พระองค์จึงสร้างอู่แก้วแลหน้าพทงวังหลวงวังหน้า แลปราสาทในวัง
 ทั้งปวงจึงแปลงให้กำอริฐ แลผนังทงสนันนัยคทงประคัยกระเจก
 เสวยราชย์อยู่ในกรุงทวารวดีนั้นได้ ๓๐ ปี แล้วเสด็จไปสร้างเมือง
 อยู่ทเมืองเก่าอันหนึ่ง ชื่อเมืองละโว้ จึงสมมุตินามเรียกว่าเมือง
 ลพบุรี มีกำแพงแลบ้อม แล้วสร้างปราสาทชื่อคสิทมหาปราสาท
 แลมีพระที่นั่งฝ่ายขวา ชื่อสุธาสวรรค์ ฝ่ายซ้ายชื่อนทพิศาล
 มีพระปรีศซ้ายขวา แลมีหน้าพอย่างแก้ว มีนาคันนาคาย แล้วจึงสร้าง
 ทเลชขศรแลสระแก้ว แล้วจึงสร้างวัดทรงวัด ๑ วัดมหาธาตุวัด ๑
 จึงสร้างพระปรางค์สามยอดองค์ ๑ แล้วจึงสร้างเครื่องต้นแลพระมาลา

ทั้งเส้าสูงเส้าสเทิน แลพระยี่ง่า แลฉลองพระองค์อย่างเทศอย่าง
ยขุนมมาแต่ครั้งนั้น ๗

๑ พระองค์ข้างเผือกลูกขานตัวหนึ่งทงกล้าหาญ แลยังมี
รูปอ่อนงามยิ่งนัก พระองค์ปล่อยไว้ที่ในพระราชวัง จึงประทานชื่อว่า
พระบรมรัตนากาศ ไกรลาศคีรีวงษ์ อันการศิลปะสาตราช่างของ
พระองค์นี้คดียิ่งนักไม่มีผู้ใดเสมอ ถึงจะเป็นช่างร้ายหายขาดแลช่าง
น้ำมันก็ พระองค์ทรงเล่นกลางพระนครในที่ชุมนุมคนเป็นอันมาก
จึงไว้ทางกว้างสี่ศอกแล้ว พระองค์จึงทรงไปในกระบวนแห่ แต่งวง
จะสอดคอกวักหามิได้ ครั้งหนึ่งแขกเมืองโคราชเข้ามาเฝ้าใน
เมืองลพบุรี พระองค์จึงทรงพลายล้อม อันพลายล้อมนี้ร้ายรอง
หายขาดนักหนา คือเป็นคนไทยจึงให้ขึ้นชื่อ เป็นยอดช่างอยู่ในกรุง
ประทานชื่อเรียกว่าโถมจักรพาฬ ทั้งน้ำมันอยู่ พระองค์ใส่ให้ใส่แล้ว
ปราไสโคราช ให้เหยียบพรมอยู่ริมพานราชสาสนแล้วก็กลับมา
ยังเกษไชย แสนมหาแต่ช่างเถื่อนที่คิดโหลลงมาเข้าพระเนียบใหม่
พระองค์ก็ใส่ชนักแลซองหางรัตนคนแล้ว ก็ทรงออกแขกเมืองฝรั่งเศส
พระองค์ก็สำแดงเทศทุกแห่งหน อันช่างเถื่อนนั้นก็ไม่ย่นย่นไปมา
ทุกหนึ่งข้างบ้าน อันการช่างของพระองค์นี้ยกเป็นยอดยิ่งนัก เป็น
อรรคมหากษัตริ์ ในพงษาวดาร ไม่มีกษัตริ์องค์ใดในการวิชาช่างนี้
จักได้เสมอพระองค์นี้หามิได้ เมื่อครั้งหนึ่งไฟฟ้าลงยอดปราสาท
มังคลาภิเศกเป็นอัศจรรย์ยิ่งนัก ไฟนั้นลุกโพลงพุ่งขึ้นมาถึงไฟกาล
คนผู้ใดจะขึ้นไปก็มิได้ พระองค์จึงขึ้นไปค้ำเพลิง อันเพลิงนั้นก็ค้ำ

ไปสิ้น คนทั้งปวงจึงเห็นเป็นสัตว์ จึงถวายพระนามเรียกว่า องค์พระ
นารายณ์มาแต่เมื่อครั้งนั้น ๗

๑ มีพระราชนักตาคองค์หนึ่งเป็นโอรสของพระเชษฐา ชื่อ
พระศรีศิวภักุมาร ชดญาได้ ๑๕ ปี จึงคิดเป็นชบถกับพระบิดา จักมา
สังหารชีวิตไว้ให้บรรลัย เขาพระแสงจะแทงพระนารายณ์ พระองค์
จึงลวยปลายก้นหย่นไว้ ไค่ทันที จึงจับตัวไว้ที่ทมิฬคาบ พระองค์ทรง
แต่กำรายมิให้ตาย พระองค์ส่งสารกับกุมารนั้นว่าไว้ บิคุเรศมารดา
แล้วเห็นแก่พระไชยาศิขัยด้วยรักใคร่สนิทกัน เพราะเป็นเชษฐาได้
ฝากพระศรีศิวไว้แต่เมื่อจะใกล้ สิ้นชีพพิราโดย จึงสั่งให้ออกจากไทย
พระองค์ไปรกละยงไว้ตามที ครั้นอยู่มาวันหนึ่งพระศรีศิวก็จึงคิดร้าย
อีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระนารายณ์เสด็จออกว่าราชการเมืองอยู่ที่สหบัญชร
จึงพระศรีศิวก็ใจหาญนั้น ถือพระแสงแล้วแฝงโยยานประคองอยู่ที่ห้อง
เสด็จเข้าไป ผู้ใดมิได้ล่วงรู้เห็น อันพระนารายณ์นั้นออกไปว่าราชการ
จึงเรียกช่างพระที่นั่งเข้ามาดู พระองค์ก็เสด็จทรงช้างแล้วเสด็จเข้ามา
ทางหนึ่ง อันพระศรีศิวนั้นยืนแอบประคองอยู่จนพนักงานนั้นเชิญเครื่อง
เข้ามา จึงเห็นพระศรีศิวก็ถือพระแสงแลแฝงประคองอยู่ อันพนักงาน
เครื่องนั้นจึงกราบทูลตามทีเห็น พระองค์จึงเสด็จตรงออกมาแล้วก็
จับตัวกุมารไค่ทันที จึงครัสสั่งนายเพชรฉมาฏให้สังหารเสียให้ตักโยบ
นายเพชรฉมาฏจึงให้กุมตัวพระศรีศิวไป จึงเอาตัวนั้นมีคัมภีร์แล้ว
ใส่ลงในแม่ขันสาคร แล้วจึงเอาใส่ลงในดงแคงแล้วก็แห่ทามไปยัง
วัดกะชาบ แล้วจึงชุกหลุมฝังเสียทั้งเป็น อันนี้เป็นตามธรรมเนียม

กษัตริย์แต่ก่อนทำสยบกันมาเป็นอย่างนี้ แล้วจึงมีคนเฝ้ารักษาอยู่ใต้ควบ
 เจ็ดวันแล้วจึงไป แต่พระศรีศัลยน์ไม่ตาย ด้วยมหาคเล็กที่พระศรีศัลยน์
 รักรันมีใจรักก็ออกมา ครั้นผู้รักษามาสิ้นแล้ว ก็ไปชุกกินจนคตาม
 ปรารถนา ก็พยพระศรีศัลยน์ยังไม่ตาย จึงเอาชนมาแล้วพาเอา
 ช้อนไว้ที่ในบ้านตลาดยิวชาว จึงได้ชาวเพชรบุรีเป็นได้ศึก แล้วจึง
 กลับชื่อของสมุทธารชาญไชย ครั้นได้คนคิดแล้วก็ยกมา จึงค่อยลอบ
 ผ่อนเข้าในกรุง พระศรีศัลยน์จึงลอบเข้าไปหาพระกำแพง พระ
 กำแพงจึงเข้ารับเป็นสมัคพรรคพวกในกุมาร แต่บรรดาขุนนางข้างใน
 นี้ก็เข้าเป็นพวกด้วยพระศรีศัลยน์เป็นอันมาก พญานันทยอแสง
 นายโฆลงนักรเลือกเอาข้างโรงมาถวาย ทั้งหมื่นราชแลนายทรงยศ
 ทั้งซ้ายขวา ทั้งเทพโยธาแลนายพลพัน ทั้งหลวงจำแสนยก
 ทั้งราชาบาลด้วยกัน จึงคิดอ่านทำการเป็นกบฏขึ้น ครั้นได้ฤกษ์นาม
 ขึ้นแล้ว เพลาพลบค่ำก็ยกเข้ามา อันพระศรีศัลยน์ทรงช้างพลาย
 พิศณพษ์ แล้วยกมาทางถนนเจ้าพรหม แล้วจึงเข้าประตูราย
 ไตรจักร จึงมาในถนนนำจักรวรรดิ หักประตูแดงแล้วตรงเข้ามา
 ก็เข้าได้ในวังชั้นใน จึงหลวงเทพสมัคกับหมื่นไวย ครั้นรู้ก็เข้าไป
 ปลุกพระประธมถึงที่ พระนารายณ์นั้นก็ทรงนำทางข้างในออกทางประตู
 มหาโภคราช ทั้งตำรวจในแลมหาคเล็ก ทั้งขุนนางบรรดากันอนเว
 ทั้งสิ้นก็ตามเสด็จห้อมล้อมออกมา พระองค์เสด็จเข้าอยู่ในวังหลวง
 แล้ว จึงตั้งค่ายรายชวากเป็นมั่นคง ข้างเกาะเกษชาติพิ ข้างก็จับ
 คนปลอม ข้างก็หาคนคิดเข้ามาข้าง ข้างเกาะชาติข้างมาผู้คนให้เข้า

ทาทิพ บ้างตั้งรับอยู่ทางตรอกแสดถนนใหญ่ ครั้นรุ่งสว่างแล้วพระองค์
 ก็ยกทิพเข้าไป จึงทรงช้างพลายกฤษณจ้านง พอรู้อำราชศัตรูมา
 นำหลัง จึงเสด็จขึ้นข้างพระที่นั่งอยู่หน้าวังค้ำนทศิบรรพา จึงตรัสสั่ง
 กัณฑ์ทหารเสนาให้เร่งยกพลเข้าล้อมไว้ อันพระศรีศัลย์นั้นจะตกแต่ง
 บ้องกันตัวก็หาไม่ แต่เหล่าที่เข้าพวกด้วยมันจึงออกเที่ยวตรวจตรา
 บรรดาการทั้งปวง ก็ไต่รบกันอยู่ไม่นาน พระนารายณ์จึงยกทิพ
 หักโหมเข้าไปแล้วก็ทลายประตูเข้าไปได้ บ้างก็ยิงปืนน้อยแลปืนใหญ่
 บ้างโห่ร้องประโคมฆ้องกลองอ้ออึงสนั่นครั้นครั้นกันไปทุกทิศา อัน
 เหล่าประจามิตรนั้นค้ำนทานมิได้ ด้วยเคษาอาณภาพพระนารายณ์
 ก็กรายแล้วร้องขอโทษ ก็มีไต่ยากลำบากใจที่จะพิจารณา โยธาทั้งปวง
 จึงล้อมแล้วก็จับเอาตัวไว้ อันพระศรีศัลย์นั้นพระองค์สั่งให้ทำโทษ
 อย่างใหม่ ให้ทุบด้วยท่อนเงินท่อนให้ตายแล้วจึงใส่ในขันสาคร แล้วให้
 ใส่ในถุงแดงแล้วให้ฝังเสีย นายเพชรฆาตก็ทำตามรับสั่ง การมีมา
 แต่ครั้งนั้นก็เป็นอย่างมาจนบัดนี้ อันสมัคพรรคพวกพระศรีศัลย์ทั้งนั้น
 พระองค์สั่งให้ฆ่าเสียทั้งเจ็ดชั่วโคตร พระพรหมจึงทูลขอครวญไว้มิให้
 ตาย ให้จ่ายตามโทษที่มี อันชาวเพ็ชรบุรีเป็นต้นเหตุ จึงให้จ่าย
 หน้ำข้างที่ในกรุง เหตุคุณตะพุ่นหน้ำข้างก็มีมาแต่ครั้งนั้น ฯ

๑) อันพระนารายณ์นั้นได้ซัดเคืองพระศรีศัลย์ก็มารแต่ครั้งนั้น
 มาว่าเป็นขบถ เพราะเหตุว่ามีใช้ลูกของพระองค์ อันเกิดในครรภ์
 พระมเหษี จึงขอพระที่นั่งจะใคร่ได้ โอรสอันเกิดในครรภ์พระมเหษี
 จึงจะไม่เป็นขบถ เพราะพระองค์ทรงพระโอรสพระศรีศัลย์นัก จึง

สำนัสนึกไปในทางธรรม เพราะหลงไปมิได้รู้บุญอานภาพแห่งกุมาร
 อันเกิดมานั้นจะเป็นประการใด ในกมลหลังอันจะตกแต่งมานั้น
 พระองค์ก็มีไต่พิจารณาในพระไทย เพราะเหตุแค่นพระศรีศิลา
 ยิงนัก อันพระมเหษณ์นั้นก็แต่พระราชธิดา มิได้มีราชบุตรเป็น
 กุมาร พระองค์จึงรักษาศิลาจารวัตรปฏิบัติโดยธรรมสุจริต จะขอ
 ให้ไต่พระโอรสอันเกิดในครรภ์พระมเหษณ์ ก็มีไต่ตั้งพระไทยปรารถนา
 จึงทรงพระโอรส ครั้นเมื่อทรงพระโอรสขึ้นมา จึงตรัสกับพระสนม
 กำนัลทั้งปวงว่า ถ้าใครมีครรภ์ขึ้นมาแล้วก็จะให้ทำลายเสีย กุมิ
 ให้ไต่สืบสืบวงษ์ต่อไป ต่อเมื่อเกิดในครรภ์พระมเหษณ์ กจึง
 จะมอบโกลโคสวรย์ทั้งปวงให้ตามใจปรารถนา ครั้นพระสนมกำนัล
 รู้ตัวว่ามีครรภ์ก็คองทูลพระองค์ ครั้นทราบก็ให้ทำลายเสียอย่างนั้น
 เป็นหนักหนา ครั้นเหตุเมื่อจะมีพระกุมารในครรภ์พระสนมเอก อัน
 ชื่อพระราชชายาเทวี ชื่อเค็มหม่นชื่อเจ้าจอมสมบุญ ๆ คนนี้เป็นคน
 ไปรคของพระองค์ ครั้นอยู่มาพระองค์จึงทรงพระสบินนิมิตฝัน
 จึงยึดเป็นกวดขันมิให้ผู้ใคร้ แล้วพระองค์จึงจวนจวนขึ้นพระไทย
 ยิงนัก จึงสั่งให้ไปนิมนต์พระพรหมผู้เป็นอาจารย์เข้ามา ครั้นพระ
 มหาพรหมเข้ามา พระองค์จึงแก่นิมิตร์ณกับพระมหาพรหม
 ส่วนพระมหาพรหมผู้เป็นอาจารย์จึงว่า อันทรงสบินนิมิตร์ณหนักหนา
 พระองค์จะได้พระราชโอรสเป็นกุมาร แต่กั้นไม่ชอบใจอยู่สิ่งหนึ่ง
 ว่ามีพระราชโอรสกับพระสนมกำนัลแล้วก็จะให้ทำลายเสีย อันกั้นไม่ชอบ

ใญ่ยังนัก พระองค์มาทำคังนั้นก็เปนยาปรกรรมนั้นประการหนึ่ง ถ้า
 ในพระอรรคมเหย้าแลมีผู้มีพระราชโอรส มีแต่พระราชโอรสใน
 พระสนมนี้ พระองค์ก็จะทำประการใด ที่จะได้สืบศรีสุริยวงษ์
 ต่อไป ถ้าแลพระองค์จะไม่มีพระราชบุตรแลพระราชธิดา แลสืบ
 ไปเบื้องหน้าแลพระองค์ก็ทวงคตแล้ว แลจะได้ผู้ใดมาสืบศรีสุริยวงษ์
 ต่อไป อันว่าน้ำพระทัยนี้ จะให้เสนาแลศิษย์ผู้คบกับแลพ่อค้า
 ให้ขึ้นเสวยราชย์สืบศรีสุริยวงษ์ฤๅประการใด ถึงจะเป็นพระราชโอรส
 ในพระสนมก็ดี ก็ในพระราชโอรสของพระองค์ที่จะได้สืบศรีสุริยวงษ์
 ต่อไป อันนี้สุดแต่กศลจะคุ้มแลไม่คุ้ม ถ้าแลพระองค์ไม่
 พังกว่า ก็ร้ายกรงศรีอยุธยาจะสูญหาย จะเป็นเมืองโกลัมโกลัมมัน
 คง ถ้าแลทำคังค่างว่ กรงศรีอยุธยาจะได้เป็นสุขสถาปนาต่อไป
 ครั้นพระองค์ได้ฟังพระอาจารย์ว่าคังนั้น พระองค์ก็แสนโสมนัสยินดี
 ในพระทัยยิ่งนัก แต่มาซัดอยู่แต่มีพระบัญญัติออกพระวาจาไว้ ก็จำจะ
 ยักย้ายถ่ายเทคิคอบายแก่ใจตามคำพระอาจารย์ว่ากล่าวสั่งสอน สัก
 แต่มีให้เสียที ครั้นพระอาจารย์กลับไปแล้ว จึงให้ไปหาตัว
 เจ้าพระยาสุรสีห์นั้นเข้ามา อันเจ้าพระยาสุรสีห์นั้นเปนบุตรของพระนม
 แล้วก็เป็นครุฑข้างของพระองค์ ครั้นเจ้าพระยาสุรสีห์เข้ามา จึงตรัส
 เรียกเข้าไปในที่ พระองค์จึงบอกคตเป็นความลับ จึงเอาพระสนม
 อันชื่อเจ้าจอมสมบุญนั้นมาพิทักษ์รักษาไว้ ครรภ์นางนั้นทศมาศเข้า
 จึงประสูตรกุมารมีรูปอันงาม ประกอบไปด้วยลักษณะอันดี จึง
 เอาเหตุเข้าไปกราบทูลกับพระองค์ พระนารายณ์จึงประทานของขวัญ

ออกมา ทั้งแก้วแหวนเงินทองแลผ้าผ่อนแพรพรรณเป็นอันมาก
 ทั้งผู้คนข้างม้าเรือกลสวนไร่นาครบครัน อันของขวัญนั้นเกลื่อนกลาด
 บริบูรณ์ อันพวกพ้องพี่น้องฝ่ายเจ้าพระยาสุรสีห์นั้น ก็เอาเข้าของมา
 ทำขวัญแก้กรรมก็เป็นอันมาก ทั้งผู้คนข้างม้าเรือกลสวนไร่นาครบ
 ครัน อันของขวัญนั้นเกลื่อนกลาดบริบูรณ์ อันพวกพ้องพี่น้องฝ่าย
 เจ้าพระยาสุรสีห์นั้นก็เอาเข้าของมาทำขวัญแก้กรรมนั้นทุกหน้า ยัง
 ฝ่ายข้างมารคากุมารนั้น ก็เอาเงินทองเข้าของมาทำขวัญแก้กรรม
 นั้นก็เป็นอันมาก อันเจ้าพระยาสุรสีห์นั้นก็ทำด้วยอินทรี เจียนจะเป็น
 เสร็จฐึในคราวนั้น ฯ

๑ ครั้นอายุศกุมารโตโตโตโต พระนารายณ์จึงให้กุมารนั้น
 เข้ามาในพระราชฐานแล้ว จึงมีรับสั่งให้เข้าออกในพระราชวังอยู่
 อิศราอย่าให้ขาด แล้วจึงประทานให้ชื่อเจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์ อรรค
 ราชมณฑร์ศรีสงคราม อันครองอุปโลกทวีโลกทั้งปวงนั้น จะเป็น
 อย่างลูกหลวงก็หาไม่ จะเป็นอย่างขุนนางก็เกินไป อยู่ที่ระวาง
 พระราชวงษ์พงษา อันที่ใฝานนังนำเสนาอำมาตย์ อันเจ้าพระยา
 สุรศักดิ์นั้นฉลาดเฉลียวคมสัน ทั้งห้าวหาญชาญไชยใจกรรจ์
 ทั้งร้ายกาจอาของศคนไม่กลัวใคร ทั้งโตโตโตแล้วปากว่ามือถึง ทั้ง
 หุยิกทั้งดียวชกค้อยค้อย แล้วเที่ยวเที่ยวลูกสาวชาวกรุงทุกภาษาแต่
 บรรดาที่มี เจ้าพระยาสุรศักดิ์มิได้ไว้ ถึงพ่อแม่จะพิทักษ์รักษา
 อยู่ก็ ก็ลอบลักไปมาหาได้ ไม่ว่าผู้ใดจะเฝ้าใจ แล้วก็ให้แหวน
 แลเงินทองตามตรรกน้อยแลรักมาก ถึงมียากก็ทวงหน้า ครึ่งหนึ่ง

จึงเจ้าพระยาราชวังสรรค์เสนา ^๑รู้ว่าเจ้าพระยาสุรศักดิ์ศรีภูบาลูกสาวนัก
 จะลักเอาให้ได้ ^๒ ครั้นมาพบกันที่ในวังทั้งสองคนจึงปราศไต่กัน ^๓ เจ้า
 พระยาราชวังสรรค์จึงว่ากับเจ้าพระยาสุรศักดิ์ศรีว่า ^๔ จริงๆเขาภรรยาเขาว่า
 เจ้ามันจะมาลักลูกเรา ^๕ เจ้าเป็นคนดีมีฝีมืออย่าให้เขาภรรยาเล่น
 เปลา่ ๆ ^๖ น้ำจะขอแต่งงานไว้รับเจ้าในวันนี้ ^๗ อันเจ้าพระยาราช
 วังสรรค์นั้นก็เป็นคนที่อยู่ทีในกรุง ^๘ เพราะจะใคร่ลองความรักสักทีหนึ่ง
 จึงขึ้นพระยาสุรศักดิ์ศรีว่า ^๙ ทั้งเจ้าเป็นคนดีมีความรู้ ^{๑๐} ลูกคนหนึ่งเรา
 จะเสียให้ ^{๑๑} ถ้าจับได้จะไต่ราคาญใจ ^{๑๒} ที่เขาภรรยาขอไว้จะไม่งาม ^{๑๓} อัน
 เจ้าพระยาสุรศักดิ์ศรีนั้นก็แจ้งในเหตุทุกกลางสนาม ^{๑๔} จึงยิ้มแล้วก็ตอบ
 ความว่าสุดแต่หน้าจะปรานี ^{๑๕} แต่ผู้ใหญ่อย่าได้ถ้อยคำ ^{๑๖} เมื่อเป็นกรรม
 จะไม่ไค่ปางแล้ว ^{๑๗} ก็จะต้องทนให้น้ำค้ำ ^{๑๘} แต่ว่าอย่าทำเศรษฐกิจพาโล
 ที่นั่นนั้นว่าไค่คล่อง ๆ ^{๑๙} ที่หลานจะลองก็อย่าร้องว่าให้ ^{๒๐} อันลูกสาว
 นี้ใครจะให้อะไรเข้าไปให้รู้ ^{๒๑} ใครตัวนั้นจะไค่เห็นกัน ^{๒๒} ถึงหลานก็
 พานจะพรันใจอยู่ ^{๒๓} ตัวนั้นก็เป็นคนมีความรู้ ^{๒๔} ถ้าเคยคู่กันก็จะไค่ปาง
 มา ^{๒๕} ท่อยที่ท่อยไค่คอบกันแล้ว ^{๒๖} ก็สำรวลสรวลกันทั้งสองข้าง
 พร้อมหน้าเหล่าขุนนางทั้งปวง ^{๒๗} ก็ต่างคนต่างจะไปดู ^{๒๘} ครั้นเจ้าพระยา
 ราชวังสรรค์ออกมาจากวังแล้ว ^{๒๙} จึงสั่งผู้คนแลตนายทั้งปวงให้พร้อม
 กันอยู่ ^{๓๐} บรรดาที่เป็นบ่าวอยู่นั้นให้เรียกทั้งสิ้น ^{๓๑} ให้มาพร้อมกัน
 ในค้ำวัน ^{๓๒} จึงให้หมื่นหนึ่งแลมอญว้าก็ครั้นเครื่องออกไปทั้งบ้าน ^{๓๓} จึง
 ตามคอบเพลิงไว้เป็นหนักหนา ^{๓๔} สว่างไปทั้งบ้าน ^{๓๕} จึงให้เร่งใส่ไฟ
 เป็นกวดขัน ^{๓๖} แต่บรรดาญาติวงศ์ทั้งปวงก็ให้มาอยู่ห้อมล้อมเป็นอัน

มาก อันลูกสาวเจ้าพระยาราชวังสรรค์นั้นก็มานั่งงานอยู่ที่นั่น ครั้น
 เวลาสี่โมงยามเศษ จึงเจ้าพระยาสุรศักดิ์ก็นั่งกับข้าวที่รักใคร่
 สนิทกันจึงเข้าไปคุยแบายกาย ครั้นได้ทีแล้ว จึงเค็กกรวดแล้วก็
 ปรายเข้าไป อันผู้คนที่นั่นก็หลบไปทั้งสิ้น เจ้าพระยาสุรศักดิ์
 จึงเข้าไปคุยไฟแล้ว ก็เข้าไปอุ้มเอาลูกสาวมา ครั้นได้จึงเอานาง
 นั้นใส่แคร่แล้วหามมา แล้วให้ร้องออดองมาตามทางถนนใหญ่
 ครั้นเวลาเช้าจึงเจ้าพระยาราชวังสรรค์นั้นก็เข้าไปในวัง ส่วนเจ้าพระยา
 สุรศักดิ์ก็จึงตกค้างตัวแล้วก็เข้าไปในวัง ครั้นออกมาจากที่เฝ้าแล้ว
 เห็นเจ้าพระยาราชวังสรรค์เข้า จึงให้คนแหวนที่นวกอวย แล้วจึงถาม
 ว่า อันรดาแหวนนี้สักเท่าใด ข้าช่วยคนอวยหนึ่ง ส่วนเจ้า
 พระยาราชวังสรรค์เห็นแหวนเขาก็สรวลสนั่นกันไป จึงว่าเจ้านัดจริง
 แล้ว อันน่านเป็นทหารใหญ่อยู่ในกรุงศรีอยุธยาไม่มีผู้ใดเสมอ
 แค้นแพเจ้าจริงแล้ว จึงเล่าความที่ขอชนทำทวายทั้งสิ้นมา ไต่อาพราง
 เราหมายว่าตัวเรานี้มีภายีกว่าคนทั้งปวง ควรแล้วพ่อมิได้เสียที่
 เพราะน่านยังแคลงใจอยู่ จึงต้องล่อง ทนเห็นประจักษ์ทุกแท้แล้ว
 จึงสรรเสริญเจ้าพระยาสุรศักดิ์ด้วยมีบุญเป็นเอก จึงว่าตั้งแต่วันนั้นไป
 ไม่หาญที่จะสู้รบพระยาสุรศักดิ์ได้ ทั้งแก่ลัวกล้ำในวิทยาแลนรลक्षण
 พ่อจะเป็นเลิศโลกทหารในโลกก็ย เจ้าพระยาสุรศักดิ์จึงว่า พระยา
 น่านก็เป็นคนดี ที่หลานจะไม่รู้จักมิใช่ แต่ที่น่าทำมาก่อนในวันนั้น
 ก็พานจะพรันขยันชยาทออยู่ แต่ทว่ารักน้อง ทั้งจะใคร่ล่องความรู้
 เป็นบุญมาหนุนช่วย จึงช่วยให้ได้เป็นคู่กัน อันว่าภิกษาของน่าน

หลานก็มีจิตศรัทธาจะมาแต่ปฐม ^๑ สิ่งใดพระยาน้ำอย่าได้ย่ำวรมณ์ ^๒ จะ
 ทั้งไว้ให้เป็นปฐมชายาใหญ่ ^๓ อันข้อที่หลานทำรู้ลุ่มความนี้จงอกไทย
 เด็ด ^๔ คิดว่าจะขอสู้กันตามธรรมคา ^๕ เพราะน้ำท่าทายจึงต้องเป็นไป
 อันเสนาทั้งปวงที่ฉลาครู้ชญาใครบ ^๖ ก็พากันสำรวจสรรพสัตว์กัน
 เป็นคนในพรรคพวกด้วยกัน ^๗ อันที่เรื่องราวอันนี้ทั่วทั้งกรุงทั่วหน้ากัน
 จนทราบถึงพระนารายณ์ ^๘ บรรดาที่ใครมีขัตติย์ ^๙ ก็ต้องแต่ง
 ให้มีผิวเสีย ^{๑๐} จะเอาไว้ก็กลัวพระยาศรีสุรศักดิ์จะมาลักเอาขบ ^{๑๑} ไป
 ด้วยฤทธากล้าหาญชาญไชย ^{๑๒} ลางที่สัตว์มีคัพ ^{๑๓} จะเข้าหอใหม่ ^{๑๔} ถ้า
 รู้ว่ารูปงามทรามไวย ^{๑๕} ก็ไปลักล่องประเวณี ^{๑๖} ถึงเจ้าผิวจะรู้ก็กลัว
 ไม่อาจที่จะว่าไต่ ^{๑๗} มีแต่จะเอาตัวพาหนีไป ^{๑๘} ถ้าแลรูปทรงส่งสัตนฐาน
 นั้นปานจะพอ ^{๑๙} พระยาศรีสุรศักดิ์ไม่ลักไป ^{๒๐} เสนหาแต่ลูกสาว
 พระยาราชาวงษ์สวรรค์ ^{๒๑} เป็นคนขยันแล้วลักเอาไปได้ ^{๒๒}

๑) อันพระยาศรีสุรศักดิ์กับกล้าหาญชาญไชยก็มีความรู้ ^๑ จน
 ถึงพระยาวิเชียรเมตต์เธอเกินโปรดขององค์พระนารายณ์ ^๒ เป็นสมุห
 นายจักษิ ^๓ พระยาศรีสุรศักดิ์ยังไม่กลัว ^๔ ในเมื่อขณะกลางคนเข้า
 ไปเฝ้า ^๕ ยังแกล้งแกล้งเท่าดีให้ถูกหัว ^๖ จนข้างปลายล้อมแสน
 รัยยังไม่กลัว ^๗ ยังชวนตัวขึ้นขึ้นไปบนงาแล้วก ^๘ อันว่าปลาย
 ล้อมตัว ^๙ ชีไต่แต่ในหม้อ ^{๑๐} นอกนั้นผู้อื่นไม่ชี้ไต่ ^{๑๑} รัยรองหยาย
 คายนักหนา ^{๑๒} ครึ่งหนึ่งจึงเสด็จไปประกาศ ^{๑๓} เจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์
 นั้นขำว่ารัยอยู่ ^{๑๔} กลางแปลง ^{๑๕} อันม้านั้นโลกโสมน ^{๑๖} โจนเวียนวนไปต่าง ^{๑๗}
 พระองค์จึงร้องตรัสไปว่า ^{๑๘} ม้าใหญ่หนักหนา ^{๑๙} กำลังยังไกล

กว่ามันนั้ มาซึ่งข้างตัวกันก็บังเกิด พระยาศรีสุรศักดิ์จึงร้องสนอง
 ทูลมาทันทันไควว่า ม้าใหญ่มีรายก็แจ้ญอยู่ จะไควลองกำลั้งจึงสาว
 มือค นานไปก็จะได้รู้กำลั้งกัน แล้วก็กลับควมมาทเลชบศร.
 จึงยอนมาตามทางสวน(สระ)แก้วแล้ว พอลถึงวิกนำประชาคเข้า ก็
 บันคาลให้เป็นพยุใหญ่มา อันว่ากำแพงวิกนั้นสูงประมาณสักหกศอก
 โดยหนาสักสี่ศอก ม้านั้นตกใจจึงโชนข้ามกำแพงเข้าไป อันพระยา
 ศรีสุรศักดิ์คินนี้ก็ไม่เป็นอันควาย แต่ที่นี้จะชขายก็ไม่มี พระนารายณ์
 จึงตรัสสั่งเสนาให้ วิ่งไปคพระยาศรีสุรศักดิ์ควาคืออยู่ฎาประการใด แล้ว
 เองจงเร่งให้ออกมาตามทางประตูใหญ่ เสนาวิ่งมาแล้วก็บอกคว
 รัชสั่งให้ออกมาตามประตูใหญ่ พระองค์หยุคข้างพระที่นั่งคอย
 อยไม่เสด็จไป พระยาศรีสุรศักดิ์จึงสั่งให้ทลกับพระองค์คว ม้านั้น
 พาเข้ามาทางไหนก็จะออกไปทางนั้น จึงลงเส้แล้วลงเท้การที่บสั่ง
 ก็ควเวียนวนไปมา ครั้นถึงทนนเข้มาก็พาโชนข้ามกำแพงออกมา
 ไคว บรวทาคนทั้งปวงนั้นเห็นประหลาคอคจรวยยิ่งนัก จึงสรรเสริญ
 ทั้งลักษณะแลราชย์ ทั้งเข้มแข็งแกลวักล้าหาญชาญไชยยิ่งนัก เห็นจะ
 ไควเสวตรฉัตรเป็นมันคง ๗

๑ อันองค์พระนารายณ์สยเส้โยรคปรวานวิชเขนทร์เป็นฝรั่งเศส
 นั้นหนักหนา จึงพระราชทานชื่อเรียกพระยาวิชเขนทร์ เป็นสมุห
 จักรีนายก อันพระยาวิชเขนทร์นั้นมขญญาตลตสรวพัคจะรู้การช่าง
 ต่าง ๆ ทั้งการจักรแลการยนตรีก็สรวพัคจะทำไคว ทำไควทั้งนาพิกา
 แลกลล้องล้องทั้งเข้ม สรวพัคจะรู้ทำ อันว่าพระนารายณ์นั้น จะไคว

รู้ว่าขานใหญ่ขึ้นหนักเขาสักเท่าไร พระนารายณ์ จึงถามเสนาที่ขัง
 ผู้ใดก็มีอาชงที่จะคิดขังได้ พระนารายณ์ จึงตรัสถามพระยาวิเชียร
 พระยาวิเชียรเห็นทรว จึงรีบสั่งแล้ว ก็ทำได้ตามมีพระประสงค์ ครั้น
 อยู่มาพระยาวิเชียรเห็นทรวนั้นก็คร่ำครวญต่อพระองค์เป็นช้านาน จนเสนา
 อำมาตย์ที่ขังพระยาวิเชียร ก็เข้าไปกราบทูลกับพระองค์ อันพระ
 นารายณ์นั้นก็มีใ้คิดว่าขานประการใด พระองค์เชื่ออนุญาตการแล
 อานภาพของพระองค์ พระองค์ก็มีใ้คิดว่าขุนวาย ครึ่งหนึ่งพระยา
 วิเชียรเห็นทรวเข้าไปเฝ้า พระองค์จึงสั่งพระแสงให้ถือแล้ว ก็ยุคมือ
 พระยาวิเชียรเห็นทรวนั้นเสด็จเดินไปมาเป็นหลายกลับ พระยาวิเชียรเห็นทรว
 นั้นก็มีอาชงที่จะทำร้ายได้ พระองค์มีใ้ทรงพระวิตกว่าพระยาวิเชียรเห็นทรว
 นั้นคร่ำครวญ ครั้นอยู่มาครึ่งหนึ่งพระยาวิเชียรเห็นทรว จึงคิดขุดคูโมงค์ กีด
 ขุดกินในตักตัวอยู่นั้น ขุดกรกเข้าไปจะให้ถึงในพระราชวัง อันความ
 ทงนั้นมิได้ลับ จึงรู้ไปถึงเสนาบดีผู้ใหญ่ เจ้าพระยาราชวังสรรค์เสนา
 กับพระยาเสียนขัน (ชเชนขัน) ทั้งสองคน จึงพากันเข้าไปทูล
 ความทววิเชียรเห็นทรวคิดอานทำการขัง พระนารายณ์ จึงมีรับสั่งให้
 พระยาเสียนขันไปเรียกตัวมาจะไ้ถาม อันพระยาเสียนขันก็ไปตาม
 มีรับสั่ง พระยาเสียนขันนั้นเป็นทหารแขก เป็นคนมีความรู้แล้วกล้า
 หาญยิ่งนัก พระยาเสียนขันแต่งตัวแล้วเฝ้ากระษัตริย์เข้าก็ขยับเขว
 แล้ว จึงเข้าไปในตักทววิเชียรเห็นทรวอยู่นั้น พระยาเสียนขันจึงยุคมือ
 พระยาวิเชียรเห็นทรวเข้าแล้ว ก็นั่งลงบนเก้าอี้ทั้งสองคนด้วยกัน พระยา
 เสียนขันจึงบอกความขังทรวกับวิเชียรเห็นทรวว่า บัดนี้มีพระโองการให้หา

อันพระยาวิเชียรยศจนนั้นก็มิได้มาตามรับสั่ง พระยาเสียนชั้นจึงถอด
 เสากระย้อออกแล้ว จึงตกคิ่ววิเชียรยศจนเสีย อันพระยาวิเชียรยศจน
 ก็ถึงแก่ความตาย ครั้นพระยาวิเชียรยศจนตายแล้ว พระยาเสียนชั้น
 จึงเข้ามากราบทูลตามเรื่องราวที่มีมาทงสน พระนารายณ์ครั้นทราบ
 กังนั้น ก็มิได้มีพจนาคถ์ประการใด อันเจ้าพระยาราชาวงษ์สวรรค์
 กับพระยาเสียนชั้นทหารแขกสองคนนี้ พระองค์ก็รักใคร่แล้วสย
 เสียไว้ใจยิ่งนัก ฯ

๑๐ ครั้นอยู่มาพระนารายณ์จึงทรงพระปรารภว่า แต่ได้เสวย
 ราชสมบัติมานี้ก็นานหนักหนาแล้ว อันการเล่นสงครามกษัตริย์ยัง
 มิได้สำแดงเดชชาญไชย แต่รู้ความมานเป็นช้านาน ว่าโบวี
 ช้างสารนี้เป็นคนหาญ ไทผานเชียงใหม่ภรรยา ไทชองวิเศษอย่าง
 หนึ่ง คือพระพทิสสีหิงคองคหนึ่ง แต่เมื่อพระเจ้าเจ้าสัพระนิพพาน
 พระยานาคนั้นสำแดงฤทธิให้พระมหาเดรอปคตค จึงเอานาคเนาโล
 หะนั้นมาหล่อทำเป็นพระพทธรูปไว้ ยังมีอยู่ในชมพทวียไม่มีเสมือ
 อันแก่นจันทน์แดงที่ท่าเสาเชิงตะกอน เมื่อครั้งถวายพระเพลิงพระ
 พทธเจ้านั้น พระยาเพชรเจ้าจึงเอามาทำเป็นพระพทธรูปไว้ก็ยังมีอยู่
 อันพระพทิสสีหิงคองคนี้เป็นพระสมาธิเพชร อันพระแก่นจันทน์แดงนั้น
 เป็นพระนาคปรกสองตัว อยู่ในเมืองเชียงใหม่ทั้งสององค์ กจะ
 ใครไปชนช้างชิงไชยลงฤทธิก็ ครั้นทรงพระดำริหังนั้นแล้วจึง
 ตรีสสั่งเสนาให้กะเกณฑ์ผู้คนแลทหารโยธาทัพ ทั้งช้างม้ารถคชสาร

อาชา ทั้งเรือแพหนาวให้ครบครัน เสนาอันซื่อเจ้าพระยาจักรีจึง
 รัยพระโองการแล้ว จึงให้เรียกแต่บรรดาเจ้าหมื่นเจ้ากรมมาททหมวก
 ตามรัยสั่งแล้ว จึงกระเกณฑ์ทัพยกทัพเรือทั้งปวง แล้วให้จัดกัน
 เป็นกระบวนมหาพยุหยาตราทัพใหญ่ จึงตั้งเจ้าพระยาโกษาธิบดีให้
 เป็นใหญ่ ให้คุมโยธาเป็นแม่ทัพไปเป็นทัพหน้า อันทัพหนานั้น
 เกณฑ์เจ้าพระยาราชวังสรรค์เส็นเป็นแม่ทัพ อันทัพยกซ้ายนั้น เกณฑ์
 พระยาสีหราชเดโชเป็นแม่ทัพ อันทัพยกขวานั้นพระยาเสียนขันเป็น
 แม่ทัพ อันเจ้าพระยาโกษาซึ่งเป็นแม่ทัพใหญ่นั้นเป็นคนที่มีความรู้
 เป็นคนรู้ครยในการทหารนั้นคั่นก ทั้งตำราพิไชยสงคราม ทั้ง
 ยามยาตราก็มีภาษี แต่แต่งตัวนุ่งผ้าขม้าแล้ว อันว่าไพร่ทั้งปวง
 ก็หนีไปด้วยเกรงนาม อันเจ้าพระยาราชวังสรรค์เส็นนั้น ก็ข้างพัน
 มีภาษี รู้ว่าวันนั้นให้ผู้นั้นออกไปชิงไชยจะมีไชยก็รู้ จะเสมอก็รู้
 อันพระยาสีหราชเดโชนั้น ก็ข้างล่องหนแลอีกใจ ได้ทั้งอยู่คงกะพัน
 ชาติริ อันในแผ่นดินพระนารายณ์นี้ สามนายนี้เป็นยอดชายใน
 สนาม เป็นทหารเอกอยู่ในสงคราม ภาซอกทเขตรชัณชัชาน
 อันว่านายทัพนายกอง ทั้งยกรบิทรแลเกียกกายยกซ้ายยกขวา
 ทั้งทัพหนนทัพรองทั้งปวงนั้น สี่เส็นำจึงกระเกณฑ์ตั้งให้สมัครกัน
 ตามที่ตามทางกระบวนมหาพิไชยสงคราม เป็นกระบวนมหาพยุห
 ยาตราอย่างใหญ่ เร่งให้ผู้รั้งกรมการทุกหัวเมืองกระเกณฑ์กันแล้ว
 ให้มาเข้าทัพใหญ่ตามกระบวนทัพยกแลทัพเรือ เป็นคนสองแสด
 กับหกหมื่น ในเกณฑ์ทหารใหญ่ตามบายฉี่ อันเจ้าพระยาสุรสีห์

นั้นเกณฑ์ให้เฝ้าเมือง ในมหาพูพหยาตราเรืออย่างใหญ่ นั้น พระ
 นารายณ์ทรง คือเรือพระที่นั่งครุฑพาหุ อันเรือก่งนำนั้นคือไกร
 แก้วจักรรัตนซ้าย แล้วมาถึนาวาศรีพิमानไชยขวา อันที่นั่งก่ง
 แข่งเคียงข้างนั้น คือศรีสมรรตวิไชยอยู่ซ้าย ไกรสรบวรฤทธิ
 อยู่ขวา อันเรือที่นั่งก่งเกณฑ์รองนั้น มีรัตนบัลลังก์นั้นคือ เกณฑ์
 เรือที่นั่งก่งทั้งนำหกลำ คือก่งที่พายาตราขวา สองฤทธินิวานันซ้าย
 แล้วถึมาถึถึงพิमानไชยรัตนาคันขวา พิमानไชยราชวัตรนั้นซ้าย
 แล้วถึมาถึถึงสรสิทธิ์พิमानันขวา สรกาญจน์พิมลนั้นซ้าย แล้ว
 ไปถึงก่งบัลลังก์รัตนานขวา ราชชาติพาศันนั้นซ้าย แล้วถึมา
 ไปถึงเหล่าเรือที่นั่งเอกไชยศรี ชั้นนั้นก็เ็นนำหลังกัน ศรีไชย
 สวัสดิ์ซ้าย ไชยรัตนพิमानันขวา แล้วมาถึไชยเห็นท้าว ไชย
 หลาวทอง สองลำนั้นเ็นซ้ายขวา กัน แล้วจึงถึเรือที่นั่งประทุ
 เรือรูปสัตว์เ็นคู่ ๆ ซ้ายขวานำหลังกันไป แล้วจึงมาถึนาคเเธา
 นาควาสกรี สองลำเ็นซ้ายขวา กัน แล้วจึงถึถึงสิงหนาท สิงห
 นาวา ซ้ายขวาสองลำเ็นคู่กัน แล้วถึมาถึถึงมัจกรมหรรณพ
 มัจกรมภพไตร เ็นซ้ายขวา กันไปตามที แล้วจึงถึถึงนรสิงห์วิสุทธิ
 สายสินธุ์ นรสิงห์ถึวิธอากาศ สองลำเ็นซ้ายขวา กัน แล้ว
 ถึมาถึถึงโตมหรรณพ โตยสายสินธุ์ เ็นซ้ายขวา กันไปตาม
 กระบวนแท้ แล้วจึงถึถึงสุวรรณหงษ์ก่งชั้นนำนั้นขวา กาญจน์รัตน
 นั้นซ้าย แล้วถึมาถึถึงเรือตลขยบพิง สี่ลำเ็นซ้ายขวา กันไป
 ซือเรือนพเสรกลำหนึ่ง ถึงกลำหนึ่ง อันเรือสองลำเ็นซ้ายขวา กัน

แล้วถึคมาจึงถึงสุวรรณลำหนึ่ง สารพิมานลำหนึ่ง เป็นซ้ายขวาถึนไป
 เกณฑ์เหล่ากรมลกลึงได้พาย แล้วแท้แทนไปตามถึ แล้วจึงถึง
 เรืออาสาวิเศษลำพั้งนั้นเป็นคังนอกสถลันนั้นนำไป อันเรือถึนังครุฑพาห
 นนทงทรง ยังเรือเอกไชยสล่า ถึคลงมานันักยังมออยู่ลำหนึ่ง
 นั้นเชิญพระไชยไปนำ ลำหนึ่งนั้นเกณฑ์ทรงข้างวังนำ มีจกรมข
 หลักเกยลา ยังสองลำนั้นมหลังคาเป็นสองตอน. สำหรับเกณฑ์
 ตำแหน่งลูกหลวงทรงตามเสกจิ เป็นค้เคียงกันซ้ายขวาตามถึ
 ตำแหน่ง แต่บรรดาเรือนอกนี้จะได้นายนงชไปกลางเรือนั้นหามได้
 เป็นเรือรองพระที่นั่งทรงของพระองค์ จึงใส่ย่นหลักมีทหารประจำ
 ลำมา ซื่อปราบเมืองลู ปรุยากาล เป็นซ้ายขวาถึ แล้วซื่อ
 ตระกองเมืองมาร ตระการอาสา สองคนเป็นซ้ายขวาถึ แล้ว
 ยังอยู่ซื่อขอกมือไฟ ไกรมือเพชร สองคนนี้เป็นซ้ายขวาถึ แล้ว
 ยังอยู่ซื่อเทศาณรงค์ ทรงเทศฤทธิ เป็นซ้ายขวาถึสองคน แล้ว
 ซื่อสิทธิโยธารักษ์ คักคิโยธาหาญ แล้วถึงโยธาสุรคักคิ โยธา
 สุรสีห์ แล้วจึงถึงโยธารณรุก โยธารณรงค์ อินทหารเอกเหล่านี้
 ได้ถือคายทองของพระนารายณ์ แล้วยังทหารอินม้อซื่ออีกเหล่าหนึ่ง
 เรียกว่าโยธาหาญ เป็นคนค้ไม่มีโทษในท้ราชอาณา แล้วยังมี
 เรือประทรปลั้วถึ เกณฑ์ทหารคนค้ช้ไปนำเรือ แล้วตะพายคาย
 นังนำเรือมาตามถึ ค้อทหารเอกอาสาซื่อไกรสรสีห์ กวีชัยท
 สุธกเทศา สาธิการไชย ยังอยู่ก่ากายศรัศวี อคันศรั แล้วอำนาจ
 จำเวญู เจริญสวัสดิ คักคิฤทธิ สิทธิเทศ สาคราแผลง แสงอคัน

อินทหารเหล่านั้น ไ้ช้ไปนำแก้ว แล้วดิ้ออุณคาสพายแล่ง เรียกว่า
 หม้อองครักษ์จักรนารายณ์ อันสืบสองหม้อนั้บรรคาคัวนายนั้นประทาน
 พระแสงขององค์พระนารายณ์เกณฑ์อภัย อันมหาองไชยกระบี่ช
 แล้วองไชยครออีกนั้นเกณฑ์คนมีชื่อโตโตคือ พิเศษอาวอ พิเศษโยธา
 สองคนนั้ดออง แล้วจึงลงเรือสุวรรณหงษ์มานำ อินทหารทชอ
 พิเศษโยธานั้นได้ดิ้อหม้อมหาไชยสำหรับค้เป็นสำคัญนั้น ไ้ลงเรือ
 ทิ้งกิ่งลำนำ อันเรือสี่พิมานไชยนั้นมีคนขึ้นง้ไปช่วยขวา ชือ
 พลรงค์ พลรค สองคนนั้ประจำมาในเรือกิ่ง อันพระแสงบน
 ใหญ่อันมีชอมมหาฤกษ์ มหาไชย สองกระบอคนนั้ใส่ในเรือกิ่งลำแข่ง
 เป็นค้เคียงกันมาช่วยขวา อันคนที่เกณฑ์ขิงนั้นเรียกชือว่า อภัยคร
 เพลิง กำเริงรณภพ อันสองคนนั้ทหารใหญ่ แล้วจึงลงเรือแห่นำ
 แห่หลัง แลบรรคเจ้ากรมปลัดกรมทงสนันนั้น ก็ไปตามชนหลัน
 กันมาทงสนัน อันเรือราชสีห์ใหญ่ นั้น ค้อพระยาจักรไ้ช้ไป
 อันพระยากระลาโหมนั้นไ้ช้เรือคชสีห์ใหญ่ อันจตุสดมภ์ทงสนัน
 ไ้ช้เรือไชยจำนำใส่กยกันแย่งมีแมงคาคา ยังหมู่เสนาพฤคามาตย
 ทงปวงนั้น ก็ช้เรือไชยไปช่วยขวากัน ย่างก็ม้แต่กยกันแย่ง
 ไม่มีแมงคาคา ย่างก็ม้แต่คารวราย เป็นชนหลันกันตามท้ตำแหน่ง
 กันไป ยังเหล่ากรมราชมนตร้กรมเศรษจุนัน ก็ม้ชนหลันกันมา
 ตามท้ ช้เรือแซแล้วแห่เป็นค้ค้กันไป แล้วถ้ค้กันมาทงถึงชนโรง
 ชนคาล เหล่าช้เรือพิฆาฏคามราชนุกรมช่วยขวา อันพระมหา
 ข้ามาตยนั้นช้เรือราชสีห์น้อย อันพระสุวเสนานันช้เรือคชสีห์น้อย

อันเรือสองลำสำหรับสำราญที่เกาะตรวจตรา บรรดาเรือทั้งปวง
 ให้ยกแลถอย ยังราชินิกุลสี่คนนั้นคือสี่เทพคา วรชุน เทพนรินทร์
 อินทรอภัย สี่คนนั้นมิใช่ชายชวา ขี่เรือมาแลเรือเลี้ยงผาเป็นชายชวา
 คู่กัน ได้ตระเวนคอยดูแลตรวจตราว่ากล่าวเรือทั้งปวง แล้วถกมาจึง
 ถึงเรือราชสีทอราชมัน อันสองคนนี้ได้มีเครื่องจำของแลเครื่องฆ่าทุก
 ประการทั้งชายชวา เป็นเกณฑ์ไว้รักษาญาติพี่น้องคนผิดที่หน้าผาน
 แล้วถกมาจึงถึงเรือกรมสมกลางเป็นหางวางชายชวาเต็มที ถัดของ
 สามชายเหล่านี้มีหอก อันกลางเรือนนี้มีไหใส่ไชยยาน ขวาชื่อ
 ภูเบนทร์สิงหนาท ชายชื่ออเรนทรชาติสังหาร ถกมาจึงมีเรืออาสา
 จามสลักทหารใหญ่สี่คน อันมีชื่อสุรเสนี สีทราชา ลักษณมานา
 เทวาสโรกร อันอาสาหามเหล่านี้ มีค่ายวิหลันกันหน้าหลังทั้งสี่ลำ
 แล้วถกมาจึงถึงนายเพชรผาฏสองคน ชื่ออำมระง อำมะฤทธิ ได้
 ขี่เรือเสียมโกลงใส่มาในท้องเรือ จึงถือคางแคงแลยืนง่าม่านำเรือ
 แล้ว จึงมีองค่างเป็นรูปพุดผานแผลงฤทธิสามชายข่มกลางเรือ
 อันคนนั้นเรียกกรมนครบาล ยังเหล่าเกณฑ์เรือทหารน้อยก็เป็นอัน
 มาก เป็นเรือแปกร้อยปลาย อันไพร่เกณฑ์ในกระบวนพยุหยาตรา
 ตามขบวนซ้ายนั้นได้คนสี่หมื่นกับแปดพัน ฯ

๐ จะกล่าวถึงเรือพระที่นั่งครุฑลำทรงนั้น มีพระมณฑป
 กลางลำ มีอภิมมานำเรือสามคัน ท้ายเรือสองคัน ขักเรียงกันมา
 ตามที่ ถัดอภิมมานั้นมีพระแสงหอกใหญ่คัน แล้วจึงถึงขึงแตรก
 สองคู่ แล้วจึงมาถึงอภิมแก่นสองคู่ แล้วถกมาถึงจามรสองคู่

ก็พอลงพระที่นั่งใหญ่ อินริมพระที่นั่งใหญ่นมอริกรมซ้ายขวาขึ้นไป
ตามที อินข้างริมพระที่นั่งนี้ใส่พระแสง คือพระแสงหอกซัด
พระแสงฉนทรง เป็นพระแสงแอบข้างริมพระองค์ อินนำพระที่นั่ง
นมมมยวดีศรีซ้ายขวา แล้วถัดออกมาจึงมีอริกรมแลจามรยังแทรก
ข่นำพระที่นั่งสังละคู่ ถัดมาจึงมีมหาดเล็กถือพระแสงง้าวทรงของ
พระองค์ แล้วถัดมามีมหาดเล็กถือพระแสงกายเขน แล้วจึงราช
สวียวงษ์ถือพระแสงกายทรงของพระองค์ นั่งประนมมือคุกเข้าเฝ้า
อยู่บนเตียงลา จึงมีมหาดเล็กนั่งเฝ้าอยู่สี่คนนั้น เรียกว่ารายคันทอง
คือศกกี ลีทมิ ฤทธิ เฑช เถณฑานายเวรสคนนั่งตามทซ้ายขวา
กันข้างละสองคน แล้วจึงตั้งจ่านั่งรองลงมาข้างละสี่คน ซ้ายขวา
ข้างละสองคน คือจ่าเวศ จ่ารง จ่ายง จ่ายวด อินสี่คนนั่งซัดทาย
ประนมมือมานำที่นั่งโยง เหล่ามหาดเล็กหุ้มแพร่นั้น นั่งปลายเชือก
เกณฑาเลอกันนี้ ถือพระแสงนั่งนำตามหว่างคนพายนั่งรวายกันออก
ตามที จักว่าชื่อไว้ คือไชยขรรค์ เล่ห์ท้าวธ พลพัน พลพาย
เป็นสี่คน เกณฑาถือพระแสง ยังเกณฑาถือฟูกสำหรับคี่เป็นสำคัญนั้น
นั่งไปนำเรือสอง ท้ายเรือสอง เป็นสี่คน สำหรับเป็นสัญญาพาย
ถวายลำ สำคัญเสียงฟูกเป็นสัญญา เมื่อจะพายกรายกัถิ พายนกบิน
กัถิ จะเหให้กัถิ มีว่าพายกรายพายไหว เมื่อใดถูกจะออกจากที่
คนตีฟูกก็เบี่ยงทำทำออกนันทเป็นเพลงมา อินคนตีฟูกนั้น วิธนาเวศ
วิเศษนาวา เป็นซ้ายขวากันสองคน แล้วจึงมีจ่านั่งสองคนเป็น
ซ้ายขวากัน ชื่อจ่างอนเนตร จ่าเจตนาภา อินสองคนนี้อยู่หน้าเรือ

คนหนึ่ง อยู่ท้ายเรือคนหนึ่ง สำหรับให้สัญญาให้ร้อง แล้วยังมีชื่อ
 ราชสนิท ราชเสน่ห้ อันตำรวจใหญ่ช่วยชาวสองคนนี้ ผลัดกันนั่ง
 บนบัลลังก์ผืนหลังให้ครุฑ แล้วยังประนมมือของเจ้คชายอยู่หัวเรือ
 แล้วยำกรายอยู่ อันองค์เป็นสำคัญสัญญานั้น จะเลี้ยวช่วยชาว
 ก็โยกไป อันบรรดาเรือพระที่นั่งทรงทั้งสิ้นนบยดทองทียบ แต่บรรดา
 เรือพระที่นั่งรองนั้นพายบ่กทองเป็นเชิงชาย บรรดาเรือจำนำในกระบวน
 ทั้งยวงนั้นพายทาแดง อันอำมาตย์ราชเสนาที่สิ้นนออกจากไพร่นั้น
 นั่งสองขกแล้วใส่สนับเพลาชั้นใน แล้วใส่เสื้อครุยใส่ลำพอกพินชมพ
 ย่างกม็เกยวลาย ย่างกม็เกยวดอกไม้ไหว ตามที่ตามตำแหน่ง
 น้อยใหญ่เป็นช่วยชวากัน อันที่นออกจากอำมาตย์แลเสนา แลเสนา
 เหล่าทหารของพระองค์นั้น ตั้งแต่นายทัพนายกอง แลนายกอง
 สารวัคใหญ่ทั้งยวงนั้น ใส่หมวกใส่เสื้อเครื่องเกราะ อันที่ใส่ชั้นในนั้น
 มีฉูดฉาด อันเหล่าพลโยธาทั้งยวงนั้นใส่เสื้อแครงครอบหัวใส่หมวกแครง
 ทุกคน ทั้งที่หน้าทัพหลังทัพหนนทัพร้อง ทั้งที่พายกช่วยยกชว
 ทั้งอาทมาตของร้อยกองตระเวน แลกองช่มกของแล่นทั้งยวงนั้น
 มีคายนสพายแล่งทุกตัวคน คายนกาไปลวนเรือคองมไสวไปทั้งสิ้น
 ครันแล้วก็มาประเทียบหน้าฉนวนหน้าแล้ว จอกเป็นชนหล่นกันไปตาม
 กระบวนตามที่ครบครัน ฯ

๑ ครันพร้อมแล้วอรรคมหาเสนาบดีผู้ใหญ่ จึงเข้าไปกราบ
 ทูลฉลองกบของค้พระนารายณ์ จึงองค์สมเด็จพระนารายณ์ผู้เป็นเจ้านัน
 สวรรค์ทรงแ่งองค์ทรงเครื่องมหาพิไชยสงคราม จึงทรงพระสนับเพลา

ทองเชิงงอนสองชั้น แล้วจึงทรงพระบัญชาพันแคงบักทองจับโจงแล้ว
 จึงไล่ฉลองพระองค์อย่างใหญ่สังเวียนบักแล้ว จึงทรงชายไหว
 ชายแครงตาบทิศแลตาหน้า ทั้งสังวาลประดับ จึงทรงพระอำมรงค์
 เพ็ชรเก้ายอดแล้ว ทรงพระมหามงกุฎประดับเพชรแล้ว จึงเห็น
 พระแสงกนหันที่บนพระองค์ แล้วทรงถือพระแสงสาคราใจเพชร
 จึงเสด็จมาทรงเรือพระที่นั่งครุฑพาหุ ครั้นได้มีหาพิไชยฤกษ์แล้ว
 ข้างขุนโหรก็ลั่นฆ้องไชย ประกาศตั้งโครมครืน ยิงขนมหาฤกษ์มหา
 ไชยสองนัดแล้ว พลโกรกโห่ร้องก็ออกไปทั้งแม่น้ำ เสียงฆ้องกลอง
 คึกก้องครกครนครนสนั่นไป ทั้งเสียงเส้านักก็สนั่นหนักหนา
 ทั้งเรือตลุมพายัพก็ประคองคากัน อันน้ำในแม่น้ำนั้นก็เป่นฟองพวย
 กระจายไป ครั้นพายไปได้เต็มพักแล้วก็ให้เห่เอาไชย แล้วก็
 พายนบกินแลพายกราย แม่น้ำนั้นก็เป่นละลอกกระลอกฉานไปทั้งสิ้น
 เป่นครันไปทั้งคงคา ล้วนเรือแน่นประกกันไปทั้งแม่น้ำ เสด็จมา
 ทางฝ่ายเหนือทั้งผู้คนทัพบกทัพเรือเป่นหนักหนา ทั้งสองฟากน้ำ
 ล้วนทัพแซงก็ยกมาเป็นมากหลาย ยกมาตามลำน้ำกำแพงเพชร
 แล้ว จึงเสด็จมาเมืองตากตามลำน้ำใหญ่แล้ว ขนไปตามแฉวง
 เมืองนครเถินแล้ว ขนไปตามแม่น้ำเมืองเชียงใหม่ พระองค์จึง
 สั่งให้ย้าตราค่ายหลวงตั้งอยู่ที่ย่านข้างแล้ว จึงทำพิธีประหารทัษกร
 ศึกไม่ข่มนามตามประสงค์ ครั้นการพิธีแล้วพระองค์จึงสั่งกับจรงค
 เสนาทั้งปวง ให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี กับพระยาราชาวงษรรค์เส็น ทั้ง

พระยาเศวตฉัตรใหญ่ ให้เร่งยกทัพเข้าไปตั้งประชิดแล้ว ให้เข้า
 รบเมืองเชียงใหม่ ฝ่ายเจ้าเมืองเชียงใหม่จึงแต่งทหารลาวอันเข้ม
 แขงให้กระทยออกมาต้านทานสู้รบ อินทพิณาค้อทัพนำก็เข้าต่อสู้รบ
 กัน ทพยกซ้ายค้อยกซ้ายก็เขาคัดกัน อินทพิณขวาค้อยกขวาก็
 เข้าประจันต่อสู้รบกัน อินเหล่าทัพนำนั้นก็เข้าไปไล่แทงกันด้วยทวน
 แลหอกซัด ฝ่ายทัพข้างค้อข้างก็เขารบกัน แล้วก็ประจันยิงกัน
 ด้วยปืนหลังข้างช้วนวาย เหล่าพลรบค้อปืนก็ยิงกันเป็นวันมิได้ไป
 ทั้งข่า พลหอกค้อหอกก็เข้าไปไล่แทงกัน พลคาบค้อคาบกระบี่ขึ้น
 ฟันกัน ข้างก็ล้มตาย พลทวนค้อทวนก็รำเพลงทวนแล้วก็แทง
 กันด้วยทวน พลง้าวค้อง้าวก็รำเพลงง้าวแล้วง่าฟันกันทั้งสองฝ่าย
 พลตะบองค้อตะบองก็ไล่ตีกัน พลเขนค้อเขน พลโล่ค้อโล่ก็สู้
 รบกัน พลอนค้ออนก็ยิงกันด้วยธนู พลนำไม้ค้อนำไม้ก็ยิงกันไป
 ด้วยนำไม้ พลกฤษค้อกฤษก็เข้าไปไล่แทงกัน ทหารกระบี่ค้อกระบี่
 ก็เข้าไปฆ่าฟันกันตามเพลงกระบี่ ข้างก็ยิงด้วยเกาทัณฑ์ ข้างก็
 ฟันด้วยคาบ ข้างก็ถือหอกแลทวนแล้ว ก็เข้าไปประจันทัมแทง
 เจ็บช่วยทั้งสองฝ่าย ล้มตายเป็นหนักหนา ทั้งเสียงข้างม้าแลเสียง
 อาวอทั้งเสียงบันนอยแลบันใหญ่ เสียงโห่ร้องทั้งฆ้องไซยแลกลอง
 ไซยก็ดังอื้ออึงครืนเครงสนั่นไปทั้งข่าใหญ่ อินควนบันนั้นมคคคุ้ม
 คุ้มมคคหลบขบึงไปทั้งเวหา แต่ทัพไทยทัพลาวประสมอกันอยู่เป็น
 หนักหนา จนฝ้านิ่งไม่มีอยู่กับตัว ข้างก็ยังอยู่แต่กางเกง ลิง
 ราวผอมอกันทั้งสองฝ่าย ทั้งไทยก็ชมผมอลาวว่าเข้มแขง ทั้งลาว

ก็ชมฝีมือไทยว่ากล้าหาญ อันพระยาสิทธิราชเดโชคนรู้ช้มาชาวอิน
 อยู่แล้วก็แยมหัวเห็นรบกันจนสิ้นฝีมือไม่หนคว่ จนลงมืออยู่ที่ลาว
 ไทย จึงคักกลงคักแล้วก็ให้ขยายพล จึงให้ร่นถอยเข้ามาอยู่ที่
 นาทัพใหญ่ ฝ่ายข้างลาวก็คักลงไชยแล้วก็ยกถอยไปพร้อมกัน
 อันพระยาเดโชนั้นช้มาชาวแล้วออกยืนอยู่หว่างทัพลาวทั้งนั้น จึงร้อง
 เรียกพระยาเสนาท้าวทั้งนั้นไปแล้ว จึงว่าพลชั้นที่สองฝ่ายก็ตาย
 เปลืองไปเป็นอันมาก ถ้าท่านมีทหารคนคักให้ออกมาคักตามธรรมยทอ
 จะได้ฤๅชาปรากฏทั้งลาวไทย ครั้นแสนท้าวลาวทั้งนั้นแลเห็น ก็รู้
 ว่าพระยาเดโชนี้เป็นทหารใหญ่ อันพระยาแสนหาญก็มีอาจะออก
 รบได้ ก็นิ่งไปมิได้คอบคำมา ครั้นพระยาเดโชเห็นลาวไม่คอบคำ
 ก็รู้ว่าไม่มีคนคัก พระยาเดโชจึงลำแดงฤทธิให้ลาวคู้ จึงช้มาแล้ว
 ออกร่าคอบอยู่คักกลางแปลงแล้ว จึงอุกใจมิให้เห็นตัว ฯ

(ก่อนฉบับขาด ใช้ความในฉบับคำให้การชาวกรุงเก่าแทน)

๑ พวกลาวเห็นคักนั้นก็สคักตกใจกลัว พวกนั้นแตกหนีไม่
 เป็นขบวน พระเจ้าเชียงใหม่ก็ให้รวบรวมผู้คนคักแตกกระจัดกระจาย
 ไปได้แล้ว ก็ล่าทัพกลับเข้าพระนคร ให้ยัดประคูลงเขื่อนแน่นหนา
 ช้พลชั้นรักษานาที่เชิงเทินเป็นสามารถ ให้คักทราษหลอมตะกั่วเคียว
 ช้มน้ำมันยาง สำหรับเทศาคเมอช้คักเข้าคักปล้นกำแพง ฝ่ายนาย
 ทัพนายกองข้างกรุงศรีอยุธยาเห็นลาวแตกกระจัดกระจายไปคักนั้น ก็
 ช้พลเข้าล้อมเมืองไว้ทั้ง ๔ ด้าน ฯ

๑) ตกเวลากลางคืนพวกลาวพากันตั้งของขานยาม เสียง
 ฆ้องไถ่ย็นไปตั้งพระกรรณพระนารายณ์ ๆ จึงตรัสถามเจ้าพระยาโกษา
 ธิบตีว่า เสียงฆ้องที่ไหน เจ้าพระยาโกษาธิบตีจึงกราบทูลว่า เสียง
 ฆ้องขานยามในเมืองเชียงใหม่ พระนารายณ์จึงตรัสว่า เหตุใดพวก
 เจ้าจึงตั้งค่ายใกล้ชื่อกชัยเมืองเชียงใหม่ตั้งนั้นเล่า เจ้าพระยาโกษาธิบตี
 กราบทูลว่าระยะทางตั้งแต่เมืองเชียงใหม่มาถึงค่ายหลวงนี้ห่างกันถึง
 โยชน์ ๑ พระนารายณ์จึงรับสั่งให้ไปวัดชัยสงครามที่ห่างโยชน์ ๑ จึง
 ตั้งเจ้าพระยาโกษาธิบตีกราบทูล จึงรับสั่งว่า ทางไกลกันถึงโยชน์ ๑
 เหตุใดจึงไถ่ย็นเสียงฆ้องยามตั้งนั้นเล่า เจ้าพระยาโกษาธิบตีกราบทูล
 ว่า ซึ่งไถ่ย็นเสียงฆ้องขานยามตั้งนี้ เป็นนิมิตที่พระองค์จะคิดได้
 เมืองเชียงใหม่ แลฆ้องนั้นจะมาสู่โผติสมภารของพระองค์ ไก่ทรงฟัง
 ก็ทรงยินดีเป็นอันมาก จึงรับสั่งว่าใครจะอาสาไปเอาฆ้องนั้นไถ่ย้ง
 ในขณะนั้นพวกที่ทำผิดล่วงพระราชกำหนดกฎหมายต้องโทษจำขังอยู่
 ๒๐ คน จึงรับอาสาทำทัณฑ์ขณถวายว่าจะไปเอาฆ้องมาถวายให้ได้
 ถ้าไม่ได้ให้ประหารชีวิตเสีย พระนารายณ์ก็โปรดให้หนักโทษทั้ง ๒๐ คน
 นั้นพ้นโทษ นักโทษทั้ง ๒๐ คนนั้นก็เตรียมเครื่องสาตราวุธครบมือ
 แล้วพากันไปถึงกำแพงเมืองเชียงใหม่ เสด็จเวทมนต์สักคพวก
 รักษาหน้าที่เชิงเทินแล้ว ลอบเข้าไปลักเอาฆ้องใหญ่นั้นไถ่ นำมา
 ถวายพระนารายณ์ ๆ ก็ให้ปูนบำเหน็จรางวัลแก่นักโทษทั้ง ๒๐ คนเป็น
 อันมาก แล้วรับสั่งให้ตั้งรักษาของฆ้องนั้นเป็นอันดี ๆ

๑ อยู่มาสองสามวันพระนารายณ์ไม่เห็นกองทัพเชียงใหม่ยก
ออกมารบ . จึงรับสั่งปลุกษากษัตริย์ราชการทั้งปวงว่า บัดนี้พวก
เชียงใหม่ตั้งรักษาเมืองมั่นไว้ มิได้ยกทัพออกมารบให้เห็นแพ้แฉฉะ
แลไม่นำเครื่องบรรณาการมาถวายตามธรรมเนียม ท่านทั้งปวงจะคิด
ประการใด ข้าราชการทั้งปวงจึงกราบทูลว่า ควรจะมีพระราชสาสน
เข้าไปถึงพระเจ้าเชียงใหม่ให้ออกมารบกันตามธรรมเนียม มิฉะนั้น
ให้ออกมาอ่อนน้อมเสียโดยดี พระนารายณ์ก็ทรงเห็นชอบด้วย จึงให้
อาลักษณ์จาตุกพระราชสาสนมีใจความว่า

๑ พระราชโองการ มาณพระบัณฑูร สุรสิงหนาท ราโชวาท
อมรฤทธิ มโหฬารากิเรก อเนกบุญญาธิบดินทร์ หริหรินทรธาดา
อคุลยคุณาธิปัตย์ ทวีโลกเชษฐ ธิเบศร์วทิตลคศิริประทุมสุริยวงษ์
องค์เอกาทศรถ จักรพรรดิราชา ชยันตมทาสมมุคิวงษ์ พระเจ้า
กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาคิลกภพ นพรัตน
ราชธานี ยวีรมยราช ประสาสน์สนทรรวมแดง มาถึงพระเจ้า
เชียงใหม่ ด้วยเรายกพยุหโยธามาครั้งนี้ มิได้มีจิตยินดีที่จะชิงเอา
ราชสมบัติบ้านเมืองแก้วแหวนเงินทองผู้คนช้างม้าของท่านโดยโลก
เจตนา เราผู้มีศรัทธาเลื่อมใส จะใคร่เชิญพระพุทธปฏิมากร
พระพุทธรูปสี่องค์ กับพระพุทธรูปปฏิมากรซึ่งแกะด้วยไม้จันทน์แดง
ทั้ง ๒ พระองค์ ขอให้พระเจ้าเชียงใหม่ส่งพระปฏิมากรทั้ง ๒ พระองค์
นั้นออกไป เมืองเชียงใหม่กับกรุงศรีอยุธยาจะได้ไปนทของแผ่นดิน
เดียวกัน มิฉะนั้นให้พระเจ้าเชียงใหม่ยกพลโยธาหาญ ออกไปทำ

ยุทธนาการตามราชประเพณี โดยวิธียุทธสงครามข้างม้าดาชบวน
 ยุทธอย่างไรก็ตามที่ ครั้นให้จำถูกพระราชสาสนแล้ว ก็ให้ทูตนำไป
 ถวายพระเจ้าเชียงใหม่ ๆ จึงให้อาลักษณ์จากถูกพระราชสาสนตอบ มี
 ใจความว่า มหามหิศรราชกนิบาล สุรสรินทร ปรมินทราทิศย
 ชัยคัมภศาสาล ผู้ผ่านพิภพเชียงใหม่ ถึงพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
 ท้วยพระโอบกาเราไ้ผ่านพิภพศรีสัตนาคนหุต พระบิดาเราไ้ผ่าน
 พิกพพันทบุรี ตัวเราไ้ไ้ผ่านพิภพเชียงใหม่ พระพุทธปฏิมากร
 ทั้ง ๒ พระองค์นี้ ไ้ไ้ท้วยบุญบารมีของเรา ๆ ก็มีจิตรเลื่อมใสทำ
 ลักการบูชาอยู่เป็นนิตย์ ซึ่งพระเจ้ากรุงศรีอยุธยายกพยุหโยธามา
 ทำสงคราม ไ้ไ้ไ้ความเกือกร้อนแก่สมณะชีพราหมณ์อาณาประชารา
 ษฎร เพื่อจะใครไ้ไ้พระปฏิมากรนั้นเราไม่ยอมให้แล้ว เรายอม
 ถวายชีวิตเรแก่พระปฏิมากรทั้ง ๒ พระองค์ เมื่อจากถูกเสร็จแล้วให้ทูต
 นำไปถวายพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา พระนารายณ์ทรงทราบราชสาสน
 ของพระเจ้าเชียงใหม่คั้งนั้น จึงทรงจากถูกพระราชสาสนท้วยพระองค์
 เองมีใจความว่า กิจของสมณะชีพราหมณ์ก็คือพยายามคั้งหน้า
 รักษาศีลเจริญภาวนา กิจของพระมหากษัตริย์ก็มีการทำสงครามเป็น
 ราชประเพณี ซึ่งพระเจ้าเชียงใหม่จะมานั่งอมมืออยู่คั้งนี้ กุฎิยา
 เหมือนสัตว์มีชาติอน์ชลาภ ถ้าไม่ยอมให้พระปฏิมากรทั้ง ๒ พระองค์
 แล้ว จงรักษาพระนครไว้ให้มั่นคง เราจะเข้าปล้นหักเอาให้ไ้
 ทรงจากถูกแล้วให้ทูตเชียงใหม่นำไปถวายเจ้านายของตน พระเจ้า
 เชียงใหม่ก็มีไ้ค้ตอบประการใด เป็นแต่ไ้รักษาพระนครมั่นไว้ ๗

๑ พระยาสิทธิราชเดโชจึงทูลรับอาสาว่าจะตีเมืองเชียงใหม่ให้
 ใต้ แล้วพระยาสิทธิราชเดโชจึงขึ้นนำถือนำพาทหารทั้งปวงเข้า
 ไปใกล้กำแพงเมืองเชียงใหม่ แล้วร้องทูลเสียงอันดังว่า กูขอ
 พระยาสิทธิราชเดโช เป็นทหารเสื่อของพระนารายณ์ ไครมีฝีมือก็จงออก
 มารบกับกู แล้วพระยาสิทธิราชเดโชก็ขับพลเข้าประชิดกำแพงเมือง
 พกพลทหารลาวที่รักษาน้ำที่เชิงเทิน ก็ฟังสาครวุ่นแหลนหลาว
 ระดมยิงลงมาทั้งห้าฝน เทสาคตะกั่วทรายขึ้นน้ำมันยางอันคึกเคียว
 ไวลังมาเป็นอันมาก พลทหารไทยก็มีไต้ย้อยทอดอยหลัง พวกกันเข้า
 ชกทำลายกำแพงเมืองเป็นสามารรถ พระยาสิทธิราชเดโชก็ถอยคายน
 ынกำแพงเมืองเข้าใต้ ไต้ฆ่าฟันพวกรักษาน้ำที่เชิงเทินแตก
 กระจิกกระจาย พลทหารก็ทำลายกำแพงเข้าเมืองใต้ ไต้ฆ่าฟัน
 ทหารลาวล้มตายเป็นอันมาก พระโภกีสาร์เจ้าเมืองเชียงใหม่ถูก
 อารอพิราไลยในทวาร พวกทหารไทยจับไต้นางทิพลิลามเห็พระเจ้า
 เชียงใหม่ กับเจ้าวงษ์โอรสพระเจ้าเชียงใหม่ แลพอวิสังสาอำมาตย์
 แลขุนนางข้าราชการทั้งปวงใต้เป็นอันมาก เก็บวียแก้วแหวนเงินทอง
 ใต้เป็นอันมากแล้วนำมาถวายพระนารายณ์ ครั้นพระนารายณ์มีไชย
 ชนะใต้เมืองเชียงใหม่แล้ว จึงให้เชิญพระพุทธรูปหิ้งค์กับพระแก่นจันทน์
 แดงมาประดิษฐานที่พลับพลา ให้มีการมหรศพลสมโภชเป็นอันมาก
 แล้วตรัสถามพระยาแสนหลวงอำมาตย์ของพระเจ้าเชียงใหม่ว่า เรา
 ใต้ทูลรายงานว่า พระพุทธรูปหิ้งค์มีอานุภาพเหาะเหินเดินอากาศใต้
 จริงฤๅ พระยาแสนหลวงกราบทูลว่า แต่เดิมเมื่อพระพุทธรูปหิ้งค์

ยังประดิษฐานอยู่ที่เมืองป่าตลับุตรนั้นเหาะเหินเหินอากาศได้จริง แต่
มีคนทวาริตมากวกเอาแก้วมณีที่ฝังเป็นพระเนตรไปเสีย แต่นั้นมา
พระพทสสีหิงค์ก็เหาะเหินเหินอากาศไม่ได้ ต่อมาเจ้าเมืองสวรรคบุรี
เชิญไปจากเมืองป่าตลับุตร ไปประดิษฐานที่เมืองสวรรคบุรี ก่อนนั้นไป
ประดิษฐานอยู่ที่เมืองล้านช้าง ก่อนนั้นไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองจันทบุรี
แล้วมาประดิษฐานอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ๗

๑ เมื่อพระนารายณ์จะเสด็จกลับจากเมืองเชียงใหม่ จึงตั้ง
เจ้าวงษ์ซึ่งเป็นโอรสพระเจ้าโพธิสาร เป็นพระเจ้าเชียงใหม่ พระมเหสี
และชนนางข้าราชการทั้งปวงนั้น ก็ให้ตั้งอยู่เมืองเชียงใหม่ตามเดิม
แล้วให้เชิญพระพทสปฏิมากรทั้ง ๒ พระองค์ลงประดิษฐานณเรือเอกไชย
เสด็จยกทัพกลับยังพระนครศรีอยุธยา เมื่อเรือเอกไชยมาถึงพระ
คณวนนำแล้ว ทรงประกาศให้ชนนางข้าราชการและราษฎรทั้งปวงเล่น
มหรศพลักการบูชา หนทางที่จะเชิญพระพทสปฏิมากรทั้ง ๒ พระองค์
ขึ้นนั้นก็ให้ โปรยทรายักราชวัตรผูกต้นมะพร้าวต้นกล้วยต้นอ้อยเป็น
ต้น แล้วเชิญพระพทสปฏิมากรทั้ง ๒ พระองค์ขึ้นประดิษฐานบน
พระยานมาศ กันพระกลขลิบทอง ๔ คัน เสวตรฉัตร ๔ คัน เชิญ
ไปประดิษฐานไว้ที่หอพระในพระราชวัง แล้วให้ทำการสมโภชเป็น
อันมาก ในขณะนั้นพระพทสสีหิงค์ก็ทำปาฏิหาริย์ต่าง ๆ และองค์ไชย
ซึ่งได้มาแต่เมืองเชียงใหม่ พระนารายณ์ก็ให้นำไปไว้สำหรับ
ค้ำชานยามในพระราชวัง พวกเมืองเชียงใหม่ซึ่งลงมาขยวง
ทัพหลวงนั้น ทรงพระกรุณาโปรดให้กลับคืนไปยังเมืองเชียงใหม่

ทั้งสิ้น แต่ฉันมาเจ้าเมืองเชียงใหม่ก็นำเครื่องบรรณาการมาถวาย
เป็นนิตย์มิได้ขาด ๗

๑ แลพระนารายณ์ได้ทรงศึกษาวิชาคัมภีร์ในสำนักพระอาจารย์
พรหม ๆ นมอายุมาก เป็นผู้เฒ่า ไชยทั้ง ๒ ข้างยานถึงย่ำ เป็น
ผู้ชำนาญในทางเวทมนต์ มีอำนาจพาเหาะเห็นเกินอากาศได้ เพราะ
คุณพระนารายณ์จึงมีบุญญาภิหารแลอิทธิฤทธิ์มาก วันหนึ่งเสด็จ
ทรงเรือพระที่นั่งเอกไชยในเวลาเช้าขึ้น รัชสั่งว่าให้นำลค แล้วทรง
พระแสงพินลง นำลคลงตามพระราชประสงค์ ครั้นนำลคลงแล้ว
จึงรัชสั่งให้นำขึ้น แล้วทรงพระแสงพินลงอีก นำลคขึ้นตามพระราช
ประสงค์ พระนารายณ์มีพระราชประสงค์อย่างไรก็ขึ้นไปตามทั้งสิ้น
พระเกียรติยศของพระนารายณ์นั้นแผ่ไปทั่วทุกทิศ มีชาวต่างประเทศ
เมืองแขกอรวร เมืองโครसान ฝรั่งเศสฝรั่งเศส นำเครื่อง
บรรณาการดอกไม้เงินทองมาถวายขอเป็นพระราชไมตรี เมื่อพระ
นารายณ์เสวยราชย์พระชนม์ได้ ๑๕ พรรษา อยู่ในราชสมบัติ ๒๕ พรรษา
ครั้นพระชนม์ได้ ๔๐ พรรษาได้เสด็จสวรรคต พระนารายณ์สมภพ
วันอังคาร ๗

๑ เมื่อพระนารายณ์เสด็จสวรรคตแล้ว ข้าราชการทั้งปวง
เห็นว่าพระนารายณ์ไม่มีพระราชโอรสที่จะสืบพระวงศ์ ปลูกยากันว่า
ควรจะยกราชสมบัติถวายแก่ใคร พวกที่รู้ประวัติเจ้าพระยาศรีสุรศักดิ์
จึงพูดกันว่า พระราชโอรสของพระนารายณ์มีอยู่ คือเจ้าพระยา

ศรีสวัสดิ์กิติ บุตรนางกุสาวดี ทพระวราชทานไปแก่เจ้าพระยาสุรสีห์
 ทัวยพระนารายณ์ไต่ตั้งสัจย์ไว้ว่าจะไม่เลี้ยงโอรสที่เกิดแต่นางนักสนม
 ครั้นนางกุสาวดีครรภ์จนจึงแกลงยกย้ายถ่ายเทไปเสีย เพราะฉะนั้น
 ควรจะยกสมบัตินี้ให้แก่เจ้าพระยาศรีสวัสดิ์กิติ เมื่อปลุกษาเห็นชอบ
 พร้อมกันดังนั้นแล้ว จึงเชิญเจ้าพระยาศรีสวัสดิ์กิติให้ขึ้นครองราช
 สมบัติ แต่เจ้าพระยาศรีสวัสดิ์กิติไม่รับ ว่าบิดาของเรายังมีอยู่
 ท่านทั้งปวงจงเชิญบิดาของเราขึ้นครองราชสมบัติเถิด ขุนนางข้าราชการ
 การทั้งปวงก็เชิญเจ้าพระยาสุรสีห์ขึ้นครองราชสมบัติ เจ้าพระยาสุรสีห์
 มีพระนามเป็น ๒ อย่าง ๆ ๑ ว่าสมเด็จพะธาคาธิบดิ์ พระนาม ๑ ว่า
 พระรามเศวต ฯ ทรงตั้งนางอุบลเทวีเป็นพระมเหษณ์ชายขวา ทรงตั้ง
 พระสุภาเทวีราชธิดาพระนารายณ์เป็นมเหษณ์ชายซ้าย พระสุภาเทวี
 มีพระราชโอรสองค์ ๑ พระนามว่าพระขวัญ ในเวลาที่พระขวัญ
 ประสูตจากครรภ์พระมารดานั้น มีเหตุเป็นนิมิตต่าง ๆ เป็นต้น
 ว่าแผ่นดินไหว ประชาชนพากันเลื่องกันว่าผู้มีบุญมาเกิด ฯ

๑ แลพระรามเศวตนั้นไม่ใคร่พอพระไทยในทางยศศักดิ์ แม้
 จะเสด็จประพาสที่ใด ๆ ก็ไม่มีขบวนแห่แหน ให้แต่องครักษ์ตามเสด็จ
 เล็กน้อยเท่านั้น พอพระไทยแต่ที่จะบำรุงไพร่บ้านพลเมืองให้อยู่เย็น
 เป็นสุขอย่างเดี๋ยวจึงทรงตั้งเจ้าพระยาศรีสวัสดิ์กิติเป็นพระมหากษัตริย์
 กุแลกิจการบ้านเมืองต่างพระองค์ ในเวลานั้นพระมหากษัตริย์
 อาญาสิทธิ สำเร็จราชการบ้านเมืองต่างพระองค์พระรามเศวตทั้งสิ้น
 พระรามเศวตให้สร้างวัดขึ้น ๔ วัด คือ วัดบูรพาภิรมย์ ๑ วัด

รัตนปราสาทวิค ๓ วิคบรมวาสักยวิค ๓ วิคซังคะยวิค ๓ แล้ว
ให้ปฏิสังขรณ์วัดสมังคการามวิค ๓ เมื่อพระราเมศวรเสวยราชย์
พระชนม์ได้ ๕๕ พรรษา อยู่ในราชสมบัติ ๑๕ พรรษา ครั้นพระชนม์
ได้ ๖๘ พรรษาได้เสด็จสวรรคต พระราเมศวรสมภพวันศุกร์ ๗

๑ ข้าราชการทั้งปวงจึงเชิญพระมหาอุปราชขึ้นครองราชสมบัติ
เมื่อฉวัน ๗ ๖ ค่ำ ฤกษ์ศักราช ๑๐๖๓ ในวันเมื่อทำ
การราชาภิเศกนั้นเกิดมหัศจรรย์มีแสงสว่างทั่วไปทั้งพระราชวัง ข้าราชการ
ทั้งปวงถือเอานิมิตนั้นเป็นเหตุ ถวายพระนามว่า พระเจ้า
สุริเยนทราธิบดี ภายหลังปรากฏพระนามอีกอย่าง ๑ ว่า นรามรินทร์
พระเจ้าสุริเยนทราธิบดีมีพระมเหสีทรงพระนามว่า พระพันยหหลวง ๗

๑ ครั้นต่อมาพระขวัญราชโอรสพระราเมศวรมีพระชนม์ได้ ๑๕
ปีก็ร้ายต่อพระเจ้าสุริเยนทราธิบดี ทั้งของสมผู้คนไว้เป็นอันมาก
ก็คิดพิททร้ายไปถึงพระเจ้าสุริเยนทราธิบดี ๆ จึงรับสั่งให้เชิญพระขวัญ
เข้ามาเฝ้าในพระราชวัง แล้วรับสั่งถามว่า เจ้าตั้งของสมผู้คนจะคิด
ร้ายต่อเราจริง ๆ พระขวัญรับว่าการที่ตั้งของสมผู้คนนั้นจริง แต่ไม่
ได้ประสงค์จะทำร้ายต่อพระองค์ ประสงค์จะข่มขืนบ้านเมือง พระ
เจ้าสุริเยนทราธิบดีทรงพระราชดำริเห็นอาการพิรุณ จึงทรงปลุกยากับ
ข้าราชการทั้งปวง ๆ จึงยกขบพระโอบการขึ้นพิพากษาว่า ผู้ที่ตั้งของ
สมผู้คนจะประทุษร้ายต่อพระเจ้าแผ่นดินนั้น ชอบให้เอาตัวไปประหาร
ชีวิตเสีย พระเจ้าสุริเยนทราธิบดีก็รับสั่งให้เอาตัวพระขวัญไปสำเร็จ
โทษเสียตามประเพณี ๗

๑ พระเจ้าสุริเยนทราธิบดีมีพระราชโอรสด้วยพระมเหสีใหญ่
 ๓ องค์ องค์ที่ ๑ พระนาม สุรินทกุมาร องค์ที่ ๒ พระนาม
 จรราชกุมาร องค์ที่ ๓ พระนามว่า อินชากุมาร ๆ นี้กล้าหาญ
 ทร้ายมมาก วันหนึ่งรับสั่งให้พวกมหาดเล็กเด็ก ๆ ด้วยกันว่าย
 ข้ามแม่น้ำ พวกมหาดเล็กเกรงอาญาที่พากันว่ายน้ำ ที่มีกำลังน้อย
 จมตายบ้างก็มี กิตติพิททราบดีถึงพระเจ้าสุริเยนทราธิบดี ๆ ทรง
 พระพิโรธ รับสั่งให้เอาอินชากุมารไปสำเร็จโทษเสียตั้งเด็กที่
 จมน้ำตายนั้น ๆ

๑ แลพระเจ้าสุริเยนทราธิบดีมีราชบุตรอันเกิดด้วยพระสนมอีก
 ๓ พระองค์ นามว่า เจ้ากุมารอินทรองค์ ๑ เจ้ากิ่งองค์ ๑ เจ้า
 กิ่งองค์ ๑ ๆ

๑ ครั้นต่อมาพระเจ้าสุริเยนทราธิบดีให้สร้างมณฑปพระพุทธ
 บายศรียอดสูง ๒๕ ศอก หุ้มทองแดงลงรักยักทอง แล้วให้สร้าง
 วัดขึ้นที่ตำบลโพธิ์ช้างล้ม ๒ วัด พระราชทานนามว่า พระอาราม
 บรมกษัตริย์ ๑ ทูพิยารามวัด ๑ ให้ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์องค์ ๑
 ลงรักยักทองให้ถึงงาม พระราชทานนามว่า สุขวิญญ์โพธิ์เพชรเจดีย์
 แล้วให้เอาโลหะทั้ง ๕ มาสร้างพระปฏิมากรองค์ ๑ สูง ๑๖ ศอก
 พระราชทานนามว่า สยัมภูตตคามาลี ๆ

๑ ในขณะเจ้าเมืองกาญจนบุรีได้ช้างเผือกพังช้าง ๑ ช้าง
 เผือกพลายช้าง ๑ นำมาถวาย จึงพระราชทานนามช้างเผือกพังว่า อินท
 ใอยรา พระราชทานนามช้างเผือกพลายว่า บรมจักรบุษผาทันต์ ๆ

๑ พระเจ้าสุริเยนทราธิบดี^{๕๕๕}คนมยุญญาภิหารแลอิทธิฤทธิ์^{๕๕๕} ข้า
 นาญในทางเวทมนต์กายสิทธิ์มาก เวลากลางคืนก็ทรงกำบังพระกาย
 เสด็จประพาศฟังกิจของทุกข์ของราษฎร แลทรงตรวจตราโจรผู้ร้าย
 มิได้ขาด ทรงชุบเลี้ยงคนที่มีเวทมนต์ให้เป็นมหาคเล็กใกล้ชิด
 พระองค์ รัชสังไซให้กำบังกายออกตรวจโจรผู้ร้ายในราตรี ถ้า
 ทรงทราบว่าใครมีเวทมนต์แล้ว ให้มหาคเล็กลอบไปทำร้ายในเวลา
 หลับ ผู้ใดไม่เป็นอันตรายก็ให้พามาเลี้ยงไว้เป็นข้าราชการ ผู้ใดที่
 ใช้อวดทกลองไม้ไผ่จริงก็ให้ส่งพระราชอาญา พระเจ้าสุริเยนทราธิบดี^{๕๕๕}
 นี้ทรงขยันมั่นหาผู้เสมือยาก นกกาบินร้องมาในเวลากลางคืนก็ยิ่งถูก
 เต่าปลาแม่น้ำจลาจลในน้ำแต่พอแลเห็นเงาก็ยิ่งถูก แลทรงชำนาญใน
 ทางโหราศาสตร์ รู้คำนวณฤกษ์ยามชตาบ้านเมือง ได้ทรงพยากรณ์
 กาลอนาคตเป็นพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้ว่า น้ำในแม่น้ำแลคลองทั้งปวง
 จะแดงเป็นโลหิต เมฆแลท้องฟ้าจะแดงเป็นแสงไฟ แผ่นดินจะ
 ไหวโดยมาก ยักษ์แลผีป่าจะเข้าเมือง เสือเมืองทรงเมืองจะหลีก
 เลียง ฤๅหนาวจะเป็นฤๅร่อน โรคโภจะเข็บเขียนสัตว์แลมนุษย์
 ทั้งปวง โอชาว่านยาแลผลไม้จะดอยรส เทพคาที่รักษาพระศาสนา
 จะรักษาแต่คนพาล พวกที่อยู่ในค้ำในธรรมจะดอยยศ มิตรจะกลบ
 เป็นศัตรู เมียจะคิกทรยศต่อผัว คนต่ำตระกูลจะทำคนตระกูลสูง
 ให้เสื่อมดอย คิษย์จะสู้ครู พวกพาลจะมีอำนาจ พวกปราชญ์
 จะตกต่ำ น้ำเต้าจะจม กระเบื้องจะลอย ผู้ดีจะเป็นตรอก ชีกรอก
 จะเดินถนน มนุษย์จะมีอายุสั้นปล้นตาย จะเกิดเข้ายากหมากแพง

ฝูงมนุษย์จะรอคอยาก ฉั้แลเปรตจะปนอยู่กับคน สมณะชีพราหมณ์
 จะร้อนใจ จะเกิดโรผู้ร้ายแย่งชิงกันชกชม ที่ลุ่มจะกลั้บคอน
 ที่คอนจะกลั้บลุ่ม พระพุทธศาสนาจะเคระ้าหมอง คนที่สนกเซซา
 จะไ้้้ครองสมบัติ คนต่างชาติต่างภาษาจะเข้ามาเป็นเจ้านายคั้งนี้ ฯ

(เข้าความฉบับหลวง)

๑ อันพระสรีเยนทรราชย์ก็เมื่อครั้งนั้น มีทหารคนก็สองคน
 ซื่อพานครเพลิงคน ๓ คำเก็งฉรงค์คน ๓ เป็นเกณฑ์สำหรับไ้้้อยู่
 ข้างที่พระองค์ มีวิชาการเชี่ยวชาญชำนาญนักหนา ทั้งอยู่คง
 กระพันแลล่องหนทั้งออกใจไ้้้ไ้้ ทั้งรู้วิชาขั้นก็หลักแหลม อันแยก
 คายบนกลนคินักหนา รู้จักทั้งยิงไ้้้คั้งใจหมาย ไ้้้ยินแต่เสียง
 สำเนียงมากก็ยกบนชนยิงแล้วไม่รู้สึก ถึงจะแอบจะบังอยู่ให้มิดก็ยิง
 ถูกไ้้้คั้งใจ ที่ไ้้้ว่าไ้้้วันนั้น จนแต่จรเข้อยู่ที่ไ้้้้น้ำก็ยิงให้ตายอยู่กับ
 ที่ไ้้้ไ้้้ ไ้้้ให้ว่ายั้งอยู่บนน้ำไ้้้ไ้้ ไ้้้ให้จ่มไปก็ไ้้้ อันในแผ่น
 คินพระสรีเยนทรราชย์ อันสองคนนี้เป็นยอดทหาร กับเหล่าชาญ
 ฉรงค์องครักษ์ของพระองค์มีอยู่สองร้อย เป็นทหารสำหรับรักษา
 ข้างพระองค์ ครั้นอยู่มาครั้งหนึ่ง จึงอาัยธรรมเถียรบนทีก มิน
 ทำจิตกิริยาอาการมาให้เหมือนพระชวัญ คือครันชัยที่พระองค์
 ลงโทษ ฝ่ายอาณาประชาราษฎรทั้งปวงนั้น เลื่องร่ากันว่าพระ
 ชวัญนี้มีบุญญาธิการนักหนา ถึงฆ่าเสียแล้วก็ไม่ตาย เพราะเหตุ
 ฉนั้นอาัยธรรมเถียรมันจึงทำมาให้แทนที่ มันจึงคิดไ้้้้ไ้้้แก้มแล้ว ทำ

เป็นพุกาพาทำให้เหมือน ว่าตัวเป็นผู้มีบุญ อันคนในแวนแคว้น
 แคนประสักันจึงรักภักดีแล้วเข้าอศทนนเข้าเกลี้ยกล่อม บ้างก็ยอม
 ลงทูน บ้างก็อศทนนตกแต่งให้ทั้งเครื่องอุปโภคต่าง ๆ นา ๆ ด้วย
 สัญญาว่าองค์ศรีสน้อย แต่เกลี้ยกล่อมได้คนสองพัน จึงช่องสม
 พลไว้พระนครหลวง จนแต่หลวงเทพราชาที่รักษาวังอยู่ที่พระนคร
 หลวงนั้น ก็เอาเครื่องสูงเกณฑ์แห่มาใต้ครบครัน ก็ยชนครีศษ
 กรรม์กของข้างที่อยู่ป่าอรัญญิกนั้น ก็เอาพลายมงคลรัตนาคันไปกำนัน
 ข้างพากันไปด้วยคนร้าย อันอ้ายธรรมเถียรนั้นมันคิดฝึกผลที่มันจัก
 ตาย แต่งตัวขนขข้างแล้ว แห่แห่นมาด้วยอภิมุขมสายเป็นอัน
 มาก เมื่อยกทัพมากลางทางทคนรักก็ไปเข้าด้วย ลางคนแต่มีมือเปล่า
 ก็เข้ามาหา ลางคนก็ได้แต่พรำวังตามไป แล้วจึงข้ามศาลาเดิม
 บ้านทานทูน แล้วจึงยกมาตามถนนใหญ่ ครั้นถึงรอยหยกพลไว้
 ฝ่ายขนนางข้างในครั้นรักก็เข้าไปทลกับพระองค์ว่า ราชศัศร์เข้ามา
 ถึงรอลแล้ว ยังหยกพลไว้ที่ค่ายลอินน ครั้นพระองค์ทราบเหตุก็
 เส่ศ์ออกมาโดยพลัน พระองค์จึงเส่ศ์จณอยู่บนยอดมหาไชย จึง
 ตรัสห้ามพลทั้งนั้น ว่าใครอย่าออกรยพุ่ง ใวันงานก ตามที่
 ให้มันเข้ามา ครั้นประจพระแสงขนแล้ว พระองค์เส่ศ์จณอยู่
 ค่อสู้อันเหล่าราชศัศร์ทั้งนั้น ก็กรกันข้ามมาตามสะพานใหญ่
 จึงทรงยิงด้วยพระแสงมหาไชย ก็ถูกอกกรรมเถียรเข้ากระเด็นตก
 ลงไปทันที อันผู้คนทั้งนั้นก็ระจกพลก็พราย บ้างล้มตายบ้างวิ่ง
 หนี ชาวกรุงจึงไล่ตามคักจับตัวได้ บ้างวิ่งหนีชุกชนไป ที่เป็น

ไฟร่ก็ไม่ตาย แต่ทวันายจิ่งฆ่าเสียให้ลงแก่มรณา อันพระสวี่เียนตรา
 ธิบคิน้องอาจมีอำนาจนักหนา ทั้งทรงทศพิชราชธรรมมิได้เทียบวรบ
 พุงบ้านเมืองโต จนดังพระยาสามนค้ออันเป็ใหญ่อยู่ในกรุงศรีสัตนา
 คนหุต ก็เลื่องกษาไปว่าพระองค์อยู่เ็นธรรม ทั้งมีฤทธิวิทยา
 แลอาคม ทั้งพระเศชเทศาก็กล้าหาญนักหนา จิ่งแต่งพระราชธิดา
 มีพระนามเรียกพระศรีสนางคัลยาณมาถวาย อันพระยุครันนมโถม
 ประโลมโสร่างามนักหนา พระชัณษานันได้สียห้าย กับพระราชสาสน
 แลเครื่องบรรณาการเป็อันมาก มาถวายด้วยใจจงรักภักดี ทั้งมี
 สวามีภักดีสมัคสมาคม จักเป็ทพงโพธิสมภารสืบไปเืองน่า ครัน
 มาถึงจงถวายพระราชธิดา ทั้งเครื่องบรรณาการแลราชสาสน อัน
 พระองค์น้ก็ทรงยินดีปรีดา จิ่งแต่งรับพระธิดาแล้วตั้งไว้เป็ทมิเษ
 ทามที่ตามเมืองน้อยใหญ่ พระองค์ก็ประพฤติกตามโดยค้ตามสวัสดี
 อันเป็ธรรมอันดี แต่บรรดาพระยาแสนท้าวเหล่าลาวเมืองล้านช้าง
 ช้งมาเป็การพระราชไมตรีวันัน แต่บรรดาอำมาตย์ราชเสนาที่มา
 ทังสน แลไฟร่พลทังนั้น ทั้งเหล่าผู้คนข้าไททังหญิงชาย อัน
 เป็บริวารของพระยุครันนม พระองค์ก็ประทานบำเหน็จรางวัลทัง
 เงินทองเสื้อผ้าแลสิ่งของทังปวงเป็อันมาก ประทานให้ครบถ้วน
 ทังสน แลวจทอขยเครื่องบรรณาการโดยราชประเพณี ให้ไปกับ
 พระเจ้าล้านช้างเป็อันมาก อันพระราชยุครันนมพระองค์ปลุกคำหนัก
 แลเรือนหลวงให้ยู่ตามดินตามฐาน จิ่งเรียกว่าเจ้าคำหนักใหม่
 อันบรรดาสมาค้พรรคพวกผู้คนข้าไทของพระยุครันนม พระองค์ให้

ถิ่นฐานเข่าเรือน ทงว้วควายไรรานแลเรือกสวน อินทียานนั้นเรียก
 ว่าม่งหวาน ครึ่งนั้นพระเกียรติยศปรากฏฟังเพลงเลื่องกาไปทุก
 ประเทศเขตรชัณฑ์ ก็ชื่นชมพระสมภารของพระองค์ยิ่งนัก อัน
 พระสุริเยนทรราชย์คือนั้น พระองค์พอพระไทยเล่นกาพย์โคลงฉันท
 ทั้งพระราชนิพนธ์ของพระองค์ก็ จึงมีมหาดเล็กคนหนึ่งเป็นนัก
 ปราศญ์ช่างทำกาพย์โคลงฉันทคือนัก พระองค์โปรดปรานแล้ว พระ
 ราชทานชื่อเสียงเรียกว่าศรีปราศญ์ เป็นผู้สำหรับให้ทำโคลงหลวง
 ครั้นอยู่มาศรีปราศญ์นั้น ทำโคลงให้กัณฑ์พระสนมข้างใน ครั้น
 พระองค์ทราบก็ทรงพระโกรธ แต่ไม่ลงโทษทัณฑ์ จึงส่งไปไว้
 เมืองนคร ศรีปราศญ์จึงต้องไปอยู่เมืองนครตามวังสั่ง ศรีปราศญ์
 จึงไปทำโคลงให้กัณฑ์ภรรยาอัน้อยเจ้าเมืองนคร ครั้นเจ้าเมืองนคร
 รู้ว่าศรีปราศญ์นี้ ทำโคลงให้กัณฑ์เมียอัน้อยของตนนั้น จึงส่ง
 โกรธแล้วจึงเอาตัวศรีปราศญ์นั้นไปฆ่าเสีย เมื่อก็กฆ่าศรีปราศญ์นั้น
 ศรีปราศญ์จึงว่าเรานี้เป็นนักปราศญ์หลวง แล้วก็ปลุกครุฑา
 อาจารย์ แต่องค์พระมหากษัตริย์ยังไม่ฆ่าเราให้ถึงแก่ความตาย ผู้
 นี้เป็นเจ้าเมืองนคร จึงฆ่าเราให้ตาย เราจักต้องตายด้วย
 ตายเจ้าเมืองนคร ลี้ไปเบื้องหน้าขอให้ตายนั้นคนสนองเกิด ครั้น
 ศรีปราศญ์แข่งไว้คั้งนั้นแล้ว ศรีปราศญ์ก็ตายด้วยตายเจ้าเมืองนคร
 ที่ศรีปราศญ์แข่งไว้วันนั้นเป็นคำโคลงเขียนลงกับแผ่นดินให้เป็นทิพย์ยาน

ครั้นอย่ามาพระองค์มีรับสั่งให้เรียกหาตัวศรีปราชญ์ก็ไม่ไต่ถึงประสงค์
 เสนาจึงกราบทูลว่าพระยานครฆ่าเสีย อันว่าตัวศรีปราชญ์นั้นยังติด
 แก่ความตายแล้ว พระองค์จึงตรัสถามเสนาว่า ศรีปราชญ์มี
 โทษประการใดจึงฆ่ามันเสีย เสนาจึงทูลว่า ศรีปราชญ์ทำโคลง
 ให้กษัตริย์น้อยเจ้าเมืองนคร ครั้นเจ้าเมืองนครรักก็โกรธจึงฆ่า
 ศรีปราชญ์เสีย พระองค์ก็ทรงพระโกรธแล้วจึงตรัสว่า ศรีปราชญ์
 นี้เป็นนักปราชญ์ แล้วก็เป็นคนสำหรับเล่นกาพย์โคลงกับกู โทษ
 มันแต่เพียงนี้ แต่ยังไม่ฆ่ามันให้ตาย อ้ายเจ้าเมืองนครมันไม่
 เกรงก มันฆ่าศรีปราชญ์เสียให้ตายมันทำได้ จึงมีรับสั่งกับเสนา
 ให้เร่งออกไป แล้วให้เอาศพเจ้าเมืองนครที่ฆ่าศรีปราชญ์เสียนั้น
 ฆ่าเจ้าเมืองนครเสียให้ตาย เสนาก็ถวายบังคมลาแล้ว จึงออก
 ไปเมืองนคร ครั้นถึงจึงเอาศพที่เจ้าเมืองนครฆ่าศรีปราชญ์เสียนั้น
 ฆ่าเจ้าเมืองนครเสียตามมีรับสั่ง อันเจ้าเมืองนครนั้นถึงแก่ความตาย
 ด้วยพระราชอาญา อันพระสุริเยนทราธิบดีนั้น ได้เสวยราชสมบัติ
 มาช้านาน อันชาวกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น แลทั้งอาณาจักร
 ทั้งปวงก็อยู่เป็นสุขทั้งสิ้น อันพระสุริเยนทราธิบดีนั้นวันอังคารได้เสวย
 ราชสมบัติมาแต่เมื่อจุลศักราชได้ ๓๐๖๒ ปีมีเสงโทศก พระชนม์
 ได้ ๔๘ ปี อยู่ในราชสมบัติได้ ๗ ปี เป็น ๕๖ ปีสวรรคต เมื่อศั
 กราชได้ ๓๐๖๘ ปี ฯ

๑ ครั้นพระสุริเยนทราธิบดีสวรรคตแล้ว พระราชโอรส
 อันชื่อพระสุรินทกุมาร อันเป็นพระเชษฐาานั้น ได้ผ่านพิภพมานั้น

สืบไป ในเมื่อจุลศักราชได้ ๓๐๖๘ ขัษวตณพค จิงตำราชาภิเศก
 ตามประเพณี จิงถวายนามเรียกว่าพระภุมินทรราชาภิเศก พระ
 ยรรยงกัรตนาคนักเรียกว่า ทรงเบ็ดก็เรียกว่า อินพระมเหสนันพระนาม
 เรียกว่าเจ้าท้าวทองสุก จิงมีพระราชบุตรแลพระราชธิดาในเจ้าท้าวทอง
 สุกนั้นหกองค์ พระราชโอรสองค์ใหญ่นั้น พระนามเรียกเจ้าพา
 นเรนทร์ ถัดมาขอเจ้าฟ้าอภิไธย แล้วถัดมาขอเจ้าฟ้าปรเมศวร์ ถัด
 มาขอเจ้าฟ้า ถัดพระกุมาร ๔ องค์ยังพระราชธิดาอีกสององค์
 องค์หนึ่งพระนามเรียกเจ้าฟ้าเทพ พระธิดาสักพระศรร์ฉนั้น ขอเจ้า
 ฟ้าประทุม ในพระศรร์ฉเจ้าท้าวทองสุกนั้น ทั้งพระราชบุตรเป็น
 หกองค์ด้วยกัน แล้วมีในพระสนมเอกราชองค์หนึ่ง พระนามเรียก
 พระองค์เชษฐาเป็นกุมาร ยังพระราชธิดาชื่อหม่อมเจ้าเพชรหึงกุมาร
 ยังบุตร ๔ องค์นั้น ขอหม่อมเจ้าฝรั่ง ๓ หม่อมเจ้าปุก ๓ หม่อม
 เจ้าหงษ์ ๓ หม่อมเจ้าอิง ๓ อินพระราชธิดาทังกุมารแลบุตรทังสิ้น
 ๕ องค์ด้วยกัน ทั้งพระราชบุตรแลพระราชธิดา ทั้งพระธิดาสัน
 ๒๒๔ ทงเจ้าฟ้าพระองค์เจ้าทังสิ้น เป็น ๓๓ องค์ด้วยกัน พระองค์จิง
 ตั้งพระอนุชา อินชอพระวรราชกุมารนั้น ให้เป็นทพระมหาอุปราช
 อินเจ้าพานเรศวร์เชษฐานั้น พระมหาอุปราชขอมมาเลี้ยงไว้เป็นพระราช
 โอรส อินสมเด็จพระบิคานันเสนาหาในพระราชโอรสสองพระองค์
 ขังนัก พระองค์หมายจะให้ครอบครองราชสมบัติแทนที่ พระองค์
 จิงสร้างวัดมเหยงค์อารามหนึ่ง จิงสร้างพระพุทโธไสยาศน์พระองค์
 ใหญ่ที่ป่าโมกองค์ ๓ ยาวได้เส้นห้าวา ครั้นอยู่มาเมื่อครั้ง

รุลคักราชได้ ๓๐๗๖ ขมแมดคก ญวนใหญ่จึงยกทัพมาหนักหนา
 อันตัวนายที่เป็นใหญ่มานั้นชื่อนักพระแก้วพา มารบเมืองเขมร
 กษัตริย์เมืองเขมรจึงหนีเข้ามาพึ่งพระเศวตในกรุง อันที่ชื่อนักเสด็จนั้น
 เป็นผู้ผ่านธานี ทั้งหกนางผู้เป็นมเหสี อันนักองค์เอกนั้นเป็นอนชา
 นักพระศรีอรรฆราชานั้นเป็นทมิฬหาอุปราช อันพระโอรสในมเหสีนั้น
 ชื่อพระรามาริบบองค์ ๑ พระศรีไชยเชษฐองค์ ๑ ชื่อพระสุวรรณ
 กุมารองค์ ๑ นักพระองค์อิมองค์ ๑ นักพระองค์ทององค์ ๑
 นักพระอุไทยองค์ ๑ กุมารของบุตร ๒ องค์ คือพระสุภาภักษัตริ
 ย์องค์ ๑ พระศรีสุภาองค์ ๑ ทั้งบุตรแลธิดาเป็น ๘ องค์ด้วยกัน
 ยังหลานสององค์คือนักองค์ปาน นักองค์ตน อันนี้เหล่ากษัตริย์ ยัง
 เสนาสองคือ พาทลหะนั้นฝ่ายขวา ฝ่ายซ้ายนั้นฝ่ายกลาโหมเป็น
 คัน บรรดาอำมาตย์ทั้งปวงน้อยใหญ่เป็นหลายคน กับพลห้ำร้อย
 ปลาย กับช้างเผือกพังตัว ๑ ชื่อบรมรัตนากาศไกรลาศศิวิรังษ์
 อันช้างเผือกพังตัวนั้น นักเสด็จก็พาเอามาแล้ว จึงถวายกับพระ
 ภูมินทรราชา แล้วตัวนักเสด็จกับพินองลูกหลานทั้งสิ้น ก็เข้ามาพึ่ง
 โพิธิสมภารอยู่ที่ผ้าลของชลัพระบาท พระองค์ก็ทรงพระเมตตาแล้ว
 สงสารกับนักเสด็จยิ่งนัก ๗

๑ ครั้นต่อมาพระเจ้าภูมินทรราชาทรงพระประชวร มีพระอาการ
 หนัก เจ้าฟ้าอโยกับเจ้าฟ้าปรเมศวร์จึงปรึกษากันว่า พระบิดาเราทรง
 พระประชวรมีพระอาการหนัก เห็นจะทรงพระชนม์อยู่ไม่นาน ถ้าพระ
 องค์เสด็จสวรรคตแล้วราชสมบัติจะไปตกอยู่กับพระมหาอุปราช ควบ

เราซึ่งเป็นราชโอรสจะซ่องสุมผู้คนไว้ให้มาก เวลาพระบิดาสวรรคต
แล้วจะได้ต่อสู้รักษาราชสมบัติไว้ มิให้ตกไปเป็นของพระมหาอุปราช
แลถึงในเวลานักควรจะเกียจกันอย่าให้พระมหาอุปราชเข้าเฝ้าเยี่ยม
เยียนทราญพระอาการได้ เมื่อปฤกษาเห็นพร้อมกันดังนี้แล้ว ก็ตั้ง
ซ่องสุมผู้คนข้างมากเป็นกำลังไว้เป็นอันมาก แลอ้างรับสั่งห้ามมิให้ใคร
เข้าเฝ้าเยี่ยมเยียนพระอาการของพระเจ้ากษัตริย์ราชชาติได้ ถึงพระมหา
อุปราชก็ให้เข้าเฝ้าเยี่ยมเยียนพระอาการได้แต่เป็นบางครั้ง พระเจ้า
กษัตริย์ราชชาติทรงพระประชวรหนักลงก็เสด็จสวรรคต เมื่อพระเจ้ากษัตริย์
ราชชาติเสวยราชย์พระชนม์ได้ ๓๐ พรรษา อยู่ในราชสมบัติ ๒๔ พรรษา
ครั้นพระชนม์ได้ ๕๔ พรรษาก็เสด็จสวรรคต เมื่อจุลศักราช ๑๐๘๓ ปี ๗

๑ เจ้าฟ้าอโกลกับเจ้าฟ้าปรเมศร์ก็คบความมิให้แพร่พรายให้
ใครรู้ว่าพระราชบิดาเสด็จสวรรคต ให้ตระเตรียมเครื่องสวดระฆัง
และผู้คนตั้งมั่นอยู่ในพระราชวัง ๗

๑ ฝ่ายพระมหาอุปราชทรงสังเกตุได้ระแคะระคายว่าเจ้าฟ้า
อโกลกับเจ้าฟ้าปรเมศร์เกียจกันจะเอาราชสมบัติ เห็นว่าจะเกิดเป็น
ข้าศึกกันเป็นแน่แล้ว จึงเกลี้ยกล่อมพระเจ้ากรุงกัมพูชาแลคนอื่น ๆ
ไว้เป็นอันมาก ตั้งมั่นอยู่ยังมีได้ทำการรบพุ่งประการใด เพราะไม่ทรง
ทราญว่าพระเชษฐาธิราชสวรรคต ครั้นจะลงมือรบพุ่งในเวลานั้นกลัว
จะเป็นคิกขบต่อพระเชษฐาธิราช ฝ่ายเจ้าฟ้าอโกลกับเจ้าฟ้าปรเมศร์
ก็ให้เข้านิโงดยุณอัยระตมยิงเอาพระมหาอุปราช ๆ ให้สืบว่าพระ
เชษฐาธิราชมีพระอาการเป็นประการใด ก็ยังไม่ได้ความ จึงให้ตั้ง

ขอให้พระองค์ยกกองทัพเข้ามาเถิด ข้าพระองค์ทั้ง ๓ จะคอยรับเสด็จ
 ครั้นเขียนแล้วก็ส่งให้คนสนิทลอบไปถวายพระมหาอุปราช ๆ ได้ทราบ
 ความดังนั้นก็ทรงยินดี เวลาว่างก็เตรียมไพร่พลเป็นอันมาก
 ยกเข้ามาถึงพระราชวัง เจ้าฟ้าอภิบาล เจ้าฟ้าปรเมศวร์ทราบดีว่าพระมหา
 อุปราชยกเข้ามาแล้ว ก็เอาพระแสงชื่อพระยาแก้วเก้าที่กำจัดไภย
 เป็นของตั้งแต่ครั้งพระยาแก้วเก้า กับพระอำมรงค์คำควรเมืองแล
 แก้วแหวนเงินทองภูษาอาภรณ์ของดี ๆ มีราคา ทั้งเสวยอาหาร
 เป็นอันมากให้คนชนลงบรรทุกเรือ พาข้าราชการที่สนิทชิดใช้หนีไป
 ยังกำบลบ้านศาลานา ฯ

๑ ในขณะนั้น ข้าราชการทั้งปวงจึงยกพระมหาอุปราชขึ้นเป็น
 พระเจ้าแผ่นดิน ถวายพระนามว่า พระมหาธรรมราชา เมื่อพระ
 มหาธรรมราชาได้เสวยราชย์แล้วทรงทราบว่า เจ้าฟ้าอภิบาล เจ้าฟ้า
 ปรเมศวร์เอาพระอำมรงค์กับพระแสงสำหรับพระนครแลพาข้าราชการไป
 มาก จึงให้อำมาตย์คุมพลทหารออกเที่ยวตามจับ เจ้าฟ้าอภิบาลเจ้าฟ้า
 ปรเมศวร์ทราบดีว่าพระมหาธรรมราชาให้คนออกเที่ยวตามจับ จึงเก็บเอา
 สิ่งของแต่พอกำลังแล้วให้ลมเรือลงมาเสีย พระอำมรงค์กับพระแสง
 ก็จมอยู่ในน้ำกับเรือนั้น แล้วก็พากันหนีซุกซ่อนกระจัดกระจายไป
 เจ้าฟ้าอภิบาล เจ้าฟ้าปรเมศวร์ ใต้นายบุญคงมหาตเล็กตามไปด้วยคน ๑
 เที่ยวหนีซุกซ่อนอยู่ในป่า ครั้นหลายวันเข้า เสวยอาหารก็หมดลง
 นายบุญคงเป็นคนกตัญญูสันทัดซื่อต่อเจ้านายของตน ก็อุส่าหะเที่ยว
 แสวงหาอาหารมาถวาย พวกอำมาตย์ของพระมหาธรรมราชาที่เที่ยว

ติดตามไปพบนายบุญคงในกลางป่า สงไสยจึงจับมาเขย็นถาม
 นายบุญคงไต่ความเจ็บปวดเป็นสาเหตุทำไมได้ ก็รับเป็นสัตย์ พวก
 อำมาตย์จึงให้นำไปจับเจ้าฟ้าอโกลย เจ้าฟ้าปรเมศร์ได้ทั้ง ๒ องค์นำมา
 ถวายพระมหาธรรมราชาฯ จึงรับสั่งให้เอาเจ้าฟ้าอโกลย เจ้าฟ้าปรเมศร์ไป
 สำเร็จโทษเสีย พวกพ้องของเจ้าฟ้าอโกลย เจ้าฟ้าปรเมศร์ซึ่งหนีชกซ่อน
 ไปในทิศต่างๆ ก็ตามจับได้ก็ให้ประหารชีวิตตรเสียสิ้น แต่นายบุญคง
 นั้นทรงพระกรุณาโปรดให้เลี้ยงไว้ ด้วยรับสั่งว่าเป็นคนซื่อสัตย์กตัญญู
 คอเจ้านาย ฯ

๑ พระมหาธรรมราชาฯ มีพระมเหสี ๓ องค์ พระมเหสีใหญ่
 มีพระนามว่า กรมหลวงอโกลยนชิต พระมเหสีที่ ๒ พระนามว่า
 กรมหลวงพิจิตรมณฑริ พระมเหสีที่ ๓ พระนามว่า อินทสุชาเทวี
 กรมหลวงอโกลยนชิตมีพระราชโอรสธิดา ๗ พระองค์ คือ ๑ เจ้าฟ้าชาย
 นราธิเบศร์ ๒ เจ้าฟ้าหญิงบรม ๓ เจ้าฟ้าหญิงธิดา ๔ เจ้าฟ้าหญิงรัศมี
 ๕ เจ้าฟ้าหญิงสุริยวงษ์ ๖ เจ้าฟ้าหญิงอินทรประชาวดี ๗ เจ้าฟ้าหญิง
 สุริยา กรมหลวงพิจิตรมณฑริมีพระราชโอรส ๒ พระองค์ พระนามว่า
 เจ้าฟ้าเอกทัศพระองค์ ๑ เจ้าฟ้าอทมพรพระองค์ ๑ มีพระราชธิดา
 ๖ พระองค์ พระนามว่าเจ้าฟ้าศรีประชาพระองค์ ๑ เจ้าฟ้าสุริยบรรพา
 พระองค์ ๑ เจ้าฟ้าสัตรีพระองค์ ๑ เจ้าฟ้าอินทวดีพระองค์ ๑ เจ้าฟ้า
 จันทรพระองค์ ๑ เจ้าฟ้านุ่มพระองค์ ๑ อินทสุชาวดีมีพระราชโอรส
 ๑ องค์ ๑ พระนามว่าเจ้าฟ้าอัมพร มีพระราชธิดา ๒ องค์ พระนามว่า

เจ้าฟ้ากุณฑลองค์ ๓ เจ้าฟ้ามงกุฎองค์ ๓ พระมหาธรรมราชาแม่พระ
ราชโอรสธิดาเกิดแต่นางนักสนมอีกเป็นอันมากรวมทั้งสิ้นถึง ๓๐๘ องค์

๑ ครั้นต่อมาพระมหาธรรมราชาทรงตั้งเจ้าฟานราชิเขศวร์เป็น
พระมหาอุปราช พระราชทานเจ้าฟานุ่มเป็นพระมเหสี แต่เจ้าฟานุ่ม
ไม่มีพระโอรสธิดา ๗

๑ แรกก่อนเมื่อยังไม่ได้เป็นพระมหาอุปราชนั้น เจ้าฟา
นราชิเขศวร์ มีเจ้าหญิงมิตร เจ้าหญิงชื่น เจ้าชายฉัตร เกิดแต่
หม่อมเหญก มีเจ้าชายสัสสังข์เกิดแต่หม่อมจัน มีเจ้าหญิงคาราเกิดแต่
หม่อมเจ้าหญิงสร้อย มีเจ้าชายมิ่งเกิดแต่หม่อมท่วน มีเจ้าหญิงชี
เจ้าหญิงชาติ เกิดแต่หม่อมล้น รวม ๘ องค์

๑ ในชั้นนี้ เจ้าฟานักกายฟ้าเจ้าเขมรนำช้างเผือกพังมาถวาย
พระมหาธรรมราชาข้าง ๓ พระมหาธรรมราชาพระราชทานนามว่า
วิไชยศักดิ์ เจ้าฟานักพระอุไทยพระเจ้ากรุงกัมพูชาให้นำช้างเผือก
พลายมาถวายข้าง ๓ พระราชทานนามว่า พระบรมราชไทยศวรร
ข้างเผือกทวนมข้างเของซ้ายขาวมากกว่าข้างเของขวา พระยานคร
ศรีธรรมราชจับได้ช้างเผือกข้าง ๓ มาถวาย พระราชทานนามว่า
บรมคชลักษณ์สุประคิษฐ เจ้าเมืองเพชรบุรีจับได้ช้างเผือกข้าง ๓
มาถวาย พระราชทานนามว่า บรมนาเคนทร กรมการจับช้างเผือก
เข้าพเนียบเมืองนครไชยศรีได้ ๕ ช้างมาถวาย พระราชทานนามว่า

บรมคชช้าง ๑ บรมพิไชยช้าง ๑ บรมจักรช้าง ๑ ขอมพลสำเนียง
ช้าง ๑ แล้วให้มีการมหรศัพสมโภชเป็นอันมาก ฯ

๑ ครั้นลุศักราช ๑๐๘๕ ปี พระมหากษัตริย์ทิวงคค พระ
มหาธรรมราชาจึงทรงตั้งเจ้าฟ้าอทุมพรเป็นพระมหากษัตริย์ราช พระราช
ทานเจ้าฟ้าท้าวค้อยธิคาของพระมหากษัตริย์ทิวงคคให้เป็นพระมเหสี ฯ

(เจ้าความฉบับหลวง)

๑ ครั้นอยู่มาเมื่อครั้งจุลศักราชได้ ๑๐๘๖ ปีเถาะฉศก จึง
พระเจ้าลัทธิอินได้ครองเมืองศิริวิคณบุรี จึงมีพระประสงค์ที่จะบำรุง
พระศาสนาในเมืองศิริวิคณบุรีอันเศร้าหมองไป จึงให้ตั้งพระราช
ศาสนาไว้ในแผ่นดินสุพรรณบัฏเป็นสำเนา จึงให้กระษัตริย์เป็น
อุปทูต ศิริวิคณอำมาตย์เป็นราชทูต อันเครื่องบรรณาการนั้น คือ
สังข์ทักษิณาวุธปากเหลี่ยมทอง กับเครื่องบรรณาการทั้งปวงเป็นอัน
มาก จึงให้อุปทูตราชทูตถือพระราชสาสน ทั้งคุมเครื่องบรรณา
การทั้งปวงกับผู้คนเป็นอันมาก ลงสำเนาแล้วใช้ไปเข้ามากรุงศรี
อยุธยา เป็นทางพระราชไมตรี ครั้นสำเนาเข้ามาจอกแล้ว อุปทูต
ราชทูตจึงเข้าแจ้งความกับอรรคมหาเสนาบดีผู้ใหญ่ คือเจ้าพระยา
ชำนาญบริรักษ์ฝ่ายกรมท่า ส่วนเสนาผู้ใหญ่ครั้นแจ้งความแล้ว ก็
เข้าไปกราบทูลตลอดกับพระมหากษัตริย์ พระองค์จึงมีรับสั่งให้
เบิกราชทูตเข้ามาในพระราชวังใหญ่ เสนาผู้ใหญ่รับพระราชโอง
การแล้วก็ออกมา จึงสั่งกับกรมเมืองให้ตกแต่งบ้านเมืองให้งามให้

สอาก กรมเมืองจึงให้นครบาลไปย่าวร้องให้ทำทางแล้ว ให้พ่อ
 ค้าทั้งปวงมาตั้งร้านรวงค้าขายกัน ทั้งผ้าผ่อนแพรพรรณต่าง ๆ นา ๆ
 ทั้งเครื่องสิ่งของอันคี่ ๆ ครบครัน แล้วให้มานั่งค้าขายกันที่ตามถนน
 หนทางที่แขกเมืองจะเข้ามาเฝ้า แล้วให้เอาข้างลงน้ำทุกประตูเมือง
 ตามทางแขกเมืองที่จะมานั้น ครั้นตกแต่งบ้านเมืองแล้ว ส่วนเจ้า
 พระยากรมท่านั้น จึงปลูกโรงรับแขกเมืองตามที่ตามทาง แล้ว
 ก็เลี้ยงดูตามอย่างธรรมเนียมแต่ก่อนมา แล้วพระยากรมท่าให้ราช
 มน, เทพมน, นำแขกเมืองลังกาเข้ามา ครั้นแขกเมืองเข้ามาแล้ว
 จึงรับแขกเมืองยังไวยืนศาลหลวง แล้วจึงให้ล่ามแปลสำเนาพระ
 ราชสาส์นทมาทงสัน ๒

๑ พระองค์เสด็จออกนั่งแขกเมืองนานา ประเทศตามอย่าง
 ธรรมเนียมทมิ ในนี้ อันนำฉานซ้ายขวานั้น ทั้งเสวตรฉัตรอันคั้น
 นั้นหุ้มทองประคียบ อันยอดแลง่าภขอพระยายนันทอง จึงตั้งตรง
 นำฉานซ้าย ๔ คั้น ขวา ๔ คั้น แล้วรองมาจึงมยรฉัตรข้างซ้าย ๔ แถว
 ขวา ๔ แถว แต่บรรดาเครื่องสูงนั้นคือจามร บังสุรย์ อภิรัม พชนี
 อันเครื่องสูงเหล่านี้ล้วนทองประคียบทงสัน จึงตั้งตรงนำฉานซ้าย ๔
 แถว ขวา ๔ แถว อันนำเครื่องสูงนั้นจึงตั้งเคียงทองประคียบกระก
 แล้วปูसनทั้งซ้ายขวา สำหรับตั้งพานพระราชสาส์น อันพานทรวง
 พระราชสาส์นนัน พานทองประคียบ อันที่พระมหากษัตริย์เสด็จนั่ง
 นั้น ทั้งเครื่องมหาอุปโภคพานทอง ประคียบใส่พระศรีแลพานพระศรี
 แล้วพระเศียรครอบทองประคียบ แลพระสุพรรณศรีประคียบ แล้วรอง

พระมหาอุปราชมา จึงตั้งลูกหลวงเอก คือเจ้าฟ้าเสด็จนั่งซ้ายขวา
 ตั้งเครื่องมหาอุปโลกนั้ลกลงมากับพระมหาอุปราช แล้วจึงตั้งลูก
 หลวงโท คือพระองค์เจ้าต่างกรม อันเครื่องอุปโลกนั้ลกลงมา
 กับเจ้าฟ้า แล้วจึงพระราชวงษาแลราชินิกุล คือพระพิเรนทรเทพ
 พระเทพวรชน พระอภัยสุนทร พระอินทรอภัย แล้วจึงตั้ง
 อรรคมหาเสนาบดีผู้ใหญ่ คือที่เจ้าพระยามหาอุปราชแล้ว เจ้าพระ
 ยาจกรี กลาโหม ที่อรรคมหาเสนาบดีผู้ใหญ่จึงนั่งซ้ายขวากัน
 แล้วจึงพระยามหาเสนา พระยามหาอำมาตย์ซ้ายขวา สองคนน
 รองเจ้าพระยาลงมา แล้วจึงพระยาอภัยราชา พระยาอภัยมนตรี
 เป็นซ้ายขวากัน แล้วจึงที่ศัสตมภทังสี่ คือกรมเมือง พระยา
 ยมราช กรมวัง พระยาธรรมา กรมคลัง พระยาราษฎร์ภักดี กรมนา
 พระยาพลเทพ แล้วจึงพระยารัตนาธิเบศร์ พระยาธิเบศร์บริรักษ์
 สองคนนั่งซ้ายขวากัน แล้วจึงพระยาราชสงคราม พระยาเคโษ
 นั่งซ้ายขวากัน แล้วจึงพระมหาเทพ พระมหามนตรี ราชรินทร์
 อินทรเทศะ อันสี่คนกรมวัง ทั้งสี่ทหหมันตำรวใน ก็นั่ง
 ตามตำแหน่งเป็นซ้ายขวากัน แล้วพระเทพโยธา พระสมุขติธิบาล
 พระพิพัฒน์ พระอำมาตย์ พระยาเรอภักดี พระธานี พระ
 กำแพง พระยาราษฎร์เมือง สองคนกรมช่าง พระศรีเสาวภักดี
 หลวงทรงพล อันสองคนกรมม้า นั่งเฝ้าซ้ายขวากันตามทำตาม
 ทาง ยังเหล้ามหายโรหิตราชครู คือพระครูพิราม พระครูมโหสถ
 พระครูวิเขต พระครูมเหศวร พระครูสังฆาราม พระครูกฤษณา

พระกฤษณราช อินมหาปโรหิตทั้งแปดคนก็นั่งเฝ้าอยู่เป็นชายชวา
 กันตามที แต่บรรดาเจ้าพระยา แลพระยา แลราชินิกุล พระ หลวง
 ขุน หมัน ทั้งขุนนางพวหมณ ขุนนางแขก ขุนนางฝรั่ง ขุนนาง
 เจ๊ก ขุนนางมอญ ขุนนางลาว แลทั้งเศรษฐีคหบดีทั้งปวง นั่งเฝ้า
 ตามที่ตามตำแหน่ง ชาย ๘ แถว ขวา ๘ แถว เบ็ดเสร็จเป็น
 มุขอำมาตย์ ๔๐๐ อินเจ้าพระยานั้นตั้งเครื่องอุปโภคพานทองเจียก
 ทองเครื่องทั้งปวง เป็นชั้นเป็นหลั่นกันลงมาตามที อินพระหลวงขุน
 หมันนั้นมีโต๊ะเครื่องบริโภคน้ำอินนำพระลานนำผ้านั้นตั้งกลองโยน
 ร้อยหนึ่ง ฆ้องแตรสำหรับรับเสด็จเสด็จ อินนำพระลานชายชวา
 นั้นมีทหารข้างละ ๓๐๐ ใส่หมวกทองใส่เสื้อเสนาภูกุญ สัฟสรพขาว
 ครอบมอญกันทั้งสิ้น อินข้างปราสาทชายชวานั้น มีโต๊ะโกลาอาณยัง
 สำหรับผูกข้างกัน ข้างเฝือกแลข้างเฝือกอินเครื่องข้างนั้นทอง
 ประดับฝรั่งเศส มีชายทองปักหน้า ภูผ้ายกหลัง กรองเชิงประดับ ๔
 เท้า อินเครื่องกินนั้นแต่ของทองเงินมีฝาใส่หญากรล้วยอ้อย แล้วมี
 สัปทนแลสักกะตักคันเงิน มีเครื่องกินรองกระยาหารเงิน ฯ

๑ อินเหล่าข้างรองชาย ๘ เชือก ขวา ๘ เชือกนั้น
 ตกแต่งประดับประดาเป็นหลั่นกันตามที อินม้าคันชายชวานำผ้านั้น
 ผูกอาณพระมหาเนาวรัตน์ อินเครื่องกินนั้นมีตะคองน้ำทอง มีถาด
 เงินรองหญาถั่วเข้า แล้วมีสัปทนแลไม้เคื้อนคันเงิน อินเหล่าม้า
 คันรองชาย ๘ ขวา ๘ นั้น ผูกเครื่องทองรองเป็นหลั่นกัน
 ตามที ฯ

๑ อินฝ่ายข้างบนพระที่นั่งนั้น มีเครื่องราชาอุปโลก มี
พานพระขันหมาก ๒ ชั้นเชิงครุอดมราชาวคิประกัยตั้งซ้าย & ขวา &
แล้วมีพระสุพรรณศรี ทั้งพระสุพรรณราช พระคันทีทองประกัย
พระเต้าครอบทองประกัย จึงตั้งซ้าย & แถว ขวา & แถว
แล้วจึงตั้งเครื่องเบญจกุกกุกกุกกุกกุกกุก & คือพระมหามงกุฏ พระแสง
ขรรค์ ธารพระกร ฉลองพระบาท ทั้งเครื่องมหาพิไชยสงครามทั้ง ๕
คือ พระมาลา ศร พระแสงง้าว พระแสงหอก พระแสงขอ เป็น ๕ สิ่ง
ด้วยกัน จึงตั้งซ้ายขวา แล้วจึงหัวหมั้นมหาคเล็ก เกณฑ์นั่ง
หลังเครื่องสูง นำราชบัลลังก์นั้น คือจมนสาวเพอภักดี จมนศรี
เสาวรักษา จมนไวยวรรณารด จมนเสมอใจราช อินสี่คนนี้เป็นนาย
มหาคเล็กทั้งสี่ แล้วจึงบำเรอภักดี หมั้นจง อินสองคนนี้เป็นปลัด
วัง รองหัวหมั้นมหาคเล็กลงมา จึงนั่งซ้ายขวากัน ฯ

(ก่อนฉบับขาด ให้ความฉบับคำให้การชาวกรุงเก่า)

๑ ให้พระราชวงษานวงษ์ เจ้าประเทศราช และข้าราชการ
ทั้งปวง แต่งตัวเต็มยศเข้าเฝ้าอยู่ตามถานานุศักดิ์ พระมหาธรรม
ราชาจึงรับสั่งให้เบิกทูตลังกาเข้ามาในพระนครตามระยะทางที่ตกแต่งไว้
เมื่อทูตลังกาไปถึงชวอนใด ๆ เช่นชวอนจตรงคเสนา ชวอนเหล่า
นั้นก็ทำความเคารพตามธรรมเนียม ไปถึงพวกคนตรี ๆ ก็ประโคม
ขั้วร้อง ไปถึงข้าราชการเจ้ากระทรวงเจ้านาที่ต่าง ๆ ก็ทำปฏิสันถาร
ต้อนรับแสดงความปราโมทย์ต่อกัน จนกระทั่งถึงที่ประทับพระที่นั่งมหา

ปราสาทข้างนำ ทูลลึงกาจึงถวายพระราชสาสนแลเครื่องราชบรรณา
 การ ในพระราชสาสนมีใจความว่า ข้าพระองค์ผู้เป็นพระอนุชาผ่าน
 พิกพิงพิททวีป ขอโอนเคียรเกล้าถวายบังคมมายังพระเชษฐาธิราช
 พระเจ้ามหาธรรมราชา ผู้ผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา
 ด้วยข้าพระองค์ได้ทราบพระเกียรติยศเกียรติคุณของพระเชษฐาธิราช
 ว่าทรงพระราชศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนคตยาริกคุณ แลแผ่เมตตา
 แก่สมณะพรหมณาจารย์ถ้วนหน้า บำรุงพระพุทธศาสนาเป็น
 สาสนูปถัมภกโปรดให้หมู่สงฆ์เล่าเรียนพระไตรปิฎกเป็นนิตยกาล แล
 คัดลอกจกงานเขียนแผนพระไตรปิฎกไว้ พระคุณเหล่านี้เป็นเครื่องจูงใจ
 ข้าพระองค์ซึ่งอยู่ห่างต่างประเทศ ให้ส่งเครื่องราชบรรณาการมา
 ถวายบังคมชมพระบารมี อนึ่งข้าพระองค์ก็มีจิตยินดีเลื่อมใสในพระ
 พุทธศาสนา แต่ในลึงกาทวยมีเขียนแผนพระปริยัติธรรมขาดบกพร่อง
 เคลื่อนคลาศ ทั้งภิกษุสงฆ์ที่เฉลียวฉลาดอาจจะรอบรู้ในพระไตรปิฎก
 ก็ไม่มี โดยเหตุนี้ข้าพระองค์ขอพระบารมีพระเชษฐาธิราชเจ้า โปรด
 พระราชทานซึ่งภิกษุสงฆ์ที่รอบรู้พระปริยัติศาสนา เพื่อให้สั่งสอนชาว
 ลึงกาที่เลื่อมใส เป็นอายุพระพุทธศาสนาสืบไปสันกาลนานเทอญ ฯ

๑ เมื่อพระมหาธรรมราชาทรงทราบพระราชสาสนแล้ว จึงมี
 พระราชปฏิสันถารถามถึงพระเจ้ากรุงลึงกา แลพระมเหสี พระราช
 โอรส เสนามาตย์ข้าราชการ เข้าปลาทอาหาร บ้านเมืองชนบท ว่า
 เรียบร้อยเป็นสุขสำราญอยู่ฤาอย่างไร ราชทูตก็กราบทูลว่าเจริญสุข
 อยู่ทุกประการ ครั้นสมควรเวลาแล้วเสด็จขึ้น ราชทูตก็ออกไป
 พักอยู่ที่สถานทูต ฯ

๑ พระมหากษัตริย์ราชเจ้าให้ข้าราชการผู้ใหญ่เข้ามาเฝ้าพร้อม
แล้วรับสั่งว่า บัดนี้พระเจ้ากรุงลังกามีราชสาสน์เข้ามาขอพระภิกษุ
ที่ชำนาญในพระไตรปิฎก ท่านทั้งปวงจงเลือกคักพระภิกษุที่ชำนาญ
ในพระไตรปิฎก กับพระปฏิมากรเป็นธรรมเนียมการส่งไปถวาย
พระเจ้ากรุงลังกา ข้าราชการรับพระราชโองการแล้ว ก็เลือกคัก
ได้พระราชอาคณเฑาะ ๒ รูป คือ พระอุบาลี ๑ พระอริยมุนี ๑ กับพระสงฆ์
อีก ๕๐ รูป แลพระปฏิมากร พระยันท้ำสมุท กับพระปฏิมากรอื่น
อีก ๑๐ องค์ แลพระไตรปิฎกกับเครื่องบรรณาการอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก
ครั้นจัดเสร็จแล้วจึงกราบทูลพระมหากษัตริย์ราชเจ้า ๆ จึงทรงตั้งให้ข้าราชการ
การที่เฉลียวฉลาด ๓ คน คือ พระสุนทร ๑ พระสุธรรมไมตรี ๑
กุมมรไทย ๑ เป็นราชทูต, อุปทูต, ครีทูต, กำกับไปกับอำมาตย์
ราชทูตเมืองลังกา ครั้นสำเภาแล่นออกไปในมหาสมุทร ก็บังเกิด
เป็นแสงแดงโตประมาณเท่าผลหมากตรงศีรษะเรือ พวกกับตัน
แลคนหนเห็นแล้วก็สั่นขวัญหาย ด้วยเคยสังเกตุว่าอากาศชนิดนั้นเคย
เกิดลมอันร้ายแรง จึงสั่งให้พวกในสำเภากินเข้าปลาอาหารซึ่งจะอึด
ทนได้หลาย ๆ วัน แลให้หนึ่งห่มผ้าน้ำมันเตรียมพร้อมทุกตัวคน
ขณะนั้นพระอุบาลีกับพระอริยมุนี แลพระสงฆ์ทั้งปวง จึงให้เชิญ
พระพุทธรูปปฏิมากรห้าหมื่นมาประภิชฐานที่ศีรษะสำเภา แล้วพา
กันนั่งเรียงแถวทั้งซ้ายขวาพระปฏิมากร เจริญพระพุทธรูปมนต์เป็น
ปรกค้อยู่ ไม่ช้าก็เกิดลมสลาดันกล้าซัดกันกล้าซัดกันทุกที กระทั่งเป็น
สีแดงไปทั่วอากาศ พัดตรงมาที่เรือ พวกมนุษย์ในเรือก็พากันร้องให้

รักตัวเป็นอันมาก ท້วยอำนาจพระพุทธรูปฎิมากรห้ามสมุท แลอำนาจ
 พระพุทธรมณต์แลคัลลาอิกคุณแห่งพระผู้เป็นเจ้าเหล่านั้น พอลมสลาคัน
 พัดมาถึงเรือก็หลีกเป็นช่องเลยไป ลูกคลื่นใหญ่ ๆ มาใกล้เรือก็
 หายไป พวกกษัตริย์แลคันทนเห็นอัศจรรย์ดังนั้นจึงพากันยินดี จึงให้
 จกวันคืนที่เกิดลมสลาคันไว้ แลพากันสรรเสริญคุณพระรัตนไตรย
 เป็นอันมาก แล้วยพากันทำสักการบูชา ครั้นสำเนาไปถึงกรุงลังกาแล้ว
 ราชทูตลังกาก็พากันเข้าไปถวายทูลพระเจ้ากรุงลังกาว่า พระเจ้า
 กรุงศรีอยุธยาทรง พระกรุณาโปรดพระราชนานพระพุทธรูปฎิมากรแล
 พระไตรปิฎก กับพระสงฆ์มาอีกหลายรูป แล้วยกราบทูลความที่เกิด
 คลื่นลมร้ายแรงขึ้น แลพระสงฆ์ได้พากันตั้งพิธีเจริญพระพุทธรมณต์
 แลคลื่นลมหายไปแล้วถวายพระเจ้ากรุงลังกาทุกประการ พระเจ้า
 กรุงลังกาก็ทรงยินดีเป็นอันมาก รัชสั่งให้ลาคยพรมเยี่ยม แลคาค
 ฝ้าชาวทั้งแต่พระราชวัง กระทั่งถึงท่าเรือ ให้ประทับระคาวิจิตร
 งดงาม แล้วยให้ແ่แทนพระพุทธรูปฎิมากรแลพระไตรปิฎก กับ
 พระสงฆ์ทั้งปวงเข้าไปในพระราชวัง แล้วยนิมนต์ให้พระสงฆ์ทั้งปวง
 นั่งบนอาสน ทรงทำปฏิสังขารตามถึงคฤขทุกข์ไพร่บ้านพลเมืองข้าง
 กรุงศรีอยุธยาตามพระราชประเพณี แลส่งยินดีต่อพระเจ้ากรุงศรี
 อยุธยา ซึ่งได้มีพระไทยเอื้อเป็นอันมาก แล้วยให้สร้างปราสาท
 เจริญพระพุทธรูปฎิมากรแลพระไตรปิฎกประดิษฐานไว้ ฝ่ายพระสงฆ์ทั้งปวง

นั้นพระเจ้ากรุงลังกาก็ให้สร้างอารามถวาย แลทรงอุปถัมภ์ค้ำชูมิให้
 เกิดคร้อน ชาวบ้านชาวเมืองทั้งปวงก็พากันเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
 ให้บุตรแลทาสบวชเป็นภิกษุสามเณรรวม ๕๐๐ เศษ ฝ่ายพระอุบาลี
 พระอรหันต์นี้ ก็ตั้งใจสั่งสอนภิกษุสามเณรให้เล่าเรียนพระปริยัติธรรม
 มิได้ขาด ครั้นนานมาเห็นเจ้าพระปริยัติธรรมแพร่หลาย มีศิษย์
 ที่เชี่ยวชาญมากแล้ว จึงเข้าไปถวายพระพรกับพระเจ้ากรุงลังกาว่า
 จะขอถวายพระพรลากลับพระนครศรีอยุธยา พระเจ้ากรุงลังกาให้
 ทำการสมโภช แล้ววัดไทยธรรมถวายเป็นอันมาก ให้พวกสำเภา
 รัยมาส่งยังกรุงศรีอยุธยา ครั้นพระอุบาลีกับพระอรหันต์มาถึง
 กรุงศรีอยุธยาแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระมหาธรรมราชา ทูลความ
 ทั้งแต่ไปสำเภาถูกลมสลาตัน ทลตกระทั้งไต่สั่งสอนให้ภิกษุ
 สามเณรเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แล้วทูลลาพระเจ้ากรุงลังกา
 ถวายพระมหาธรรมราชาทุกประการ พระมหาธรรมราชาที่ทรงยินดี
 เป็นอันมาก ฯ

๑ แลพระมหาธรรมราชานี้มีพระราชศรัทธามาก ให้สร้าง
 พระอารามใหญ่ถึง ๗ พระอาราม คือ วัดมหาสาร ๑ วัดกุฎีขาว ๑
 วัดวรเสลา ๑ วัดราชบูรณะ ๑ วัดวรโพธิ์ ๑ วัดพระปรางค์ ๑
 วัดปราไทย ๑ สร้างพระนอนใหญ่ชั้นองค์ ๑ พระราชทานนามว่า
 พระนอนจักรศรี เสร็จแล้วบริจาคพระราชทรัพย์ บำเพ็ญพระราชกุศล
 เป็นการฉลองเป็นอันมาก แลทรงพระกรุณาโปรดห้ามมิให้ใครมา
 สัตว์ในบริเวณพระนครศรีอยุธยา ข้างทิศเหนือ, ทิศใต้, ทิศตะวันตก,

ทิศตะวันออก, ข้างละโยชน์ๆ ในกาลนั้นมีบ่อทองเกิดขึ้นที่ข้างสะพาน
มีผู้ร่อนทองเข้ามาถวาย บ้างสะพานจึงเป็นส่วนทองแค่นั้นมา ฯ

๑ แลพระมหาธรรมราชานัน ไต่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
บริจาคแก้วแหวนเงินทองพระราชทานแก่ยากจรรรณิกเป็นอันมาก แล
ให้ทำตลาดมีนามพระเมษี พระราชโอรส พระราชธิดา พระสนม
ข้างม้า รถม เครื่องทรง แล้วยทรงแจกจ่าย ใครได้ตลาดอย่างไรให้
นำมาขึ้น พระราชทานค่าไถ่ถอนตามสมควรมากแลน้อย ฯ

๑ พระมหาธรรมราชาพระราชทานพระราชทรัพย์ปฏิสังขรณ์
วัดวาอารามที่ข้างวัดซุกโซมบิลละร้อย พระราชทานผ้าไตรเพอกรูนิกิจ
บิลละร้อยไตร แลพระราชทานพระราชทรัพย์สำหรับมีมหรศพสมโภช
พระพุทธรูป ๔ พระองค์ คือ พระพุทธรูปสีนทร์องค์ ๑ พระพุทธรูป
ที่เมืองนครศรีธรรมราชองค์ ๑ พระพุทธรูปที่เมืองพระพิศณุโลกองค์ ๑
พระพุทธรูปสำหรับกรุงศรีอยุธยาองค์ ๑ องค์ละ ๕๐ ทก ๆ บั้มได้
ชาติ พระราชทานทรัพย์ปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปอีกบิลละร้อย แลให้
นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธรูปมนต์ฉันเช้าทุก ๆ วันมิได้ขาด เวลา
มีสุริยุปราคา จันทรุปราคา ก็พระราชทานเสื่อ ผ้า เงินเพอง เงิน
สลึง เข้าปลาทาอาหาร แก่พวกยากจรรรณิกคนเจ็บไข้แลทารกเป็นอัน
ถึงเวลาเข้าพรรษา ก็ทรงสมาทานอุโบสถศีลเดือนละ ๘ ครั้ง บรรดา
พระราชวงษานุวงศ์แลมหาดเล็กทั้งปวงนั้น เมื่ออายุครบอุปสมบท
ก็ทรงเป็นพระอุระในการจัดให้อุปสมบท ถ้ายังมีใ้้อุปสมบทแล้ว
ก็ยังไม่ให้รับราชการ ฯ

๑) ต่อมาพระมหากษัตริย์ทรงพระดำริเห็นว่า พระพุทธบาทที่
 เขาสุวรรณคณบรรพตนั้น มีวิทวารามที่พระมหากษัตริย์แต่ก่อนให้สร้าง
 ขึ้นชำรุดชุกโสมมาก จึงให้ปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งสิ้น แลมณฑป
 พระพุทธบาทนั้นให้ลงรักปิดทอง ข้างในมณฑปให้แผ่เงินย้อมเต็มตลอด
 พื้น ฝาผนังให้ประดับกระจกเงา บนเพดานแลซุ้มหน้าต่างให้ลง
 รักปิดทองฉลุเป็นนกช่อห้อย แขนงโคมแก้วโคมระย้าสีต่าง ๆ
 ทรอยพระพุทธบาทนั้น ให้ขุดทองคำเป็นลายบัวหงายประดับรอบ แล้ว
 ให้อาทองคำมาจำลองเป็นรอยพระพุทธบาทประดับพลอยทับทิมสวม
 ครอบลงข้างบนพระพุทธบาท ประดับสำหรับเข้าออกนั้นให้ประดับด้วย
 มุกเป็นลวดลาย กันสากรอบมณฑปนั้นให้มุงกระเบื้องแล้วด้วยศิลา
 ทั้งสิ้น ตามลวดลายมณฑปนั้นให้ลงรักปิดทองเป็นพื้น ระเบียบ
 รอบมณฑปแลพระเขียงให้ประดับด้วยอัญมณีทุกทั้งสิ้น แล้ว
 ให้อ้อพระเจดีย์ศิลาอ่อนสูงประมาณ ๒ ศอก ห่างกันประมาณคืบ ๑
 ฤกษ์ก้ามา ๓ รอยก้าแพงแก้ว แล้วให้อ้อก้าแพงแก้วแล้วด้วยอัญมณี
 ขกอรอบลานพระพุทธบาท มีคานกว้างแลคานยาวพันออกไปจากมณฑป
 คานละ ๒๐ วา แล้วลงรักปิดทอง ทำเป็นกอบัว ใบบัว ดอกบัว
 บุษของแฉงประดับ ลงรักปิดทอง พาดตามก้าแพงรอบ แล้วขุด
 อูโมงค์ในก้าแพงแก้วกว้างยาว ๑๕ วา ๓ ศอกเท่ากันแล้วก่อด้วยอิฐ
 สร้างพระพุทธรูปประดับมุกไว้องค์ ๓ แลก่อตึกภักดีการสำหรับ
 เก็บสิ่งของที่คนนำมาบูชาพระพุทธบาท จัดให้มีเจ้าพนักงานรักษา
 เกณฑ์ให้ราษฎรตำบลบ้านขุนไชลอนเป็นส่วยขมิ้นน้ำมันสำหรับบูชา

พระพุทธรูป และให้สร้างบันไดที่จะขึ้นลงทางทิศใต้ทาง ๓ ทิศ
 ด้านตกทาง ๓ ทิศเชิงเขาพระพุทธรูปนั้นให้สร้างอารามขึ้นอาราม ๓
 ให้พระครูมหามงคลเทพมุนี ๓ พระครูรองพระวินัย ๓ อยู่ประจำ
 รักษาพระอาราม แลตั้งให้เจ้าพนักงานรักษาพระอารามสั่งของขบฉน
 ๓ แลซ่อมแซมมีให้ชำระคชศไชมิได้ เวลาเดือน ๔ พระมหาธรรมราชา
 เสด็จไปนมัสการกับด้วยพระราชวงษ์แลเสนาข้าราชการเป็นอันมาก
 ทุก ๆ ปี ประทับอยู่ที่พระพุทธรูป ๗ ราตรี ให้มีมหรศพลสมโภช
 แลทรงบริวารค เสือ ผ้า เงินบาท เงินสลึง เงินเฟื้อง เข้าปลา
 อาหารพระราชทานแก่ยากวรรณทุกถ้วนทั้ง ๗ วันแล้วจึงเสด็จกลับ
 ครั้นมีได้ขาด ๗

๑) ต่อแต่พระพุทธรูปไปทางลำแม่น้ำทิศเหนือมีภูเขาอยู่แห่ง ๓
 ชื่อเขาปลิว เขาปลิวนี้มีเพียงผาชะโงกเงือมออกไปเหมือนงูแผ่แม่เขย
 ในเงือมเขานั้นมีพระฉายหินพระภักตร์ไปข้างทิศบูรพาปรากฏอยู่ สีผา
 ทรงพระฉายนั้นยังสทิสอยู่มิได้ใครห้ามอง ที่พระฉายนั้นไม่มีมณฑป
 ที่จะกันแดดแลฝน เพราะว่าฝนตกไม่ถูก น้ำฝนไหลอ้อมไปทางอื่น
 พระมหากษัตริย์แต่โบราณได้สร้างพระมณฑปขึ้นหลายครั้งก็หาคงอยู่ไม่
 มีคำเล่ากันว่าพระอินทรแลเทวดามาทำลายเสีย สร้างได้แต่ศาลา
 สำหรับคนขึ้นนมัสการพักอาไศรย กับบันไดสำหรับขึ้นลงเท่านั้น เมื่อ
 ถึงฤดูเดือน ๔ พระมหากษัตริย์แต่ก่อน ๆ ย่อมพาราชบริพารเสด็จขึ้นไป
 นมัสการ มีการสมโภชแลบำเพ็ญพระราชกุศลเสมอ ๆ เช่นประเพณี
 พระมหาธรรมราชานักได้เสด็จไปนมัสการอยู่เสมอ ๆ เหมือนกัน ๗

๑ ครั้ง ๑ ฝนแล้ง ราษฎรทำนาไม่ได้ผล ทั้งผลไม้แลผักปลา
 ก็กั้นการ พระเจ้ามหาธรรมราชาจึงรับสั่งให้นิมนต์พระอาจารย์อรัญญ
 วาสีอริยวงษ์มณฑล (คือสมเด็จพระอริยวงษาคตัญญา) กับพระ
 อาจารย์คามวาสีพระพิมลธรรมมาแล้ว จึงรับสั่งว่า บัดนี้เกิดภัยคือ
 ฝนแล้ง ราษฎรพากันอดอยาก ท่านอาจารย์ทั้ง ๒ จะคิดประการใด
 จึงจะให้ฝนตกได้ พระอาจารย์ทั้ง ๒ ก็รับอาสาว่า ฉะนั้นคนนั้น
 จะทำให้ฝนตกให้ได้ แล้วพระอาจารย์ทั้ง ๒ นั้นก็ไม่กลับไปยังพระ
 อาราม อาศัยอยู่ในพระราชวัง ตั้งบริกรรมทางอาไปกลีธ แล
 เจริญพระพุทธรูปขอฝน ด้วยอำนาจสมาธิแลพระพุทธรูปของพระ
 ผู้เป็นเจ้าทั้ง ๒ นั้น พอถึงกำหนดวันสัตตัญญา ก็เกิดมหาเมฆตั้งขึ้น
 ทั้ง ๘ ทิศ ฝนตกลงเป็นอันมาก แต่นั้นมาถ้าเกิดความไข้เจ็บขึ้น
 ชุกชุมในบ้านเมืองแล้ว พระเจ้ามหาธรรมราชา ก็ให้นิมนต์พระภิกษุ
 สงฆ์เข้ามาเจริญพระพุทธรูป มีสัตตขปริตแลภาณวารเป็นต้น ในที่
 ประชุมพระราชวงษานุวงษ์แลข้าราชการทั้งปวง แลให้ยิงปืนอาญา
 นามหามงคล ๓๐ นัดข้าง ๑๕ นัดข้าง ครั้นรุ่งเช้าก็ให้เลี้ยงดูพระ
 ภิกษุสงฆ์ด้วยอาหารอันประณีต ฯ

๑ พระเจ้ามหาธรรมราชาเห็นทรงเลื่อมใสในคุณพระรัตนไตรย
 ยิ่งนัก ไปรค์ให้นิมนต์พระภิกษุมารับพระราชทานอาหารบิณฑบาต
 ในพระราชวังวันละร้อยรูปเป็นนิตย์ ทรงบำรุงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้
 เป็นสุขด้วยพระกรุณาจึ่งท้าวบิดาอันกรวดน้ำต่อขอตร พระเจ้ามหาธรรม
 ราชานมิได้ทำศึกกับประเทศใดเลย มีแต่ให้ทำไมตรีกับนานาประเทศ

อย่างเคี้ยว บ้านเมืองจึงอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากศึกสงครามแลโจร
ผู้ร้าย จนบ้านเรือนของราษฎรทั้งหลายไม่ต้องล้อมรั้วลงสลักลิ่ม
แลกลอน ฯ

(เข้าความฉบับหลวง)

๑ อินทร์บรมราชา (ตามฉบับคำให้การชาวกรุงเก่าว่า พระ
มหาธรรมราชา) นั้นได้ครอบครองขัตติยเสมาอยู่เย็นเป็นสุขมาช้านาน
กลางที่พระองค์ก็เสด็จไปชมค้ำหนักที่บางซ้อ ทั้งพระนครหลวงก็เสด็จไป
จึงเสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งครุฑ แล้วไปชมทะเลออกไปจนถึงปากน้ำ
พระประแดง ชมทะเลทรายทั้งมีกรวดสีต่าง ๆ อันงามแล้วก็เสด็จ
กลับมากอง ฯ

๑ ครั้นถึงน่านวคเขาก็เสด็จไปนวกเขากัฏฐาคราและสารคุ ก็
เล่นเป็นการสนทนากัฏฐา ครั้นนวกเขากัฏฐาแล้วจึงเอาใส่ในขันและข่าง
ใส่ในล้อย่าง จึงเกล้าพระราชขัตติยเสมาทั้งพระสนมกำนัลพร้อม
กันแล้ว ก็ชักเข้ามาในวังแล้วจึงทำฉัตรเข้าไปถวายพระทกอาราม
แล้วทำเข้ายาคุไปถวายพระสงฆ์ทกอาราม อันนั้นก็เช่นนี้สืบทุกปี
มิได้ขาด เป็นสรวพรการที่อื่นจะเล่นต่าง ๆ ทั้งข้างกับเสด็จที่พระองค์
ก็เล่น พระองค์ให้ท่านนั้นก็ต่าง ๆ นา ๆ ทั้งเข้าสู่นักขัณและเข้ายี่ลา
พระองค์ให้เป็นทาน ฯ

๑ ครั้นอยู่มาเมื่อจุลศักราช ๓๐๘๗ ปีระกาศปัตศก พระองค์ให้
แต่งพระราชสาสนแลเครื่องบรรณาการทั้งปวง อันเครื่องบรรณาการ
นั้น คือ พานทองสองชั้นกลีบบัว มีเครื่องทองประคัล พระเจ้าครอบ

ท้อง พระสุพรรณศรีทอง แลเครื่องทองทั้งปวงเป็นอันมาก มีทั้ง
 กำมะหยี่แลแพรม้วนทั้งปวงเป็นอันมาก กับเรือพระที่นั่งกิ่งลำหนึ่ง
 จึงให้พระยายมราชเป็นอุปทูต พระอนเป็นราชทูต พระสุธรรมไมตรี
 เป็นตรีทูต ถือบพระราชสาสน์ อันพระราชสาสน์นั้นเขียนไว้ใน
 พระสุพรรณบัฏแผ่นทองใสในกลักงา แล้วจึงใส่ในถุงแผ่นทอง
 มีครามทาโอองการประทับ อันตราประทับนั้นนารายณ์ใช้ครุฑใช้ไป
 เมืองอังวะกับสำเนา อันสำเนานั้นคัดตราพระราชสาส์น จึงให้อุปทูต,
 ราชทูต, ตรีทูต สามนายเป็นผู้ใหญ่ ถือบพระราชสาสน์แล้วคุม
 เครื่องบรรณาการกับผู้คนเป็นอันมาก ไปเมืองรัตนบวรอังวะ ครั้นถึง
 ทูตจึงให้เข้าไปแจ้งกับมหาเสนาบดีผู้ใหญ่ ๆ จึงเข้าไปกราบทูลกับ
 พระเจ้าอังวะ พระเจ้าอังวะจึงมีพระราชโองการให้แต่งรับแขกเมือง
 ตามอย่างธรรมเนียม อรรคมหาเสนาบดีรับสั่งแล้วก็ออกมา จึง
 ปลุกจวนแลหอรပ်พระราชสาสน์ทั้งท่อยศรวครัน อันที่แขกเมืองอยู่
 นนทศควนออกแห่งกรุงอังวะ แล้วตกแต่งเลี้ยงดูบริวารครั้น
 พระเจ้าอังวะจึงมีรับสั่งให้รับราชทูตทั้งสามนายเข้าไป ฝ่ายอรรค
 มหาเสนาบดีจึงนำราชทูตทั้งสามนายเข้าไป แล้วจึงให้ยังอยู่ที่
 ศาลหลวง แล้วจึงให้ล้ามแปลสำเนาพระราชสาสน์ ครั้นแล้วจึง
 นำราชทูตแลราชสาสน์ ทั้งเครื่องบรรณาการเข้าไปในพระราชวัง
 พระเจ้าอังวะจึงแต่งองค์ทรงเครื่องแล้วก็เสด็จออกแขกเมืองตามอย่าง
 ธรรมเนียม ทั้งเสนาบดีก็แต่งเครื่องอุปโภคตามชั้น เป็นหลั่นกัน
 ลงมาตามทีตามฐาน ทั้งรพผลแลทหารช้างม้ารถคชสารแลอาชา

ก็ตกแคงไว้เป็นทัพไว้ทั้งซ้ายขวาน่าหลังครบครัน ครั้นเครื่องเป็นสง่า
งามหนักหนา ครั้นทศเข้าไปถึงที่เฝ้าแล้ว จึงกราบถวายบังคมสามท่า
แล้วเสนาจึงอ่านทูลถวายเครื่องบรรณาการทั้งปวง ครั้นแล้วทูลจึง
กราบถวายบังคมแล้วก็เฝ้าพระราชสาสน์นั้นอ่านถวาย อันลักษณะใน
พระราชสาสน์นั้นว่า สมเด็จพระเจ้ารัตนบุรีอังวะนั้นตั้งอยู่ในปัญญาคิด
แลอุบายสกลคิด แล้วตั้งอยู่ในธรรมสืบประการ มีพระไทยศรัทธา
สร้างพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์เป็นอันมาก ทั้งพระธรรมพระสงฆ์
ก็บริบูรณ์ มีอาณาเขตเป็นอันยิ่ง แล้วมีเมตตาแก่สัตว์ครอบครอง
อาณาประชาราษฎร์ก็อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งเมืองรัตนบุรีอังวะก็เป็น
เมืองค้ำศาสนา ทั้งพระสาสน์ก็รุ่งเรืองแจ่มใส อันพระเกียรติพระยศ
ทั้งนี้ก็เลื่องลือไปถึงเมืองกรุงศรีอยุธยา พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
ครั้นทราบดังนั้นก็มีพระไทยรักใคร่เมตตายิ่งนัก ด้วยว่าเป็นกรุง
สัมมาทิฐิด้วยกันจึงให้ราชสาสน์แลบรรณาการขึ้นมา เป็นทาง
พระราชไมตรี เพื่อจะใคร่เป็นทองแผ่นเดียวกัน ด้วยสองกรุงนี้เป็น
กรุงใหญ่กว่ากรุงทั้งปวง แล้วจะได้ช่วยกันทำนุบำรุงพระศาสนา
จะได้เป็นแพศนาทองกันทางในโลกพิภพทั้งสองกรุง จะได้เป็นสพาน
เงินสพานทองแผ่นเดียวกันทั้งสองกรุง แลอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง
ก็จะได้มาค้าขายถึงกันสืบไปตราบเท่าจนสิ้นพระศาสนา ส่วนพระเจ้า
รัตนบุรีอังวะ ครั้นแจ้งพระไทยที่ในลักษณะพระราชสาสน์ที่มีมาดังนั้น
ก็มีพระไทยยินดีชื่นชมยิ่งนัก ก็ทรงพระเมตตาถึงกัน จึงแต่ง

พระราชสาสนแลบรรณาการคอบมา อันเครื่องบรรณาการที่แต่งตั้งคอบ
 มานั้น คือพานทองประดับ คนโทน้ำครอยทอง ฝอยเมี่ยงทอง
 ชันทอง กระโถนทอง กับเครื่องกระยาทั้งปวงต่าง ๆ กับพระภูษา
 ยกลายงจักรมีริมแดง ทั้งผ้าทรงพระมเหสีก็ให้มา อันผ้าลายนั้น
 มีลายโต ๆ ต่าง ๆ กันเป็นอันมาก กับเรือสำเภาแลทรางลำหนึ่ง
 เรือลอกกลำหนึ่ง กับน้ำมันดินแลดินสอศิลา กับสิ่งของนอกนั้นเป็น
 อันมาก จึงให้แมงนั้นทอแต่งเป็นราชทูตถือพระราชสาสน แล้ว
 คมเครื่องบรรณาการทั้งปวงมา ครั้นถึงกรุงศรีอยุธยา เจ้าพระยา
 กรมท่าจึงให้แต่งรับแขกเมือง แล้วเลี้ยงคอบอย่างธรรมเนียม
 จึงให้ลามาแปลสำเนาพระราชสาสนแล้ว จึงนำทูตทั้งสองนายกับ
 ราชสาสนแลเครื่องบรรณาการเข้าไปเฝ้า พระองค์จึงเสด็จออก
 แขกเมือง ราชทูตจึงถวายบังคมสามท่า แล้วเสนาจึงอ่านเครื่อง
 บรรณาการทั้งปวงถวาย แล้วทูตจึงอ่านพระราชสาสนถวาย อันดังกะณ
 ในพระราชสาสนพระเจ้ารัตนบุรีจะ ให้มาถึงพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
 นั้นว่า เรายุขใจ ด้วยพระเจ้ากรุงศรีอยุธยามิเมตตาแก่เรา
 บังนัก จึงให้ราชสาสนมาถึงเราด้วยความเมตตาต่อกัน จึงมาก่อน
 เราก็คือคิดว่าจักให้ราชสาสนลงไปถึงท่านผู้ท่านบำรุงพระศาสนาอัน
 รุ่งเรืองแจ่มใส อันเป็นอันอยู่ในภพโลกนี้ ก็พอท่านมิเมตตามาก่อน
 เราจึงยินดีหนักหนาที่ท่านให้มาจะเป็นทองแผ่นเดียวกันนี้ ท่านเรา
 ทั้งสองจะได้เป็นพระราชไมตรีต่อกัน จะได้เป็นสพานเงินสพานทอง
 ไปมาค้าขายถึงกัน อันสัมมาทิฐีสองกรุงนี้ จักได้เป็นเพศานทอง

กันทางอยู่ในพิภพทั้งสองกรุง จักได้เป็นทพแห่งสมเด็จพระพรหม
 ณาจารย์ทั้งสอง จะได้ทำนุบำรุงพระศาสนาทั้งสองกรุงจะได้รุ่งเรือง
 แจ่มใส ทั้งอาณาราษฎรทั้งสองก็จักได้อยู่เย็นเป็นสุข ฯ

๑ ส่วนพระบรมราชา ครั้นแจ้งที่ในลักษณะพระราชสาสน
 ทั้งสิ้น ก็ทรงพระยินดีขงนัก จึงประทานบำเหน็จรางวัลกับราชทูต
 ทั้งสองคน ทั้งเงินทองเสื้อผ้าต่าง ๆ ทั้งสิ่งของก็ประทานเป็นอันมาก
 แต่บรรดาพม่าที่มาทางสิ้น ก็ประทานบำเหน็จรางวัลให้ครบถ้วนทั้งข้าว
 นาย แล้วเลี้ยงดูให้กินวันละสามเวลา มิได้เอาทาสสิ่งหนึ่งสิ่งใด
 ครั้นเมื่อทูตทั้งสองทูลลากลับ ก็แต่งบรรดาการให้ไปเป็นอันมาก
 ครั้นนั้นกรุงรัตนบุรีจึงจะยกกรุงศรีอยุธยาไปมาถึงกันเป็นหลายครั้ง ฯ

๑ ครั้นอยู่มาเมื่อจุลศักราช ๑๓๓๐ ปีมะโรงสัมฤทธิศก
 จึงมีสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นชาติกษัตริย์ มีบุญญาธิการยิ่งนัก ได้ราชสมบัติ
 ในกรุงหงสาวดี จึงคิดอ่านให้อำมาตย์มาทูลขอพระราชธิดาเมือง
 กรุงศรีอยุธยา ครั้นพระบรมราชาแจ้งเหตุทรงพระโกรธ จึงตรัสว่า
 มันเป็นแต่ชาติกษัตริย์ มันมาขอลูกสาวกู ครั้นทรงพระโกรธดังนั้นแล้ว
 ก็มีใต้วาخانประการใด ฯ

๑ ครั้นอยู่มาเมื่อจุลศักราชได้ ๑๓๓๐ ปีในขึ้นมะโรงสัมฤทธิ
 ศกนั้น เจ้าเมืองมัตตมะทั้งฉะเชิงเทรา กับผู้คนยาวไพร่ทั้งสองเป็นอัน
 มาก ทั้งเจ้าเมืองทวายด้วยกัน ทั้งยาวไพร่ผู้คนหนีมาจากเมืองมัต
 ตมะแลเมืองทวาย เข้ามาในแดนกรุงศรีอยุธยา ข้างด้าน
 ทางพระเจดีย์สามองค์ นายท้าวช่อขุนนรา, ขุนลคร จึงพาเอาตัว

เจ้าเมืองมัตตะมะ, เจ้าเมืองทวาย ทั้งสองนายเข้ามาแจ้งกับเจ้า
 พระยาชำนาญบริรักษ์ เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์ซักไซ้ไต่ถามจึง
 แจ้งความว่า ท้าวข้าพเจ้าผู้เป็นเจ้าเมืองมัตตะมะ ชื่อแมงนราจอส
 เมียชื่อนางแมงสันเป็นมอญ เรียกชื่อภาษามอญนั้นนายเมย์มีหลาน
 อันเจ้าเมืองทวายนั้นชื่อแมงแลกแอชอยคอง หนีมาจากเมืองทวาย
 แลเมืองมัตตะมะ จะมาพึ่งโพธิสมภารพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ท้าว
 ข้าพเจ้าผู้เมียกับผู้คนสมกำลังยาวไพร่ทั้งปวงทักกันทั้งสัน จักขอ
 เข้ามาอยู่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท อันเจ้าเมืองทวายก็ให้การตาม
 ความทมิฬมาทั้งสัน แล้วให้การว่าพระเจ้าอังวะตั้งให้ข้าพเจ้ามาเป็น
 เจ้าเมืองมัตตะมะ เป็นผู้รักษาแดนมัตตะมะแลแดนทวาย บัดนี้มอญ
 ช้อพระยากรมช้าง พระเจ้าอังวะตั้งลงมาให้เป็นเจ้าเมืองหงสาวดี
 คึกขบถต่อพระเจ้าอังวะ แล้วต่อสู้รบกันเป็นอันมาก ข้าพเจ้าจะ
 ยกทัพไปช่วยพระเจ้าอังวะ จึงเกณฑ์ผู้คนเมืองมัตตะมะ ชุนนาง
 เมืองมัตตะมะจึงเป็นขบถ แล้วไล่จับตัวข้าพเจ้าจักฆ่าเสีย ข้าพเจ้า
 จึงหนีมาเข้าแดนเมืองทวาย จึงไปพบบ้านเมืองทวายเข้าที่เมืองกะลิ
 อ่อง ข้าพเจ้ากับเจ้าเมืองทวายจึงคิดอ่านกันแล้ว ก็เกณฑ์ผู้คน
 ชาวเมืองกะลิอ่องจะขึ้นไปช่วยเจ้าอังวะ ชาวเมืองกะลิอ่องจึงแขง
 เมืองเอาแล้วไล่ข้าพเจ้าจักฆ่าเสีย ข้าพเจ้าจึงหนีเข้ามาพึ่งโพธิ
 สมภาร จักอยู่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาไปจน
 ทรายเท้าวันทาย แล้วแมงนราจอสให้การว่าข้าพเจ้าไปเรียกสมิงขอ
 นั้น ๆ ว่าขานท้าวทายมาคั้งนี้ ฝ่ายกรมช้างคิดครั้นคร้ามกลัวทาง

สมิ้งขอจะขึ้นมา จึงให้ไปปล่อยโยนมาแต่โดยดี แล้วจึงเอานาง
 กุ้งผู้เป็นลูกสาวนั้นยกให้เป็นเมีย แล้วจึงมอบราชสมบัติให้แก่สมิง
 ขอกรมช้าง จึงทำการราชาภิเษกให้สมิงขอครอบครองกรุงหงสาวดี
 ในชั้นจึงตั้งนางกุ้งให้เป็นทมิเหยี่ ครั้นสมิงขอได้ครองเมืองหงสาวดี
 ก็มีบุญญาธิการยิ่งนัก จึงได้ช้างต่างกระต่าตัวหนึ่ง จึงให้ชื่อรัตนาคัท
 ทันต์ ครั้นอยู่มาสมิงขอ จึงให้ราชสาสน์ไปถึงพระเจ้าหงษ์คำอันเป็น
 เจ้าเมืองเชียงใหม่ ส่วนพระเจ้าเชียงใหม่ นั้น ก็กลัวบุญญาอาณุภาพ
 สมิงขอ จึงยกลูกสาวอันชื่อนางเทพลิลานัน ให้เป็นเมียสมิงขอ สมิงขอ
 จึงตั้งนางเทพลิลานันเป็นลูกสาวพระเจ้าเชียงใหม่ให้เป็นที่มเหยี่ อัน
 นางกุ้งลูกสาวกรมช้างนั้น ให้เป็นที่มเหยี่ขวา อันสมิงขอนั้นรักใคร่ลุ่ม
 หลงไปแต่ฝ่ายนางเทพลิลา มิได้ทำนุบำรุงนางกุ้งที่เป็นมเหยี่ขวา
 ฝ่ายกรมช้างผู้เป็นพ่อตานั้นก็น้อยใจ ว่าสมิงขอไม่รักใคร่ลูกสาว
 กรมช้างจึงคิดอ่านทำการทั้งปวง ครั้นอยู่มากรมช้างจึงบอกข่าวช้าง
 เผือก ว่ามีช้างเผือกผู้ตัวหนึ่ง อยู่ในป่าแดนเมืองตองอู มีรูป
 อันงามยิ่งนัก สมิงขอครั้นแจ้งข่าวช้างเผือก จึงยกทัพไปตาม
 ช้างเผือกที่ในป่า ครั้นสมิงขอไปตามช้างเผือก พระยากรมช้าง
 จึงช่องสมผู้คนแล้วจึงปิดประตูเมืองให้ชนนาค์เชิงเทิน จึงเกณฑ์
 ทัพแล้วยกไปรบพุ่งสมิงขอ สมิงขอนั้นสู้รบต้านทานพระยากรมช้าง
 มิได้ จึงพาเอานางเทพลิลาผู้เป็นมเหยี่นั้นไปส่งเสียเชียงใหม่แล้ว
 จึงยกทัพกลับมาสู้รบกันกับพระยากรมช้าง สมิงขอรบพุ่งต้านทาน
 พระยากรมช้างมิได้ ก็แตกหนี จึงเข้ามาพึ่งโพธิสมภารพระเจ้า

กรุงศรีอยุธยา ครั้นแมงนราอสูให้กาวกั้งนั้น เจ้าพระยาพระ
 หลวงจกทนายเอาคำที่ให้การนั้นเข้าไปทูลฉลองกับพระบรมราชา พระ
 บรมราชาครั้นทราบบ้างตรัสว่า อ้ายสมีงอนมันเป็นคนชาติกวย เมื่อครั้ง
 มันไถ่เมืองหงษานัน มันให้มาขอลูกสาวเรา ใจมันกำเริบ มัน
 ไม่คิดถึงตัวมันว่าใส่เชือกยัตร์ มันจงหองมาขอลูกสาวเรา จึงมี
 พระราชโองการตรัสสั่งให้เอาตัวใส่คุกไว้ แล้วให้จำของตัวมันไว้
 เจ้าพระยากรมท่าจึงเอาตัวสมีงอนนั้นมาใส่คุกไว้ แล้วจำของไว้ตาม
 รัชสั่ง อั้นสมีงอนนั้นเป็นคนก็มีความรู้ฝ่ายข้างวิษณุวาระแม่เมตตา
 คินัก ผลที่สมีงอนแม่เมตตานัน อั้นผู้คุมแลนายคุกก็มีเมตตา
 แล้วมีใ้จำของ ก็ลกลาไว้ให้อยู่ก็แล้วเลี้ยงดูให้กินอยู่กับบริวาร
 มีไ้คล้ายากยากใจ ครั้นกิดศัพทนั้นรู้ไปถึงเจ้ากรมหมื่นจิตรสุนทรผู้
 เป็นพระราชบุตร ว่าสมีงอนเป็นคนก็มีความรู้ก็ยิ่งนัก จึงมา
 เวียนความรู้ แล้วจึงทำนบารุงเลี้ยงดูให้กินอยู่มีให้อาหารอันใจ
 แล้วจึงทูลเชิญย้ายแก้ไขให้สมีงอนไ้ออกจากคุก ครั้นอยู่มาพระ
 ยากรมข้างซึ่งเป็นเจ้าเมืองหงษาวัดรู้ ไปว่าสมีงอนหนีเข้าไปอยู่ในเมือง
 กรุงศรีอยุธยา จึงให้เสนาถือหนังสือเข้ามากราบทูลกับพระเจ้ากรุง
 ศรีอยุธยา ว่าอย่าให้พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาจับตัวสมีงอนไว้ มัน
 เป็นคนไม่ตรง ออกคัญญู ให้พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาส่งตัวมันมาจะฆ่า
 มันเสีย พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาก็ไ้ส่งตัวสมีงอนไป จึงฝาก
 ลำเนาเงินส่งไปเสียเมืองจีนเมื่อครั้งจุลศักราช ๓๑๓๘ ปีชวคธิฐศก
 เมื่อพระบรมราชาจักไกลสวรรคต ส่วนเจ้าลำเนาเงินรับเอาตัวสมีงอน

ไปสำเภาแล้ว จึงปล่อยเสียท่ากลางทางแล้ว สมิ้งขอจึงตรงไป
 เข้าแควนเมืองเชียงใหม่ ไปหานางเทพลิลิตอันเป็นลูกเจ้าเชียงใหม่
 ผู้เป็นบิดา แล้วจึงให้ทูลชอกของทัพจักไปรบเมืองหงษา พระเจ้า
 เชียงใหม่ก็มีได้เกณฑ์ทัพตามใจนางเทพลิลิตทูลขอ ครั้นสมิงขอให้
 นางเทพลิลิตทูลชอกของทัพไม่ได้ตั้งใจ จึงลักเอานางเทพลิลิตได้แล้ว
 ก็พาหนีมาจากเมืองเชียงใหม่ กับผู้คนสมกำลังเป็นอันมาก ครั้น
 มาถึงกลางทางจึงมาพบบางล่องยกทัพออกไปรบเมืองหงษา มา
 ล่องจึงจับเอาตัวสมิงขอได้แล้วก็ส่งขึ้นไปเมืองอังวะ ครั้นนางล่องได้
 เมืองหงษาแล้ว มาล่องจึงยกทัพมารบกรุงไทย เมื่อครั้งจุ
 ลศกักราชได้ ๓๑๒๒ ปีมะโรงโทศก ฯ

๑ อันพระบรมราชานันพระองค์มีเมตตาแก่สัตว์ ทั้งตั้งอยู่ใน
 ในยุติธรรม ถ้าใครชอบพระองค์ก็คอยรางวัล ถ้าใครผิดก็ให้ลง
 ทัณฑ์โทษา ทศควรเลี้ยงพระองค์ก็เลี้ยงตามศักดิ์ ทศควรฆ่าก็ฆ่า
 ให้บรรลัย จนพระราชบุตรแลพระราชธิดาพระองค์ก็มีได้ว่า อัน
 พระราชธิดาของพระองค์คนตั้งชวานไชยของรามสูร จนแต่พระมหา
 ออุปราช ทศพระองค์รักใคร่เสนาหา ครั้นไม่อยู่ในยุติธรรมแล้ว
 พระองค์ก็มีได้ว่า พระองค์ก็สังหารให้ถึงแก่พิราลัย ยิ่งพระราช
 บุตรสององค์พระองค์ก็ปลงชีวิตให้ถึงแก่ความตาย แล้วพระองค์
 จึงจัดตั้งเจ้าฟาคอกเคอเป็นทศพระมหาออุปราชแทนที่ ทศวัยเคิมทเมือ
 แรกจะมีพระครรภ์เจ้าฟาคอกเคอนัน พระองค์ก็ทรงพระสุบินนิมิต
 ฝันว่าพระองค์ได้คอกมะเคอ พระองค์ทรงทำนายทายฝันพระองค์เอง

อันว่าดอกมะเดื่อนี้ไม่มี หายากนัก ก็มาตัดดอกมะเดื่อนั้นเป็นลาภใหญ่
 คึกคักหนา เป็นที่ยังอยู่ในโลก พระองค์จึงคิดจะให้ครอบครัวของ
 ราชสมบัติสืบไป จึงตั้งเจ้าฟาคอกเคอให้เป็นที่มหาอุปราช เพื่อ
 เหตุว่าทรงพระสุบินนิมิตครั้งนั้น จึงตั้งให้เป็นกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคล อยู่วังจันทน์เกษม ได้ครองกิ่งพิภพภาวรา พระบิดาจึงสมมุติ
 นามเรียกพระอหุมพร เมื่อครั้งจุลศักราชได้ ๓๓๓๘ บัลลุนพศก
 พระอหุมพรได้เป็นที่มหาอุปราช รององค์สมเด็จพระบิดา ๆ ให้ว่า
 ราชการกิ่งพิภพ อันพระบรมราชานัน ได้เสวยราชสมบัติมาช้านาน
 หนักหนา แต่เป็นที่มหาอุปราชมากช้านานได้ถึงยี่สิบปี พระชนม
 ใต้เจ้าศศิพระวรรษา เมื่อกาลจะมาถึงที่ ด้วยพระองค์เป็นอธิปัต
 ใต้เป็นใหญ่อยู่ในพิภพแดนนคร จึงมีวิปริตด้วยเทพสังหรต่าง ๆ
 อันกลายาตนั้นก็ตกลงมาที่ในเมือง ทั้งปากแคงก็คังแสงเพลิง
 อันน้ำที่ในแม่น้ำนั้นก็ขึ้นคาลให้เคียดแคงเป็นสี่เลือด ภูมิเกตุก็ตก
 ถูกปราสาท ทั้งอินทนูลลภูกันดาวหางก็ขึ้นมา ทั้งคลองข้างเผือก
 ก็ขวางขึ้นมาตามอากาศ ทั้งกรรกาลกะลาจักรก็ขึ้นมา ทั้งดาว
 ก็เข้าในพระจันทร์ ทั้งพระอาทิตย์ก็ให้มืดเย็นเยือกไปทั่วทุกทิศ
 ทั้งพระจันทร์ก็แดงเหมือนแสงเพลิง ก็ปากน้ำเจ็ยเหงาเศร้าใจไป
 ด้วยกันทั้งสมณะแลชีพราหมณ์ ทั้งเสนาอำรรษาราษฎรชายหญิง
 แลเด็กใหญ่เฒ่าแก่ ทั้งกรุงแลชอชฉฉาเสมาของพระองค์ทั้งสิ้น
 ด้วยนิมิตที่พระองค์จะนิพาน พระองค์นั้นวันเสาร์ได้เสวยราชสมบัติ
 มาช้านาน แต่เมื่อครั้งจุลศักราชได้ ๓๐๘๓ ปีชวภิจั้ววาศก พระ

ชนมายุได้ ๕๓ ปี อยู่ในราชสมบัติได้ ๒๗ ปี เป็น ๘๐ ปี
 จึงสวรรคต เมื่อสวรรคตนั้นจุลศักราชได้ ๑๑๒๐ ปี ชาติสัมฤทธิ์
 เดือนเก้าแรมหกค่ำวันพุธ เพลาค่ายยามเค็ช ๗

๑ เมื่อจุลศักราชได้ ๑๑๒๐ ปี ชาติสัมฤทธิ์ วันพุธ
 เดือนหกแรมห้าค่ำ พระบรมราชาสวรรคตแล้ว พระอุทุมพรราชาได้
 วิจารณ์การกรุงทั้งปวง จึงปรึกษากันกับพระเชษฐาธิราช ที่จะแต่ง
 การพระบรมศพสมเด็จพระบิดา จึงมีรับสั่งให้เรียกบรรดาพระญาติวงศ์
 ทั้งปวงมาเป็นอันมาก ฝ่ายพระญาติวงศ์นั้นขอให้ใหญ่ทั้งสิ้นก็เข้ามาถวาย
 บังคมพร้อมกันแล้ว มีพระโองการรับสั่งให้ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา
 ตามประเพณีตามอย่างแต่ก่อนมา บรรดาพระราชตระกูลแลเสนา
 อำมาตย์น้อยใหญ่เป็นอันมาก ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาตามอย่าง
 ธรรมเนียมแต่ก่อนมา ฝ่ายกุมารทั้งสามนั้นคือ กรมจิตรสุนทร,
 กรมสุนทรเทพ, กรมเสด็จภักดี, กุมารทั้งสามนั้น พระโองการ
 ให้ไปเรียกก็มีใ้มาตามรับสั่ง ชั้รับสั่งแล้วของสมเด็จพระสันตปา
 วุชเป็นอันมาก มิได้ปรกติตามที่ตามอย่างธรรมเนียมแต่ก่อนมา
 ฝ่ายพระสังฆราชนั้นมีเมตตาแก่สัตว์ทั้งปวงกลัวจะเกิดเหตุจะมีอันตราย
 แก่สัตว์ทั้งปวง จึงไปเรียกกุมารทั้งสามพระองค์มา ฝ่ายกุมาร
 ทั้งสามองค์นั้น ก็เข้ามาตามพระสังฆราช จึงเข้าไปกราบพระศพ
 แลกราบพระอุทุมพรราชาแล้ว ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาตามประเพณี

ตามอย่างธรรมเนียมแต่ก่อนมา แล้วก็นำยังบ้านหลวงขึ้นเป็น
 ที่อยู่แต่ก่อน ก็มีไต้ปรกติ มีไต้เล็กที่พิชชองสุ่มผู้คนแลสาตรา
 วุฑ์ทั้งปวงนั้น แลเสนาบดีก็ให้ผู้คนไปสอกนมมดแล ก็เห็นผู้คน
 แลสาตราอาวุฑ์ครบตัวกันชองสุ่มอยู่เป็นอันมาก ครั้นคนที่ไปนั้น
 เห็นแล้วจึงเอาความมาแจ้งเหตุแก่เสนาบดีผู้ใหญ่ ฝ่ายเสนาบดี
 ผู้ใหญ่จึงปรุกษาโทษตามอย่างธรรมเนียมกฎพระไอยการ ก็เห็น
 ว่าโทษผิดเป็นอันมากโทษถึงตาย ครั้นปรุกษาพร้อมกันสิ้นแล้ว
 บรรดาเสนาบดีน้อยใหญ่ทั้งปวง จึงใส่ในกฎพระไอยการ จึงทำเรื่อง
 รวบรวมทูล ครั้นทำเรื่องรวมแล้ว เสนาบดีทั้งปวงพร้อมกันเข้าไป
 กราบทูลฉลองแก่สมเด็จพระอหุทุมพรวราชา ครั้นพระอหุทุมพรวราชาทรง
 ทราบแล้ว จึงมีพระโองการครุฑให้ทำตามบทพระไอยการตามโทษ
 ครั้นมีพระโองการครุฑออกมาแล้ว ฝ่ายเสนาบดีผู้ใหญ่จึงจดหมาย
 พระโองการมาตามมีรับสั่ง แล้วจึงให้อำมาตย์ผู้น้อยคุมผู้คนไป
 เรียกสามกุมาร ๆ ครั้นอำมาตย์ไปเรียกก็ยกผู้คนตามมา มีสาตราวุฑ์
 เป็นอันมาก ครั้นมาถึงประตูพระราชวังแล้ว ฝ่ายผู้คนทวิภษาประตู
 พระราชวังนั้นจึงออกห้ามปราม มีให้ผู้คนทั้งปวงนั้นเข้าไป บรรดา
 ผู้คนทั้งปวงที่ตามสามกุมารมานั้น ก็หยุดอยู่ที่นั้น มีไต้ตามไป
 ในพระราชวัง ฝ่ายกุมารทั้งสามองค์นั้น ก็เข้าไปในพระราชวัง
 ทั้งสามองค์ ฝ่ายเสนาบดีทั้งนั้นจึงจับกุมารทั้งสามนั้นล้างเสียให้ถึง
 แก่ความพิราโดยตาม กฎพระไอยการที่มีมาตาม อย่าง ธรรมเนียมแต่
 ก่อน ตามมีพระโองการรับสั่งมา ครั้นสิ้นเสียนคดีแล้ว พระ

อุตุมพรราชาภิษพระเชษฐาธิราชนั้น ก็คิดอ่านกับที่จะทำการพระบรมศพ
 แล้วพระองค์จึงมีพระโองการให้มัตราพระราชสีห์ไปทุกประเทศราช ให้
 ชมนุมกษัตริย์ทั้งปวงทุกหัวเมืองขึ้น บรรดาหัวเมืองใหญ่น้อยทั้งสิ้น
 ให้มาปลงพระบรมศพสมเด็จพระบิดาแล้ว จึงเอาน้ำหอมและน้ำดอกไม้
 ไม่เทศและน้ำกุหลาบนำหอมต่าง ๆ เป็นอันมากมาแล้ว พระอุตุม
 พรราชา พระเอกทัศ ทั้งสองพระองค์ก็ทรงพระกรรแสงรำไร ด้วยคิด
 ถึงพระคุณสมเด็จพระบิดา ก็เสรำโคกรำไรทั้งสองพระองค์ พระ
 ราชบุตรกับพระธิดาทั้งพระญาติวงศ์ทั้งปวง แลพระสนมกำนัลทั้งปวง
 เป็นอันมาก ก็ข้ข้าหลวงน้อยใหญ่ แลราชินิกุลน้อยใหญ่ประเทศ
 ราชทั้งปวง เศรษฐีคหบดีก็พร้อมกันร้องไห้ ออออกไปในปราสาท
 ด้วยความรักพระบรมราชาทางสิ้น ครั้นสร้างน้ำหอมแล้ว จึงทรงสคนธ
 ร์คแลกระแจะจวงจันทร์ทั้งปวงแล้ว ทรงสนับเพลาเชิงงอนทองขึ้นใน
 แล้วทรงพระบัญชาชวนขบถทองชนนอก แลจึงทรงเครื่องคันแลเครื่อง
 ทรง แลจึงทรงฉลองพระองค์อย่างใหญ่กรองทอง สี่เวียนหยกแล
 ชายไหวชายแครง ทายทิศแลตายน้าแลสังวาลประดับเพชร จึงทรง
 ทองคันพระกรแลปลายพระกรประดับเพชร แลจึงทรงพระมหาชฎา
 เกินหนมียอกห้ายอก แลจึงประดับเพชรอยู่เพลิงทั้งสิ้นนิ้วพระหัตถ์แล
 สิ้นนิ้วพระบาท แลจึงเอาไม้ง่ามหุ้มทองนาคพระหตุ เรียกว่าไม้
 กายับหลัก จึงประนมกรเข้าแล้ว เอาชองหมากทองปากประดับ
 ไว้ในพระหัตถ์แล้ว เอาพระภษาเน้ออันเข้าพันเป็นอันมาก ครั้น
 ไปได้แล้ว จึงเอาผ้าขาวเนื้อดีสเหลียมเข้าห่อ เรียกว่าผ้าห่อเมียง

ตามอย่างธรรมเนียมมาแล้ว จึงเชิญเข้าพระโกษฐลงในทองหนัก
 สิบสองชั่ง แล้วจึงใส่ในพระโกษฐทองใหญ่เป็นเพียงกลีบงกลประกบ
 พลอย มีขอกเก้ายอก เชิงนั้นม็ครอแลสิ่งห่อคทองหนักยี่สิบห้าชั่ง
 แล้วเชิญพระโกษฐนั้นขึ้นบนเตียงหุ้มทองแล้ว จึงเอาเตียงทรง
 พระโกษฐนั้นขึ้นบนพระแท่นแว่นฟ้า แล้วจึงก่นราชวัตรดาชายัประวะ
 หล้าแกง อินทาค้วยแก้ว มีเครื่องสูงต่าง ๆ แล้วจึงเชิญพระพุทธรูป
 มาตั้งที่สูง จึงตั้งเครื่องราชบริโภคนานา ตั้งพานพระสุพรรณบัฏ
 ถมยาใส่บนพานทองประกบสองชั้น แล้วจึงตั้งพานพระสำอาง พระ
 สุพรรณศรี แลพระสุพรรณราช แลพระเต้าครอบทอง แล
 พระคนโททอง แลพานทองประกบ แลเครื่องอุปโภกบริโภคนานา
 ตั้งเป็นชั้นหลั่นกันมาตามท้าวชายขวา เป็นอันค้ำกันมาเป็นอันมาก
 แล้วจึงตั้งมยุรฉัตรชายขวา มีขอกหุ้มทองแลรายทอง แลคัน
 หุ้มทองประกบ ตั้งแปดคันทั้งแปดทิศ แลมีขังพระสุริย์แลอภิรม
 แลขังแหวกจามรทานควันแลพิศโยก สวรรพคเครื่องสูงนานาตั้งซ้าย
 ขวา เป็นชั้นหลั่นกันมาตามท้าวตามทาง แล้วจึงปลาทพระสงฆ์
 จึงตั้งพระแท่นแว่นฟ้า ในพระยี่ภู่เข้ามา แล้วจึงปลาทขบรอม
 แล้วตั้งพระเขนยก้ามะหีบยกทองอินงามแล้ว จึงตั้งผายชายขวา
 สำหรับสองพระองค์ จะนั่งอยู่ตามทักษิณวัชบิ แล้วจึงกระเกณฑ์
 ให้พระสนมกำนัลตั้งยวงมานั่งห้อมล้อมพระบรมศพ แล้วก็ร้อง
 ให้เป็นเวลาทำเป็นอันมาก แล้วมีนางขี้รำเกณฑ์ทำมโหรีกำนัล
 นาวีน้อย ๆ งาม ๆ ทั้งกีนรกินวิมานั่งห้อมล้อมขี้รำทำเพลง

อยู่เป็นอันมาก แล้วจึงให้พระโคมหม้อกลองแตรสังข์แลมโหรี
 พิณพาทย์อยู่ตลอดเวลา พระองค์จึงให้ตั้งที่อาสน์พระสงฆ์ แล้วจึง
 ให้ธรรมโฆสิตซึ่งเป็นพนักงานสังฆการี ให้นิมนต์พระสังฆราช
 เป็นต้นตามตำแหน่งเป็นประธานแก่พระสงฆ์ทั้งนอกกรุงแลในกรุง แล
 บรรดาพระสงฆ์หัวเมืองเป็นอันมาก เพลาคำให้เข้ามาสดับปกรณ์
 แล้วสวดพระอภิธรรม ครั้นเวลาเช้าถวายพรพระแล้วฉัน ครั้น
 เพลาเพนให้มีเทศนา แล้วถวายไทยทานไตรจีวรแลเครื่องเคียบเครื่อง
 สังเค็ดครบครัน ทั้งต้นกล้วยพฤษ์อันมีสิ่งของต่าง ๆ ครบครัน
 วันหนึ่งเป็นพระสงฆ์ร้อยหนึ่งทุกวันมิได้ขาด แล้วจึงตั้งโรงงานการ
 เล่นมหรศพ์ทั้งปวง ให้มีโชนหนังละครหุ่นแลมอญรำระบำเทพทอง
 ทั้งมวงครุ่มผาลาคูลาคูไม้ สारพิกม้งงานการเล่นต่าง ๆ นา ๆ
 แล้วทั้งสองพระองค์จึงแจกเสื่อผ้าเงินทองสารพัดสิ่งของนา ๆ ครบครัน
 ให้ทานแก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง ทั้งหญิงชายเด็กน้อยใหญ่
 เฒ่าแก่ ก็แตกกันมารับพระราชทานเป็นอันมาก พระองค์ก็ให้
 ทั่วยمین่าพระไทยศรีทษายินดี อาณาประชาราษฎร์ก็ชื่นชมยินดี
 แล้วยอกรอัญชลีเห็นอเกล้าเกษยา ถวายพระพรทั้งสองพระองค์
 ย่างก็มาโคกอากาศรำไรก็ถึงพระบรมราชา แล้วยกพากันไปทำงานเล่น
 ทั้งปวงอันมีต่าง ๆ ทั้งเด็กแลผู้ใหญ่ก็พากันรื่นเริงไปทั้งกรุงศรี
 อโยธยา ทั้งสองพระองค์จึงมีรับสั่งให้ตั้งพระเมรุทองที่ทองสนาม
 หลวง แล้วตั้งพระเมรุใหญ่สูงแล้วยกทองประดับกระเจก ยกเป็น
 ลวดลายต่าง ๆ แล้วยมีเพดานรองสามชั้นเป็นหลั่น ๆ ลงมาตาม

ที่ จึงมีพระเมรุใหญ่ สูงสุดยอดพระเศวตนั้น ๔๕ วา ผ่าน
 แผงหุ้มผ้าปักกระดาศาษาพื้นแดงเขียนเป็นชั้นนาค ชั้นครุฑ ชั้นอสูร
 แลชั้นเทวดา แลชั้นอินทรีชั้นพรหมตามอย่างเขาพระสุเมรุ ฝา
 ข้างในเขียนเป็นดอกสุเมณฑาทองแลมณฑาเงินแกมกัน แลเครื่อง
 พระเมรุนั้นมีบันแถลงข ๑๓ ชั้น เครื่องบนจำหลักปักทองประกาย
 กระจก ขุนสุเมรุที่พระราชเป็นนายช่างอำนวยการ พระเมรุใหญ่นั้น
 มีประตู ๔ ทิศ ตั้งรูปกัณฐกรรูปอสูรทั้ง ๔ ประตู พระเมรุใหญ่
 นั้นปักทองที่ขจรเชิงเสาศากลางพระเมรุของก่อเป็นแท่นรับเชิงตระกอน
 อันเสาศิงตระกอนนั้นก็ปักทอง ประคัยกระจกเป็นที่ตั้งพระบรมโกษชู
 แล้วจึงมีเมรุทิศ ๔ เมรุแทรก ๔ เป็นแปดทิศ ปักทองกระจก
 เป็นลวดลายต่าง ๆ แล้วจึงมีรูปเทวดาแลรูปวิทยากรรูปคนธรรพ์
 แลครุฑกัณฐกรูปคชสีห์ราชสีห์แลเหมหงษ์ แลรูปนรสิงห์แล
 สิงโต ทั้งรูปมังกรเหวนาคา แลรูปทักกระธอ รูปช้างม้าแล
 เลียงผา สารพัดรูปสัตว์ทั้งยวงต่าง ๆ นา ๆ ครบครัน ตั้ง
 รอยพระเมรุเป็นชั้นกันตามที แล้วจึงกันราชวัตรสามชั้น ราชวัตร
 นั้นก็ปักทองปักนาคปักเงิน แล้วตัดเรือกเป็นทางเดิน ที่สำหรับจะ
 เชิญพระบรมศพมา วิมทางนั้นจึงตั้งต้นไม้กระถางอันมีคอกต่าง ๆ
 แล้วประกายประกายด้วยฉัตรแดงงามไสว ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จ
 เข้าในพระราชวัง ฯ

๑ ฝ่ายข้างสมเด็จพระพันพรรษาใหญ่นั้นก็ประชวรหนักลง เสด็จ
 สู่วรคาโลบายไปเป็นสองพระองค์ด้วยกัน พระเอกทิศแลพระอุทุมพร

ราชอาณาจักรสองพระองค์ก็ทรงพระกรรแสงพิลาปร่ำไรรวมถึงสมเด็จพระชนนี
 แลพระบิดา ทั้งพระราชบุตรแลพระราชธิดา ทั้งพระญาติวงศ์ทั้งปวง
 แลพระสนมกำนัลสาวสรวด์ทั้งปวง ทั้งเสนาบดีแลราชตระกูลเป็น
 อันมาก ก็พากันโศกอาศรวด์ทั้งอ้อองครนเครงไปทั้งปราสาทศรี แล้ว
 จึงสร้างน้อกหลายน้อกบายเตคน้อกต่าง ๆ ครั้นสร้างแล้วจึงประกบ
 ประคาเครองทั้งปวงประกบทั้งสมเด็จพระบิดา แล้วจึงเชิญมาไว้ใน
 พระโกษฐทองสองชั้น แล้วจึงตั้งบนพระแท่นประกบแ่ว่นพาดังไว้
 ฝ่ายซ้ายพระบิดา แล้วสดับกรณแลสวดมนต์แลทำการทั้งปวงประกบ
 ทั้งสมเด็จพระบิดา แล้วพระองค์จึงมีรับสั่งให้ปลงพระบรมศพพระบิดา
 แลพระชนนี อันบรรดาพระญาติวงศ์ทั้งปวงแลพระสนมกำนัลนารี
 แลพระยาประเทศราช แลราชินิกุล แลเสนาบดีน้อยใหญ่ แลเศรษฐี
 ครอบักทั้งสิ้น ให้แต่งตัวด้วยเครื่องขาวทงสีอันให้ครบตัวกันทั้งสิ้น
 บรรดาคนเกณฑ์แห่งทั้งปวงนั้น ก็ให้แต่งเครื่องขาวใส่ลำพอกจับพัด
 ไปช่วยชวาเป็นอันมาก แล้วมีขงกลองแตรสังข์แฉแตรวงอนแล
 พิณพาทย์ตีแห่ไปคังครนเครงไปทั้งพระราชวัง นำพิณพาทย์นั้นเครง
 ไปเทียบที่ทั้งปวงเป็นอันมาก แล้วจึงเชิญพระมหาพิไชยราชรดทั้งสอง
 เข้ามาเทียบแล้ว แล้วจึงเชิญพระโกษฐทองทั้งสองนั้นขึ้นสู่พระราชรด
 ทั้งสองแล้ว จึงเทียบด้วยมาสด์ ม้านน้อกประกอบรูปราชสีห์กรวม
 ตัวมาลงให้งามแล้ว จึงมีนายสารดิษบริดแต่งตัวอย่างเทวดาข้างละ
 สักคน อันรดที่นำน้อกนั้นสมเด็จพระสังฆราชาอ่านพระอภิธรรม ถัดมา
 ถึงรดเหล่าพระญาติวงศ์อ้อองกลปรายเข้าคอกกอกไม้ ถัดนั้นไปรด

พระญาติวงศ์มาถือผ้ากาสา มีปลอกทองประดับเป็นเปลาะ ๆ ห้างกัน
 ประมาณสามวา แล้วถือของหมากทองโยงไยนำ ถัดนั้นมาถึงรถ
 พระบรมศพ ถัดมารถใส่ท่อนจันทน์แลถกฤษณากระลำพักบีคทอง
 รูปเทวดาถือกฤษณากระลำพัก ท่อนจันทน์นั้นถือชูไปบนรถด้วยกัน
 จึงมีรูปสัตว์ ๓๐ อย่าง ๆ ละคู่เป็น ๒๐ คู่ มีรูปช้างสอง ม้าสอง
 คชสีห์ราชสีห์สอง สิงโตสอง มังกรสอง ทักกระรอกสอง นวสิงห์
 สอง เหมสอง หงษ์สอง แลรูปภาพทั้งสูง ๕ ศอก มรรูปบนหลัง
 สำหรับใส่ชูปน้ำมันพิมเสนแลเครื่องหอมต่าง ๆ มีคนชักรถพระ
 บรมศพแซงไปซ้ายขวาแต่างตัวอย่างเทวดา ใส่กำไลต้นแขนแลกำไล
 มือ ใส่สังวาลย์ทรงใส่เทริดแล้ว เข้าชักรถพระบรมศพไปซ้ายขวา
 เป็นอันมาก ชักด้วยเชือกหุ้มสลักแลกงไปสี่แถว รถนั้นชักไป
 บนเรือกล สองข้างทางประดับด้วยราชวัตรแลฉัตรธงเบญจรงค์, ทอง,
 นาก, เงิน ฝ่ายนำหลังฝ่ายซ้ายขวา มีเครื่องสูงกระบวนพยุห
 ชาติราชอย่างใหญ่ และมีผู้ถือเครื่องราชวัตรวิภาคครบครัน แล้วจึงถึง
 เกณฑ์แท้เสด็จขึ้นหลวง จึงมีเสนาบดีน้อยใหญ่ขึ้นแต่งตัวนั่งขวา
 ใส่เสื้อครุยขาวใส่ลำพอกขาวถือพัดแล้วเดินแท้ไปซ้ายขวา แล้วจึงถึง
 เหล่าปโรหิตราชครูถือพัดแท้ไปซ้ายขวา แล้วจึงถึงเหล่าราชินิกุล
 ถือพัดแท้ไปซ้ายขวาเป็นอันมาก แล้วจึงถึงเหล่าคนตักลองพระนะ
 แลกลองโยนแตรสังข์แลแตรวงอนันต์เป็นอันมาก แล้วซ้ายขวานั้น
 มีมหาดเล็กถือคบายทองแท้ไปซ้ายขวาเป็นอันมาก แล้วจึงมีตำรวจใน
 ตำรวจนอกนั้นพนมมือเดินแท้ไปซ้ายขวา แล้วถึงหัวหมนมมหาบุรุษ

นั้นพนมมือ^๕เดิน^๕แห่^๕ไป^๕ซ้าย^๕ขวา^๕ แล้ว^๕จึง^๕มา^๕ถึง^๕มหา^๕ค^๕เล็ก^๕เกด^๕ท^๕ด^๕
 พระ^๕สุ^๕พ^๕ร^๕ร^๕ด^๕ค^๕รี^๕แล^๕พระ^๕สุ^๕พ^๕ร^๕ร^๕ด^๕ร^๕า^๕ช^๕ แล^๕พระ^๕เ^๕้า^๕ค^๕ร^๕อ^๕ย^๕ท^๕อง^๕แล^๕พาน^๕
 ท^๕อง^๕แล^๕ค^๕ร^๕อง^๕ท^๕อง^๕ท^๕ัง^๕ป^๕ว^๕ง^๕ต^๕่าง^๕ๆ^๕ น^๕ั้น^๕ก^๕็^๕เ^๕น^๕อ^๕ัน^๕ม^๕าก^๕ แล^๕ว^๕เ^๕ก^๕ด^๕ห^๕่า^๕ม^๕ห^๕า^๕ค^๕เ^๕็ก^๕
 เ^๕ล^๕ห^๕่า^๕ด^๕ิ^๕พระ^๕ส^๕แ^๕ง^๕ย^๕น^๕แล^๕พระ^๕ส^๕แ^๕ง^๕ท^๕อ^๕ก^๕แล^๕พระ^๕ส^๕แ^๕ง^๕ง^๕้าว^๕แล^๕พระ^๕ส^๕แ^๕ง^๕ก^๕ัน^๕ห^๕ย^๕ัน^๕
 แล^๕พระ^๕ส^๕แ^๕ง^๕ป^๕ระ^๕ค^๕ั^๕ย^๕พ^๕ล^๕อ^๕ย^๕แล^๕พระ^๕ส^๕แ^๕ง^๕ค^๕า^๕ย^๕ฝ^๕ก^๕ท^๕อง^๕ แล^๕พระ^๕ส^๕แ^๕ง^๕ต^๕่าง^๕ๆ^๕
 เ^๕น^๕อ^๕ัน^๕ม^๕าก^๕เ^๕น^๕แห^๕่^๕เส^๕ก^๕็^๕ไป^๕ซ^๕้าย^๕ข^๕ว^๕า^๕ แล^๕ว^๕มี^๕ม^๕ห^๕า^๕ค^๕เ^๕็ก^๕แล^๕น^๕อ^๕ก^๕ใน^๕
 แล^๕ม^๕ห^๕า^๕ค^๕เ^๕็ก^๕เ^๕น^๕เ^๕น^๕แห^๕่^๕ไป^๕ซ^๕้าย^๕ข^๕ว^๕า^๕ ก^๕ุ^๕ส^๕ง^๕ค^๕ำ^๕ค^๕ห^๕ำ^๕ม^๕แ^๕น^๕ไป^๕
 ต^๕า^๕ม^๕ท^๕า^๕ง^๕เส^๕ก^๕็^๕ท^๕ัง^๕ซ^๕้าย^๕ข^๕ว^๕า^๕ ค^๕ร^๕ัน^๕พ^๕ร^๕็^๕อ^๕ม^๕แล^๕ว^๕พระ^๕อ^๕ง^๕ค^๕็^๕จ^๕ัง^๕แ^๕ต^๕ง^๕ค^๕็^๕ท^๕ร^๕ง^๕
 ค^๕ร^๕อง^๕ป^๕ระ^๕ค^๕ั^๕ย^๕ป^๕ระ^๕ค^๕า^๕ท^๕ัง^๕ป^๕ว^๕ง^๕ล^๕้วน^๕ค^๕ร^๕อง^๕ข^๕ว^๕า^๕ แล^๕ว^๕เส^๕ก^๕็^๕จ^๕น^๕สุ^๕พระ^๕เส^๕ล^๕ย^๕ง^๕
 ท^๕อง^๕ป^๕ระ^๕ค^๕ั^๕ย^๕ก^๕ระ^๕จ^๕ก^๕ มี^๕พระ^๕ก^๕ล^๕ค^๕ข^๕ว^๕ ย^๕อ^๕ก^๕ท^๕อง^๕ร^๕บ^๕าย^๕ท^๕อง^๕ ค^๕ัน^๕ก^๕็^๕ห^๕ั^๕ม^๕ท^๕อง^๕
 ป^๕ระ^๕ค^๕ั^๕ย^๕ ม^๕ห^๕า^๕ค^๕เ^๕็ก^๕ส^๕ค^๕น^๕เ^๕น^๕ก^๕ัน^๕ไป^๕ซ^๕้าย^๕ข^๕ว^๕า^๕ มี^๕พระ^๕ย^๕ค^๕ั^๕แ^๕ต^๕ง^๕ค^๕็^๕
 ท^๕ร^๕ง^๕ค^๕ร^๕อง^๕ป^๕ระ^๕ค^๕ั^๕ย^๕ป^๕ระ^๕ค^๕า^๕ก^๕ั^๕ย^๕ส^๕ร^๕็^๕ย^๕ส^๕น^๕ิม^๕พ^๕ิม^๕พ^๕า^๕ว^๕ร^๕ณ^๕เ^๕น^๕อ^๕ัน^๕ง^๕า^๕ม^๕ น^๕ั^๕ง^๕ย^๕น^๕
 พระ^๕เส^๕ล^๕ย^๕ง^๕ส^๕อง^๕ห^๕ล^๕ัง^๕ๆ^๕ ล^๕ะ^๕ส^๕อง^๕อ^๕ง^๕ค^๕็^๕เ^๕น^๕ส^๕ี^๕ แ^๕ห^๕่^๕แ^๕น^๕ตาม^๕ก^๕ระ^๕ย^๕ว^๕น^๕
 พ^๕ย^๕ห^๕ย^๕า^๕ค^๕ร^๕ว^๕า^๕ ไป^๕ฝ^๕าย^๕ห^๕ล^๕ัง^๕พระ^๕บ^๕ร^๕ม^๕ค^๕พ^๕ส^๕ม^๕เท^๕็^๕จ^๕พระ^๕บ^๕ิ^๕ค^๕า^๕แล^๕พระ^๕ช^๕น^๕น^๕ี^๕ แล^๕ว^๕
 จ^๕ึง^๕พระ^๕ญ^๕า^๕ติ^๕ว^๕ง^๕ษ์^๕พระ^๕ส^๕น^๕ม^๕ก^๕ำ^๕น^๕ล^๕ใน^๕ท^๕ัง^๕ป^๕ว^๕ง^๕ก^๕็^๕ต^๕า^๕ม^๕เส^๕ก^๕็^๕ไป^๕เ^๕น^๕อ^๕ัน^๕ม^๕าก^๕ อ^๕ัน^๕
 เ^๕ล^๕ห^๕่า^๕ม^๕ห^๕า^๕ค^๕เ^๕็ก^๕แล^๕ม^๕ห^๕า^๕ค^๕เ^๕ร^๕ม^๕ห^๕ั^๕ค^๕ห^๕ะ^๕บ^๕ค^๕ท^๕ัง^๕ป^๕ว^๕ง^๕ แล^๕อ^๕ำ^๕มา^๕ค^๕ั^๕ย^๕น^๕อ^๕ย^๕ใ^๕ห^๕อ^๕
 ท^๕ัง^๕ป^๕ว^๕ง^๕ พ^๕ร^๕็^๕อ^๕ม^๕ก^๕ัน^๕ต^๕า^๕ม^๕เส^๕ก^๕็^๕ไป^๕ฝ^๕าย^๕ห^๕ล^๕ัง^๕ก^๕ระ^๕ย^๕ว^๕น^๕พ^๕ย^๕ห^๕ย^๕า^๕ค^๕ร^๕ว^๕า^๕ แล^๕ว^๕จ^๕ึง^๕
 ท^๕ำ^๕ล^๕า^๕ย^๕ก^๕ำ^๕แ^๕ง^๕พ^๕ัง^๕ ห^๕ว^๕ำ^๕ง^๕ป^๕ระ^๕ค^๕ม^๕ง^๕ค^๕ล^๕ส^๕น^๕ท^๕ร^๕แล^๕ป^๕ระ^๕ค^๕พ^๕ร^๕ห^๕ม^๕ส^๕ค^๕ค^๕ด^๕อ^๕ก^๕ัน^๕
 ค^๕ร^๕ัน^๕ด^๕ัง^๕พระ^๕เม^๕ร^๕ุ^๕ใ^๕ห^๕อ^๕ก^๕็^๕ท^๕อง^๕ส^๕น^๕า^๕ม^๕ห^๕ล^๕ว^๕ง^๕แล^๕ว^๕ จ^๕ึง^๕ซ^๕ัก^๕ร^๕ด^๕พระ^๕บ^๕ร^๕ม^๕ค^๕พ^๕
 ท^๕ัง^๕ส^๕อง^๕น^๕ั^๕เ^๕า^๕ใน^๕เม^๕ร^๕ุ^๕ท^๕ิ^๕ค^๕เม^๕ร^๕ุ^๕แ^๕ท^๕ร^๕ก^๕ท^๕ัง^๕แ^๕บ^๕ค^๕ท^๕ิ^๕ค^๕แล^๕ว^๕ จ^๕ึง^๕ท^๕ก^๕ษ^๕ิ^๕ณ^๕เ^๕ว^๕เ^๕น^๕

พระเมรุใหญ่ได้สามรอบแล้ว จึงเชิญพระโกศชูทั้งสองนั้นเข้าตั้ง
 ในพระเมรุใหญ่ตามอย่างธรรมเนียม จึงไว้พระบรมศพ ๗ ราตรีแล้ว
 จึงนิมนต์พระสังฆราช พระพิมล แลพระราชาคณะ คือ พระเทพมุนี
 มหาพรหมมุนี พระเทพเมธี พระธรรมอัครมุนี พระอภัยมณี พระพุทธ
 โฆษา พระมงคลเทพมุนี พระธรรมกถึก พระวินัยธร พระวินัยกรรม
 พระนาค แลพระสังฆราชาหัวเมือง แลพระสงฆ์ทั้งนอกกรุงแล
 ในกรุงเป็นอันมาก ก็เข้ามาสถิตย์กรณตั้งเจ็ดวัน แล้วยกถวายไตรจักร
 แลเครื่องไทยทานสังเค็ด แลเค็ยขและคันทกัลปพฤกษ์อันมีสิ่งของ
 ทั้งยวงต่าง ๆ นา ๆ ครบครันแล้ว มีคันทกัลปพฤกษ์แขวนเงินใส่
 ในลูกมะนาวคันทกัลปพฤกษ์เงินสามชั้นมีทั้งแปดทิศพระเมรุ ทั้งทาน
 วันละ ๘ คันทกัลปพฤกษ์ ๘ วัน เป็นเงินร้อยหกลีบกับแปดชั้น แล้วยพระองค์
 จึงให้ทานผ้าผ่อนแลสิ่งของทั้งยวงต่าง ๆ เป็นอันมาก แล้วยจึงให้มี
 การมหรศพการเล่นต่าง ๆ เหล่าไฟพลเมืองทั้งกรุงก็มารียทาน
 เงินเข้าของต่าง ๆ ครั้นสำเร็จแล้วก็พากันไปตุงงานที่ทานให้แต่งไว้
 ต่าง ๆ นา ๆ แลเครื่องแต่งพระบรมศพทั้งยวงอันงามมีรูปสัตว์นา ๆ
 อันประดัดประดาพระเมรุอันสูงใหญ่ มีรทาคอกไม้เพลิงแลคอกไม้
 ต่าง ๆ ตั้งรายรอบพระเมรุเป็นอันมาก ครั้นเห็นที่คอกแต่งพระศพ
 ด้วยเครื่องนา ๆ บ้างก็มาโคกกาชาตฤกลโคกคิกถึงสมเด็จพระบรม
 ราชา แล้วยก็พากันครนเครื่องไปตุงงานการเล่นทั้งยวง อันประกอบ
 ไปตุงอันเสียงคิรียงคคนตรี มีงานมหรศพครบเจ็ดราตรี พระองค์
 จึงมีพระโองการตรัสสั่งให้ถวายพระเพลิง สมเด็จพระราชาธิบดีแลพระ

ฝัน^๔ หลวงอินประเสริฐ^๕ ทั้งสองพระองค์ สมเด็จพระบรมเอกทัศ์แล
 พระอนุชาอิราศ แลพระราชบุตรแลพระสนมสาวสรวิศก้านิลทั้งชาย
 ขวา แลพระญาติวงศ์^๑ ห้อมล้อมพระบรมศพอยู่ จึงรับสั่งให้ถวาย
 พระเพลิงด้วยไฟฟ้า แลจึงเอาท่อนกฤษณากระลำพักแลท่อนจันทร์
 อินปักทอง บรรดาเครื่องหอมทั้งปวงนั้นใส่ในใต้พระโกศ^๑ ของทั้งสอง
 แลทิ้งจุกเพลิงไฟฟ้า แลจึงสักด้วยน้ำหอมแลน้ำดอกไม้เทศ
 แลน้ำกุหลาบ แลน้ำหอมทั้งปวงต่าง ๆ อินมักลิ้นหอม^๔ พงษ์ขจรตระหลบ
 ไปทั้งพระเมรุทอง ฝ่ายองค์บรมเอกทัศ์ราชา แลพระอหุมพรราชา
 ทั้งสองพระองค์ทรงพระกรรแสงพิลาปร่ำไร พระไทยคองถึงพระ
 บิคุเรศพระชนนี ทั้งพระราชบุตรแลพระราชธิดา พระสนมสาวสรวิศ
 ก์มากรรแสงให้พิลาปร่ำไร^๕ ไปสิ้น กษัตริย์ประเทศราชทั้งปวงนั้นก็
 ห้อมล้อมอยู่รอบพระเพลิง แลจึงปรายเข้าตอกดอกไม้บูชาถวาย
 บังคมอยู่สลอน ทั้งอำมาตย์ราชเสนาบดีใหญ่่น้อย ทั้งราชินิกุล
 เศรษฐี^๑ กษัตริย์ทั้งปวงก็นั่งห้อมล้อมพระเมรุทองอยู่แล้ว ก็มาโคกกา
 อากรวาร์กพระบรมราชาอยู่^๑ ฝั่งคองไปทั้งในพระเมรุหลวง ครั้นเพลิง
 สิ้นเสด็จสรรพ จึงให้กับด้วยน้ำหอมแลน้ำกุหลาบ แลจึงแจ้ง
 พระรูปทั้งสองพระรูป พระสังฆราชาแลราชาคณะทั้งปวงก็เข้ามา
 สกัปกรณ์พระอัฐิ^๑ ทั้งสองพระองค์ อินใส่ในชะอบทองทั้งสองพระองค์
 ครั้นแล้วจึงเชิญพระอัฐิ^๑ ทั้งสองพระองค์นั้นใส่ในชะอบทองทั้งสอง จึง
 เชิญขึ้นสู่เสด็จ^๑ ของทั้งสองแล้ว แลห้อออกไปตามทางออกประตู
 มนาภิรมย์ แลจึงคืนของกลองแตรลำโพงแลแตรวงอนแลกลองชนะ

กลองโยนแลพิณพาทย์ ตั้งกระบวนมหาพยุหยาตรา จึงให้กษัตริย์
 วิจารณ์ตรงไปตามมรรคา อันอาณาประชาราษฎร์นั้น ก็ไปรยปราย
 เข้าคอกคอกไม้ต่าง ๆ แล้วจึงแห่แห่นไปจนถึงริมคงคา แล้วจึง
 เชิญพระอภัยมณีขึ้นใส่พระอุรุ ทั้งสองพระองค์ขึ้นเรือพระที่นั่งกงแก้วจก
 รัตนเป็นสองลำเป็นนำหลังกันไป จึงมีเครื่องสูงต่าง ๆ บนเรือพระอภัย
 นั้นตั้งเป็นชั้น ๆ เป็นหลั่น ๆ ตามที่ แล้วพระเอกที่คั่นนี้ทรงเรือ
 พระที่นั่งเอกไชย มหากเล็กนั้นกับพระกลศขาวข้างพระองค์ ซ้าย
 & คั่น ขวา & คั่นเป็น ๘ คั่น พระอภัยมณีขึ้นชานนี้ทรงเรือพระที่นั่ง
 ทองขวานฟ้าเป็นนำหลังกันตามที่ แต่บรรดาเรือเฝ้าแต่เรือนำ
 แลเรือรองแห่ไปซ้ายขวานำหลังกันตามตำแหน่งตามที่ เรือพระที่นั่ง
 ครอบพระที่นั่งหงษ์เป็นซ้ายขวากันแล้วจึงถึงเรือนาคเทรนา นาควาสกร
 แล้วจึงถึงเรือมังกรมทรณพ มังกรขยสายสินธุ์ แล้วจึงถึงโต
 มทรณพ โตขยภโศร แล้วจึงถึงโตขยสายสินธุ์ แล้วจึงถึง
 เห็นหวา หลาวทอง สิงหรัตนาคัน สิงหาคันนาวา นรสิงห์วิสุทธิ
 สายสินธุ์ นรสิงห์ถวิลอากาศ แล้วจึงถึงไกรสรมุขมณฑล ไกรสร
 มุขนาวา อังมสระพิมาน นพเศกพ้อหา จึงถึงเรือกิ่งซ้ายขวานำรอง
 แลเรือคชสีห์ราชสีห์ เรือมาลัยงฆาเรือเสื่อแลเรือเฝ้าที่ปลั้ว
 ต่าง ๆ แลเรือกิ่งเรือกันแห่ไปซ้ายขวา บรรดาเครื่องสูงราชอุปโลก
 ทั้งปวง คือสี่ปทแลฉัตรขาว อภิรมย์มุขสายพิศโยกจามรทานควัน
 บังสุรย์บังแทรกแลเครื่องสูงนา ๆ ทั้งนั้น เหล่ามหากเล็กเฝ้าถ้อย
 ขเรือพระที่นั่งทรงข้างพระที่นั่งรองข้าง พายแห่ห้อมล้อมไปนำหลัง

บรรดาเครื่องทอง พระสุพรรณศรี แลพระสุพรรณราช พระค่าน้ำครอบ
 ทองนั้น มหาเล็กถือลงเรือทรงข้างพระองค์ อันเครื่องอุปโภค
 ขรีโภคทั้งปวงเป็นอันมากนั้น มหาเล็กเกณฑ์หุ้มแพรถือ ขีเรือที่นั่ง
 รองไปซ้ายขวาเป็นอันมาก บรรดามหาเล็กเกณฑ์ถือพระแสงประคัย
 ต่าง ๆ นั้น ลงเรือที่นั่งทรงวิมพระที่นั่งเรียกว่ารายดินทอง อันเกณฑ์
 มหาเล็กถือพระแสงทั้งปวงเป็นอันมากนั้นขที่นั่งรอง แล้วพายแท้
 ไปซ้ายขวาน่าหลังนั้นเป็นอันมาก อันพระราชบุตรพระราชธิดานั้น
 ลงเรือศรีสักลาคไปหลังพระที่นั่ง อันเหล่าพระสนมกำนัลลงขีเรือ
 ศรีผ้าแดงตามเสด็จไปท้ายพระที่นั่ง อันเจ้าพระยาจักรีแลพระยา
 กระลาโหมนั้น มีพานทองแลเจียดกระบี่ซ้ายขวา แลสัปทนยกนำ
 เรือตามตำแหน่ง แล้วขีเรือคชสีห์แลราชสีห์ มุกกษานแย่งแล้วพาย
 ซ้ายขวาแท้ไป อันพระยายมราชาธิบดีศรีโลกทัศน์ธารขร ขีเรือนรสิงห์
 มีพานทองแลเจียดกระบี่สัปทนตามตำแหน่งบันดาศักดิ์จตุสดมภ์ทั้ง ๘
 นำนำเสด็จคนาลกแลตน บรรดาอำมาตย์ราชเสนาบดีทั้งปวงนั้น
 ขีเรือตงแลเรือกนมเครื่องอุปโภคตามตำแหน่ง แล้วพายแท้ไป
 ซ้ายขวาน่าหลัง บรรดาเหล่ามหาเล็กขอเฝ้าทั้งปวงนั้น ขีเรือตาม
 เสด็จหลังกระบวนแท้ อันนายเพชรฉลาภนั้นขีเรือเสื่อแล้วคายแดงไป
 นำเรือ ตามเสด็จไปหลังพยุหยาตราตามตำแหน่ง อันเหล่าเกณฑ์
 ฝพายนั้นบ้างก็ให้ร้องพายแท้ไป ฯ

(ตอนนั้นนับขาด ไข่ความในคำให้การชาวกรุงเก่า)

๑ ครั้นต่อมาพระเจ้าอู่ทองพระราชวังให้สร้างวัดชนวัด ๓ พระ
 ราชทานนามว่า วัดอู่ทองพรารามเสร็จแล้ว ให้นิมนต์พระธรรมเจดีย์
 มาเป็นเจ้าอาวาส แล้วทรงบริจาคราชทรัพย์ซ่อมมณฑปพระ
 พุทธบาทที่ชุกโขมลงรักขัดทองชนใหม่ฉลองเสร็จแล้ว เสด็จไป
 นมัสการพระพุทธบาท ครั้นเสด็จกลับพระนครก็เสวยราชสมบัติออก
 ทรงผนวช พระเจ้าอู่ทองพราราษาอยู่ในราชสมบัติได้ ๓ เดือน เมื่อ
 ออกทรงผนวชนั้น วัน ๖ ๗ ๑๒ คำ จุลศักราช ๑๓๐๒ ปี ๗

๒ ข้าราชการทั้งปวงจึงเชิญเจ้าฟ้าเอกทัศขึ้นครองราชสมบัติ
 ก่อนที่เจ้าฟ้าเอกทัศจะขึ้นครองราชสมบัตินั้น เกิดนิมิตอัศจรรย์
 ลมพายุพัดกันมะเคืองซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งพระราชวังหัก ยอด
 มะเคืองที่หักนั้นหันมาทางพระราชมณเฑียร ข้าราชการทั้งปวงเห็น
 อัศจรรย์ดังนั้น ก็นำความขึ้นกราบบังคมทูล เจ้าฟ้าเอกทัศจึง
 วิตถลิ่งว่า นิมิตซึ่งเกิดขึ้นนี้เป็นมงคล พวกเจ้าทั้งหลายจงนำไม้
 มะเคืองนั้นมาทำเป็นแท่นเถิด ข้าราชการทั้งปวงก็ไปดัดพิธีของสรวง
 มีมหรศพลสมโภช แล้วตัดไม้มะเคืองนั้นมาทำเป็นพระแท่น เมื่อ
 สำเร็จแล้วจึงจัดการราชาภิเศก ให้เจ้าฟ้าเอกทัศทรงเครื่องสำหรับ
 กษัตริ์เสร็จแล้วเชิญขึ้นประทับเหนือพระแท่นไม้มะเคือง ครั้นได้ฤกษ์
 แล้วปโรหิตอาจารย์ก็โอมอ่านคาถาไชยมงคล พวกพราหมณ์ก็
 เป่าสังข์ทักษิณาวรรต ชาวประโคมก็ประโคมเครื่องดุริยางคดนตรี

พระอัครมเหษณ์เจ้าเชษฐาธิราชเจ้าสร้อยราชฉัตรประจักษ์พลอยร้อย ๓ ชั้น ซึ่ง
 จาฤกพระนามอ่านถวาย มีใจความว่า อาเปกขศรีสุรเคชบรมราชา
 ธิราชรามธิบดี ศรีวิชัย บั้จ้งมหาจักรวรรดิ สรทยาธิบดี ศรีวิชัย
 ตรีวิชัย สักกรวาฟ้าธิเบนท์ สรีเยนทราธิบดี ทะหะริมาเยนะทะ
 ปอานาธิบดี ศรีวิบูลย์คุณอนันวิจิตรวิจิตรภูวนารถ ตรังคพิพรหม
 เทวา เทพภูมินทรราชิราช รัตนากาศสมมุติวงษ์ องค์เอกาทศรฐ
 วิสุทรโสทรบรมคิโลกนารถ อาทิวไชยสมทรรทโรมันท อนันคคุณ
 วิบูลย์สุนทรธรรมิกราชาเทโชชาติ โลกนารถวิเสสาธิราชชาติพิเศษฐ
 เกชทศพลญาณสมันคมหันตพิชิตมาร วสุวิชัยธิบดีชัยวงษ์ องค์ราม
 ธิบดี ตรีภูวนารถิบั้จโลกเชษฐวิสุทธี มกุฏรัตนโลกเมอาพี
 ศรีประทุมมาสุริยวงษ์ องค์บุ้พพุทธานุกร กังนี้ เสร้จแล้วเชิญชน
 ประภิชฐานไว้ ในพานทองประจักษ์พลอย ๓ ชั้น เสร้จแล้วก็ทูลเกล้า ฯ
 ถวายตามพระราชประเพณี ครั้นแล้วเอนามกรุงทวาราวดีซึ่งจาฤก
 ในพระสุพรรณบั้ตรอ่านถวาย มีใจความว่า กรุงเทพมหานครบรร
 ทวาราวดีศรีอยุธยา มหาคิลกขวรรคินราชธานีบรมมัย แล้ว
 พระราชวงษานวงษ์ข้าราชการทั้งปวงก็ถวายตัวใหม่ทั้งสิ้น เจ้าฟ้า
 เอกทศให้ห่ล่อพระพุทธรูปเท่าพระองค์ แล้วทรงออกพระราชบัญญัติ
 การใช้เครืองซึ่งเครืองทองเครืองวิกต่าง ๆ ทั้งเงินบาทเงินสลึงเงิน
 เฟื้องให้เทียบทรงตามราชประเพณี แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้
 ยกเลิกภาษีอากรต่าง ๆ ในภายใน ๓ ปี แลโปรดให้ปล่อยนักโทษ
 ในเรือนจำ ครั้นพระพุทธรูปเท่าพระองค์สำเร็จแล้ว ก็ทรงขริจาก

พระราชทรัพย์ทำการฉลอง แล้วให้เชิญไปไว้กับพระศรีสรรเพชญ์
ในพระวิหารในพระราชวัง แล้วทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้างพระ
อาราม ๒ พระอาราม พระราชทานนามว่า วัดลมุก ๑ วัด
ครุฑาวาศ ๑ ฯ

(เข้าความฉบับหลวง)

๑ อนึ่งพระองค์เลียบพระสงฆ์เข้าเพน มีเทศนาแลสวดมนต์
แผ่ผลเมตตามิได้ขาดเป็นนิจอิตรว อันเงินการบุญตักเข้ายาตรก็ตัก
ขย้ออิตรว เกณฑ์จันหันนิจอิตรวก็ส่งขย้ออิตรวทุกอารามมิได้ขาด แล
เกณฑ์บุญตักปฏิสังขรณ์วัดวาอารามที่สลักหักพังทุกอารามทั้งปวงทั้งนอก
กรุงแลในกรุง แลเกณฑ์ค่าผ้าไตรจิวรที่ภิกษุสงฆ์อันอิกกะตก แล
มิจวรครำครำก็ถวายมิได้ขาด ทั้งสังเค็ดแลการกฐินทั้งในกรุงนอก
กรุงแลทั้งหัวเมืองก็มีทุกขัย แล้วยังเกณฑ์เทียนพระพรรษาแล
เครื่องบริวารครบครันก็มีได้ขาด เป็นนิจทุกขัย แล้วยังสมโภชพระศรี
สรรเพชญ์แลพระหัวเมืองก็ทุกขัยมิได้ขาด ยังเกณฑ์ค่าโคเกวียน
แลสมโภชพระพุทธรูปทุกขัย อันเงินเหล่านี้ทรงสนสรียะศเสวรับหนึ่ง
เป็นเงินพันหนึ่งกับห้าร้อยชั่ง ยังเข้าเกณฑ์บุญนบหนึ่งเข้าหมื่นหนึ่ง
กับห้าพัน ฯ

๑ ครั้นถึงเดือนแปดขีมาสารวันเพ็ญสิบห้าค่ำนั้น พระองค์
ก็บวชนาคหลวงทั้งภิกษุแลสามเณรรับหนึ่ง สามสิบองค์ข้าง สี่สิบองค์
ข้าง ทุกขัยมิได้ขาด ครั้นมีสุริย์แลจันทร์อิงคาศด พระองค์ทรงแจก

เงินทองเสื้อผ้าสารพัดต่าง ๆ ก็เป็นอันมาก แล้วพระองค์มีรับสั่งให้ตั้งศาลาฉ้อทานทั้งสี่ทิศกรงก็ทักขยมีไต่ซาค ๗

๑ ครั้นถึงเพ็ญเดือนสิบสองพระองค์ให้ทำลูกจันทน์ และเครื่องเข้าทอดกอกไม้ขบเทียบนฉัตรทองทั้งปวงเป็นอันมาก แต่ไปถวายพระทุกอารามนั้นก็มิไต่ซาคย ๗

๑ ครั้นถึงเดือนสี่พระองค์เสด็จไปนมัสการพระพุทธบาท ตั้งเป็นกระบวนพยุหยาตราแห่ไป ครั้นถึงแล้วพระองค์จึงให้มีการสมโภชมีการมหรศรมโหรีหนึ่งทั้งระบำเทพทอง มีละครแลหุ่นสารพัดต่าง ๆ แล้วจึงตั้งรทากอกไม้เพลิง หว่างช่องรทากอกไม้มีโชนหนึ่ง มงครุ์มฉลวาระบำเทพทอง แลหูกคเมนสามค่อไต่ลวครำแพนลวคยบนปลายเสา แล้วพระองค์เลี้ยงพระสงฆ์ห้าร้อยองค์ ฉันทวันเจ็ดวันแล้ว จึงถวายจิวรสักเค็ดแล้ว พระองค์จึงแจกทานแก่อาณาประชาราษฎร์ให้เงินทองเสื้อผ้าสิ่งของครามครัน ให้แก่อาณาราษฎรที่มารับพระราชทานทั้งหญิงทั้งชายก็ชื่นชมยินดี ยอกรอัญชลีเห็นอภิลักขณ์ ถวายพระพรอยู่เซ่งแซ่ แล้วก็พากันดูงานการมหรศรมต่าง ๆ เปรมปรีดิ์ทั้งเด็กผู้ใหญ่ ครั้นเพลาค่ำก็จุดคอกไม้เพลิงรุ่งเรืองโอภาสประหลาดแก่ตา หญิงชายก็พากันมาดูคอกไม้ต่าง ๆ ก็ชื่นเริงบรรเทิงใจ แล้วพระองค์เสด็จขึ้นไปนมัสการพระพุทธบาท เกณฑ์แห่แห่นช้ายชวาเป็นอันคึกคักเป็นหลั่น ๆ กันไป เป็นพระประเทียบทั้งพระองค์แลมเหสีแลพระราชบุตรยุตรีแห่งเป็นที ๆ

ขึ้นไป ครั้นถึงแล้วพระองค์ก็เสด็จพระดำเนินเข้าไปในพระมณฑป
 จึงถวายรูปเทียนทองแลเครื่องบูชาเข้าตอกตอกขลุ่ยผาอันมีกลิ่นต่าง ๆ
 นา ๆ แล้วไ้รยปรายถวายบูชาพร้อมด้วยพระราชบุตรีและพระ
 อรรคมเหษี แลพระสนมกำนัล ก็อธิษฐานสพร่วมพร้อมบังคมนมัสการ
 ครั้นแล้วพระองค์จึงไ้รยปรายเงินทองให้เป็นทาน แล้วก็ทิ้งทาน
 ต้นกล้วยพุดกษัณณะ ๘ ต้น ต้นหนึ่งเป็นเงินสี่ขั่ง ให้ทิ้งทานทั้ง
 เจ็ดวัน แล้วก็เสด็จกลับมายู่ที่พลับพลา ครั้นมีการมหรศพลสมโภช
 แล้ว . เสด็จขึ้นไปนมัสการอยู่ครบเจ็ดวันแล้ว พระองค์ก็เสด็จไป
 ชมธารเกษม เสด็จทรงรดพระที่นั่งโถง อันพระมเหษีแลพระราช
 บุตรีบุตรนั้นทรงรดต่าง ๆ กัน เหล่าพระกำนัลแลพระสนมสาวสรวด์
 ก็ลยาทั้งปวงนั้นก็ขรุดต่าง ๆ กันแล้ว แห่แห่นไปในไพรสณฑ์
 ครั้นถึงจึงเสด็จลงจากราชรถ ก็เสด็จพระดำเนินไปตามลำธารน้ำ
 อันพระสนมกำนัลก็สพร่วมตามเสด็จไปตามธารน้ำ อันเหล่าพระ
 กำนัลนารีก็มีมโนเริงใจ แล้วก็ช้ให้ชมธารแลศิลากรวดทราย อัน
 มีสีแดงแลขาว บ้างก็เป็นดีเขี้ยวคังมรกตอันดี ที่ค้ำนั้นตั้งสี่ขั่งแมลง
 ทับมีสีอื่นต่าง ๆ อันหว่างช่องศิลาในน้ำนั้นมีฉาซาที่ว่ายเวียนแลไขว
 ลอกไปตามช่องศิลาเป็นคู่ ๆ ยิ่งก็ยิ่งเพลินใจ ขนเนนศิวิมภวาเป็นช่อ
 ช้อยลงมาต่าง ๆ บ้างก็เป็นคู่กลีบห้อยย้อยลงมา บ้างก็มีน้ำพุคุดัน
 ไหลมาตามช่องศิลา อันพุดกษาสารที่ขนศิวิมดอกแลออกช้อยมีสี
 ต่าง ๆ งามล้วนตอกแลต้นไม้นั้นก็งามต่าง ๆ นา ๆ อันเชิงเขา

พนมโยง^๑ นั้นมีพลอยเพชรแลทับทิมมรกตแลพลอยนิลต่าง ๆ ล้วน
 พลอยแตก สลาย ค้วย สกายรบกับ ทศกรรฐี^๒ ที่ค้ายลอินนั้นจึงแตกอยู่จน
 เท้า^๓คน เหล่าขกษายกษก็มีต่าง ๆ นา ๆ มีเสียงไฟระเพราะ
 สนั่น เหล่าวานรนั้นก็โลกอยู่ไปมาบนค้ำคยพฤษาลำเนาธาร เหล่า
 พาฬมฤคราชันก็มีต่าง ๆ อินลำเนาป่าแลทำน่านนั้นเป็นท้อไครย
 แก่ฤกษ์สิทธวิทยาจรชาวลัษแล แลภิกษุสงฆ์อินถอรังคี่ แลพระ
 ปริยคิ้ว^๔สนา ก็ไค้อไครยทำความเพียรอยู่นั้นก็มีมาก ครั้นพระ
 องค์ชมท่าธารแลวก็เสด็จกลับพร้อมค้วยมหาคเล็กแลขอเฝ้า ทั้งเหล่า
 จิตรุงคโยจาเสนามาตยาแห่แหนเสด็จกลับเข้าสู่กรุงพระนคร แลว่า
 ราชการงานกรงตามเยี่ยงอย่างแต่ก่อนมา^๕ ครั้นถึงสามยามเศษ
 ที่สียท่อมแล้วประชมกัน . บ้วนพระโอบยสุตรงพระภักตร์แลวก็เสด็จ
 เข้านั่งพระธรรม วิชาข้างพระปริยคี่แลคินถอร^๖ ครั้นเพล
 รุ่งเช้าเสด็จเข้านมัสการบูชาพระ แล้วยถวายรูปเทียนแลเข้าตอก
 คอกไม้ ครั้นนมัสการพระแล้ว เวลาโมงหนึ่งเสด็จออกห้อง
 พระโรง เหล่าก้านลนาริ (ขันที) ตามเสด็จไปพร้อมวัง เหล่า

๑ เขาพนมโยงอยู่ชายทุ่งในแขวงสระบุรี ข้างใต้หมู่เขา
 พระฉาย ไม่ใช่ที่หมู่เขาพระพทธยาท ความเห็นจะหมายว่าเสด็จ
 พระบาทแล้ว เสด็จเขาพนมโยงในทางที่จะเสด็จพระฉาย

๒ ความต่อนักกล่าวค้วยพระราชนูถิจ

เสนามนตรีแลราชบัณฑิตยทั้งปวง ก็ถวายบังคมแล้วอ่านเรื่องราว
 ความกราบทูลฉลอง แล้วพระองค์จึงตรัสตราสินว่าราชการการทรง
 ตามผิดแลชอย ความกฎพระโอบการเยี่ยงอย่างมาแต่ก่อน ครั้น
 แลวกเสด็จเข้ามาเรียกเครื่องพระสุพรรณภาชน์เข้าใส่ที่เสวย พริ้ง
 พร้อมแวตล้อมไปถวายพระก้านฉัตรเสวย ครั้นสรรพเสด็จก็
 เสด็จทรงกรมบริกรรม ครั้นแลวกก็เข้าที่ประอมกลางวัน พร้อมด้วย
 นางนารีนั่งอยู่งานพิทิว บ้างอยู่งานนวด ครั้นประอมคืนแล้วทรง
 เขียนพระอักษรเกณฑ์ขุญ ครั้นเพลาย่ำสามโมงเศษเข้าทรง พร้อม
 ด้วยนางสนมก้านฉัตรอันเกณฑ์เข้าเสวย แลนางเกณฑ์ถวายผ้าชุบสัง
 แลถวายพระภษาผ้าระกัมพล แลนางถวายเครื่องพระสุคนธรรค์ต่าง ๆ
 ครั้นเข้าทรงแล้วเสด็จเข้าที่เสวยเพลาย่ำเย็น พร้อมด้วยนางพนักงาน
 เสาที่เสวย บ้างก็นั่งอยู่งานโอบพิทิวอยู่ตามทีความพนักงาน ครั้น
 เวลายามเศษแล้ว ทรงฟังนายเวรมหาคเล็กอ่านตรวราชชอมมหาค
 เล็กนอนเวร แลนางก้านฉัตรทำตามโหรบ้างก็ขับรำทำเพลง
 เกณฑ์นางขำเรือ แลวกก็เข้าที่ประอม อันราชกิจนี้ตามประเพณี
 กษัตริย์ได้ชากัน ฯ

๑ ครั้นอยู่มาพระยารายาผู้เป็นเจ้าเมืองไทร ได้ช้างเผือก
 ตัวหนึ่งเขาเข้ามาถวายไต่ผ้าลของอุลพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรม
 เอกที่ศรราชอันเป็นใหญ่ พระองค์ก็รักพระไทย ก็ปูนบำเหน็จรางวัล
 เงินทองผ้าผ่อนแพรพรรณแลเครื่องอุปโภคบริโภคคนานา ประทานให้
 แก่พระยารายาเจ้าเมืองไทร แลพระองค์ให้นำตามทีชอยรม

ฉันทันต์ มหันตพณฺม มงกุฎกฤษณฺร ยังมีเนยมตัวหนึ่งมาเข้าพระเนยค
 ในกรง พระองค์เสด็จไปจับไก่แล้วพระองค์ยืนค้ำ จึงให้ช้อบรมคชา
 แล้วมีนายสำเภาพ่อค้า ช้ออลังคยุนี้ เอาสิ่งโตตัวหนึ่งมาถวาย กับนก
 กระจอกเทศตัวหนึ่ง แก่พระบรมเชกทัศราชาอินเป็นใหญ่ พระองค์
 ก็ให้ประทานรางวัลเงินทองสิ่งของต่าง ๆ แก่ช้อลังคยุนี้อันมีน้ำใจสามิ
 ภาทิกิ อันพระญาติวงษาแลเสนาอำมาตย์ทั้งปวงก็อยู่เย็นเป็นสุขทก
 วาคร ทั้งเศรษฐีคหบดีแลพ่อค้าพานิชมาต่างประเทศช้อง่ายชายค
 ทั้งสำเภาแขกแลฝรั่งอังกฤชเงินจามอะรมันนี้ แลสรีคพ่อค้ามาขาย
 จอกสำเภาเรียงรายอยู่หน้าท่านั้นเป็นอันมากมายหนักหนา ทั้งอาณา
 ประชากรามูรทั้งปวงก็เกษมสุขทั้งกรุงศรีอยุธยา ฯ

๑ ครั้นถึงขมเมยจัตวาศกเข้า ยังมีมอญใหม่มีนคิคร้าย
 เป็นขยด มีนคิมพวกกันเข้าแล้วก็ยกมาทางเขานางยวชแดนเมืองนคร
 นายก แล้วมีนคียานเล็กยานน้อยแดนเมืองนครนายก ครั้นพระองค์
 แจงเหตุจึงมีพระโองการให้พระยาเพชรบุรี แลพระยากาญจนบุรี
 ยกทัพไปทางคองพระยาไฟ ก็รบกันกับมอญใหม่ที่ทุ่งพิหารแดง เหล่า
 มอญใหม่นั้นล้มตายหนีไปสิ้น อันพระยาเพชรบุรีแลพระยากาญจนบุรี
 นั้น ครั้นปราบมอญแล้วกลับเข้ามาสู่กรุง จึงเข้าไปเฝ้าถวายบังคมทูล
 ถูลอง พระองค์ก็ประทานรางวัลทั้งสองเสนา ให้ทั้งเงินทองเสื้อผ้า
 แพรพรรณครุขรัน อันเหล่าทหารเกณฑ์อาสาไปรบนั้น พระองค์
 ก็ประทานรางวัลให้ทั่วหน้า บ้างก็ไต่เลือนทชนไปต่าง ๆ ตามตม
 ความชอบ ฯ

๖ แล้วพระองค์เสด็จขึ้นไปนมัสการขลุ่ยแล (พระเจ้ายี่สิบเก้า)
พนมโยง จึงมีพระโองการตรัสแก่เสนาบดีผู้ใหญ่ ให้กะเกณฑ์
เป็นกระบวนทัพช้าง จะโพนช้างขึ้นไปนมัสการพระขลุ่ย เสนาผู้ใหญ่
รับพระโองการแล้ว จึงไปกะเกณฑ์ให้ขาดหมายไปแก่พระกำแหง
แลพระยาราชนางเมือง ให้เรียกช้างมาให้จัดแวงตามกระบวนทัพช้าง
ให้ครบครัน แล้วจึงกะเกณฑ์ผู้คนแลทหารเป็นอันมาก ฯ

๗ อันช้างพระที่นั่งเอกแต่บรรดามีชื่อ คือเจ้าพระยาไชยา
นภาพ ปรายไทรจักร ศรีไชยศักดิ์ จักรมहिมา มงคลจักรพาฬ
วิมานจักรพรรดิ สวัสดิ์พิไชย ไทรภพนาศ แก้วจักรรัตน มัชฌิมเทศ
กฤษณาราช บวรนาเคนทร์ เหล่าช้างพระที่นั่งเอกสิบสองช้างนี้
ผูกเครื่องทองประดับแว่นแก้ว มีภูห้อยหน้าแลข้างทอง ฝ้ายปักหลัง
กรองเชิงประดับสีเท้าแลทองรังงา บ้างก็คลุมข่ายทอง บ้างผูกเครื่อง
กำมะหยี่ขลุ่ยทองขวางดาวทองต่าง ๆ แลภูห้อยข่ายทองปักหน้าฝ้าย
ปักหลังแลเครื่องต่าง ๆ กันตามทาทางเป็นชั้นเป็นหลั่น ๆ กันมาช่วยขว
ตามที แล้วจึงถึงช้างตั้งช้างกันระวางนอกระวางในซ้ายขวาน่าหลัง
แลสารเพ็ญน้อยใหญ่ตามมีชื่อ เหล่าที่นั่งรองคือ ทศทินพิไชย
ไชยราพท โจมจักรพาฬ พิमानไชย คเสนทรรัตน สวัสดิ์กฤษณ
รณนาเคนทร์ กเรนทรฤทธิ ศรีอาทิตย์ พิศณุจักร สรรเสงสาร
ขานชมพู่ ธรรมวิชัย ฤทธิรามวิไชย ชลเทศอุไทย ไชยเทศอุทิศ
พลกฤษณประคักกิ พลภักษ์ประเสวี สุรวาสสังหระ ศรีราช
สังหาร พรหมพาหะ พรหมพาหน พรหมคณ พรหมเคช พิศณุศักดิ์

พิศณุสิทธิ พิศณุฤทธิ พิศณุราช มโนนฤมิตร วิจิตรเจษฎา อันที่นั่ง
 รองเหล่านีสามสืบสองข้าง ผูกที่นั่งปราสาทแลที่นั่งกระโจม แลที่นั่ง
 พศกาล ย่างก็ผูกพระที่นั่งเช่น แลที่นั่งโถง ผูกพระที่นั่งต่าง ๆ เป็น
 อันมากแล้ว จึงถึงระวางสารเพ็ชร์ชัชชวามช็อคอิ พลายพิไชย
 นาเคนทร์ คเสนทรมหิมา รัตนากุญชร ขวรไอยรา คเสนทหัตถ์กิน
 กรินทราชา มังคลารัตนาศน์ ราชไกรสร สกลโกลา มหาคชสาร
 สังหารคชสีห์ มณีจักรพาฬ สวัสดิคคเสนทร์ กเรนทรราชา ขวรวายุ
 กุล สุนทรเทศ โจมไตรภพ ขยไตรจักร ภูธรจำนง ขวรยงกัไอยรา
 ฎาประคักก็ รักษ์ธานี ฤทธิไกรสร กำจรจักรพาฬ กฤษณจักร
 ตรีสุรนาถ คุญชรไชย ไกรสรเทศ ขำรงภูบาล สารภูธร พรหมกฤษณ
 พรหมสรวรค์ พรหมพวรรณ พรหมภักตร์ พิศณุรักษ์ พิศณุรงค์
 พิศณุพงษ์ พิศณูปาน มโนเรศจำนง ทรงสุริยาภษัทร สรรพประสิทธิ์
 ฤทธิประไลย พลฤทธิชำนาญ พลฤทธิชำนาญ มาวรประไลย
 ไฟท์กัลป์ เรืองฤทธิกำจร ขวรธานี สงคเสนทร ชะนะจำยัง
 โลรัตนาศ ชาติคช สุริยาภษัทร ชมพลัตถ์ อันข้างมชอเหล่าน
 ทำสืบสี่ข้างด้วยกัน เป็นเกณฑ์ข้างระวางเพ็ชร์ มีวาทองข้าง
 สัปรคัมของข้าง ย่างก็ใส่เช่นแลแพนหางนกยูง มีธงหลังข้าง
 แลสาตราอาวุธตามตำแหน่ง มีหมอลดความญแต่งตั้งตัวเครื่องโพน
 ประกวดกันต่าง ๆ ตามที่ตามตำแหน่ง แห่แห่นไปชัชชวามชอหลังเป็น
 อันมาก แล้วจึงถึงทัพหลังพระที่นั่งรอง เกณฑ์เหล่าข้างฝั่งผูก
 พระที่นั่ง เกณฑ์มชอคิอระวางใหญ่ชัชชวามชอเหล่านคิอ เทพลีลา

เทพลิลาศ หงษ์ลิลาศ หงษาลิลาศ สุริยรางซาง สุรางควาเชนทร์
 สมบัติไอสุรย์ สมบูรณ์ไอสุวรรณย์ อนงค์ศรีสุวรรณค์ อนันตศรีสวัสดิ
 อนิลบรรยงก์ อนงคบรรยง์ อนันตสรเศก อเนกสุรศักดิ์ อนันตไกร
 กรุง อคงไกรเกริก พิจิตรไพศล พิมลจินดา พิมลศรีสถาน
 พิมานศรีสถิตย์ พิพิธสมบัติ พิพัฒน์สมบูรณ์ พิสุธสมภาร พิศาล
 สมภูล อันข้างฝั่งพระที่นั่งเอกมชอยสืบสองข้างเหล่านี้ ผูกพระที่นั่ง
 กุญทองประคัมบัง พระที่นั่งกุญทองทบบัง ที่นั่งกุญลายรดน้ำข้าง
 หลังคากุญนั้นต่าง ๆ แล้วให้ไปข้างซ้ายข้างขวา แล้วจึงถึงที่นั่งทรง
 ที่นั่งรองระวางเพ็ญว เกณฑ์ข้างฝั่งมชอยคอก อนงคเคจร ขวรวาเชนทร์
 เหมบรรยงก์ อนงควางซาง พิพัฒน์โกสมภัก กรรพมขยษา มณ
 รัตน์มาลา ขยษาสวรรค์ ทิศาบรรยงก์ อนงคนารี วิศาลอัยศร
 กิณรัชภี ราชสุรางค์ สรรพางค์พิมล สกลโกสมภัก กรรพมรัศมี
 เทพประพา เทพประศร คเชนทรลำอาง ราชางพิมล อันที่นั่งรอง
 ข้างฝั่งซ้ายแยกข้างเหล่านี้ ผูกกุญทองข้างสืบรัศมีของข้างต่าง ๆ กัน

๑ ครั้นกะเกณฑ์แล้ว อรรคมหาเสนาผู้ใหญ่จึงเข้ามากราบ
 ทูลฉลอง ฝ่ายสมเด็จพระเอกทัศราชา จึงแต่งองค์ทรงพระภษา
 พระมาลาข่าเป็นเครื่องโพน แล้วเสด็จทรงคชสารที่นั่งเอกอนมชอย คอ
 เจ้าพระยาไชยานภาพ อันประคัมประกาศ้วยเครื่องฝรั่งเศส กำมะ
 หยแคงยกทองขวางมัญห้อยหน้า ผ้าปกหลังแลซ้ายทองกองเชิงประคัม
 สีเท้าแลทองรั้งา แล้วทรงพระแสงอังกศขของนาควาชประคัม
 แล้วนายทรงบาศเป็นความญ่นั่งท้าย พระที่นั่งประนมมือไปตามที่ตาม

คำแห่ง แล้วบรรดามุขเสนาอำมาตย์ทั้งนั้น แต่งตัวเครื่องโขน
 ตามที่ตามทางตามตำแหน่ง จึงชนช้างตั้งข้างกันซ้ายขวาน่าหลัง
 เกณฑ์เหล่าช้างระวางนอกระวางใน ห้อมล้อมข้างพระที่นั่งไปตาม
 กระบวนแห่ทั้งข้างพลายข้างพัง เป็นช้าง ๓๐๕๐ ตัวด้วยกัน พระกำแพง
 พระยาราชาวงเมือง ได้คัดเลือกตรวจตราว่ากล่าวเหล่าช้างทั้งสิ้น พระราช
 บุตรบุตรี พระอรรคมเหษี ทรงช้างพระที่นั่งพิงกษทองประทีบกระจก
 เหล่าพระสนมกำนัลทั้งปวงนั้นข้างกษทองข้าง กษลายรคน้ำข้าง
 ข้างก็ชนชนสี่ประทักษิณข้าง บรรดาพระสนมกำนัลทั้งปวงนั้นข้างพิงตาม
 เสด็จไปเป็นอันมาก พร้อมด้วยจตุรงค์เสนามุขอำมาตย์ ราษฎรทั้งปวง
 แห่แห่นไปซ้ายขวาน่าหลังสะพรั่งพร้อม ก็เสด็จไป มีที่ประทับร้อน
 แลที่ประทับแรมไพร เสด็จไปถึงเขายถวิ ที่พลับพลาใหญ่แล้ว
 พระองค์เสด็จขึ้นไปนมัสการพระ พร้อมด้วยเสนาบดีแลมหาดเล็ก
 ทั้งองค์อรรคมเหษี ทั้งพระราชบุตรบุตรี แลพระสนมกำนัลในนาร
 สพิริยพร้อมเป็นอันมาก แล้วพระองค์ก็เสด็จอยู่ที่ลานพระ จึงตั้ง
 เครื่องบูชาหมันหอมดอกไม้ อุบเทียชวาตามถวายมากมาย
 หนักหนา พระองค์ก็ทำสักการบูชาไปรอบปรายเข้าตอกดอกไม้ถวาย
 แล้วจึงทำมโหรีบายพาทย์อยู่ครั้นคราง แล้วพระองค์ก็ประทานรางวัล
 แก่เหล่ามโหรีเป็นอันมาก แล้วก็ปรายเงินให้แก่อาณาราษฎร์ แล้ว
 จึงเลี้ยงพระสงฆ์เจ้าศรাত্রี ถวายไทยทานสิ่งของครบครัน แล้วให้เล่น

การมหรศัพเจ้าคราตรี ครั้นแล้วก็เสด็จกลับเข้ายังกรุงไกรเข้าในพระ
ราชฐาน พระองค์ก็ปรินิบัติตามราชประเพณีเยี่ยงอย่างมาแต่ยวราช ๗

๑ ครั้นถึงเพ็ญเดือนสิบเอ็ดออกพระวรวงษา พระองค์เสด็จ
ทรงประทับเสด็จขยับบนเรือขนาน แล้วถวายรูปเทียนตอกไม้แลกระทง
กระชายตามเทียนแลเรือต่าง ๆ เป็นอันมาก แล้วพระองค์อุทิศ
ถวายพระพุทธรูปในนันทานที แล้วก็ลอบกระทงอุทิศส่งไปเป็นอันมาก
เต็มไปทั้งแม่น้ำ แล้วจุกตอกไม้เพลิงที่ริมคางต่าง ๆ เป็นอันมาก ๗

๑ อนึ่งข้อพิรุธาสุขมาก เอาเรือที่นั่งกิ่งสองลำ พระองค์
ลำหนึ่ง พระมเหสีลำหนึ่ง ออกพายแข่งกัน แล้วบรรดาเรือขุนนาง
ตามชั้นศักดิ์ก็ มีเครื่องอุปโภคต่าง ๆ ตามที่ตามตำแหน่ง แล้ว
ก็ออกพายแข่งกัน ครั้นวันสิบสี่ค่ำสิบห้าค่ำ แลแรมค่ำหนึ่ง เพลา
ค่ำแล้วทรงพระบัญชาชาว ทรงพระมหารามกภูถึงवालอารณทำด้วย
เงิน แล้วเสด็จทรงเรือพระที่นั่งกิ่งโถง เสด็จขึ้นไปบนเคียงลาแล้ว
จึงเรือนำเรือตามนั้นตามเทียนตลอลำ พายแห่ไปรอบกรุง แล้ว
เลียงขนมเบื้องแผ่นใหญ่คอกหนึ่ง แล้วเสด็จลงเรือที่นั่งทรงผ้ากฐิน
พร้อมฝายนำฝายในเสด็จทรงพาย แลเรือนำเรือตามทั้งปวงนั้นใส่
โคมสันทุกลำ พายแห่ไปถวายราชาคณะอารามหลวง ทั้งนอก
กรุงแลในกรุงทั้งยกทั้งเรือซึ่งอยู่แขวงเหนือแขวงใต้ หัวเมืองเอก
แลเมืองโทนั้น แต่องค์พระกฐินแลใคร่จิวแลเครื่องอุปัชฌาย์ ส่ง
ให้ไปกับเจ้าเมือง แลผู้รั้งกรมการ แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งตามธรรมเนียม

นิยมสองวัดข้าง สามวัดข้าง ห้าวัดข้าง เปนกฐินหลวงเย็บเสีจ
ร้อยเศษ แล้วพระองค์ก็เสด็จเข้าไปในพระราชวัง ฯ

๑ ครั้นอยู่เย็นเป็นสุขช้านานมา พระองค์จึงเสด็จขึ้นไป
ลพบุรี เปนกระบวนพยุหยาตราเรือ เสนาจึงกระเกณฑ์เรือที่นั่งแล
เรือครบกวัน ครั้นแล้วพระองค์ก็เสด็จลงเรือพระที่นั่งทองชวานพ้า
แลพร้อมด้วยมุขอำมาตย์ราชเสนาทั้งปวงเป็นอันมาก เหล่าเสนา
มนตรีแลมหาดเล็กทั้งปวงนั้นถือเครื่องราชูปโภค แลเกณฑ์ถือ
พระแสงต่าง ๆ ครบครันกันเป็นอันมาก บ้างก็ลงเรือที่นั่งทรง
บังก็มาลงที่นั่งรอง บ้างก็มาลงเรือคั้งเรือกันนั้นเป็นอันมาก แล้ว
ก็พายแห่แห่นไปเป็นขบวนขากันเป็นคู่ ๆ อันเหล่าเรือแห่นำแลเรือนำ
เรือรองนั้นห้อมล้อมแห่แห่นไปเป็นอันมาก ประทับวันแรมไปจน
ถึงลพบุรี ครั้นถึงแล้วพระองค์เสด็จเข้าไปในพระราชวังลพบุรี อัน
ชื่อกุสุมมหาปราสาท อันมีพระที่นั่งเรียกว่าจันทรพิศาล พระองค์
เสด็จชมสวนซ้ายขวา แลสวนแก้วอันมีพรรณดอกโกสุภย์ปทุมะ
ปทุมมาแลอุบลงกลอันมีสีต่าง ๆ แลกลิ้นนั้นก็ต่างกัน ที่ใน
สระแก้วอันมีพรรณมีฉากี่งามต่าง ๆ พรรณดอกไม้ก็มีต่าง ๆ มีกลิ่น
นั้นก็ต่างกัน พระองค์ก็เสด็จประพาศชมสวนทั้งซ้ายขวา พร้อม
ด้วยพระอรรคมเหษี แลพระราชขัตติยตรี แลกำนันลาวีเป็นอันมาก
ครั้นชมแล้วก็เสด็จไปชมมณฑลยศศรี พระองค์ทรงม้าพระที่นั่งเอก
อันชื่อพระยาอาษาไนยไชยชาติราชพาหนะ ผูกเครื่องเขาะแลอาน
แลเครื่องทั้งปวง อันประดับประดาด้วยมทานาวรัตน์อันงามประเสริฐ
อันเหล่าเสนามหาดแลขอเฝ้าทั้งปวงนั้น บ้างก็ถือเครื่องราชูปโภค

แลดูพระแสงต่าง ๆ แลวกี่ขีมาห้อมล้อมตามเสด็จสพริบพร้อมเป็น
 อันมาก อันพระมเหสีแลพระราชบุตรยุครันนั้นก็ทรงพระวอพระทัยของ
 บ้าง พระวอของบ้าง อันพระสนมแลกำนันตั้งปวงนั้น ก็ชั่วอัส
 สักลาต่าง ๆ ตามเสด็จไปเป็นพระประเทียบไพร ข้างในนั้นก็แท้
 แหนไปพร้อมด้วยวิปลโยอาเป็นอันมาก ครั้นถึงพร้อมด้วยพระราช
 บุตรบุตรพระสนมวันนั้น ก็ช้ชมปลาในทะเลชขครแล้ว พระองค์
 เสด็จพระดำเนินไปตามขอบสระชมพฤษยาสารตระการต่าง ๆ บ้างมีผล
 แลดอกออกช้อมีสีต่าง ๆ มีกลิ่นหอมต่าง ๆ ลางนางนารีก็เค็ดพุ่ม
 พวงทองคอกมาลามาแซมเกล้าแล้ว ก็พากันชื่นเริงขรรเทิงใจไปสิ้น
 แล้วพระองค์ก็เสด็จไปธารทองแดง ประทับร้อนอยู่ที่พลับพลาใต้ร่ม
 ไม้ร่มคอก ให้ไซ่ท่อน้ำในสระออกมากตามท่อธารทองแดงอันเย็น
 สอาดสอาด อันเหล่ามหาดเล็กแลเสนาบดีตั้งปวงนั้น พระองค์
 สั่งให้ลงเล่นน้ำแล้วสาวพวนพนนกนทในน้ำ ที่สาวขึ้นไปได้ พระ
 องค์ประธานรางวัล ที่สาวขึ้นไปได้แล้วก็หลุกมิอลอยน้ำลงมา ก็
 พากันสรวลขอองไปทั้งในธารน้ำ ทั้งพระองค์แลเสนาอำมาตย์ตั้ง
 ปวงพากันชื่นเริงไปทั้งสิ้น ครั้นแล้วก็เสด็จกลับเข้าสู่พระราชวัง ฯ

๑ ครั้นอยู่มาจุลศักราชได้ ๑๑๒๕ ปีมะแมเชษฐศก จึง
 มีกัมมะลอบชากุทองชา เจ้าเมืองทวายเข้ามาถวายตัวเป็นข้า เข้า
 มาพึ่งอยู่ที่ฝ่าพระบาทในฉันทุเสมากรุงใหญ่ พระองค์ก็ทรงพระ
 เมตตาแก่สัตว์จึงรับไว้ในกรุงศรีอยุธยา อันพระบรมเชกที่คั้นพระ
 องค์มาได้ครองพิพัตน์กรุงศรี ในเมื่อเวลานาที่เมือกาลกลัดจะถึง

พระนคร จึงเกิดวิบัตินานาเพราะกรรมเวรวิบัติทั้งชายุค
พระศาสนาแลพระนครจักสิ้นสุกสดาวรจึงเป็นไป ก็พอพระมาได้ครอง
ภาวาในเมื่อจะสิ้นชตากรุงไกร ก็มาวิบัติให้เป็นไป จึงเกิดเหตุ
เภทโภยยัคนี้ แต่พระมหินทรราชามาจนยัคนี้ นี้ได้ถึงสองร้อย
ยัคมา ทั้งโภชนาอาหารก็บริบูรณ์ มีความสนุกสหายมาจนยัคนี้
อันการฝึกฝนองค์สงครามทั้งปวงนั้นเสื่อมไป ทั้งผู้ก็เชื่องในแล
อาณาราชฎาทรงมีแต่จะเล่นเพลิกเพลินไปด้วยการ เล่น เป็นสุขสนุก
สหายไม่มีทุกข์สิ่งหนึ่งสิ่งใด มีแต่การจะเล่นนานา ทั้งสมณะ
ชีพรหมณ์เป็นสุข บ้างก็มาสรรเสริญพระคุณที่พระองค์มีพระกรุณา
กับสัตว์ทั้งปวง บ้างก็ยกยอชโลสรรเสริญพระคุณแล้วกราบกราน
บ้างก็เสพย์สุราแลยาเมาต่าง ๆ สวรรค์จะสนุกทุกสิ่งอัน ฝ่าย
พระองค์ก็ทรงพระกรุณาภิอาณาราชฎาทรงปวง แต่เมตตาไปทั่ว
สวรรคตสัตว์ทั้งปวง มีแต่สนุกสหายทุกราตรี เป็นนิรันดรมิได้ขาด ฯ

๑ ครั้นเมื่อศักราชได้ ๓๓๒๐ ปีออกจกคก พม่ายกทัพมา
ทางเชียงใหม่ทางหนึ่ง ทางทวายทางหนึ่ง เสนาที่เป็นแม่ทัพใหญ่
ยกมาข้างทางเชียงใหม่คุ้มพลทหารอาสาเป็นสองหมื่น อัน
นายทัพข้างเชียงใหม่ชื่อกระแวงแวงจขอเป็นสักแก ที่เป็นนายทัพ
นั้นชื่อชอกองจอสู ทักพิรายนี่เป็นอันมาก อันทัพข้างทวายนี่
ก็คุ้มพลอาสาเป็นอันมาก ซ่อมทานรทาเป็นแม่ทัพใหญ่ สัก
แก่นั้นชื่อสีระธรรมวัต ที่เป็นนายทัพรายนั้นชื่ออย่าง อันทัพรายนั้น
หลายทัพ แต่ล้วนคนเกณฑ์อาสาที่มานั้นเป็นคนสี่หมื่น ยกมา

ทางบกทางเรือเป็นอันมาก แม้ทัพข้างทวายนั้นจึงให้หนังสือมากับ
 นายค่านข้างมฤท ครั้นนายค่านแจ้งเหตุแล้ว จึงเอาความเข้ามา
 แจ้งแก่เจ้าเมืองมฤท ในเรื่องราวหนังสือนั้นว่า กรุงไทยมิได้อยู่
 ในธรรม ทำให้ ผิกยวณแต่ก่อนมา อันว่าตัวเจ้าเมืองทวายอัน
 ชื่อว่าทองชากำมะลอชานนั้นเป็นข้าข้างเมืองบวรรัตนอังวะ ทัพทวาย
 มาดวยตัวเป็นข้าข้างเมืองอยุธยาเห็นต้องตำราอยู่แล้วฤฯ ไม่
 สบายสักให้รู้ว่าข้าคนใคร รัยไว้ให้ผิกประเพณี อันทวายนี้เป็นแต่
 เมืองน้อย จักพลอยเอาเมืองอยุธยากรุงศรีมาต่อทานด้วยทหาร
 เราในครั้งนี้ ใครก็จะไต่เห็นกัน อันทัพใหญ่ฝ่ายข้างพม่าก็ยกเข้า
 มาในแดน ฝ่ายเจ้าเมืองมฤทนั้นรู้แจ้งเหตุแล้ว ก็ให้ม้าเร็วเร่ง
 รัยเข้ามา แจ้งความแก่มหาเสนาบดีผู้ใหญ่ ส่วนมหาเสนาบดีผู้
 ใหญ่แจ้งเหตุแล้ว จึงเอาไปกราบทูลฉลองกับพระเจ้าอยู่หัวเอกทัศ
 ราชา ฝ่ายเจ้าเมืองระแหงนั้นก็เอาหนังสือมากกราบทูลกับฉลองของธิดา
 พระบาท พระองค์ครั้นทราบดังนั้นแล้ว จึงมีพระโองการให้หา
 เสนาบดีผู้ใหญ่ ให้เร่งกระเกณฑ์ผู้คนแม่ทัพแม่กอง อันเหล่าชน
 นางผู้ใหญ่จึงเข้ากราบทูลขออาสาที่จะรบพม่าฉลอง พระเดชพระคุณที่มี
 มาเป็นอันมาก คือ พระยานครราชสีมา พระยาเทโวชาติอำมาตย
 นุชิต พระยาพิพัฒน์โกษา พระยายมราชอภัยคีรีโลกทัณชาธร
 พระยาราชภักดี พระยาราชรองเมือง พระกำแพง พระศรีสระเกษ
 หลวงทรงพล หลวงเทพราชา ชุมนางสิบสองคนนักกับเหล่าทหารทั้ง
 ปวงเป็นอันมาก เข้าไปทูลขออาสาที่จะออกรบพม่าฉลองพระเดช

พระคุณ พระองค์จึงประทานข้าเห็นจรวงวัลเงินทองเสื่อผ้า แลสิ่ง
 ของเครื่องแต่งตัวตามตำแหน่งให้ครบตัวกันทั้งสิ้น แล้วประทานข้อ
 เสียงเลือนที่เลือนทางตามตำแหน่งแม่ทัพแม่กอง บวรคทาทหาร
 อาสาณัฏฐ์ประทานครบตัวกันทั้งไพร่แลนาย แลจึงพระจันทร์ราชา
 พระแพทยพงษา พระอน พระอำมาตย์ ขุนศรีศกษกรรรม หม่นพพรหม
 หมนวาสูเทพ หอกันเจ๊กคน อินขุนนางสิบสี่คนนั ทัพทนต์คมพล
 พันหนึ่ง ทั้งสิบสี่ทัพเป็นคนหมั้นหนงกับสัพพันด้วยกัน แลจึงให้
 พระยานครศรีธรรมราชเป็นแม่ทัพยกไป ตั้งอยู่มฤตตะนาว แล
 จึงเกณฑ์คนแลทหารเพิ่มขนอก จึงให้เหล่าขุนนางแลมหาคเล็ก
 คือ พระยาธรรมมา จมนสารเพชภักดี จมนศรีเสาวรภักย์ จมนไวยวร
 นารถ จมนเสมอไจราช จำเรศ จำรง จำยง จำยวด นายกวค
 นายขัน นายจันมีช้อ ขุนนางสิบสองนัเกณฑ์ให้เป็นนายทัพสิบสอง
 ทัพ ทัพทนต์คนพันหนึ่ง ทั้งสิบสองทัพนั้นเป็นคนหมั้นกับสองพัน
 ทั้งยกบริวารแลเกยกกาย ทั้งยกชายแลยกขวา ทั้งเสื่อผ้าแลแมว
 เขา ทั้งทัพหนนแลทัพรอง ทั้งทัพหน้าแลทัพหลัง ทั้งช้างม้าผู้
 คนแลทหารอันถือศาสตราอาวุธหอกดาบ แลบันนอยบันใหญ่่นกสัพ
 คายศค แลเขนงเต้าชระนวนครบตัวกันทั้งสิ้นแล้ว จึงให้พระยา
 มหาเสนาเป็นแม่ทัพยกไปตั้งอยู่ยงนครสวรรค์ แลจึงเกณฑ์ขุน
 นางแลทหารอันมีช้อขนอกคือ สันท เสน่หี่ เล่ห์อาวู สัจจิกา ไชย
 ชวรรค พลพาย พลพัน อันทหารมีช้อเจ๊กคนนัเกณฑ์ให้เป็นนายทัพ
 มีทัพข้างแลทัพม้า ทหารโยธาดืออาวูครบตัวกันทั้งสิ้นแล้ว จึง

มีทัพส่งลำเลียงเป็นอันมากแล้ว จึงเกณฑ์พระยาปลาโหมเป็นแม่
 ทัพ ยกไปตั้งรับอยู่ที่ทางท่ากระดานแล้ว จึงตั้งทัพรายไว้ตามทาง
 ชิงตั้งรับไว้ทุกตำบล ทัพหนึ่งคนสามารถรบอย่าง ห้าวอย่าง
 พันหนึ่งข้าง จึงรุกช่องทุกตำบลหนทาง แล้วจึงเกณฑ์ทหารอัน
 มีชื่ออีกสิบห้าคนคือ ขุนทิพไธสง ขุนกุมารประสิทธิ์ ขุนกุมารแพทย์
 ขุนสุเมธุมาศ ขุนวิเศษ ขุนพิศก ขุนองค์ ขุนพิศ ขุนโค ขุนเทพ
 สมย์ค ขุนทิพสมย์ค ขุนวิสูตร ขุนอารกานัน ขุนนรา ขุนรินทร์
 อักถาวทหารสิบห้าคนนี้ คุมคนทัพหนึ่งคนพันหนึ่ง ตั้งเป็นทัพ
 สิบห้าทัพ เป็นพลรบหมื่นหนึ่งกับห้าพันด้วยกัน มีทัพข้างทัพ
 ม้าแลบน้อยย่นใหญ่ แลสาคราอาวอครบตัวกันเป็นอันมากแล้ว
 จึงให้พระยาจักรีเป็นแม่ทัพ ยกไปตั้งรับอยู่ที่เมืองราชบุรี แล้ว
 จึงเกณฑ์เพิ่มพลรบแลทหาร แลขุนนางอันมีชื่อชื่อนอกคือ มหา
 เทพ มหามนตรี ราชรินทร์ อินทรเคชะ หลวงราชรักษา หลวง
 เดกิง หลวงรักษาสมย์ค หลวงสุนทร หลวงฤไทย หลวงราโช
 เวียงคำ แสนกล้า แสนหาญ แสนท้าว นายทัพสิบห้าคนนี้ คุมคน
 ทัพพลรบพันหนึ่ง สิบห้าทัพเป็นคนหมื่นหนึ่งกับห้าพัน จึงให้พระ
 ยามหาอำมาตย์เป็นแม่ทัพ ยกไปตั้งรับไว้ที่เมืองไชยนาท ฝ่าย
 ข้างกรุงจึงจัดแจงแต่งบ้านเมืองแลค่ายคูประตูหอรบมั่นคงทั้งนอกเมือง
 แลในเมือง จึงให้ขุนน้ำที่แลเชิงเก็น ทหารขุนรักษาน้ำที่มสาครว
 อาวอครบตัวกัน แล้วจึงเอาย่นใหญ่ขึ้นรุกช่องเสมาไว้ตั้งรอกกรุง
 เหล่าทหารรักษาช่องเสมาอันหนึ่งมีคนรักษายู่สิบคนทั้งกลางวันกลาง

คน แล้วเชิญเทวดา คือ พระเสธเมียง ทรงเมือง ทั้งเทวดารักษา
พระศาสนาแลพระไพร่เจ้าย่างหลาย แล้วให้มั่งงานการบวงสรวง
เครื่องกระยาสังเวคยครันเป็นอันมาก ให้มาช่วยอภิบาลรักษา
บ้านเมืองไว้ ฯ

๑ ฝ่ายมหานรทากะยานี้มาผู้คนมากด้วยกัน ฝ่ายทาง
ทำกระตานกาญจนยุวรีนั้นมีไค้ยกมา ยกทัพมาแต่ทางทวายแลทางมฤท
ทัพหน้าคือทัพหน้านั้นไค้รบพุ่งกันเป็นอันมาก ฝ่ายพม่าแลไทยก็ล้มตาย
เจ็บปวดด้วยกันทั้งสองข้าง ท่อยที่ท่อยระอาฝมอกันอยู่ทั้งสองฝ่าย
แต่รบกันอยู่นั้นถึงสี่ห้าวัน อันทัพข้างไทยนั้นมีไค้ปรกตี แต่เรรวน
อยู่ทั้งสิ้น ฝ่ายพม่าก็รู้ไป พม่าจึงคิดอ่านกันแล้ว จึงยกทัพข้าง
ทัพมาผู้คนทหารเกณฑ์รบเป็นอันมาก แล้วตากันเข้าตีค่ายเป็นอันมาก
ฝ่ายข้างไทยไม่สู้ได้ ก็ถอยยกกลับมาประจบกับทัพเมืองราชบุรี
แล้วตั้งอยู่ที่นั่น ฝ่ายไทยที่ยกทัพไปทางเชียงใหม่ ก็ไค้รบพุ่งกัน
กับพม่าเป็นอันมาก ทัพไทยกับพม่าแต่รบกันอยู่นั้นนานสามสัปดาห์แล้ว
จึงหมนมหาดเล็ก หมนมเต็กชาย หมนมอิเขศวรภูบาล หมนมอิเขศวร
หลวงกลาโหม หลวงจำแสน หลวงพระฤษณ์ หลวงพิพิไลสุวรรณย์
หลวงไกร ขุนชวลิตกิติ ขุนศรีวิง ไกรโกษา เกษตรรักษา พิไชย
บริรักษ์ พระอัครกษัตริย์ หมนมรจนามาศ หมนมาง เกณฑ์ทหารมีชื่อ
ทั้งสี่เจ็ดคนด้วยกันกับทหารเป็นอันมากออกไปรบ บ้างก็รำดาบ

ว่าเขนแลกระษัตริย์ของรยกันอยู่ทั้งสองข้าง ฝ่ายทัพพยักซ้ายยกขวา
 ทัพข้างพม่านั้นได้รุกเข้ามา ข้างไทยไม่ต้านทานได้ กลับหลีกหนี
 เข้าในค่ายได้ข้าง ที่เข้าไม่ทันก็ตายข้าง ที่ตายนั้นเจ็ดคน พม่า
 ตัดเอาหัวไปได้ ข้างทัพไทยก็เรรวนกันอยู่ไปมา จึงถอยมาตั้งประจบ
 กับทัพเมืองไชยนาท พม่าก็รุกกันเข้ามาตั้งค่ายรัยอยู่ที่เมือง ครั้น
 ทราบว่าถอยทัพมา จึงมีพระโองการว่า มันไม่เป็นใจรบ ควรจะให้
 ข่าเสียทั้งเจ็ดหัวโคตร แต่ว่าเป็นแต่ครั้งหนึ่งครั้งเดียวก็จะยกไทย
 ไว้ก่อน ถ้ามันไปเบี่ยงนำถ้าแตกมาอีก จะฆ่าเสียทั้งเจ็ดหัวโคตร
 แล้วจึงมีรับสั่งให้ ไปถึงแม่ทัพแล้ว จึงให้ขุนใหญ่ออกไปอีกสามบอก
 แล้วให้กิตติศัพท์นั้นๆ ไปว่าพ่อเขาพม่าเข้ามา ครั้นใกล้แล้วจึงจะฆ่า
 ให้สิ้น ให้ความนั้นๆ ไป ทัพข้างราชพริ่นั้นแต่รบกับพม่าก็ล้มตายลง
 ด้วยกันทั้งสองฝ่ายเป็นอันมาก แต่รบกันอยู่หลายวันมา ข้างไทยนั้น
 จึงตรวจเหล่าข้างกับทั้งคนขนัน ก็กินเกินประมาณไปนิก ก็รยพุ่ง
 พันเพื่อนไป ก็ล้มตายเป็นอันมาก ทัพข้างราชพริ่นั้นก็ถอยเข้ามากรุง
 ทัพพม่าข้างราชพริ แลเพ็ชรพรินั้นก็ยกรุกเข้ามาถึงกรุง ฝ่ายแม่ทัพ
 ข้างมหานรทานนั้นก็ยกมาตั้งอยู่ที่สลักเป็นมั่นแล้ว บรรดาทัพทั้งนั้น
 ก็เข้ามาล้อมกรุงอยู่เป็นอันมาก ฝ่ายทัพข้างราชพริ่นั้นก็ยกรุกเข้ามา
 ถึงกรุง แม่ทัพข้างพม่าที่มาทางเชียงใหม่นั้นก็มาตั้งค่ายใหญ่อยู่ที่
 โขสามตันใกล้กับเมืองสามหลัก บรรดาทัพทั้งนั้นก็ยกมาล้อมกรุง
 ไว้รอบ ทัพใหญ่ตั้งอยู่ที่สลักทิศตะวันตกเฉียงใต้เมือง อันแม่ทัพนั้น
 ขอมทานรทา ค่ายหนึ่งทิศตะวันออกเฉียงเหนือเมืองนั้นค่ายพระเนยค

ทิศตะวันออกเมืองนั้นค่ายหัวรอ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นชื่อคลอง
 สนวนพลู อินทวนออกเฉียงใต้ขึ้นค่ายบ้านปลาเห็ดคนั้น ทิศใต้เมือง
 ค่ายวิจิตรทารามนั้นตวันตกเฉียงเหนือเมือง ค่ายวิจิตรเขษุมุขตวันตก
 เมือง ค่ายบ้านขอมตวันตกเมือง ค่ายภูเขาทองตวันตกเฉียงเหนือ
 เมือง ค่ายวัดหน้าพระเมรุทิศเหนือเมือง ค่ายโพธิ์สามต้นทิศเหนือ
 เมืองไกลทางสามหลัก ค่ายวิจิตรโพธิ์ทิศตะวันออกเมือง ค่ายวิ
 การ้องทิศเหนือเมือง ค่ายวัดป่าไผ่ทิศเหนือเมือง ค่ายวัดลอคช้อง
 ทิศตวันตกเมือง ค่ายบ้านระจัน ทั้งสิ้นเป็นสลับแยกค่ายด้วยกันตั้งอยู่
 รอบกรุง ที่แม่น้ำนั้นทำสะพานใหญ่ ๓

๑ ฝ่ายข้างกรุงนั้นมาชนนำที่เชิงเทินรักษาย่านเมืองตรวทรวา
 นำที่ทั้งกลางวันกลางคืน นำที่ผู้ใดรักษานำที่ผู้หนึ่ง แล้วจึงขุนนางแจ็ก
 ทั้งสิ้น คือ หลวงไชยภู หลวงทองหล่อ หลวงเนาไชย หลวง
 เล่ายา ทั้งสิ้นกับพวกแจ็กเป็นอันมาก จึงอาสาออกไปตีค่ายสวนพลู
 ใ้ร้ายพุ่งกันเป็นอันมาก ฝ่ายฝรั่งมีชื่อคือ กรุงพานิช ฤทธิสำแดง
 วิสูตรสาคร อังคน กับเหล่าฝรั่งเป็นอันมากนั้นอาสาออกตีค่ายบ้าน
 ปลาเห็ด ก็ใ้ร้ายพุ่งกันเป็นอันมาก บ้างล้มตายทั้งสองฝ่าย แล้วจึง
 เหล่าพวกโจรออกอาสาคือ หมื่นหาญกำบัง นายด้วงไวยราพ
 นายจันเสื่อเตี้ย นายมากสีหนวด พวกโจรใหญ่สี่คนกับพวกโจร
 ทั้งปวง พระหมื่นศรีเสาวรักษ์เป็นแม่ทัพ กับเหล่าอาทมาตแลสม
 กำลังทั้งปวง ออกมาอาสาตีค่ายป่าไผ่ ใ้ร้ายกันกับพม่าเป็นอันมาก
 ฝ่ายพม่าก็ล้มตายเจ็บป่วยเป็นอันมาก ข้างไทยก็ล้มตายเจ็บป่วย

ทั้งสองฝ่าย แล้วจึงขนนางแขกออกอาสา คือ หลวงศรียศ หลวง
 ราชพิมล ขุนศรีวรรณธิ์ ขุนราชนิทาน กับพวกแขกเทศ แยกจาก
 แยกมลายู แยกชวา บรรดาพวกแขกทั้งปวงเป็นอันมาก จึงตั้ง
 พระจุฬาราชมนตรีเป็นแม่ทัพยกออกไปตีค่ายบ้านข้อม ฝ่ายแม่ทัพแขก ช้าง
 พม่าซ่อนในมอญกรุงศรีเป็นแม่ทัพ ได้รบกันกับพระจุฬาราชมนตรี ก็ล้ม
 ตายเจ็บช้ำช่วยกันทั้งสองฝ่าย เหล่าพวกมอญขุนนางมีชื่อคือ
 หลวงเถลิง พระยาเรอภักดิ์ พระยาเกียรติ พระยาพระราม กับเหล่า
 มอญบ้านสามโคก บ้านป่าปลา บ้านหัวรอ กับพวกมอญทั้งปวง
 ออกอาสา ได้รบกันเป็นอันมาก แล้วจึงเหล่าลาว ขุนนางมีชื่อ คือ
 แส่นกล้า แส่นหาญ แส่นท้าว เวียงคำ กับพวกลาวกองหาญ
 ทั้งปวงเป็นอันมาก ออกอาสาตีค่ายพม่าได้รบพุ่งกัน แล้วจึงเกณฑ์
 ให้พระยาพลเทพรักษาประเทศ ให้ตรวจตราบ้านเมืองเป็นลัทธิชาติ
 แล้วจึงเกณฑ์ขุนสุนทรสงคราม ขุนฟองพินิจ ขุนอนรรักษ์มนตรี
 พระยาภาณุจนบุรี ขุนนางห้าคนคุมทัพหาทัพ แล้วจึงเกณฑ์
 พระยาเพชรบุรีเป็นแม่ทัพ แล้วจึงยกทัพทั้งทัพบกทัพเรือ ขุนนาง
 คนหนึ่งคุมเรือยี่สิบลำ ขุนนางห้าคนเป็นเรือรบร้อยหนึ่ง มีปืนใหญ่
 ตั้งหัวเรือลำหนึ่งขอกหนึ่ง ป็นขานกลางสองขอก มีอาวุธครบตัว
 กันแล้ว จึงให้ขุนนางยกทัพหนุนไปอีกคือ พระอภัยสุนทร
 พระพิเรนทรราชา พระพิเรนทร พระพิเรนทรเทพ พระพลภักดิ์
 พระอินทรอภัย หลวงกระ จึงให้พระยาตากสินเป็นแม่ทัพยกไป
 ทั้งทัพบกทัพเรือเป็นแปดทัพด้วยกัน เป็นเรือแปดร้อย เรือลำหนึ่ง

มขญใหญ่สามขอก บอกรหนึ่งฝรั่งอยู่ข้างบนใหญ่ เหวล้าหนึ่งสามคน
 มขญวอกรบตวงกันทงสน แล้วจึงให้อินทร์เทพ ราชรองเมือง หมน
 เทพทวาร ขุนจำเมืองจำมรง พระยาตระนาว พระยาไชยา ให้อีก
 ทงทัพยกทัพเรือแปดทัพ อินทพหนึ่งคนพันหนึ่ง ทัพหนึ่งมเรือยสิบลา
 ทงแปดทัพ เป็นเรือรบร้อยหกสิบลำ คนแปดพันด้วยกัน เหวล้าหนึ่ง
 มขญใหญ่สามขอก ขนขานกยงสามขอก มขญวอกรบมอกันทงสน
 แล้วมีทัพข่างทัพมายกทั้งทางบกทางเรือ แล้วพระยาพระคลังเป็น
 แม่ทัพยกไปไล่ตีรบพุ่งกันเป็นอันมาก ฝ่ายพม่าคงค่ายอยู่ที่สถศกรง
 จึงยกมาตีทัพเหล่านี้ จึงออกตีทงสถาน ฝ่ายทิศเหนืออนนคือ
 พระยาเพชรบุรีออกตีเป็นทัพหน้า ก็รบพระยาตากสินด้วยกัน ทัพเรือ
 ข้างพม่า นั้น ก็ยกทัพตีเข้ามา พระยาเพชรบุรีจึงลงหลักไว้สู้รบพม่า
 ใกล้เคียงกันเป็นอันมาก ฝ่ายพม่าก็ล้มตายเป็นหนักหนา ข้างพม่าจึงยก
 ทัพหนุนกันเข้ามาอีกเป็นอันมาก จึงฆ่าพระยาเพชรบุรีตาย พระยา
 ตากสินก็หนีได้ ฯ

(ต่อนฉบับขาด ให้ความฉบับคำให้การชาวกรุงเก่า)

๑ พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาเห็นนายทัพนายกองแตกพ่ายเข้ามา
 กังนั้น ก็ให้ปีชัประตุ ให้ทหารชั้นรักษาน้ำที่เชิงเทนมั่นไว้มิได้
 ออกรบ คราวนั้นพระยาพลเทพข้าราชการในกรุงศรีอยุธยาเอาใจ
 ออกหาก ลอบส่งเครื่องสาครราวูเสียบยงอาหารให้แก่พม่า สัญญา

จะเบิกประตูคอยรับ พม่าเห็นได้ทีก็ระดมเข้าตีปล้นกรุงศรีอยุธยา
ทำลายเข้ามาทางประตูที่พระยาพลเทพนัคคหมายไว้ ก็เข้าเมืองได้
ทางประตูทิศตะวันออกในเวลากลางวัน เมื่อวัน ๓ ๕ คำจุลศักราช
๑๑๒๗ ไล่ฆ่าฟันผู้คนล้มตายลงเป็นอันมาก เอาไฟเผาโรงเรือนบ้าน
เรือนในภายในพระนครศรีอยุธยาเสียเป็นอันมาก ขณะนั้นพระเจ้า
กรุงศรีอยุธยาแลพระมเหสีพระราชโอรสธิดา กับพระราชวงษานุวงศ์
ก็หนีกระจัดกระหายกันไป พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาเสด็จหนีไปข่มข่อน
อยู่ประมาณสิบเอ็ดสิบสองวันก็เสด็จสวรรคต ฯ

๑ พวกพม่าก็ตามจับได้พระมเหสีแลพระโอรสธิดา พระราช
วงษานุวงศ์ แล้วให้กวาดต้อนผู้คนข้างมา เก็บบริขารแก้วแหวนเงินทอง
ไปยังกรุงอังวะเป็นอันมาก ฯ

๑ เมื่อใกล้จะเสียพระนครศรีอยุธยานั้น เกิดกลางร้ายต่าง ๆ
คือ พระพุทธปฏิมากรใหญ่ที่วัดพนัญเชิงมีน้ำพระเนตรไหล พระพุทธ
ปฏิมากรศิลาโลกนารด ซึ่งแกะด้วยไม้พระศรีมหาโพธิ์นั้นพระทรวงแยก
ออกเป็นสองภาค พระพุทธปฏิมากรทองคำเท่าตัวคน แลพระพุทธรูป
สุรินทร์ซึ่งหล่อด้วยนากอันประดิษฐานอยู่ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ ในพระ
ราชวังนั้น มีพระฉวีเศวตหมอง พระเนตรทั้งสองหลุกลงอยู่บน
พระหัตถ์ มีกาสองตัวคิกัน ตัวหนึ่งบินโผลงตรงยอดเหมฉัตรเจดีย์
ที่วัดพระธาตุ ออกสวมลงตรงยอดพระเจดีย์เหมือนดังคนจับเสียบไว้

เทวรูปพระนเรศวรมันมีนำพระเนตรโหลแลเปล่งศัพทสำเนียงเสียงอันดัง
 อสนีบาตตกลงหลายครั้งหลายหน พระราชวงษานวงษ์ข้าราชการก็
 ไม่ตั้งอยู่ในสัจธรรม สำแดงเหตุที่จะเสียพระนครศรีอยุธยาหลาย
 อย่างหลายประการทั้งกล่าวมาแล้วในเบื้องต้นนั้น ๆ

สถาบันวิทย์บริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย